

॥ कोबातीर्थमंडन श्री महावीरस्वामिने नमः ॥

॥ अनंतलब्धिनिधान श्री गौतमस्वामिने नमः ॥

॥ गणधर भगवंत श्री सुधर्मस्वामिने नमः ॥

॥ योगनिष्ठ आचार्य श्रीमद् बुद्धिसागरसूरीश्वरेभ्यो नमः ॥

॥ चारित्रचूडामणि आचार्य श्रीमद् कैलाससागरसूरीश्वरेभ्यो नमः ॥

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर

पुनितप्रेरणा व आशीर्वाद

राष्ट्रसंत श्रुतोद्धारक आचार्यदेव श्रीमत् पद्मसागरसूरीश्वरजी म. सा.

जैन मुद्रित ग्रंथ स्केनिंग प्रकल्प

ग्रंथांक : १

श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र

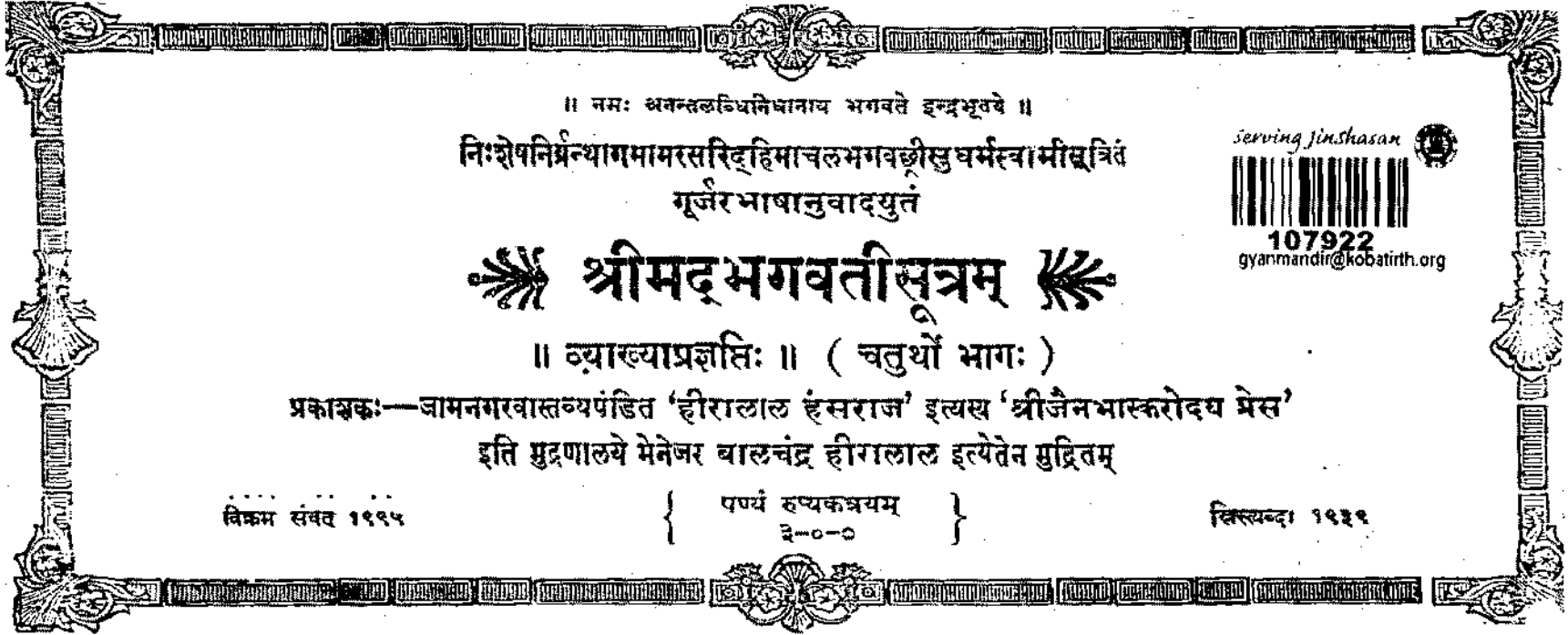
आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
कोबा, गांधीनगर-श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र
आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
कोबा, गांधीनगर-३८२००७ (गुजरात)
(079) 23276252, 23276204
फेक्स : 23276249

Websiet : www.kobatirth.org

Email : Kendra@kobatirth.org

शहर शाखा

आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
शहर शाखा
आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
त्रण बंगला, टोलकनगर
परिवार डाइनिंग हॉल की गली में
पालडी, अहमदाबाद - ३८०००७
(079) 26582355

॥ नमः श्रवन्तलब्धिनिधानाय भगवते इन्द्रभूतये ॥

निःशेषनिर्ग्रन्थागमामरसरिद्धिमाचलभगवल्लीसुधर्मस्वामीसूत्रितं
गूर्जरभाषानुवादयुतं

❀ श्रीमद्भगवतीसूत्रम् ❀

॥ व्याख्याप्रज्ञप्तिः ॥ (चतुर्थो भागः)

प्रकाशकः—जामनगरवास्तव्यपंडित 'हीरालाल हंसराज' इत्यस्य 'श्रीजैनभास्करोदय प्रेस'
इति मुद्रणालये मेनेजर बालचंद्र हीरालाल इत्येतेन मुद्रितम्

विक्रम संवत् १९९५

{ पण्यं रुप्यकत्रयम् }
३-०-०

वित्त्यब्दः १९३९

Serving Jinshasan

107922

gyanmandir@kobatirth.org

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८३७॥

॥ अर्हम् ॥.

श्रीमद्गणधरवरसुधर्मस्वामिप्रणीता ।

॥ व्याख्याप्रज्ञप्तिः ॥

॥ श्रीभगवतीसूत्रं भाग-४. ॥

(मूल सूत्र अने तेना गुजराती भाषान्तर सहित)

(शतक ९.) उद्देशक ६.

(त्रीजा भागनु अनुसंधान चालु)

तए णं से जमाली खत्तियकुमारे समणेणं भगवया महावीरेणं एवं वुत्ते समाणे हट्टतुट्टे समणं भगवं महा-
वीरं तिवखुत्तो जाव नमंसित्ता तमेव चाउगधंट आसरहं दुरूहेइ दुरूहित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अं-
तियाओ बहुसालाओ चेइयाओ पडिनिक्खमइ पडिनिक्खमित्ता सकोरंदजाव धरिज्जमाणेणं महया भडचडगर-

९ शतके
उद्देशः ६
॥८३७॥

ચાલ્યા-
પ્રશ્નસિ:
૧૮૩૮॥

જાવપરિવિલ્લે જોણેવ સ્વત્તિયકુંડગામે નયરે તેણેવ ઉવાગચ્છહ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા સ્વત્તિયકુંડગામં નગરં મજ્ઞમજ્ઞેણં જોણેવ સપ્પ ગિદ્ધે જોણેવ બાહિરિયા ઉવટ્ટાણસાલા તેણેવ ઉવાગચ્છહ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા તુરપ્પ નિગિણ્ણહ તુરપ્પ નિગિણ્ણિત્તા રહં ઠવેહ રહં ઠવેત્તા રહાઓ પચ્છોરુહહ રહાઓ પચ્છોરુહિત્તા જોણેવ અભિંભતરિયા ઉવટ્ટાણસાલા જોણેવ અમ્માપિયરો તેણેવ ઉવાગચ્છહ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા અમ્માપિયરો જણં વિજણં વદ્ધાવેહ વદ્ધાવેત્તા એવં વયાસી-એવં સલ્લુ અમ્મતાઓ ! મપ્પ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મે નિસંતે, સેવિ ય મે ધમ્મે હચ્છિણ પહિચ્છિણ અભિરુહણ, તપ્પ ણં તં જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો એવં વયાસી-ધન્નેસિ ણં તુમં જાયા ! કયત્થેસિ ણં તુમં જાયા ! કયપુન્નેસિ ણં તુમં જાયા ! કયલક્ખણેસિ ણં તુમં જાયા ! જન્નં તુમે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મે નિસંતે સેવિ ય ધમ્મે હચ્છિણ પહિચ્છિણ અભિરુહણ,

જ્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે જમાલિને પ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે તે પ્રસન્ન અને સંતુષ્ટ થઈ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વ્રણવાર પ્રદક્ષિણા કરી યાવત્ નમસ્કાર કરીને ચારઘંટાવાળા અશ્વરથ ઉપર ચઢે છે, ચઢીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસેથી અને બહુશાલક ચૈત્યથી નીકળે છે. નીકળીને માથે ધરાતા યાવત્ કોરંટપુષ્પની માલાવાળા છત્રસહિત, મોટા સુખોપયોગી સમૂહથી વીંટાયલો તે જમાલિ જ્યાં ક્ષત્રિયકુંડગ્રામ નામે નગર છે ત્યાં આવે છે. આવીને ક્ષત્રિયકુંડગ્રામ નામે નગરની મધ્યભાગમાં થઈને જે સ્થળે પોતાનું ઘર છે અને જ્યાં બહારની ઉપસ્થાનશાલા છે ત્યાં આવે છે. ત્યાં આવીને ઘોડાઓને રોકીને રથને ઉભો રાખે છે. ઉભો રાખીને રથથી નીચે ઉતરે છે. ઉતરીને જ્યાં અંદરની ઉપસ્થાનશાલા છે, જ્યાં માતા-પિતા (બેઠા) છે ત્યાં આવે છે, આવીને માતા-પિતાને જય અને વિજ-

૧ ચતુર્થ
ઉદ્દેશ
૧૮૩૮॥

આસ્થા-
પ્રશ્નસિઃ
૧૮૩૯૧॥

યથી વધાવે છે. વધાવીને તે જમાલિએ આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે માતા પિતા ! એ પ્રમાણે મેં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી ધર્મ સાંભળ્યો છે, તે ધર્મ મને ઇષ્ટ છે, અત્યન્ત ઇષ્ટ છે, અને તેમાં મારી અભિરુચિ થઈ છે. ત્યારપછી તે જમાલિ કુમારને તેના માતા પિતાએ આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે પુત્ર ! તું ધન્ય છે, હે પુત્ર ! તું કૃતાર્થ છે, હે પુત્ર ! તું કૃતપુણ્ય છે અને હે પુત્ર ! તું કૃતલક્ષણ છે કે જે તે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસેથી ધર્મને સાંભળ્યો છે, અને તે ધર્મ તને પ્રિય છે, અત્યન્ત પ્રિય છે અને તેમાં તારી અભિરુચિ થઈ છે.’

તેણે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો દોહંપિ એવં વધાસી—એવં સ્વલુ મએ અમ્મતાઓ ! સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિએ ધમ્મે નિસંતે જાવ અભિરુહએ, તેણે જમાલી અમ્મતાઓ ! સંસારભડવિવગ્ગે મીએ જમ્મજ-રામરણાણં તં ઇચ્છામિ ણં અમ્મતાઓ ! તુજ્ઞેહિં અબ્ભણુનાએ સમાણે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં મુંઢે મવિત્તા આગારાઓ અણગારિયં પઘ્વહત્તએ ।

પછી તે જમાલિ સ્વત્તિયકુમારે વીજીવાર પળ પોતાના માતા-પિતાને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—‘હે માતા-પિતા ! એ પ્રમાણે મેં શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસેથી ધર્મ સાંભળ્યો છે, યાવત્ તેમાં મારી અભિરુચિ થઈ છે. તેથી હે માતા-પિતા ! હું સંસારના ભયથી ડરિયા થયો છું, જન્મ જરા અને મરણથી ભય પમ્યો છું, તેથી હે માતા-પિતા ! તમારી આજ્ઞાથી હું શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસે દીક્ષા લેઈને, ગૃહવાસનો ત્યાગ કરી, અનગારિકપણાને ગ્રહણ કરવા ઇચ્છું છું.

તેણે જમાલીસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ માતા તં અણિટ્ઠં અકંતં અપ્પિયં અમણુન્નં અમણામં અસુયપુન્ઘં ગિરં સોઘા નિસમ્મ સેયાગયરોમકૂવપગંલંતવિલીણગત્તા સોગભરપવેવિયં ગમંગી નિત્તેયા દીણવિમળવયણા

૧ વતકે
ઉદેશઃ
૧૮૩૯૧॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८४०॥

करयलमलियव्व कमलमाला तक्खणओलुग्गदुब्बलसरीरलायन्नसुन्ननिच्छाया गयसिरीया पसिदिलभूसण-
पडंतखुण्णिणयसंचुन्नियधवलवलयपब्भट्टउत्तरिज्जा मुच्छावसणट्टचेतगुरुई सुकुमालविकिन्नकेसहत्था परसुणिय-
त्तव्व चंपगलया निव्वत्तमहे व्व इंदलट्ठी विमुक्कसंधिबंधणा कोट्टिमतलंसि धसत्ति सव्वंगेहिं संनिवडिया,
तए णं सा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स माया ससंभमोयत्तियाए तुरियं कंचणभिगारमुहविणिग्गयसीय-
लविमलजलधारापरिसिंचमाणनिव्ववियगायलट्ठी उक्खेवयतालियंटवीयणगजणियवाएणं सफुसिएणं अंतैउ-
रपरिजणेणं आसासिया समाणी रोयमाणी कंदमाणी सोयमाणी विलवमाणी जमालिं खत्तियकुमारं
एवं वयासी-तुमंसि णं जाया ! अम्हं एगे पुत्ते इट्ठे कंते पिए मणुन्ने मणामे थेज्जे वेसासिए संमए बहुमए
अणुमए भंडकरंडगसमाणे रयणे रयणब्भूए जीविऊसविये हिययानंदिजणणे उंवरपुप्फमिव दुल्लभे सवणयाए,
किमंग पुण पासणयाए !, तं नो खलु जाया ! अम्हे इच्छामो तुज्झं खणमवि विप्पओगं, तं अच्छाहि ताव
जाया ! जाव ताव अम्हे जीवामो, तओ पच्छा अम्हेहिं कालगएहिं समाणेहिं परिणयवये वड्डियकुलवंसतंतुकज्जंमि
निरवयक्खे समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं मुंडे भवित्ता आगाराओ अणगारियं पव्वइहिसि ।

त्यारबाद जमालि क्षत्रियकुमारनी माता अनिष्ट, अकांत, अप्रिय, अमनोज्ञ, मनने न गमे तेवी अने पूर्वे नहीं सांभळेली एवी
वाणीने सांभळी अने अवधारीने रोमकूपथी झरता परसेवाथी भीना शरीरवाळी थई, शोकना भारथी तेनां अंगो अंग कंपवा लाग्या,
ते निस्तेज थई, तेनुं मुख दीन अने शोकातुर थयुं, करतलवडे चोळ्यायेली कमलमालानी पेटे तेनुं शरीर तत्काळ ग्लान अने दुर्बल

९ अतके
उद्देशः
॥८४०॥

व्याख्या-
प्रसिद्धिः
॥८४१॥

थयुं. ते लावण्यशून्य, प्रभारहित अने शोभाविनानि थइ गइ. तेना आभूषणो ढीलां थइ गयां, अने तेथी तेना निर्मल बलयो पडी गयां अने भांगीने चूर्ण थइ गया. तेनुं उच्चरीय वस्त्र शरीर उपरथी सरी गयुं, अने मूर्छावडे तेनुं चैतन्य नष्ट थयुं होवाथी ते भारे शरीरवाळी थइ गई. तेनो सुकुमाल केशपाश बिखराइ गयो. कुहाडीना घाथी छेदाएली चंपकलतानी पेठे अने उत्सव पूरो थता इन्द्र-ध्वजदंडनी जेम तेनां संधिवंधनो शिथिल थइ गयां, अने ते फरसबंधी उपर सर्व अंगोवडे 'धस्' दइने नीचे पडी गइ. त्यार पछी ते जमालि क्षत्रियकुमारनी माताना शरीरने (दासीवडे) व्याकुलचित्ते त्वराथी ढळाता सोनाना कलशनामुखथीनीकळेली शीतल अने निर्मल जलधाराना सिंचनवडे स्वस्थ कर्युं, अने ते उत्क्षेपक (वांसना बनेला), तालघुंत (ताडना पांदडाना बनेला) पंखा अने वीजणाना जलबिन्दुसहित पवनवडे अंतःपुरना माणसोथी आश्वासनने प्राप्त थइ. रोती, आक्रंदन करती, शोक करती अने विलाप करती ते जमालि क्षत्रियकुमारनी माता एप्रमाणे कहेवा लागी- 'हे जात ! तुं अमारे इष्ट, कांत, प्रिय, मनोज्ञ, मन गमतो, आधारभूत, विश्वासपात्र, संमत, बहुमत, अनुमत, आभरणनी पेटी जेवो, रत्नस्वरूप, रत्नना जेवो, जीवितना उत्सव समान अने हृदयने आनंदजनक ऐमज पुत्र छो. वळी उंबरानापुष्पनी पेठे तारा नामनुं श्रवण पण दुर्लभ छे, तो तारुं दर्शन दुर्लभ होय एमां शुं कहेवुं ? माटे हे पुत्र ! खरेखर अमे तारो एक क्षण पण वियोग इच्छता नथी. तेथी हे पुत्र ! ज्यां सुधी अमे जीवीए छीए त्यांसुधी तुं रहे. अने अमे कालगत थया पछी वृद्धावस्थामां कुलवंशतन्तुनी वृद्धि करीने निरपेक्ष एवो तुं श्रमण भगवंत महावीरनी पासे दीक्षा ग्रहण करी गृहवासनो त्याग करी अनगारिकपणाने स्वीकारजे.'

तए णं से जमाली क्षत्रियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी-तहावि णं तं अम्मताओ ! जणं तुज्जे मम

९ वचने
उद्देशः
॥८४१॥

ध्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८४२॥

एवं वदह तुमंसि णं जाया ! अम्हं एगे पुत्ते इहे कंते तं चेव जाव पव्वइहिमि, एवं खलु अम्मताओ ! माणुस्सए भवे अणेगजाइजरामरणरोगसारीरमाणसपकामदुक्खवेयणवसणसतोवइवाभिभूए अधुए अणितिए असासए संस्रवभरागमरिसे जलवुब्बुदसमाणे कुसग्गजलविंदुसन्निभे सुविणगदंसणोवमे विज्जुलयाचंचले अणिचे सडणप-
डणविद्धंसणधम्ममे पुर्व्वि वा पच्छा वा अवस्सविप्पजहियव्वे भविस्सइ, से केस णं जाणइ अम्मताओ ! के पुर्व्वि गमणयाए ?, के पच्छा गमणयाए ?, तं इच्छामि णं अम्मताओ ! तुज्जेहिं अब्भणुत्ताए समाणे समणस्स भग-
वओ महावीरस्स जाव पव्वइत्ताए ।

त्यार पछी ते जमालि क्षत्रियकुमारे पोताना माता-पिताने आ प्रमाणे कहुं के-“हे माता-पिता ! हमणां मने जे तमे ए प्रमाणे कहुं के-हे पुत्र ! तुं अमारे इष्ट तथा कांत एक पुत्र छो-इत्यादि यावत् अमारा कालगत थया पछी तुं प्रव्रज्या लेजे.” पण हे माता-पिता ! ए प्रमाणे खरेखर आ मनुष्यभव अनेक जन्म, जरा, मरण अने रोगरूप शारीर अने मानसिक दुःखोनी अत्यन्त वेदनाथी अने सेंकडो व्यसनोथी पीडित, अध्रुव, अनित्य, अने अज्ञाश्चत छे, तेम संध्याना रंग जेवो, पाणीना परपोटा जेवो, डाभनी अणी उपर रहेला जलबिन्दु जेवो, स्वप्नदर्शनना समान, विजळीनी पेटे चंचळ अने अनित्य छे. सडवुं पडवुं अने नाश पामवो ए तेनो धर्म छे. पहेलां के पछी तेनो अवश्य त्याग करवानो छे; हे माता-पिता ! ते कोण जाणे छे के-कोण पूर्वं जशे, अने कोण पछी जशे ? माटे हे माता-पिता ! हुं तमारी अनुमतिथी श्रमण भगवंत महावीरनी पासे यावत् प्रव्रज्या ग्रहण करवाने इच्छुं छुं.

तए णं तं जमालिं खलियकुमारं अम्मापियरो एवं वयासी-इमं च ते जाया ! सरीरगं पविसिद्धरू-

९ अतके
उद्देशः
॥८४२॥

વ્યાख्या-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૪૩॥

વલક્ષણવંજણગુણોવથેયં ઉત્તમબલવીરિયસત્તજુત્તં વિષ્ણાણવિયક્ષણં સસોહગ્ગુણસમુસ્સિયં અભિજાયમહ-
ક્ષમં વિવિહવાહિરોગરહિયં નિરુવહયઉદત્તલટ્ઠં પંચિંદિયપટ્ટપદમજોન્વત્થં અણેગઉત્તમગુણેહિં સંજુત્તં તં અણુ-
હોહિ તાવ જાવ જાયા ! નિયગસરીરરૂવસોહગ્ગજોન્વણગુણે, તઓ પચ્છા અણુભૂયનિયગસરીરરૂવસોહ-
ગ્ગજોન્વણગુણે અમ્મેહિં કાલગણેહિં સમાણેહિં પરિણયવચે વટ્ઠિયકુલવંસતંતુકજ્ઞમિ નિરવયક્ષે સમણસ્સ ભગ-
વઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં મુંડે ભવિત્તા અગારાઓ અણગારિયં પન્વહ્હિસિ, તણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્મા-
પિયરો એવં વયાસી-તહાવિ ણં તં અમ્મતાઓ ! જન્નં તુજ્જે મમં એવં વદહ-હમં ચ ણં તે જાયા ! સરીરગં તં ચેવ જાવ
પન્વહ્હિસિ, એવં સ્વલ્હુ અમ્મતાઓ ! માણસ્સગં સરીરં દુક્કસાયયણં વિવિહવાહિસયસંનિકેતં અટ્ઠિયકટ્ઠિયં છિરા-
પહારુજાલઓણદ્ધસંપિણદ્ધં મત્તિયમંડં વ દુબ્બલં અસુહસંકિલિટ્ઠં અણિટ્ઠવિયસન્વકાલસંઠપ્પિયં જરાકુણિમજ્જ-
રઘરં વ સહણપહણવિદ્ધં સણધમ્મં પુર્વિં વા પચ્છા વા અવસ્સવિપ્પજહિયન્વં ભવિસ્સહ, સે કેસ ણં જાણતિ ? અ-
મ્મતાઓ ! કે પુર્વિં તં ચેવ જાવ પન્વહ્હિત્તણં ।

ત્યારપછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને તેના માતા પિતાએ આ પ્રમાણે કહ્યું કે-“હે પુત્ર ! આ તરું શરીર ઉત્તમ રૂપ, લક્ષણ, વ્યં-
જન (મસ, તલ વગેરે) અને ગુણોથી યુક્ત છે, ઉત્તમ બલ, વીર્ય અને સત્ત્વસહિત છે, વિજ્ઞાનમાં વિચક્ષણ છે, સૌભાગ્ય ગુણથી ઉન્નત
છે, કુલીન છે, અત્યન્ત સમર્થ છે, અનેક પ્રકારના વ્યાધિ અને રોગથી રહિત છે, નિરુપહત. ઉદાત્ત, અને મનોહર છે, પટ્ટ (ચતુર) એવી
પાંચ હિન્દ્રિયોથી યુક્ત અને ડગતી યુવાવસ્થાને પ્રાપ્ત થયેલું છે, અને એ શિવાય બીજા અનેક ઉત્તમ ગુણોથી ભરપૂર છે. માટે હે પુત્ર !

૧ ચત્તકે
ઉદેશઃ ૬
॥૮૪૩॥

વ્યાख्या-
પ્રશ્ન:
॥૮૪૪॥

જ્યાં સુધી તારા પોતાના શરીરમાં રૂપ, સૌભાગ્ય તથા યૌવનાદિ ગુણો છે ત્યાંસુધી તેનો તું અનુભવ કર, અને અનુભવ કરી અમો કાલગત થયા પછી વૃદ્ધાવસ્થામાં કુલવંશરૂપ તન્તુની વૃદ્ધિ કરીને નિરપેક્ષ એવો તું શ્રમણ ભગવાન મહાવીર પાસે દીક્ષા લઈને ગૃહવાસનો ત્યાગ કરી અનગારિકપણાને સ્વીકારજે. ત્યારપછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારે પોતાના માતા-પિતાને એ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે માતા-પિતા ! તે બરોબર છે, પણ જે તમે મને એ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે પુત્ર ! આ તરું શરીર (ઉત્તમરૂપ, લક્ષણ વ્યંજન અને ગુણોથી યુક્ત છે) इत्यादि यावत् (અમારા કાલગત થયા પછી) તું દીક્ષા લેજે.’ પણ એ રીતે તો હે માતા-પિતા ! સ્વરેસર આ મનુષ્યનું શરીર દુઃખનું ઘર છે, અનેક પ્રકારના સેંકડો વ્યાધિઓનું સ્થાન છે, અસ્થિરૂપ લાકડાનું બનેલું છે, નાડીઓ અને સ્નાયુના સમૂહથી અત્યંત વિટાણેલ છે, માટીના વાસણની પેઠે ડર્બલ છે, અશુચિથી ભરપૂર છે, જેનું શુશ્રૂષા કાર્ય હમેશાં ચાલુ છે. જીર્ણ મૃતક અને જીર્ણ ઘરની પેઠે સંઢવું, પડવું અને નાશ પામવો-એ તેનો સહજ ધર્મો છે. વઢી એ શરીર પહેલાં કે પછી અવશ્ય છોડવાનું છે. તો હે માતા-પિતા ! તે કોણ જાણે છે કે કોણ પહેલાં (જશે અને કોણ પછી જશે. ?) इत्यादि.

તે જ નં જમાલિ સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો એવં વયાસી-હમાઓ ય તે જાયા ! વિપુલકુલબાલિયાઓ સરિ-ત્તયાઓ સરિવ્વયાઓ મરિસલાવન્નરૂવજોવ્વણગુણોવવેયાઓ સરિસર્પહિતો કુલેહિતો આર્ણિણિયાઓ કલાકુસ-લસવ્વકાલલાલિયસુહોચિયાઓ મહગુણજુત્તનિઉણવિણઓવયારપંઢિયવિ યક્કવણાઓ મંજુલમિયમહુરભણિયધિ-હસિયવિન્નેક્કિયગતિવિસાલચિટ્ઠિયવિસારદાઓ અવિકલકુલસીલસાલિણીઓ વિસુદ્ધકુલવંસસંતાનતંતુવદ્ધણ-પ્પગ (બન્ધુ) બન્ધવ્વપ્પાવિણીઓ મણાણુકૂલહિયઈચ્છિયાઓ અદ્ધ તુજ્ઞ ગુણવલ્લહાઓ ઉત્તમાઓ નિચં ભાવાણુત્ત-

૧ ચત્તકે
ઉદેશ:૬
॥૮૪૪॥

९ कसके
उद्देशः ६
॥८४५॥

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૮૪૬॥

લહસગા કલમલાહિયા સદુક્ષબહુજણસાહારણા પરિકિલેસકિચ્છદુક્ષસજ્ઞા અબુહજણણિસેવિયા સદા સાહ-
ગરહણિજ્ઞા અણંતસંસારવદ્ધણા કહુગફલવિવાગા ચુડલિવ્વ અમુચ્ચમાણદુક્ષાણુવંધિણો સિદ્ધિગમણવિગ્યા, સે કેસ
ણં જાણતિ અમ્મતાઓ ! કે પુઠ્ઠિ ગમણયાએ?, કે પચ્છા ગમણયાએ?, તં હચ્છામિ ણં અમ્મતાઓ ! જાવ પઘ્ગહસાએ !

ત્યારપછી તે જમાલિ નામે ક્ષત્રિયકુમારે પોતાના માતા પિતાને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે માતા-પિતા ! હમણા તમે જે મને કહ્યું
કે-હે પુત્ર ! તારે વિશાલ કુલમાં (ઉત્પન્ન થયેલી આ આઠ સ્ત્રીઓ છે)-‘ઇત્યાદિ યાવત્ તું દીક્ષા લેજે, તે ઠીક છે. પણ હે માતા-પિતા !
એ પ્રમાણે સ્વરેસ્વર મનુષ્યસંબન્ધી કામભોગો અશુચી અને અશાશ્વત છે; વાત, પિત્ત, શ્લેષ્મ, વીર્ય અને લોહીને ઝરવાવાળા છે; વિષ્ણા,
મૂત્ર, શ્લેષ્મ, નાસિકાનો મેલ, વમન, પિત્ત, પરુ, શુક્ર અને શોણિતથી ઉત્પન્ન થયેલાં છે; વળી તે અમનોઙ્ગ, સ્વરાશ મૂત્ર અને દુર્મ-
ન્ધી વિષ્ણાથી મરપુર છે; મૃતકના જેવી ગંધવાળા ષર્ણુસથી અને અશુભ નિઃશ્વાસથી ઉદ્વેગને ઉત્પન્ન કરે છે, વીમત્સ, અલ્પકાઠસ્થાયી,
હલકા, અને કલમલ-(શરીરમાં રહેલ એક પ્રકારના અશુભ દ્રવ્ય)ના સ્થાનરૂપ હોવાથી દુઃસ્વરૂપ અને સર્વ મનુષ્યોને સાધારણ છે;
શારીરિક અને માનસિક અત્યંત દુઃસ્વપ્ને સાધ્ય છે; અજ્ઞાન જનથી સેવાળા છે; સાધુ પુરુષોથી હમેશાં નિંદનીય છે; અનંત સંસારની
વૃદ્ધિ કરનારા છે, પરિણામે કહુકફલવાળા છે, વળતા ધાસના પૂઠાની પેઠે ન છૂટી શકાય તેવા દુઃસ્વાનુબંધી અને મોક્ષમાર્ગમાં
વિઘ્નરૂપ છે. વળી હે માતા-પિતા ! તે કોણ જાણે છે કે ક્ત્રેણ પહેલાં જશે અને કોણ પછી જશે ? માટે હે માતા-પિતા ! હું યાવદ્
દીક્ષા લેવાને હચ્છું છું.’

તદ્દર્શનં તં જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો એવં વગ્યાસી—હમે ય તે જાયા ! અજ્ઞયચ્ચજ્ઞયપિઠપજ્ઞયાગણસુ

૧ શ્લોકે
ઉદ્દેશ:
॥૮૪૬॥

આશ્વા-
પ્રશ્નિ:
॥૮૪૭॥

બહુ હિરન્ને ય સુવન્ને ય કંસે ય દૂસે ય વિઝલધણકણગજાવ સંતસારસાવણ્ણ અલાહિ જાવ આસત્તમાઓ કુલવંસાઓ પકામં દાઠં પકામં ભોતું પકામં પરિભાણં તં અણુહોહિતાવ જાયા! વિઝલે માણુસ્સણ્ણે હિસિક્કારસમુદણ્ણે, તઓ પચ્છા અણુહ્યકલ્લાણે વહ્ણિયકુલતંતુ જાવ પઞ્ચહિસિ. તણ્ણં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો એવં વયાસી-તહાવિ ણં તં અમ્મતાઓ! જન્નં તુજ્જે મમં એવં વદહ-હમં ચ તે જાયા! અજ્જગપજ્જગજાવપઞ્ચહિસિ, એવં સ્વલુ અમ્મતાઓ! હિરન્ને ય સુવન્ને ય જાવ સાવણ્ણે અગ્ગિસાહિણ્ણે ચોરસાહિણ્ણે રાયસાહિણ્ણે મચ્ચુસાહિણ્ણે દાયસાહિણ્ણે એવં અગ્ગિસામન્ને જાવ દાહ્યસામન્ને અધુવે અણિતિણ્ણે અસાસણ્ણે પુર્વિવવા પચ્છા વા અવસ્સવિપ્પજહિયન્ને ભવિસ્સહ, સે કેસ ણં જાણહ તં સ્વેવ જાવ પઞ્ચહિસણ્ણે.

ત્યારપછી તે જમાલિ નામે ક્ષત્રિયકુમારને તેના માતા-પિતાએ આ પ્રમાણે કહ્યું કે 'હે પુત્ર! આ અર્યા (પિતામહ), પર્યા (પ્રપિતામહ) અને પિતાના પર્યા-(પ્રપિતામહ-) થકી આવેલું ઘણું હિરણ્ય, સુવર્ણ, કાંસ્ય, વસ્ત્ર, વિપુલ ધન, કનક યાવત્ સારભૂત દ્રવ્ય વિદ્યમાન છે, અને તે તારે સાત પેઢી સુધી પુષ્કળ દાન દેવા ભોગવવાને અને વહેંચવા માટે પૂરતું છે. માટે હે પુત્ર! મનુષ્યસંબન્ધી વિપુલ શ્રદ્ધિ અને સન્માનને ભોગવ, અને ત્યારપછી સુખનો અનુભવ કરી, અને કુલવંશને વધારી યાવત્ તું દીક્ષા લેજે.' ત્યારબાદ જમાલિ નામે ક્ષત્રિયકુમારે પોતાના માતા-પિતાને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—'હે માતા-પિતા! તમે જે આ પ્રમાણે કહ્યું કે, 'હે પુત્ર! આ હિરણ્યાદિ દ્રવ્ય તારા પિતામાહ અને પ્રપિતામહથી યાવત્ આવેલું છે, इत्यादि યાવત્ તું દીક્ષા લેજે, એ ઠીક છે, પણ હે માતા-પિતા! આ પ્રમાણે સ્વરેસ્વર તે હિરણ્ય, સુવર્ણ, યાવત્ સર્વ સારભૂત દ્રવ્ય અગ્નિને સાધારણ છે, ચોરને સાધારણ છે, રાજાને સાધારણ છે, મૃત્યુને સાધારણ

૧. ચત્તકે
ઉદેશ: ૬
॥૮૪૭॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः

॥८४८॥

छे, दायाद (भायात) ने साधारण छे, अग्निने सामान्य छे, यावद् दायादने सामान्य छे. वली ते अधुव, अनित्य, अने अशाश्वत छे. पहेलां के पछी ते अवश्य छोडवानुं छे, तो कोण जाणे छे के पहेलां कोण जशे अने पछी कोण जशे? इत्यादि बाबद् हुं प्रव्रज्या लेवाने इच्छुं छुं.'

तए णं तं जमालिं खत्तियकुमारं अम्मताओ जाहे नो संचाएन्ति विसयाणुलोमाहिं बह्वहिं आघवणाहि य पन्नवणाहि य सन्नवणाहि य विन्नवणाहि य आघवेत्तए वा पन्नवेत्तए वासन्न वेत्तए वा विन्नवेत्तए वा ताहे विस-
यपडिकूलाहिं संजमभयुव्वेयणकराहिं पन्नवणाहिं पन्नवेमाणा एवं बयासी-एवं खलु जाया ! निगंथे पावयणे सवे अणुत्तरे केवले जहा आवस्सए जाव सव्वदुक्खाणमंतं करेत्ति अहीव एगंतदिट्ठीए खुरो इव एगंतधाराए लोह-
मया जवा चावेयव्वा वालुयाकबले इव निस्सए गंगा वा महानदी पडिसोयममणयाए महासमुदे वा भुवाहिं दुत्तरो तिकखं कमियव्वं गरुयं लंबेयव्वं असिधारणं वतं चरियव्वं, नो खलु कप्पइ जाया ! समणाणं निगंथाणं आहाकम्मिएत्ति वा उद्देसिएइ वा मिस्सजाएइ वा अज्झोयरएइ वा पूइएइ वा कीएइ वा पामिचेइ वा अच्छेज्जेइ वा अणिसट्ठेइ वा अभिहट्ठेइ वा कंतारभत्तेइ वा दुब्भिकणभत्तेइ वा गिलाणभत्तेइ वा वहलियाभत्तेइ वा पाहुण-
गभत्तेइ वा सेज्जायरपिंढेइ वा रायपिंढेइ वा मूलभोयणेइ वा कंदभोयणेइ वा फलभोयणेइ वा बीयभोयणेइ वा हरियभोयणेइ वा भुत्तए वा पायए वा, तुमं च णं जाया ! सुहसमुचिते, णो चेव णं दुहसमुचिते, नालं सीयं नालं उण्हं नालं खुहा नालं पिपासा नालं चोरा नालं वाला नालं दंसा नालं मसया नालं वाइयपित्तियसेंभियसन्नि-

९ अतके
उद्देशः ६

॥८४८॥

આલ્યા-
પ્રશ્નિ:
॥૮૪૯॥

વાઘે વિવિહે રોગાયંકે પરિસહોવસગ્ગે ઉદિન્ને અહિયાસેત્તણ, તં નો ચલ્લુ જાયા ! અમ્હે ઇચ્છામો તુજ્જં સ્વણમવિ
વિપ્પઓગં, તં અચ્છાહિ તાવ જાયા ! જાવ તાવ અમ્હે જીવામો, તઓ પચ્છા અમ્હેહિં જાવ પન્વહિસિ ।

જ્યારે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને તેના માતા પિતા વિષયને અનુકૂલ એવી ઘણી ઉક્તિઓ, પ્રજ્ઞાપ્તિઓ, સંજ્ઞાપ્તિઓ અને વિજ્ઞાપ્તિઓથી
કહેવાને, જણાવવાને, સમજાવવાને, વિનવવાને સમર્થ ન થયા ત્યારે તેઓએ વિષયને પ્રતિકૂલ, અને સંયમને વિષે ભય અને ઉદ્વેગ
કરનારી એવી ઉક્તિઓથી સમજાવતા આ પ્રમાણે કહ્યું કે 'હે પુત્ર ! આ પ્રમાણે ચરેચર નિર્ગથ પ્રવચન સત્ય, અનુત્તર અને અદ્વિતીય
છે. ઇત્યાદિ આવશ્યક સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્ તે સર્વ દુઃખોનો નાશ કરનાર છે. પરંતુ તે સર્પની પેઠે એકાંત-નિશ્ચિતદષ્ટિવાળું,
અસ્ત્રાની પેઠે એકાંત ધારવાળું, લોઢાના જવને ચાવવાની પેઠે દુષ્કર, અને વેલ્લુના કોઢીયાની પેઠે નિઃસ્વાદ છે, વઢી તે ગંગા નદીના
સામે પ્રવાહે જવાની પેઠે, અને બે હાથથી સમુદ્ર તરવાના જેવું તે પ્રવચનનું અનુપાલન મુશ્કેલ છે. તીક્ષ્ણ સ્વદ્ગાદિ ઉપર ચાલવાના જેવું
[દુષ્કર] છે, મોટી શિલાને ઉચકવા બરોબર છે અને તરવારની ધારા સમાન વ્રતનું આચરણ કરવાનું છે. હે પુત્ર ! શ્રમણ નિર્ગથોને
૧ આધ્યાકર્મિક, ૨ ઔદેશિક, ૩ મિશ્રજાત, ૪ અધ્યવપૂરક, ૫ પૂતિકૃત, ૬ ક્રીત, ૭ પ્રામિત્ય, ૮ અચ્છેદ્ય, ૯ અનિઃસૃષ્ટ, ૧૦
અભ્યાહૃત, ૧૧ કાંતારમક્ત, ૧૨ દુર્મિશ્વમક્ત, ૧૩ ગ્લાનમક્ત, ૧૪ વાર્દલિકામક્ત, ૧૫ પ્રાધૂર્ણ્યમક્ત, ૧૬ શય્યાતરપિંડ અને ૧૭
રાજપિંડ, તેમજ મૂલનું ભોજન, કંદનું ભોજન, ફલનું ભોજન, વીજનું ભોજન અને હરિત-(લીલીવનસ્પતિ) નું ભોજન સ્થાવું કે પીવું
કલ્પતું નથી. વઢી હે પુત્ર ! તું સુખને યોગ્ય છો પણ દુઃખને યોગ્ય નથી. તેમજ ટાઢ, તડકા, મુખ, તરશ, ચોર શ્વાપદ, ઢાંસ અને
મચ્છરના ઉપદ્રવોને, તથા વાતિક, પૈત્તિક, શ્લેષ્મિક અને સંનિપાતજન્ય વિવિધ પ્રકારના રોગો અને તેના દુઃખોને, તેમજ પરિવહ અને

૯ વ્રતકે
ઉદ્દેશ્ય:
॥૮૪૯॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८५०॥

उपसर्गोने सहवाने तुं समर्थ नथी. माटे हे पुत्र ! अमे तारो वियोग एक क्षण पण इच्छता नथी; तेथी ज्यांसुधी अमे जीविए त्यांसुधी तुं रहे अने अमारा कालगत थया पळी यावत् तुं दीक्षा लेजे'.

तए णं से जमाली स्वत्तियकुमारे अम्मापियरो एवं वयासी—तहावि णं तं अम्मताओ ! जन्नं तुज्जे ममं एवं वयह—एवं खलु जाया ! निग्गंथे पावयणे सब्बे अणुत्तरे केवले तं चेव जाव पव्वइहिसि, एवं खलु अम्मताओ ! निग्गंथे पावयणे कीवाणं कायरानं कापुरिस्ताणं इहलोगपडिबद्धाणं परलोगपरंमुहाणं विसयति-
सियाणं दुरणुचरे पागयजणस्स, धीरस्स निच्छियस्स ववसियस्स नो खलु एत्थं किंचिवि दुक्करं करणयाए, तं इच्छामि णं अम्मताओ ! तुज्जेहिं अब्भणुन्नाए समाणे समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव पव्वइत्तए । तए णं जमालिं स्वत्तियकुमारं अम्मापियरो जाहे नो संचाएंति विसयाणुलोमाहि य विसयपडिकूलाहि य बहूहि य आ-
घवणाहि य पन्नवणाहि य ४ आघवेत्तए वा जाव विन्नवेत्तए वा ताहे अकामए चेव जमालिस्स स्वत्तियकुमारस्स निक्खमणं अणुमन्नित्था ॥ (सूत्रं ३८४) ॥

त्यारपळी ते जमालि नामे क्षत्रियकुमारे पोताना माता-पिताने आ प्रमाणे कहुं के—‘हे माता-पिता ! तमे मने जे ए प्रमाणे कहुं के—हे पुत्र ! निर्ग्रंथप्रवचन सत्य, अनुत्तर अने अद्वितीय छे—इत्यादि यावत् अमारा कालगत थया पळी तुं दीक्षा लेजे. ते ठीक छे, पण हे माता-पिता ! ए प्रमाणे खरेखर निर्ग्रन्थ प्रवचन क्लीब-यन्दशक्तिवाळा, कायर अने हलका पुरुषोने, तथा आ लोकमां आसक्त, परलोकथी पराङ्मुख एवा विषयनी मृष्णावाळा सामान्य पुरुषोने (तेनुं अनुपालन) दुक्कर छे; पण धीर, निश्चित अने प्रय-

९ वतके
उद्देशः
॥८५०॥

આચાર્યા-
પ્રશ્નસિઃ
૧૮૫૧॥

તનવાન્ પુરુષને તેનું અનુપાલન જરા પણ દુષ્કર નથી. માટે હે માતા-પિતા ! હું તમારી અનુમતિથી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસે યાવદ્ દીક્ષા લેવાને ઇચ્છું છું. જ્યારે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને તેના માતા-પિતા વિષયને અનુકૂલ તથા વિષયને પ્રતિકૂલ એવી ઘણી ઉક્તિઓ, પ્રશ્નસિઓ, સંજ્ઞસિઓ અને વિનિતિઓથી કહેવાને યાવત્ સમજાવવાને શક્તિમાન્ ન થયા ત્યારે વગર ઇચ્છા એ તેઓએ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને દીક્ષા લેવાની અનુમતિ આપી. ॥ ૩૮૪ ॥

તદ્દર્શનં તસ્મ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા કોઢુંબિયપુરિસે સદ્દાવેહ સદ્દાવેત્તા એવં વયાસી—સ્વિપ્પામેવ ભો દેવાણુપ્પિયા ! સ્વત્તિયકુંડગ્ગામં નગરં સઙ્ખિભતરવાહિરિયં આસિયસંમજ્જિઓવલિત્તં જહા ઉવવાહિએ જાવ પ-
ચ્ચપ્પિણંતિ, તદ્દર્શનં સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા દોઢંપિ કોઢુંબિયપુરિસે સદ્દાવેહ સદ્દાવેત્તા એવં વયાસી-
સ્વિપ્પામેવ ભો દેવાણુપ્પિયા ! જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ મહત્થં મહગ્ગં મહરિહં વિપુલં નિક્કલ્લમણાભિસેયં ઉવ-
દ્ધવેહ, તદ્દર્શનં તે કોઢુંબિયપુરિસા તહેવ જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ, તદ્દર્શનં તં જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો સીહા-
સણવરંસિ પુરત્થાભિમુહં નિસીયાવેત્તિ નિસીયાવેત્તા અટ્ઠસણં સોવલ્લિયાણં કલસાણં એવં જહા રાયપ્પસેણજ્જે
જાવ અટ્ઠસણં ભોમેજ્જાણં કલસાણં સઙ્ખિવહીએ જાવ રવેણં મહયા મહયા નિક્કલ્લમણાભિસેગેણં અભિસિંચન્તિ
નિક્કલ્લમણાભિસેગેણં ॥

ત્યાર પછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતાએ કોઢુંબિક પુરુષોને બોલાવ્યા. અને બોલાવીને એમ કહ્યું કે—‘હે દેવાનુપ્રિયો ! શીઘ્ર આ ક્ષત્રિયકુંડગ્રામ નગરની બહાર અને અંદર પાળીથી છંટકાવ કરાવો, વાઢીને સાફ કરાવો, અને લીંપાવો’—ઇત્યાદિ જેમ ઔપ-

૧ ચત્તકે
ઉદ્દેશ્વઃ
૧૮૫૧॥

વ્યાख्या-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૫૨॥

પાતિક સૂત્રમાં કહ્યું છે તેમ કરીને યાવત્ તે કૌડુંવિક પુરુષો આજ્ઞા પાછી આપે છે. ત્યારબાદ ફરીને પણ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતાએ કૌડુંવિક પુરુષોને બોલાવ્યા, અને બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—‘હે દેવાનુપ્રિયો ! જલદી જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારનો મહાર્થ, મહામૂલ્ય, મહાપૂજ્ય અને મોટો દીક્ષાનો અભિષેક તૈયાર કરો.’ ત્યારબાદ તે કૌડુંવિક પુરુષો કહ્યા પ્રમાણે કરીને આજ્ઞા પાછી આપે છે. ત્યારબાદ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને તેના માતા-પિતા ઉત્તમ સિંહાસનમાં પૂર્વ દિશા સન્મુખ બેસાડે છે, અને બેસાડીને એકસો આઠ સોનાના કલશોથી—ઇત્યાદિ રાજપ્રશીયસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્ એકસોને આઠ માટીના કલશોથી સર્વ ઋદ્ધિવડે યાવત્ મોટા શબ્દ-મોટા ૨ નિષ્ક્રમણાભિષેકથી તેનો અભિષેક કરે છે.

અભિસિંચિત્તા કરયલ જાવ જણે વિજણે વદ્ધાવેન્તિ, જણે વિજણે વદ્ધાવેન્તિ એવં વયાસી—ભણ જાયા ! કિં દેમો ? કિં પયચ્છામો ? કિંના વા તે અદ્ધો ? , તણે જે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અમ્માપિયરો એવં વયાસી—ઇચ્છામિ જે અમ્મતાઓ ! કુત્તિયાવણાઓ રયહરણં ચ પહિગ્ગહં ચ આણિઉં કાસવગં ચ સદ્ધાવિઉં, તણે જે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા કોડુંબિયપુરિસે સદ્ધાવેઈ સદ્ધાવેન્તિ એવં વયાસી-ચિપ્પામેવ ભો દેવાણુપ્પિયા ! સિરિઘરાઓ તિન્નિ સયસહસ્સાઈં ગદ્ધાય દોહિ સયસહસ્સેહિં કુત્તિયાવણાઓ રયહરણં ચ પહિગ્ગહં ચ આણેહ સયસહસ્સેણં કાસવગં ચ સદ્ધાવેઈ, તણે જે કોડુંબિયપુરિસા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિણા એવં બુત્તા સમાણા હદ્ધતુદ્ધા કરયલ જાવ પહિસુણેન્તિ ચિપ્પામેવ સિરિઘરાઓ તિન્નિ સયસહસ્સાઈં તહેવ જાવ કાસવગં સદ્ધાવેન્તિ । તણે જે કાસવણે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિણા કોડુંબિયપુરિસેહિં સદ્ધાવિણ સમાણે હદ્ધે તુદ્ધે

૧ ચત્તકે
ઉદ્દેશઃ ૬
॥૮૫૨॥

શ્રાવ્ય-
જાણી:
૮૫૩॥

પ્રહાણ કચલિકમ્મે જાવ સરીરે જેણેવ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા તેણેવ ડવાગચ્છહ તેણેવ ડવાગચ્છિત્તા અભિષેક કર્યા બાદ ને જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના માતા—પિતા હાથ જોડી યાવત્ તેને જય અને વિજયથી વધાવે છે. વધાવીને તેઓએ આ પ્રમાણે કહ્યું કે—‘હે પુત્ર ! તું કહે કે તને અમે શું દઈએ, શું આપીએ, અથવા તારે કાંઈ પ્રયોજન છે ? ત્યારે તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારે પોતાના માતા-પિતાને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—‘હે માતા-પિતા ! હું કુત્રિકાપણથી એક રજોહરણ અને એક પાત્ર મંગાવવા તથા એક હજામને બોલાવવા ઇચ્છું છું; ત્યારે તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતાએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવ્યા અને બોલાવીને કહ્યું કે—‘હે દેવાનુપ્રિયો ! શીઘ્ર આપણા સ્વજાનામાંથી ત્રણ લાસ (સોનૈયા) ને લઈને તેમાંથી બે લાસ (સોનૈયા) વડે કુત્રિકાપણથી એક રજોહરણ અને એક પાત્ર લાવો, તથા એક લાસ સોનૈયા આપીને એક હજામને બોલાવો. જ્યારે જમાલિ ક્ષત્રિકુમારના પિતાએ તે કૌટુંબિક પુરુષોને એ પ્રમાણે આજ્ઞા કરી ત્યારે તેઓ સુશ થયા, તુષ્ઠ થયા, અને હાથ જોડીને યાવત્ પોતાના સ્વામીનું વચન સ્વીકારીને તુરતજ સ્વજાનામાંથી ત્રણ લાસ સુવર્ણમુદ્રા લઈને યાવત્ હજામને બોલાવે છે, ત્યારબાદ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતાએ કૌટુંબિક પુરુષો દ્વારા બોલાવેલો તે હજામ સુશ થયો, તુષ્ઠ થયો, ન્હાયો, અને ચલિકર્મ (દેવપૂજા) કરી, યાવત્ તેણે પોતાનું શરીર શણગાર્યું, અને પછી જ્યાં જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારનો પિતા છે ત્યાં તે આવે છે.

કરચલ૦ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયરં જણં વિજણં વદ્ધાવેહ જણં વિજણં વદ્ધાવિત્તા એવં વયાસી—સંદિસંતુ ણં દેવાણુપ્પિયા ! જં મળ કરણિજ્ઞં, તળ ણં સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા તં કાસવગં એવં વયાસી—તુમં દેવાણુપ્પિયા ! જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પરેણં જત્તેણં ચડરંગુલવજ્જે નિવસમણપયોગે અગ્ગકેસે

૯ અતકે
ઉદેશ્યઃ
॥૮૫૩॥

પાશ્વ્યા-
શ્લોક:
૫૪॥

પડિકપ્પેહ, તણે ને કાસવે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિડના એવં વુત્તે સમાણે હટ્ઠતુદ્ધે કરચલ જાવ એવં સામી ! તહત્તાણાણે વિણણં વચણં પડિસુણેહ ૨ ત્તા સુરભિણા ગંધોદણં હત્થપાદે પક્કલાલેહ સુરભિણા ૨ સુદ્ધાણે અટ્ઠપડલાણે પોત્તીણે મુહં બંધેહ મુહં બંધિત્તા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પરેણં જત્તેણં ચઠરંગુલવજ્જે નિ-
ક્કલમણપયોગે અગ્ગકેસે કપ્પહ ૧ તણે ને સા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ માયા હંસલક્કલણેણં પડસાહણં અગ્ગકેસે પડિચ્છેહ અગ્ગકેસે પડિચ્છિત્તા સુરભિણા ગંધોદણં પક્કલાલેહ સુરભિણા ગંધોદણં પક્કલાલેત્તા અગ્ગેહિં વરેહિં ગંધેહિં મલ્લેહિં અચેતિ ૨ સુદ્ધવત્થેણં બંધેહ સુદ્ધવત્થેણં બંધિત્તા રચણકરંડગંસિ પક્કલવતિ ૨ હારવારિધારાસિંદુ-
વારચ્છિન્નમુત્તાવલિપ્પગામાહં સુચવિયોગદૂસહાહં અંસૂહં વિણિમ્મુચમાણી ૨ એવં વયાસી—એસ ને અમ્હં જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ વહ્સુ તિહીસુ ય પન્નવીસુ ય ઉસ્સવેસુ ય જન્નેસુ ય છણેસુ ય અપચ્છિમે દરિસણે ભવિસ્સતી-
તિકદ્ધુ ઓસીસગમ્મલે ઠવેતિ,

આવીને હાથ જોડીને જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતાને જય અને વિજયથી વધાવે છે; વધાવ્યા પછી તે હજામ આ પ્રમાણે બોલ્યો કે—‘હે દેવાનુપ્રિય ! જે મારે કરવાનું હોય તે ફરમાવો’. ત્યારપછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતાને તે હજામને આ પ્રમાણે કહ્યું કે—‘હે દેવાનુપ્રિય ! જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના અત્યન્ત યત્નપૂર્વક ચાર અંગુલ મૂકીને નિઃક્રમણને (દીક્ષાને) યોગ્ય આગળના વાઠ કાપી નાશ. ત્યારપછી જ્યારે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતાને તે હજામને આ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે તે સુશ થયો, તુષ્ઠ થયો અને હાથ જોડીને આ પ્રમાણે બોલ્યો—‘હે સ્વામિન્ ! આજ્ઞા પ્રમાણે કરીશ’ એમ કહીને વિનયથી તે વચનનો સ્વીકાર કરે છે. સ્વીકાર કરીને

૧ શ્લોકે
ઉદ્દેશ: ૬
॥૫૪॥

પાશ્વ્યા-
શક્તિઃ
૮૫૫॥

સુગંધી ગંધોદકથી હાથ પગને ધુએ છે, ઘોડને શુદ્ધ આઠ પડવળા વસ્ત્રથી મોઢાને બાંધી અત્યંત યત્નપૂર્વક જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના નિષ્ક્રમણ યોગ્ય અગ્રકેશો ચાર આંગઠ મૂકીને કાપે છે. ત્યાર પછી જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની માતા હંસના જેવા શ્વેત પટશાટકથી તે અગ્રકેશોને ગ્રહણ કરે છે. ગ્રહણ કરીને તે કેશોને સુગંધી ગંધોદકથી ધૂએ છે. ઘોડને ઉત્તમ અને પ્રધાન ગંધ તથા માલાવડે પૂજે છે. પૂજીને શુદ્ધ વસ્ત્રવડે બાંધે છે. બાંધીને રત્નના કરંડિયામાં મૂકે છે. ત્યાર પછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની માતા હાર, પાણીની ધારા, સિંદુવારના પુષ્પો અને તૂટી ગઈ મોતીની માઝા જેવાં પુત્રના વિયોગથી દુઃસહ આંસુ પાડતી આ પ્રમાણે બોલી કે—આ કેશો અમારા માટે ઘણી તિથિઓ, પર્વણો, ઉત્સવો, યજ્ઞો, અને મહોત્સવોમાં જમાલિકુમારના વારંવાર દર્શનરૂપ થશે' એમ ધારી તેને ઓશીકાના મૂલમાં મૂકે છે.

તए णं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स अम्मापियरो दोच्चं पि उत्तरावक्रमणं सीहासणं रयावेति २ दोच्चं पि जमालिस्स खत्तियकुमारस्स सीयापीयएहिं कलसेहिं नाणहेति सीयापीयएहिं कलसेहिं नाणहेत्ता पम्हसुकुमालाए सुरभिए गंधकासाइए गायाइं लूहेति सुरभिए गंधकासाइए गायाइं लूहेत्ता सरसेणं गोसीसचंदणेणं गायाइं अणुलिंपित्ता नासानिस्सासवायवोज्झं चक्रवुहरं वन्नफरिसजुत्तं हयलालापेलवातिरेगं धवलं कणगखचियंतकम्मं महरिहं हंसलक्खणपडसाडगं परिहिति २ हारं पिणद्धेति २ अद्धहारं पिणद्धेति २ एवं जहा सूरियाभस्स अलंकारो तहेव जाव चित्तं रयणसंकडुक्कडं मउढं पिणद्धंति, किं बहुणा?, गंधिमवेदिमपूरिमसं-
घातिमेणं चउन्विहेणं मल्लेणं कप्परुक्खगं पिच अलंकियविभूसियं करेति ।

૯ સ્તવકે
ઉદ્દેશઃ ૬
॥૮૫૫॥

આલ્યા-
શ્રીમિ:
૫૬॥

ત્યાર બાદ તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના માતા—પિતા પુનઃ ઉત્તર દિશા સન્મુખ ચીજું સિંહાસન મૂકાવે છે. મૂકાવીને ફરીવાર જમાલિ ક્ષત્રિયકુમાર ને સોના અને રૂપાના કલશો વડે ન્હવરાવે છે. ન્હવરાવીને સુરભિ, દશાવાલી અને સુકુમાલ સુગંધી ગંધકાપાય (ગન્ધપ્રધાન લાલ) વસ્ત્ર વડે તેનાં અંગોને લૂંછે છે, અને અંગોને લુંછીને સરસ મોશીર્ષ ચંદનવડે ગાત્રનું વિલેપન કરે છે. વિલેપન કરીને નાસિકાના નિઃશ્વાસના વાયુથી ડહી જાય એવું હલકું, આંસુને ગમે તેવું સુંદર, વર્ણ અને સ્પર્શથી સંયુક્ત, ઘોડાની લાઠ કરતાં પણ વધારે નરમ, ધોલું, સોનાના કસબી છેડાવાલું, મહામૂલ્યવાળું, અને ઠંસના ચિહ્નયુક્ત એવું પટશાટક (રેશમી વસ્ત્ર) પહેરાવે છે. પહેરાવીને હાર અને અર્ધહારને પહેરાવે છે. એ પ્રમાણે જેમ સૂર્યામના અલંકારનું વર્ણન કરેલું છે તેમ અહિં કરવું, યાવત્ વિચિત્ર રત્નોથી જડેલા ઉત્કૃષ્ટ મુકુટને પહેરાવે છે. વધારે શું કહેવું? પણ ગ્રંથિમ—ગુંથેલી, વેષ્ટિમ—વીંટેલી, પૂરિમ—પૂરેલી અને સંવાતિમ—પરસ્પર સંઘાત વડે તૈયાર થયેલી ચારે પ્રકારની માઝાઓ વડે કલ્પવૃક્ષની પેટે તે જમાલિ કુમારને અલંકૃત-વિભૂષિત કરે છે.

તદા પાં સે જમાલિસ્સ ચત્તિયકુમારસ્સ પિયા કોઢુંચિયપુરિસે સદાવેહ સદાવેત્તા એવં વયાસી-સ્વિપ્પામેવ ઓ દેવાણુપ્પિયા ! અણેગચ્ચંભસયસન્નિવિટ્ઠં લીલટ્ટિયસાલભંજિયાગં જહા રાયપ્પસેણહજ્જે વિમાણવન્નઓ જાવ મણિર-યગંઘટિયાજાલપરિવિસ્સન્તં પુરિસસહસ્સવાહ્ણીયં સીયં ઉવટ્ટવેહ ઉવટ્ટવેત્તા મમ પ્યમાણત્તિયં પચ્ચપ્પિણહ, તદા પાં તે કોઢુંચિયપુરિસા જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ । તદા પાં સે જમાલી ચત્તિયકુમારે કેસાલંકારેણં વત્થાલંકારેણં મહ્ણાલંકારેણં આભરણાલંકારેણં ચડવ્વિહેણં અલંકારેણં અલંકારિણ સમાણે પહિપુન્નાલંકારે સીહાસણાઓ અચ્ચુટ્ટેહ સીહાસણાઓ અચ્ચુટ્ટેત્તા સીયં અણુપ્પદાહિણીકરેમાણે મીયં દુરુહ્હ ૨ સીહાસણવરંસિ પુરત્થાભિમુદે સન્નિસણ્ણે ।

૯ ચત્તકે
ઉદેશઃ
૫૬॥

વ્યાख्या-
પ્રકાશિ:
॥૮૫૭॥

ત્યાર વાદ તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતા કૌદુંબિક પુરુષોને બોલાવે છે. અને બોલાવીને તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે દેવાનુપ્રિયો! શીઘ્ર સેંકડો સ્તંભોવડે સહિત લીલાપૂર્વક પુતલીઓથી યુક્ત-ઇત્યાદિ રાજપ્રશ્નીયસૂત્રમાં વિમાનનું વર્ણન કર્યું છે તેવી યાવત્ મળિરત્નની ઘંટિકાઓના સમૂહ યુક્ત, હજાર પુરુષોથી ઉંચકી શકાય તેવી શીવિકા-પાલસીને તૈયાર કરો અને તૈયાર કરીને મારી આજ્ઞા પાછી આપો.’ ત્યારવાદ તે કૌદુંબિક પુરુષો યાવત્ આજ્ઞાને પાછી આપે છે. ત્યાર પછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમાર કેશાલંકાર, વસ્ત્રાલંકાર માલ્યાલંકાર અને આભરણાલંકાર એ ચાર પ્રકારના અલંકારથી અલંકૃત થઈ પ્રતિપૂર્ણ અલંકારથી વિભૂષિત થઈ સિંહાસનથી ઉઠે છે. ઊઠીને તે શિવિકાને પ્રદક્ષિણા દેને તેના ઉપર ચઢે છે. ચઢીને ઉત્તમ સિંહાસન ઉપર પૂર્વ દિશા મનમુખ વેસે છે.

તદ્દા તસ્મિન્ જમાલિસ્સ્વત્તિયકુમારસ્સ માયા પદ્મયા કયવલિ જાવ સરીરા હંસલક્ષણં પડસાડગં ગહાય સીયં અણુપ્પદાહિનીકરેમાણી સીયં દુરુહદ્ધ સીયં દુરુહિત્તા જમાલિસ્સ્વત્તિયકુમારસ્સ દાહિણે પાસે ભદ્રાસન-વરંસિ સંનિસન્ના, તદ્દા તસ્મિન્ જમાલિસ્સ્વત્તિયકુમારસ્સ અમ્મધાઈ પદ્મયા જાવ સરીરા રયહરણં ચ પડિગ્ગહં ચ ગહાય સીયં અણુપ્પદાહિની કરેમાણી સીયં દુરુહદ્ધ સીયં દુરુહિત્તા જમાલિસ્સ્વત્તિયકુમારસ્સ વામે પાસે ભદ્રા-સનવરંસિ સંનિસન્ના । તદ્દા તસ્મિન્ જમાલિસ્સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિટ્ઠો એગા વરતરુણી સિંગારાગારચારુવેસા સંગયગય જાવ રુવજોન્વણવિલાસકલિયા સુંદરથળં હિમરયયકુમુદકુંદેદુપ્પગાસં સકોરેટમલ્લદામં ધવલં આયવત્તં ગહાય સલીલં ઉવરિ ધારેમાણી ૨ ચિટ્ઠતિ, તદ્દા તસ્મિન્ જમાલિસ્સ ઉમ્મઓપાસિં દુવે વરતરુણીઓ સિંગારાગારા-ચરુજાવકલિયાઓ નાણામણિકળમરયણવિમલ મહરિહતવણિજ્જુલ્લલવિચિત્તદંડાઓ ચિલ્હિયાઓ સંલ્લંકકુંદેદુદ-

૧ ચતુર્થે
ઉદેશ:૬
॥૮૫૭॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८५८॥

गरयअमयमहियफेणपुंजसंनिकासाओ घवलाओ चामराओ गहाय सलीलं बीयमाणीओ चिट्ठंति,

त्यापछी ते जमालि क्षत्रियकुमारनी माता स्नान करी बलिकर्म करी यावत् शरीरने अलंकृत करी, हंसना चिह्नवाळा पटशाटकने लइ शिबिकाने प्रदक्षिणा करी तेना उपर चढे छे; अने चढीने ते जमालि क्षत्रियकुमारने जमणे पडखे उत्तम भद्रासन उपर बेठी. पछी जमालि क्षत्रियकुमारनी धावमाता स्नान करी यावत् शरीरने शणगारी रजोरहण अने पावने लइ ते शिबिकाने प्रदक्षिणा करी तेना उपर चढे छे, अने चढीने जमालि क्षत्रियकुमारने डाबे पडखे उत्तम भद्रासन उपर बेठी. त्यारपछी ते जमालि क्षत्रियकुमारनी पाछळ मनोहर आकार अने सुंदर पहेरवेशवाळी, संगतगतिवाळी यावत् रूप अने यौवानना विलासथी युक्त, सुंदर स्तनवाळी एक युवती हिम, रजत, कुमुद, मोगरानुं फुल अने चंद्रसमान कोरंटकपुष्पनी माळायुक्त, धोलुं छत्र हाथमां लइ तेने लीलापूर्वक धारण करती उभी रहे छे. त्यारपछी ते जमालिने बने पडखे शृंगारना जेवा मनोहर आकारवाळी अने सुंदर वेशवाळी उत्तम बे युवती स्त्रीओ यावत् अनेक प्रकारना मणि, कनक, रत्न अने विमल, महामूल्य तपनीय रक्त सुवर्ण—) थो बनेला, उज्ज्वल विचित्र दंडवाळां, दीपतां, शंख, अंक, मोगराना फुल, चंद्र, पाणीना बिन्दु अने मथेल अमृतना फीणना समान धोळां चामरोने ग्रहण करी लीलापूर्वक बीजती उभी रहेछे.

तए णं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स उत्तरपुरच्छिमेणं एगा वरतरुणी सिंगारागारजाव कलिया सेतरय धामयविमलसलिलपुण्णं मत्तगयमहासुहाकितिसमाणं सिंगारं गहाय चिट्ठइ, तए णं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स दाहिणपुरच्छिमेणं एगा वरतरुणी सिंगारागारजाव कलिया चित्तकणगदंडं तालवेंदं गहाय चिट्ठति, तए

९ अक्षके
उपेक्षा
॥८५८॥

વ્યાખ્યા-

પ્રશ્નિ:

॥૮૫૯॥

ળં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા કોઢુંબિયપુરિસે સદાવેહ કોં ૨ ત્તા એવં વયાસી-સ્વિપ્પામેવ મો
 દેવાણુપ્પિયા! સરિસયં સરિત્તયં સરિવ્વયં સરિસલાવન્નરૂવજોન્વણગુણોવવેગં એગાભરણં વસણગહિયનિજ્જોયં કોઢું-
 બિયવરતરૂણમહસ્સં સદાવેહ, તએ ણં તે કોઢુંબિયપુરિસા જાવ પહિસુણેત્તા સ્વિપ્પામેવ સરિસયં સરિત્તયં જાવ સદાવેતિ,
 તએ ણં તે કોઢુંબિયપુરિસા જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિઉણકોઢુંબિયપુરિસેહિં સદાવિયા સમાણા હટ્ઠતુટ્ઠં ૦ પહાયા
 કયલિકમ્મા કયકોડયમંગલપાયચ્છિત્તા એગાભરણવસણગહિયનિજ્જોયા જેણેવ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિ-
 યા તેણેવ ઉવાગચ્છન્તિ તેં ૨ ત્તા કરયલજાવ વદ્ધાવેત્તા એવં વયાસી-સંદિસંતુ ણં દેવાણુપ્પિયા! જં અમ્હેહિં કરણિજ્જં,

પછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની ઉત્તરપૂર્વ દિશાએ શૃંગારના ગૃહ જેવી ઉત્તમ વેષવાળી યાવત્ એક ઉત્તમ સ્ત્રી શ્વેત રજતમય, પવિત્ર
 પાળીથી ભરેલા અને ઉન્મત્ત હસ્તીના મોટા મુઠના આકારવાળા કલશને ગ્રહણ કરીને યાવત્ ઉભી રહે છે. ત્યારપછી તે જમાલિ
 ક્ષત્રિયકુમારની દક્ષિણપૂર્વે શૃંગારના ગૃહરૂપ ઉત્તમ વેષવાળી યાવત્ એક ઉત્તમ સ્ત્રી વિચિત્ર સોનાના દંડવાળા વિંજણાને લઈને ઉભી
 રહે છે, પછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતાએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવ્યા અને બોલાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું કે - 'હે દેવાનુપ્રિયો! શીઘ્ર
 સરસા, સમાનત્વચાવાળા, સમાનઉમરવાળા, સમાનલાવણ્ય, રૂપ અને યૌવાન ગુણયુક્ત, અને એક સરસા આભરણ અને વસ્ત્રરૂપ પરિ-
 કરવાળા એક હજાર ઉત્તમ યુવાન કૌટુંબિક પુરુષોને બોલવો'. પછી તે કૌટુંબિક પુરુષોએ યાવત્ પોતાના સ્વામીનું વચન સ્વીકારીને
 જલ્દી એક સરસા અને સરસી ત્વચાવાળા યાવત્ એક હજાર પુરુષોને બોલાવ્યા. ત્યારપછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારના પિતાએ કૌટુંબિક
 પુરુષો દ્વારા બોલાવેલા તે કૌટુંબિક પુરુષો હર્ષિત અને તુષ્ટ થયા. સ્નાન કરી, બલિકર્મ (પૂજા) કરી, કૌતુક અને મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત

૯ શતકે

ઉદ્દેશ: ૬

॥૮૫૯॥

ध्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८६०॥

करी, एकसरखाधरेणां अने वस्त्ररूप परिकरवाळा थईने तेओ ज्यां जमालि क्षत्रियकुमारना पिता छे त्यां आवे छे. आवीने हाथ जोडी यावत् वधावी तेओए आ प्रमाणे कहुं के—‘हे देवानुप्रिय ! जे कार्य अमारे करवानुं होय ते फरमावो.’

तए णं से जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पिता तं कोडुंबियवरतरुणसहस्सं पि एवं वदासी—तुज्झे णं देवानुप्पिया ! एहाया कयवलिकम्मा जाव गहियनिज्जोगा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स सीयं परिवहह, तए णं ते कोडुंबियपुरिस्सा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स जाव पडिसुणेत्ता एहाया जाव गहियनिज्जोगा जमालिस्स खत्तियकुमारस्स सीयं परिवहंति । तए णं तस्स जमालिस्स खत्तियकुमारस्स पुरिमसहस्सवाहिणीं सीयं दुरूदस्स समाणस्स तप्पढमयाए इमे अट्ठमंगलगा पुरओ अहाणुपु व्वीए संपट्टिया, तं०—सोत्थिय सिरिवच्छ जाव दप्पणा, तदाणंतरं च णं पुत्र-कलसभिगारं जहा उववाइए जाव मगणतलमणुलिहंती पुरओ अहाणुपुव्वीए संपट्टिया, एवं जहा उववाइए तहेव भाणियच्चं जाव आलोयं वा करेमाणा जय २ सहं च पउंजमाणा पुरओ अहाणुपुव्वीए संपट्टिया । तदाणंतरं च णं बह्वे उग्गा भोगा जहा उव वाइए जाव महापुरिसवग्गुरपरिक्खत्ता जमालिस्स खत्तियस्स पुरओ य मग्गओ य पामओ य अहाणुपुव्वीए संपट्टिया ।

पछी ते जमालिकुमारना पिताए ते हजार कौडुंबिक उत्तम युवान पुरुषोने आ प्रमाणे कहुं के—‘हे देवानुप्रियो ! स्नान करी, बलिकर्म करी अने यावत् एक सरखां आभरण अने वस्त्ररूपपरिकरवाळा तमे जमालि क्षत्रियकुमारनी शिविकाने उपाडो.’ पछी ते जमालि क्षत्रियकुमारना पितानुं वचन स्वीकारी स्नान करेला यावत् सरखो पद्देखे धारण करेला ते कौडुंबिक पुरुषो जमालि क्षत्रिय-

९ शतके
उद्देशः ६
॥८६०॥

આચાર્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૬૧॥

કુમારની શિવિકા લપડે છે. પછી જ્યારે તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમાર હજાર પુરુષોથી ઉપાડેલી શીવિકામાં વેટો ત્યારે સૌ પહેલાં આ આઠ આઠ મંગલો આગઠ અનુક્રમે ચાલ્યા. તે આ પ્રમાણે ૧ સ્વસ્તિક, ૨ શ્રીવત્સ, યાવદ્ ૮ દર્પણ. તે આઠ મંગલ પછી પૂર્ણ કલશ ચાલ્યો—ઈત્યાદિ ઔપપાતિકસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવદ્ ગગન તલનો સ્પર્શ કરતી એવી વૈજયંતી—ધ્વજા આગઠ અનુક્રમે ચાલી—ઈત્યાદિ ઔપપાતિકસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્ જય જય શબ્દનો ઉચ્ચાર કરતા તેઓ આગઠ અનુક્રમે ચાલ્યા. ત્યારપછી ઘણા ઉગ્ર-કુલમાં ઉત્પન્ન થયેલા, ભોગકુલમાં ઉત્પન્ન થયેલા પુરુષો ઔપપાતિકસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્ મોટા પુરુષો રૂપી વાગુરાથી વીંટાયેલિ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની આગઠ, પાછઠ અને પડચે અનુક્રમે ચાલ્યા.

તે પં નં સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિયા પહાએ કયવલિકમ્મે જાવ વિમ્ભુસિએ હત્થિસ્થંધવરગણ સકોરેંદમલ્લદામેણં છત્તેણં ધરિજ્ઞમાણેણં સેયવરચામરાહિં ઉદ્ધુબ્બમાણે ૨ હયગથરહપવરજોહકલિયાએ ચાઉરંગિ-નીએ સેણાએ સદ્ધિં સંપરિવુડે મહયાભડચડગર જાવ પરિક્કિચ્છત્તે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પિટ્ઠો ૨ અણુ-ગચ્છહ. તે પં નં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ પુરો મહં આસા આસવરા ઉભઓ પાસિં પાગા પાગવરા પિટ્ઠો રહા રહસંગેલી. તે પં નં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે અભ્ભુગ્ગયભિંગારે પરિગ્ગહિયતાલિયંટે ઝસવિયસે-તછત્તે પવીહયસેતચામરવાલવીયનીએ સદ્ધિવહ્નીએ જાવ પાદિતરવેણં. તયાણંતરં ચ પં બહવે લટ્ઠિગ્ગાહા કુંતગ્ગાહા જાવ પુત્થયગાહા જાવ વીણગાહા, તયાણંતરં ચ પં અટ્ઠસયં મયાણં અટ્ઠસયં તુરયાણં અટ્ઠસયં રહાણં, તયાણંતરં ચ પં લુહાહાસિકોત્તહત્થાણં વહ્ણં પાપત્તાણીણં પુરો સંપટ્ઠિયં, તયાણંતરં ચ પં બહવે રાઈસરતલવરજાવસત્થવા-

૧ ચત્તે
ઉચ્ચેઃ
॥૮૬૧॥

આસ્ત્યા-
પ્રજ્ઞાસિઃ
॥૮૬૨॥

હપ્પભિદ્ઓ પુરઓ સંપટ્ટિયા જાવ ણાદિતરવેણં સ્વત્તિયકુંડગ્ગામં નગરં મજ્ઞાંમજ્ઞેણં જેણેવ માહણકુંડગ્ગામે નયરે જેણેવ બહુસાલણે ચેદ્દણે જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ પહારેત્થ ગમણાણે ।

ત્યારપછી તે જમાલિકુમારના પિતા સ્નાન કરી, બલિકર્મ કરી યાવદ્ વિભૂષિત થઈ હાથીના ઉત્તમ સ્કંધ ત્પર ચઢી, કોરંટક પુષ્પની માળા યુક્ત, (મસ્તકે) ધારણ કરાતા છત્રસહિત, બે શ્વેત ચામરોથી વીંજાતા ૨, ઘોડા, હાથી, રથ અને પ્રવર યોદ્ધાઓ સહિત ચતુરંગિણી સેના સાથે પરિવૃત્ત થઈ, મોટા સુમટના વૃન્દથી યાવત્ વીંટાયેલા જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની પાછળ ચાલે છે, ત્યારપછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની આગળ મોટા અને ઉત્તમ ઘોડાઓ, અને બન્ને પડચે ઉત્તમ હાથીઓ, પાછળ રથો અને રથનો સમૂહ ચાલ્યો. ત્યાર બાદ તે જમાલિકુમાર સર્વ ઋદ્ધિસહિત યાવત્ વાદિત્રના શબ્દસહિત ચાલ્યો. તેની આગળ કલશ અને તાલવૃન્તને લઈને પુરુષો ચાલતા હતા, તેના ઉપર ડુંચે શ્વેત છત્ર ધારણ કરાવું હતું, અને તેના પડચે શ્વેત ચામર અને નાના પંચાઓ વીંજાતા હતા. ત્યાર પછી કેટલાક લાકડીવાળા, માલાવાળા, પુસ્તકવાળા યાવત્ વીણવાળા પુરુષો ચાલ્યા. ત્યારપછી એકસો આઠ હાથી, એકસો આઠ ઘોડા અને એકસો આઠ રથો ચાલ્યા, ત્યારપછી લાકડી, તરવાર અને માલાને ગ્રહણ કરી મોડું પાયદળ આગળ ચાલ્યું, ત્યારપછી ઘણા યુવરાજો, ધનિકો, તલવરો, યાવત્ સાર્થવાહ પ્રમુખ આગળ ચાલ્યા. યાવદ્ ક્ષત્રિયકુંડગ્રામ નગરની વચ્ચે થઈને જ્યાં વ્રહ્મણકુંડગ્રામ નામે નગર છે, જ્યાં બહુશાલક ચૈત્ય છે અને જ્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર છે ત્યાં જવાનો વિચાર કર્યો.

તણ ણં તસ્સ જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ સ્વત્તિયકુંડગ્ગામં નગરં મજ્ઞાંમજ્ઞેણં નિગ્ગચ્છમાણસ્સ સિંધાડગ-
તિયચઉક્કજાવ પહેસુ બહવે અત્થત્થિયા જહા ઉવવાદ્દણે જાવ અભિનંદંતા ય અભિત્થુણંતા ય एवं વગાસી—જય

૯ ચત્તકે
ઉદેશઃ
॥૮૬૨॥

ધ્યાત્યા-
પ્રશ્નિ:
॥૮૬૩॥

જય ણંદા ! ધમ્મેણં જય જય ણંદા તવેણં જય જય ણંદા ! ભદં તે અભગ્ગેહિં ણાણદંસણચરિત્તમુત્તમેહિં અજિયાહં
જિણાહિં ઇંદિયાહં જિયં ચ પાલેહિં સમણધમ્મં જિયવિગ્ધોઽવિ ય વસાહિં તં દેવ ! સિદ્ધિમજ્જે ણિહણાહિં ય
રાગદોસમલ્હે તવેણ ધિતિધણિયવદ્ધકચ્છે મહાહિં અદ્ધકમ્મસત્તૂ જ્ઞાણેણં ઉત્તમેણં સુક્કેણં અપ્પમત્તો હરાહિં યારા-
હણપદ્ધાગં ચ ધીર ! તેલોક્કરંગમજ્જે પાવય વિતિમિરમણુત્તરં કેવલં ચ ણાણં ગચ્છય મોક્કસં પરં પદં જિણવરોવ-
દિદ્ધેણં સિદ્ધિમગ્ગેણં અકુદિલેણં હંતા પરીસહચમ્મં અભિભવિય ગામકંટકોવસગ્ગાણં ધમ્મે તે અવિગ્ધમત્થુત્તિ-
કદ્ધુ અભિનંદંતિ ય અભિથુણંતિ ય ।

ત્યારપછી ક્ષત્રિયકુંડગ્રામ નગરની વચોવચ નિકળતા તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને ગુંગાટક, ત્રિક, ચતુષ્ક યાવત્ માર્ગોમાં ઘણા
ધનના અર્થિઓએ, કામના અર્થિઓએ-હત્યાદિ ઔપપાતિકસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્ અભિનંદન આપતા, સ્તુતિ કરતા આ પ્રમાણે કહ્યું
કે-‘હેનંદ -આનન્દદાયક ! તારો ધર્મ વડે જય થાઓ, હે નન્દ ! તારો તપવડે જય થાઓ, હે નન્દ તારું ભદ્ર થાઓ, અભગ્ગ —અસંહિત
અને ઉત્તમ જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર વડે અજિત એવી ઇન્દ્રિયોને તું જિત, અને જીતિને શ્રમણ ધર્મનું પાલન કર. હે દેવ ! વિગ્ગોને
જીતી તું સિદ્ધિગતિમાં નિવાસ કર. ધૈર્યુપ કચ્છને મજબૂત બાંધીને તપવડે રાગદ્વેષરૂપ મહોનો ઘાત કર. ઉત્તમ શુદ્ધ ધ્યાનવડે અદ્ધક-
ર્મરૂપ શત્રુનું મર્દન કર. વઝી હે ધીર ! તું અપ્રમત્ત થઈ ત્રણલોકરૂપ રંગમંડપ મધ્યે આરાધનાપતાકાને ગ્રહણ કરી નિર્મલ અને અનુત્તર
એવા કેવલજ્ઞાનને પ્રાપ્ત કર, અને જિનવરે ઉપદેશેલ સરલ સિદ્ધિમાર્ગવડે પરમપદરૂપ મોક્ષને પ્રાપ્ત કર. પરીષહરૂપ સેનાને હણીને
ઇન્દ્રિયોને પ્રતિકૂલ ઉપસર્ગોનો પરાજય કર. તને ધર્મમાં અવિગ્ગ થાઓ’—એ પ્રમાણે તેઓ અભિનંદન આપે છે અને સ્તુતિ કરે છે.

૯. ચતુર્થ
ઉદેશ્ય:૬
॥૮૬૩॥

આલ્યા-
પ્રશ્નિ:
॥૮૬૪॥

તેણે જાણે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે નયણમાલાસહસ્સેહિં પિચ્છિજ્જમાણે ૨ એવં જહા ઉવવાહિં કૂણિઓ જાવ
ણિગ્ગચ્છતિ નિગ્ગચ્છિત્તા જેણેવ માહણકુંડગ્ગામે નયરે જેણેવ બહુસાલે ચેહિં તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા
છત્તાદીં તિત્થગરાતિસે પાસહ પાસિત્તા પુરિસહસ્સવાહિણીં સીયં ઠવેહિં ૨ પુરિસહસ્સવાહિણીઓ સીયાઓ
પચ્છોરુહિં, તેણે જાણે જમાલી સ્વત્તિયકુમારં અમ્માપિયરો પુરો કાઉં જેણેવ મમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા
તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્કસુત્તો જાવ નમંસિત્તા એવં વદામી—એવં સ્વલુ ભંતે ! જમાલી
સ્વત્તિયકુમારે અમ્હં એમે પુત્તે હેટ્ઠ કંતે જાવ કિમં પુણ પાસણયાં ? સે જહાનામ—ઉપ્પલેહ વા પડમેહ વા જાવ
પડમસહસ્સપત્તેહ વા પંકે જાવ જલે સંવુહ્ધે ણોવલિપ્પતિ પંકરણં ણોવલિપ્પહ જલરણં એવામેવ જમાલીવિ
સ્વત્તિયકુમારે કામેહિં જાવ ભોગેહિં સંવુહ્ધે ણોવલિપ્પહ કામરણં ણોવલિપ્પહ ભોગરણં ણોવલિપ્પહ મિત્તણાઈ-
નિયગસયણસંબંધિપરિજણેણં, એસ ણં દેવાણુપ્પિયા ! સંસારમહાવિગ્ગે ભીં જમ્મણમરણાણં દેવાણુપ્પિયાણં અં-
તિં મુંઢે ભવિત્તા અગારાઓ અણગારિયં પઢવહિં, તેં એયં દેવાણુપ્પિયાણં અમ્હે ભિક્કસં દલયામો, પઢિચ્છંતુ ણં
દેવાણુપ્પિયા ! સીસમિક્કસં,

ત્યારબાદ તે જમાલી સ્વત્તિયકુમાર હજારો નેત્રોની માલાઓથી નારંવાર જોવાતો-હત્યાદિ ઔપપાતિકસૂત્રમાં કૂણિકના પ્રસંગે કહ્યું
છે તેમ અહિં જાણવું; યાવત્ તે [જમાલી] નીકળે છે. નીકળીને જ્યાં બ્રાહ્મણકુંડગ્રામ નામે નગર છે, જ્યાં બહુસાલ નામે ચૈત્ય છે
ત્યાં આવે છે. ત્યાં આવીને તીર્થકરના છત્રાદિક અતિશયોને જુએ છે, જોઈને હજાર પુરુષોથી વહન કરાતી તે શિબિકાને ડમી રાખે છે.

૧ ચતુર્થ
ઉદેશ:
॥૮૬૪॥

આશ્વા-
પ્રશ્ન:
૧૮૬૫૧

ઊમી રાક્ષીને તે શિવિકા થકી નીચે ઉતરે છે. ત્યારપછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને આગળ કરી તેના માતા-પિતા જ્યાં શ્રમણ ભગ-
વાન્ મહાવીર છે ત્યાં આવે છે. ત્યાં આવીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરી યાવત્ નમી તેઓ આ પ્રમાણે બોલ્યા
કે-‘હે ભગવાન્ ! એ પ્રમાણે સ્વરેશ્વર આ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમાર અમારે એક દૃષ્ટ અને પ્રિય પુત્ર છે, જેનું નામ શ્રવણ પણ દુર્લભ છે,
તો દર્શન દુર્લભ હોય તેમાં શું કહેવું ? જેમ કોઈ એક કમલ, પદ્મ, યાવત્ સહસ્રપત્ર કાદવમાં ઉત્પન્ન થાય, અને પાણીમાં વધે, તોપણ
તે પંકની રજથી તેમ જલના કળથી લેપાતું નથી; એ પ્રમાણે આ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમાર પણ કામથકી ઉત્પન્ન થયો છે અને ભોગોથી
વૃદ્ધિ પામ્યો છે, તો પણ તે કામરજથી અને ભોગરજથી લેપાતો નથી, તેમજ મિત્ર, જ્ઞાતિ, પોતાના સ્વજન, સંબંધી અને પરિ-
જનથી પણ લેપાતો નથી. હે દેવાનુપ્રિય ! આ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમાર સંસારના ભયથી હૃદિગ્ન થયો છે, જન્મ મરણથી ભયभीત થયો છે,
અને દેવાનુપ્રિય એવા આપની પાસે મુંઝ-દીક્ષિત થઈને અગારવાસથી અનગારિકપણાને સ્વીકારવાને ઇચ્છે છે. તો દેવાનુપ્રિયત્વે, અમે
આ શિષ્યરૂપી મિશ્વા આપીએ છીએ. તો હે દેવાનુપ્રિય ! આપ આ શિષ્યરૂપ મિશ્વાનો સ્વીકાર કરો’.

તદ્દર્શનં સમં ૩ તં જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં એવં વયાસી-અહાસુહં દેવાણુપ્પિયા ! મા પઢિવંધં ।
તદ્દર્શનં સે જમાલી સ્વત્તિયકુમારે સમણેણં ભગવયા મહાવીરેણં એવં વુત્તે સમાણે હઠ્ઠતુદ્ધે સમણં ભગવં
મહાવીરં તિક્કલુત્તો જાવ નમંસિત્તા ઉત્તરપુરચ્છિમં દિસીભાગં અવક્કમહ ૨ સયમેવ આભરણમહ્લાલંકારં ઓધુયહ,
તત્તેણં સે જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ માયા હંસલક્ષણેણં પહસાહણં આભરણમહ્લાલંકારં પઢિચ્છતિ પઢિચ્છિત્તા
હારવારિજાવ વિણિમ્મુયમાણા વિ ૨ જમાલિં સ્વત્તિયકુમારં એવં વયાસી-ઘડિયવ્વં જાયા ! જહયવ્વં જાયા !

૧ શ્લોક
ઉદ્દેશ: ૬
૧૮૬૫૧

વ્યાख्या-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૬૬॥

પરિક્રમિયન્ત્વં જાયા ! અસ્મિં ચ ણં અદે' ણો પમાયેતન્વંતિકદ્દુ' જમાલિસ્સ સ્વત્તિયકુમારસ્સ અમ્માપિયરો સમ્મણં
ભગવં મહાવીરં' ધંવદ્ ણમંસદ્ ધંવિત્તા ણમંસિત્તા જામેવ દિસં પાડન્મૂથા તામેવ દિસિં પદિગયા । તદ્ ણં સે જ-
માલિસ્સત્તિયદ્ સયમેવ પંચમુદ્દિયં લોયં કરેતિ ૨ જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છદ્ તેણેવ ઉવાગ-
ચ્છિત્તા એવં જહા ઉસમદત્તો તહેવ પઞ્ચદ્વિઓ નવરં પંચહિં પુરિસસણ્હિં સદ્ધિં તહેવ જાવ સન્ત્વં સામાદયમાદયાઈ
એકારસ અંગાઈ અહિજ્ઞદ્ સામાદયમા ૦ અહિજ્ઞેત્તા વહ્હિં ચઉત્થછદ્દુદ્દમજાવમાસદ્દમાસસલ્લમણેહિં વિચિત્તોહિં તવો-
કમ્મેહિં અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરદ્ ॥ (સૂત્ર ૩૮૫) ॥

ત્યારે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે દેવાનુપ્રિય ! જેમ સુખ ઉપજે તેમ કરો, પ્રતિ-
બન્ધ ન કરો’. જ્યારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારને એ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે તે હર્ષિત થઈ, તુષ્ટ થઈ, યાવત્ શ્રમણ ભગ-
વંત મહાવીરને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરી યાવત્ નમસ્કાર કરી, ઉત્તરપૂર્વ દિશા તરફ જાય છે. જહને પોતાની મેઢે આભરણ, માલા
અને અલંકાર ઉતારે છે. પછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારની માતા હંસના ચિહ્નવાળાં પટશાટકથી આભરણ, માલા અને અલંકારોને ગ્રહણ
કરે છે. ગ્રહણ કરીને હાર અને પાણીની ધારા જેવા આંસુ પાડતી ૨ તેણે પોતાના પુત્ર જમાલિને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે પુત્ર ! સંય-
મને વિષે પ્રયત્ન કરજે, હે પુત્ર ! યત્ન કરજે, હે પુત્ર ! પરાક્રમ કરજે, સંયમ પાળવામાં પ્રમાદ ન કરીશ. એ પ્રમાણે (કહીને) તે જમાલિ
ક્ષત્રિયકુમારના માતા-પિતા શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદે છે, નમે છે; વાંદી અને નમીને જે દિશાથી તેઓ આવ્યા હતા તે દિશાએ
પાછા ગયા. ત્યારપછી તે જમાલિ ક્ષત્રિયકુમાર પોતાની મેઢે પંચ મૃષ્ટિક લોચ કરે છે, કરીને જ્યાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીર છે ત્યાં

૧ શ્લોકે
ઉલ્લેખ
॥૮૬૬॥

અધ્યાત્મ-
પ્રશ્નસિઃ
૧૮૬૭૥

આવે છે, આવીને શ્રુષ્ઠમદત્ત બ્રાહ્મણની પેઠે તેણે પ્રવ્રજ્યા લીધી. પરન્તુ જમાલિ ક્ષત્રિયકુમારે પાંચસો પુરુષો સાથે પ્રવ્રજ્યા લીધી-ઇત્યાદિ સર્વ જાણવું. યાવત્ તે જમાલિ અનગાર સામાયિકાદિ અગીઆર અંગોને મળે છે. મળીને ઘણા ચતુર્થ ભક્ત, છટ્ટ, છટ્ટમ, અને યાવત્ માસાર્ધ તથા માસધ્વમણરૂપ વિચિત્ર તપકર્મવડે આત્માને ભાવિત કરતા વિઠરે છે. ॥ ૩૮૫ ॥

તેણે જમાલી અનગારે અન્નયા કયાઈ જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ તેણેવ ઉવાગ-
ચ્છઈત્તા સમણે ભગવં મહાવીરં વંદતિ નમંસતિ વંદિત્તા ૨ એવં વયાસી-ઈચ્છામિ ણં મંતે ! તુજ્જેહિં અબ્બણુન્નાણ સમાણે પંચાહિં અણગારસણહિં સદ્ધિં બહિયો જણવયવિહારં વિહરિત્તણ, તેણે જમાલી-
સ્સ અણગારસ્સ એયમટ્ઠં ણો આઢાઈ ણો પરિજાણાઈ તુસિણીણ સંચિટ્ઠઈ. તેણે જમાલી અનગારે સમણે ભગવં
મહાવીરં દોઢંપિ તઢંપિ એવં વયાસી-ઈચ્છામિ ણં મંતે ! તુજ્જેહિં અબ્બણુન્નાણ સમાણે પંચાહિં અણગારસણહિં સદ્ધિં
જાવ વિહરિત્તણ, તેણે સમણે ભગવં મહાવીરે જમાલિસ્સ અણગારસ્સ દોઢંપિ તઢંપિ એયમટ્ઠં ણો આઢાઈ જાવ
તુસિણીણ સંચિટ્ઠઈ. તેણે જમાલી અનગારે સમણે ભગવં મહાવીરં વંદઈ નમંસઈ વંદિત્તા નમંસિત્તા સમણસ્સ
ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયાઓ બહુસાલાઓ વેહ્યાઓ પહિનિવલ્લમહ પહિનિવલ્લમિત્તા પંચાહિં અણગારસણહિં
સદ્ધિં બહિયા જણવયવિહારં વિહરઈ,

ત્યાર બાદ અન્ય કોઈ દિવસે તે જમાલિ અનગાર જ્યાં શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર છે ત્યાં આવે છે, આવીને શ્રમણ ભગવંત મહા-
વીરને વાંદે છે, નમે છે. વાંદી અને નમીને તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે ભગવન્ ! તમારી અનુમતિથી હું પાંચસે અનગારની સાથે

૧ સ્તવે
ઉદેશઃ
૧૮૬૭૬

વ્યાખ્યા-
પ્રજ્ઞાસિઃ
॥૮૬૮॥

બહારના દેશોમાં વિહાર કરવાને ઇચ્છું છું.’ ત્યારે શ્રમણ મગવાન્ મહાવીરે જમાલિ અનગારની આ વાતનો આદર ન કર્યો, સ્વીકાર ન કર્યો, પરન્તુ મૌન રહ્યા. ત્યાર પછી તે જમાલિ અનગારે શ્રમણ મગવંત મહાવીરને બીજી વાર, ત્રીજી વાર પણ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે મગવાન્ ! તમારી અનુમતિથી હું પાંચસો સાધુ સાથે યાવત્ વિહાર કરવાને ઇચ્છું છું.’ પછી શ્રમણ મગવાન્ મહાવીરે જમાલિ અનગારની આ વાતનો બીજી વાર, ત્રીજી વાર પણ આદર ન કર્યો, યાવત્ મૌન રહ્યા. ત્યારબાદ જમાલિ અનગાર શ્રમણ મગવંત મહાવીરને વાંદે છે, નમે છે. વાંદીને-નમીવે શ્રમણ મગવંત મહાવીર પાસેથી અને બહુશાલ નામે ચૈત્યથી નીકળે છે, નીકળીને પાંચસો સાધુઓની સાથે બહારના દેશોમાં વિહાર કરે છે.

તેણં કાલેણં તેણં સમણં સાવત્થીનામં ણયરી હોત્થા વન્નઓ, કોટ્ટુએ ચેહ્ણ વન્નઓ, જાવ વણસંહસ્સ, તેણં કાલેણં તેણં સમણં ચંપા નામ નયરી હોત્થા વન્નઓ પુન્નમહે ચેહ્ણ વન્નઓ, જાવ પુઠ્ઠવિશિલાવટ્ઠઓ । તણં પં સે જમાલી અણગારે અન્નયા કયાહ પંચહિં અણગારસણ્હિં સદ્ધિં સંપરિવુઢે પુવાણુપુવિં ચરમાણે ગામાણુગામં દૂહજ્જમાણે જેણેવ સાવત્થી નરીય જેણેવ કોટ્ટુએ ચેહ્ણ તેણેવ ઉવાગચ્છહ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા અહાપહિરૂવં ઉગ્ગહં ઉગ્ગિણહતિ અહાપહિરૂવં ઉગ્ગહં ઉગ્ગિણિહત્તા સંજમેણં તવસા અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ । તણં સમણે મગવં મહાવીરે અન્નયા કયાવિ પુન્વાણુપુન્વિ ચરમાણે જાવ સુહં સુહેણં વિહરમાણે જેણેવ ચંપાનગરી જેણેવ પુન્નમહે ચેહ્ણ તેણેવ ઉવાગચ્છહ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા અહાપહિરૂવં ઉગ્ગહં ઉગ્ગિણહતિ અહા ૦ ૨ સંજમેણં વસા અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ ॥

તે કાલે અને તે સમયે શ્રાવસ્તી નામે નગરી હતી. વર્ણન. ત્યાં કોષ્ઠક નામે ચૈત્ય હતું. વર્ણન યાવત્ વનખંડ સુધી જાણવું. તે

૧ ચલકે
ઉદેશઃ ૬
॥૮૬૮॥

આચાર્ય-
પ્રશ્ન:
૧૮૬૯॥

કાલે અને તે સમયે ચંપા નામે નગરી હતી, વર્ણન. પૂર્ણમદ્ર ચૈત્ય હતું. વર્ણન. યાવત્ પૃથિવીશિલાપદ્મ હતો. હવે અન્ય કોઈ દિવસે તે જમાલિ અનગાર પાંચસો સાધુઓના પરિવારની સાથે અનુક્રમે વિહાર કરતા, એક ગામથી બીજે ગામ જતા જ્યાં શ્રાવસ્તી નામે નગરી છે, અને જ્યાં કોષ્ઠક ચૈત્ય છે ત્યાં આવે છે. ત્યાં આવીને યથાયોગ્ય અવગ્રહને ગ્રહણ કરીને સંયમ અને તપવદે આત્માને ભાવિત કરતા વિહરે છે. ત્યારબાદ અન્ય કોઈ દિવસે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર અનુક્રમે વિચરતા યાવત્ સુસ્તપૂર્વક વિહાર કરતા જ્યાં ચંપા-નગરી છે, અને જ્યાં પૂર્ણમદ્ર ચૈત્ય છે ત્યાં આવે છે આવીને યથાયોગ્ય અવગ્રહને ગ્રહણ કરી સંયમ અને તપવદે આત્માને ભાવિત કરતા વિચરે છે.

તए णं तस्स जमालिस्स अणगारस्स तेहिं अरसेहि य विरसेहि य अंतेहि य पंतेहि य लूहेहि य तुच्छेहि य कालाइकंतेहि य पमाणाइकंतेहि य सीतएहि य पाणभोग्गेहिं अन्नया कयावि सरीरगंसि विउले रोगातंके पाउब्भूए उज्जले विउले पगाढे कक्कसे कडुए चंडे दुक्खे दुग्गे दुरहियासे पित्तज्वरपरिगतसरीरे दाहवकंतिए यावि विहरइ । तए णं से जमाली अणगारे वेयणाए अभिभूए समाणे समणे निग्गंथे सहावेइ सहावेत्ता एवं वयासी-तुज्जे णं देवाणुप्पिया ! मम सेज्जासंधारणं संधरेह, तए णं ते समणा निग्गंथा जमालिस्स अणगारस्स एयमट्ठं बिणएणं पडिसुणेंति पडिसुणेत्ता जमालिस्स अणगारस्स सेज्जासंधारणं संधरेति, तए णं से जमाली अणगारे बलियतरं वेदणाए अभिभूए समाणे दोब्बंपि समणे निग्गंथे सहावेइ २ ता दोब्बंपि एवं वयासी-ममन्नं देवाणुप्पिया ! सेज्जासंधारए किं कडे कज्झई, एवं वुत्ते समाणे समणा निग्गंथा विति-भो सामी ! कीरइ,

૧ અતકે
ઉદેશ:૬
॥૮૬૯॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૭૦॥

હવે અન્ય કોઈ દિવસે તે જમાલિ અનગારને રસરહિત, વિરસ, અન્ત, પ્રાન્ત, રુક્ષ (લુહા) તુચ્છ, કાલાતિક્રાંત, (શુશ્ક તરસનો કાલ વીતી ગયા પછી) પ્રમાણાતિક્રાંત (પ્રમાણથી વધારે કે ઓછા) શીત પાન-મોજનથી શરીરમાં મોટો વ્યાધિ પેદા થયો, તે વ્યાધિ અત્યન્ત દાહ કરનાર, વિપુલ, સરુત, કર્કશ, કટુક, ચંડ, (ભયંકર) દુઃસ્વરૂપ, કષ્ટસાધ્ય, તીવ્ર અને અસહ્ય હતો. તેનું શરીર પિત્તજ્વરથી વ્યથિત હોવાથી તે દાહયુક્ત હતો. હવે તે જમાલિ અનગાર વેદનાથી પીડિત થયેલો પોતાના શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને બોલાવે છે. બોલાવીને તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે મારે મુઠા માટે સંસ્તારક (શય્યા) પાથરો’. ત્યારબાદ તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથો જમાલિ અનગારની આ વાતનો વિનયપૂર્વક સ્વીકાર કરે છે, સ્વીકારીને જમાલિ અનગારને મુઠા માટે સંસ્તારક પાથરે છે. જ્યારે તે જમાલિ અનગાર અત્યંત વેદનાથી વ્યાકુલ થયો ત્યારે ફરીથી શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને બોલાવ્યા અને બોલાવીને ફરીથી તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે દેવાનુપ્રિયો ! મારે માટે સંસ્તારક કયો છે કે કરાય છે ?’

જાણે તે સમણા નિર્ગંથા જમાલિ અનગારં એવં વચાસી-ળો સ્વલુ દેવાણુપ્પિયાણં સેજ્ઞાસંધારણ કહે કજ્ઞતિ તણે તસ્સ જમાલિસ્સ અનગારસ્સ અયમેયારૂવે અજ્ઞતિણે જાવ સમુપ્પજ્ઞિતથા-જજ્ઞં સંમણે ભગવં મહાવીરે એવં આદિક્કલ્લ જાવ એવં પરૂવેદ-એવં સ્વલુ ચલમાણે ચલિણે ઉદીરિજ્ઞમાણે ઉદીરિણે જાવ નિજ્જરિજ્ઞમાણે નિજ્જિજ્ઞે તં ણં મિચ્છા, હમં ચ ણં પચ્ચક્કલ્લમેવ દીમ્મહ સેજ્ઞાસંધારણ કજ્ઞમાણે અકલ્લે સંધરિજ્ઞમાણે અસંધરિણે, જમ્મહા ણં સેજ્ઞાસંધારણ કજ્ઞમાણે અકલ્લે સંધરિજ્ઞમાણે અસંધરિણે તમ્મહા ચલમાણેવિ અચલિણે જાવ નિજ્જરિજ્ઞમાણેવિ અણિજ્ઞિજ્ઞે, એવં સંપેહેદ્ એવં સંપેહેત્તા સમણે નિર્ગંથે સદ્ધાવેદ સમણે નિર્ગંથે સદ્ધાવેત્તા એવં

૧ શબ્દ
ઉદેશ્ય
॥૮૭૦॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८७१॥

वयासी-जन्नं देवाणुप्पिया! समणे भगवं महावीरे एवं आइक्खइ जाव परूवेइ-एवं खलु चलमाणे चलिए तं चेव सव्वं जाव णिज्जरिज्जमाणे अणिज्जिन्ने । तए णं जमालिस्स अणगारस्स एवं आइक्खमाणस्स जाव परूवेमाणस्स अत्थेगइया समणा निग्गंथा एयमट्ठं सदहंति पत्तिंयंति रोयंति अत्थेगइया समणा निग्गंथा एयमट्ठं णो सदहंति ३, तत्थ णं जे ते समणा निग्गंथा जमालिस्स अणगारस्स एयमट्ठं सदहंति ३ ते णं जमालिं चेव अणगारं उव-संपज्जित्ताणं विहरंति, तत्थ णं जे ते समणा निग्गंथा जमालिस्स अणगारस्स एयमट्ठं णो सदहंति णो पत्तिंयंति णो रोयंति ते णं जमालिस्स अणगारस्स अंतियाओ कोट्टयाओ चेइयाओ पडिनिक्खमंति २ पुब्बाणुपुब्बि चरमाणे गामाणुगामं दूइ० जेणेव चंपानयरी जेणेव पुन्नभइ चेइए जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ २ त्ता समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेति २ त्ता वंदइ णमंसइ २ समणं भगवं महावीरं उवसंपज्जित्ता णं विहरंति ॥ (सूत्रं ३८६) ॥

त्यार पछी ते श्रमण निर्ग्रन्थोए जमालि अनगारने एम कहुं के-‘देवानुग्रियने माटे शय्यासंस्तारक कर्यो नथी, पण कराय छे’. त्यार पछी ते जमालि अनगारने आ आवा प्रकारनो संकल्प उत्पन्न थयो के-‘श्रमण भगवंत महावीर जे ए प्रमाणे कहे छे, यावत् प्ररूपे छे के, चालतुं होय ते चालुं कहेवाय, उदीरातुं होय ते उदीरायुं कहेवाय, यावत् निर्जरातुं होय ते निर्जरायुं कहेवाय, ते मिथ्या छे. कारण के आ प्रत्यक्ष देखाय छे के, शय्या संस्तारक करातो होय त्यां सुधी ते करायो नथी, पथरातो होय त्यां सुधी ते पथरायो नथी; जे कारणथी आ शय्या-संस्तारक करातो होय त्यां सुधी ते करायो नथी, पथरातो होय त्यां सुधी ते पथरायेलो नथी; ते

९ अक्षर
उद्देशः ६
॥८७१॥

९ अक्षरके
उद्देशः
॥८७२॥

બાલ્યા-
પ્રાપ્તિઃ
॥૮૭૩॥

ચંપા નગરી જેનેવ પુણ્નભદ્રે જેહા જેનેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેનેવ ઉવાગચ્છહ ૨ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અદૂરસામંતે ઠિઠ્ઠા સમણં ભગવં મહાવીરં એવં વયાસી—જહા ણં દેવાણુપ્પિયાણં બહવે અંતેવાસી સમણા નિગ્ગંથા છુમત્થા ભવેત્તા છુમત્થાવક્કમણેણં અવક્કંતા ણો સ્વલુ અહં તહા છુમત્થે ભવિત્તા છુમત્થાવક્કમણેણં અવક્કમિએ, અહન્નં ઉપ્પન્નણાણદંસણધરે અરહા જિણે કેવલી ભવિત્તા કેવલિઅવક્કમણેણં અવક્કમિએ, તએ ણં ભગવં ગોયમે જમાલિં અણગારં એવં વયાસી—ણો સ્વલુ જમાલી ! કેવલિસ્સ ણાણે વા દંસણે વા સેલંસિ વા થંભંસિ વા થૂંભંસિ વા આવરિજ્ઞહ વા ણિવારિજ્ઞહ વા, જહ ણં તુમં જમાલી ! ઉપ્પન્નણાણદંસણધરે અરહા જિણે કેવલી ભવિત્તા કેવલિઅવક્કમણેણં અવક્કંતે તો ણં હમાહં દો વાગરણાહં વાગરેહિ—સાસએ લોએ જમાલી ! અસાસએ લોએ જમાલી ?, સાસએ જીવે જમાલી ! અસાસએ જીવે જમાલી ?, તએ ણં સે જમાલી અણગારે ભગવયા ગોયમેણં એવં વુત્તે સમાણે સંકિએ કંઘિએ જાવ કલુસસમાવન્ને જાએ યાવિ હોત્થા, ણો સંચાએતિ ભગવઓ ગોયમસ્સ કિંચિવિ પમોકલ્લમા-
હિસ્સિત્તએ તુસિણીએ સંચિટ્ઠહ,

ત્યાર પછી કોઈ એક દિવસે તે જમાલિ અનગાર પૂર્વોક્ત રોગના દુઃખથી વિમુક્ત થયો, હૃદય, રોગરહિત અને બલવાન્ શરીરવાળો થયો. અને શ્રાવસ્તી નગરીથી અને કોમ્પક ચૈત્યથી બહાર નીકળી અનુક્રમે વિચરતા ગ્રામાનુગ્રામ વિહાર કરતા જ્યાં ચંપાનગરી છે, જ્યાં પૂર્ણમદ્ર ચૈત્ય છે, અને જ્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર છે ત્યાં આવે છે. આવીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની અત્યન્ત દૂર નહિ તેમ અત્યન્ત પાસે નહિ, તેમ ઉમા રહીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘જેમ દેવાનુપ્રિયના ઘણા શિષ્યો શ્રમણ નિર્ગ્રન્થો

૧ ચુલકે
ઉદેશઃ
॥૮૭૩॥

આચાર્યા-
પ્રશ્નપત્રિ:
॥૮૭૪॥

છબ્બસ્ય હોઈને છબ્બસ્ય વિહારથી વિહરી રહ્યા છે: પળ હું તેમ છબ્બસ્ય વિહારથી વિહરતો નથી. હું તો ઉત્પન્ન થયેલા જ્ઞાન અને દર્શન ધારણ કરનારો અર્હન્, જિન અને કેવલી થઈને કેવલિવિહારથી વિચરુ છું. ત્યાર પછી ભગવંત ગૌતમે તે જમાલિ અનગારને આ પ્રમાણે કહ્યું કે-‘હે જમાલિ ! સ્વરેસ્વર એ પ્રમાણે કેવલિજ્ઞાન જ્ઞાન કે દર્શન પર્વતથી સ્તંભથી કે સ્તૂપથી અવૃત્ત થતું નથી, તેમ નિવારિત્ત થતું નથી, હે જમાલિ ! જો તું ઉત્પન્ન થયેલા જ્ઞાન, દર્શનને ધારણ કરનાર અર્હન્, જિન અને કેવલી થઈને કેવલિવિહારથી વિચરે છે તો આ બે પ્રશ્નોનો ઉત્તર આપ. [પ્ર૦] હે જમાલિ ! ૧ લોક શાશ્વત છે કે અશાશ્વત છે ? હે જમાલિ ! ૨ જીવ શાશ્વત છે કે અશાશ્વત છે ? જ્યારે ભગવંત ગૌતમે તે જમાલિ અનગારને પૂર્વ પ્રમાણે પૂછ્યું ત્યારે તે શંકિત અને કાંક્ષિત થયો, યાવત્ કલુષિતપરિણામવાળો થયો. જ્યારે તે (જમાલિ) ભગવંત ગૌતમના પ્રશ્નોનો કાંઈ પળ ઉત્તર આપવા સમર્થ ન થયો ત્યારે તેણે મૌન ધારણ કર્યું.

જમાલીતિ સમણે ભગવંત મહાવીરે જમાલિ અનગારં એવં વચાસી-અત્થિ ણં જમાલી ! મમં વહવે અંતેવાસી સમણા નિગ્ગંથા છુડમત્થા જે ણં એયં વાગરણં વાગરિત્તે જહા ણં અહં નો ચેવ ણં એયપ્પગારં ભાસં ભાસિત્તે જહા ણં તુમં, સાસે લોએ જમાલી ! જન્ન કયાવિ ણાસી ણો કયાવિ ણ ભવતિ ણ કદાવિ ણ ભવિસ્સહ ભુવિ ચ ભવહિ ચ ભવિસ્સહ ચ ધુવે ણિતિે સાસે અક્ખે અન્વે અવટ્ટિે ણિચ્છે, અસાસે લોએ જમાલિ ! જઓ ઓસપ્પિણી ભવિત્તા ઉસ્સપ્પિણી ભવહિ ઉસ્સપ્પિણી ભવિત્તા ઓસપ્પિણી ભવહિ, સાસે જીવે જમાલિ ! જં ન કયાહિ ણાસિ જાવ ણિચ્છે અસાસે જીવે જમાલી ! જન્નં નેરહિે ભવિત્તા તિરિક્ખજોણિે ભવહિ તિરિક્ખજોણિે ભવિત્તા મણુસ્સે ભવહિ મણુસ્સે ભવિત્તા દેવે ભવહિ,

૧. શ્રવકે
ઉદ્દેશ્ય:
॥૮૭૪॥

બાલ્યા-
પ્રકાશિ:
॥૮૭૫॥

પછી શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરે 'હે જમાલિ !' એમ કહીને તે જમાલિ અનગારને આ પ્રમાણે કહ્યું કે- 'હે જમાલિ ! મારે ઘણા શ્રમણ નિર્ગ્રંથ શિષ્યો હ્રસ્વ છે, તેઓ મારી પેટે આ પ્રશ્નોનો ઉત્તર આપવા સમર્થ છે. પણ જેમ તું કહે છે તેમ 'હું સર્વજ્ઞ અને જિન છું' એવી ભાષા તેઓ બોલતા નથી. હે જમાલિ ! લોક શાશ્વત છે, કારણ કે 'લોક કદાપિ ન હતો' એમ નથી, 'કદાપિ લોક નથી' એમ નથી, અને 'કદાપિ લોક નહિ હશે' એમ પણ નથી. પરન્તુ લોક હતો, છે અને હશે. તે ધ્રુવ, નિયત, શાશ્વત, અક્ષત, અન્યય, અવસ્થિત અને નિત્ય છે. વહી હે જમાલિ ! લોક અશાશ્વત પણ છે, કારણ કે અવસર્પિણી થઈને ઉત્સર્પિણી થાય છે, ઉત્સર્પિણી થઈને અવસર્પિણી થાય છે. હે જમાલિ ! જીવ શાશ્વત છે, કારણ કે તે 'કદાપિ ન હતો' એમ નથી, 'કદાપિ નથી' એમ નથી અને, 'કદાપિ નહિ હશે' એમ પણ નથી, જીવ યાવદ્ નિત્ય છે. વહી હે જમાલિ ! જીવ અશાશ્વત પણ છે, કારણ કે નૈરયિક થઈને તિર્યંચયોનિક થાય છે, તિર્યંચયોનિક થઈને મનુષ્ય થાય છે, અને મનુષ્ય થઈને દેવ થાય છે.

તેણે પાંચે જમાલી અનગારે સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ એવમાહરખમાણસ્સ જાવ એવં પરુવેમાણસ્સ એયમટ્ટં ણો સદ્દહહ ણો પત્તિએહ ણો રોએહ એયમટ્ટં અસદ્દહમાણે અપત્તિયમાણે અરોએમાણે દોઘંપિ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયાઓ આયાએ અવક્કમહ દોઘંપિ આયાએ અવક્કમિત્તા વહૂર્હિં અસન્માવુન્માવણાહિં મિચ્છત્તાભિ-
ણિવેસેહિ ય અપ્પાણંચ પરં ચ તદુભયં ચ વુગ્ગાહેમાણે વુપ્પાએમાણે વહૂયાહં વાસાહં સામન્નપરિયગાં પાઠણહ ૨ અદ્દમાસિયાએ સંલેહણાએ અત્તાણં ઘ્રુસેહ અં ૨ તીસં ભત્તાહં અણસણાએ છેદેતિ ૨ તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહય-
પઢિકંતે કાલમાંસે કાલં કિચ્ચા લંતએ કપ્પે તેરસસાગરોવમઠિતિએસુ દેવકિન્વિસિએસુ દેવેસુદેવકિન્વિસિયત્તાએ

૯ શ્લોકે
ઉદેશ્યઃ
॥૮૭૫॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥८७६॥

उचवन्ने ॥ (सूत्रं ३८७) ॥

त्यारपछी ते जमालि अनगार आ प्रमाणे कहेता, यावत् ए प्रकारे प्ररूपणा करता भ्रमण भगवान् महावीरनी आ वातनी श्रद्धा करतो नथी, प्रतीति करतो नथी, रुचि करतो नथी, अने आ वातनी अश्रद्धा करतो, अप्रतीति करतो अने अरुचि करतो पोते बीजी वार पण भ्रमण भगवंत महावीर पासेथी नीकळे छे. नीकळीने घणा असद्-असत्य भावने प्रकट करवा वडे अने मिथ्यात्वना अमिनिवेश वडे पोताने, परने तथा बन्नेने भ्रान्त करतो अने मिथ्याज्ञानवाळा करतो घणा वरस सुधी भ्रमण पर्यायने पाळे छे, पाळीने अर्धमासिकसंलेखनावडे आत्माने-शरीरने कुश करीने अनशनवडे त्रीश भक्तोने पूरा करी ते पापस्थानकने आलोच्या के प्रतिक्रम्या सिवाय मरण समये काल करीने लान्तक देवलोकने विषे तेर सागरोपमनीस्थितिवाळा किल्बिषिक देवोमां किल्बिषिक देवपणे उत्पन्न थयो. ॥ ३८७ ॥

तए णं से भगवं गोयमे जमालिं अणगारं कालगयं जाणित्ता जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवाग-
च्छइ ते० २ समणं भगवं महावीरं बंदति नमंसति २ एवं वयासी-एवं खलु देवाणुप्पियाणं अंतेवासी कुसिस्से
जमालिणामं अणगारे से णं भंते ! जमाली अणगारे कालमासे कालं किञ्चा कहिं गए कहिं उचवन्ने ?, गोयमादि
समणे भगवं महावीरे भगवं गोयमं एवं वयासी-एवं खलु गोयम ! ममं अंतेवासी कुसिस्से जमाली नामं से
णं तदा मम एवं आइक्खमाणस्स ४ एयमट्ठं णो सदहइ ३ एयमट्ठं असदहमाणे ३ दोब्बं पि ममं अंतियाओ
आयाए अवक्कमइ २ वड्हहिं असन्भावुन्भावणाहिं तं चेव जाव देवकिन्विसियत्ताए उचवन्ने ॥ (सूत्रं ३८८) ॥

९ वचने
उपेक्ष
॥८७६॥

प्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८७७॥

पछी ते जमालि अनगारने कालगत थयेला जाणीने भगवान् गौतम ज्यां श्रमण भगवान् महावीर जे त्यां आवे छे, अवीने श्रमण भगवान् महावीरने वांदे छे, नमे छे, वांदी-नमीने ते आ प्रमाणे बोलया के-‘हे भगवन् ! ए प्रमाणे देवानुप्रिय एवा आपनो अंतेवासी कुशिय्य जमालि नामे अनगार हतो, ते काळ समये काळ करीने क्यां गयो-क्यां उत्पन्न थयो ? [उ०] ‘हे गौतमादि !’ ए प्रमाणे कहीने श्रमण भगवंत महावीरे भगवान् गौतमने आ प्रमाणे कहुं के-‘हे गौतम ! मारो अंतेवासी कुशिय्य जमालि नामे अनगार हतो ते ज्यारे हुं ए प्रमाणे कहेतो हतो, यावत् प्ररूपणा करतो हतो त्यारे ते आ बावतनी श्रद्धा करतो नहोतो, प्रतीति के रुचि करतो नहोतो. आ बावतनी श्रद्धा, प्रतीति के रुचि न करतो फरीथी मारी पासेथी नीकलीने घणा असद्भूत-मिथ्या भावोने प्रकट करवावडे-इत्यादि यावत् किल्बिषिकदेवपणे उत्पन्न थयो छे. ॥ ३८८ ॥

कतिविहा णं भंते ! देवकिंविंसिया पन्नत्ता ?, गोयमा ! तिविहा देवकिंविंसिया पणत्ता, तंजहा-तिपलिओवमट्टिइया तिसागरोवमट्टिइया तेरससागरोवमट्टिइया, कहिं णं भंते ! तिपलिओवमट्टितीया देवकिंविंसिया परिवसंति ?, गोयमा ! उप्पिं जोइसियाणं हिट्ठिं सोहम्मीसाणेसु कप्पेसु एत्थ णं तिपलिओवमट्टिइया देवकिंविंसिया परिवसंति । कहिं णं भंते ! तिसागरोवमट्टिइया देवकिंविंसिया परिवसंति ?, गोयमा ! उप्पिं सोहम्मीसाणाणं कप्पाणं हिट्ठिं सणकुमारमार्हिदेसु कप्पेसु एत्थ णं तिसागरोवमट्टिइया देवकिंविंसिया परिवसंति, कहिं णं भंते ! तेरससागरोवमट्टिइया देवकिंविंसिया परिवसंति ?, गोयमा ! उप्पिं बंभलोगस्स कप्पस्स हिट्ठिं लंतए कप्पे एत्थ णं तेरससागरोवमट्टिइया देवकिंविंसिया देवा परिवसंति । देवकिंविंसिया णं भंते ! केसु

९ शतके
उद्देशः
॥८७७॥

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્નિ:
॥૮૭૮॥

કમ્માદાણેસુ દેવકિન્વિસિયત્તાણ ઉવવત્તારો ભવંતિ ?, ગોયમા ! જે હમે જીવા આયરિયપડિનીયા ઉવજ્ઞાયપડિ-
નીયા કુલપડિનીયા ગણપડિનીયા સંઘપડિનીયા આયરિયઉવજ્ઞાયાણં અયસકરા અવન્નકરા અકિત્તિકરા વહૂહિં
અસંભાવુઠ્ઠાભાવણાહિં મિચ્છત્તાભિનિવેસેહિં ય અપ્પાણં ચ ૩ યુગ્ગાહેમાણા વુપ્પામાણા વહૂહિં વાસાહિં સામન્નપ-
રિયાગં પાડણંતિ પાઠ તસ્મ ઠાણસ્મ અણાલોહ્યપડિકંતે કાલમાસે કાલં કિચ્ચા અન્નયરેસુ દેવકિન્વિસિયસુ
દેવકિન્વિસિયત્તાણ ઉવવત્તારો ભવંતિ. તંજહા — તિપલિઓવમટ્ટિનીયસુ વા તિસાગરોવમટ્ટિનીયસુ વા તેરસસા-
ગરોવમટ્ટિનીયસુ વા ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કિલ્વિપિક દેવો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ત્રણ પ્રકારના કિલ્વિપિક દેવો કહ્યા છે.
તે આ પ્રમાણે—ત્રણ પલ્લોપમની સ્થિતિવાળા, ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા અને તેર સાગરોપમની સ્થિતિવાળા. [પ્ર૦] હે ભગવન્ !
ત્રણ પલ્લોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્વિપિક દેવો કયે ઠેકાણે રહે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જ્યોતિષ્કદેવોની ઉપર અને ઈશાનદેવલોકની
નીચે ત્રણ પલ્લોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્વિપિક દેવો રહે છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ત્રણ સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્વિપિક દેવો ક્યા
રહે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સૌધર્મ અને ઈશાનદેવલોકની ઉપર તથા સનત્કુમાર અને માહેન્દ્ર દેવલોકની નીચે ત્રણ સાગરોપમની સ્થિ-
તિવાળા કિલ્વિપિક દેવો રહે છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેર સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્વિપિક દેવો ક્યાં રહે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
બ્રહ્મણલોકની ઉપર અને લાંતક કલ્પની નીચે તેર સાગરોપમની સ્થિતિવાળા કિલ્વિપિક દેવો રહે છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કિલ્વિપિક
દેવો ક્યા કર્મના નિમિત્તે કિલ્વિપિકદેવપણે ઉત્પન્ન થાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે જીવો આચાર્યના પ્રત્યનીક (દ્વેષી), ઉપાધ્યાયના

૧ શ્લોકે
ઉદેશ:૬
॥૮૭૮॥

આચાર્ય-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૭૯॥

પ્રત્યનીક, કુલપ્રત્યનીક, ગણપ્રત્યનીક અને સંઘના પ્રત્યનીક હોય, તથા આચાર્ય અને ઉપાધ્યાયના અયશ કરનારા, અવર્ણવાદ કરનારા, અને અકીર્તિ કરનારા હોય, તથા ઘણા અસત્ય અર્થને પ્રગટ કરવાથી અને મિથ્યા કદાગ્રહથી પોતાને, પરને અને વસ્ત્રને ખાન્ત કરતા, દુર્બોધ કરતા, ઘણા વરસ સુધી સાધુપણને પાછે, અને પાર્શ્વને તે અકાર્ય સ્થાનનું આલોચન કે પ્રતિક્રમણ કર્યા સિવાય મરણસમયે કાલ કરીને કોઈ પણ કિલ્બિષિક દેવોમાં કિલ્બિષિકદેવપણે ઉત્પન્ન થાય છે. તે આ પ્રમાણે—ત્રણ પલ્લોપમની સ્થિતિ-વાઝામાં, કે તેર સાગરોપમની સ્થિતિવાઝામાં. (ઉત્પન્ન થાય.)

દેવકિન્વિસિયાણં મંતે! તાઓ દેવલોગાઓ આડકલ્પણં ભવકલ્પણં ટિટ્કલ્પણં અણંતરં ચયં ચડિત્તા કહિં ગચ્છંતિ કહિં ઉવવજ્ઞંતિ!, ગોયમા! જાવ ચત્તારિ પંચ નેરહયતિરિક્વજોણિયમણુસ્મદેવભવગ્ગહ-
ણાહં સંસારં અણુપરિયટ્ટિત્તા તાઓ પચ્છા સિજ્ઞંતિ વુજ્ઞંતિ જાવ અંતં કરેતિ, અત્થેગહયા અણાદીયં અણવદગ્ગં
દીઢમદ્દં ચાડરંતસંસારકંતારં અણુપરિયટ્ટંતિ ॥ જમાલી ણં મંતે! અણગારે અરસાહારે વિરસાહારે અંતાહારે લૂહા-
હારે તુચ્છાહારે અરસજીવી વિરસજીવી જાવ તુચ્છજીવી ઉવસંનજીવી પસંનજીવી વિવિત્તજીવી!, હંતા ગોયમા!
જમાલી ણં અણગારે અરસાહારે વિરસાહારે જાવ વિવિત્તજીવી। જતિ ણં મંતે! જમાલી અણગારે અરસાહારે
વિરસાહારે જાવ વિવિત્તજીવી કમ્મહા ણં મંતે! જમાલી અણગારે કાલમાસે કાલં કિચ્છા લંતણ કપ્પે તેરસસાગ-
રોદમદ્દિતિણસુ દેવકિન્વિસિણસુ દેવેસુ દેવકિન્વિસિયત્તાણ ઉવવજ્ઞે!, ગોયમા! જમાલી ણં અણગારે આયરિયપ-
હિણીણ ઉવજ્ઞાયાપહિણીણ આયરિયઉવજ્ઞાયાણં અયસકારણ જાવ વુપ્પાણમાણે જાવ બહૂં વાસાહં સામન્નપરિ-

૧ શતકે
ઉદ્દેશ:૬
॥૮૭૯॥

व्याख्या-
प्रश्नसिः
॥८८०॥

यागं पाउणिक्ता अद्धमासियाए संलेहणाए तीसं भत्ताइं अणसणाए छेदेति तीसं० २ तरस ठाणस्स अणालोइय-
पडिक्कंते कालमासे कालं किञ्चा लंतए कप्पे जाव उववन्ने ॥ (सूत्रं० ३८९) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! ते किल्बिषिक देवो आयुष्यनो क्षय थवाथी, भवनो क्षय थवाथी, स्थितिनो क्षय थवाथी, तरत ते देवलोकथी
व्यवीने क्यां जाय-क्यां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! ते किल्बिषिक देवो नारक, तिर्यच, मनुष्य अने देवना चार के पांच भवो
करी, पटलो संसार भ्रमण करीने ल्यारपल्ली सिद्ध थाय, बुद्ध थाय अने यावद् दुःखोनो नाश करे. अने केटलाक किल्बिषिक देवो
तो अनादि, अनंत अने दीर्घमार्गवाळा चारगति संसाराटवीमां भम्या करे. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जमालि नामे अनगार रसरहित
आहार करतो, विरसाहार करतो, अंताहार करतो, प्रांतहार करतो, रुक्षाहार करतो, तुच्छाहार करतो, अरसजीवी, विरसजीवी, यावत्
तुच्छजीवी, उपशांतजीवनवाळो, प्रशांतजीवनवाळो. पवित्र अने एकान्त जीवनवाळो हतो ? [उ०] हे गौतम ! हा, जमालि नामे
अनगार अरसाहारी, विरसाहारी यावद् पवित्रजीवनवाळो हतो. [प्र०] हे भगवन् ! जो जमालि नामे अनगार अरसाहारी, विरसाहारी
अने यावद् पवित्र जीवनवाळो हतो तो हे भगवन् ! ते जमालि अनगार मरणसमये काल करीने लांतक देवलोकमां तेर सागरोपमनी
स्थितिवाळा किल्बिषिक देवोमां किल्बिषिक देवपणे केम उत्पन्न थयो ? [उ०] हे गौतम ! ते जमालि अनगार आचार्यनो अने उपा-
ध्यायनो प्रत्यनीक हतो, तथा आचार्य अने उपाध्यायनो अयश करनार अवर्णवाद करनार हतो यावद् ते (मिथ्या अभिनिवेश बडे
पोताने, परने अने उभयने भ्रान्त करतो) दुर्वोध करतो, यावत् वणा वरस सुधी भ्रमणपणाने पाळीने अर्धमासिक संलेखना बडे
शरीरने कृश करीने त्रीश भक्तोने अनशन बडे पूरा करीने ते स्थानकने आलोच्या के प्रतिक्रम्या सिवाय काळसमये काळ करीने

९ शब्दके
उद्देशः
॥८८०॥

આભ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૮૮૧॥

લાંતકકલ્પમાં યાવદ્ ઉત્પન્ન થયો. ॥ ૩૮૯ ॥

જમાલી ણં મંતે ! દેવે તાઓ દેવલોયાઓ આઉકસ્વણં જાવ કહિં ઉવવજ્ઞિહિ ? , ગોયમા ! ચત્તારિ પંચ તિરિક્કજોણિગમણુસ્સદેવભવગ્ગહ્ણાઈં સંસારં અણુપરિયદ્ધિત્તા તઓ પચ્છા સિઙ્ગિહિત્તિ જાવ અંતં કાહેતિ । સેવં મંતે સેવં મંતે ! ત્તિ ॥ (સૂ. ૩૯૦) ॥ જમાલી સમત્તો ॥ ૯ । ૩૩ ॥

[પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! તે જમાલિ નામે દેવ દેવપણાથી, દેવલોકથી, પોતાના આયુષનો ક્ષય થયા બાદ યાવત્ કયાં ઉત્પન્ન થશે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તિર્યચ્ચોનિક, મનુષ્ય, અને દેવના ચાર પાંચ ભવો કરી-ઘટલો સંસાર ભમી-ત્યાર પછી તે સિદ્ધ થશે, યાવત્ સર્વ દુઃખોનો નાશ કરશે. હે ભગવાન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવાન્ ! તે એમજ છે. (એમ કહી ભગવંત ગૌતમ ! યાવત્ વિહરે છે.) ॥૩૯૦॥

ભગવત્ સુધર્મસ્વામી પ્રણીત શ્રીમદ્ ભગવતીશ્વરના ૯મા શતકમાં ૬ઠા ઉદ્દેશાનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

ઉદ્દેશક ૭

તેણં કાલેણં તેણં સમણં રાયગિહે જાવ એવં વયાસી-પુરિસે ણં મંતે ! પુરિસં હણમાણે કિં પુરિસં હણહ નો પુરિસં હણહ ?, ગોયમા ! પુરિસંપિ હણહ નોપુરિસેવિ હણતિ, સે કેણદ્ધેણં મંતે ! એવં બુચ્છહ પુરિસંપિ હણહ નોપુરિસેવિ હણહ ?, ગોયમા ! તસ્સ ણં એવં—ભવહ એવં સ્વલ્લુ અહં એગં પુરિસં હણામિ, સે ણં એગં પુરિસં હણમાણે અણેગા-જીવા હણહ, સે તેણદ્ધેણં ગોયમા ! એવં બુચ્છહ પુરિસંપિ હણહ નોપુરિસેવિ હણતિ । પુરિસે ણં મંતે ! આસં હણમાણે

૯ શતકે
ઉદ્દેશક:૭
॥૮૮૧॥

ધ્યાત્યા-
પ્રશ્નિ:
॥૮૮૨॥

કિં આમં હણહ નોઆસેવિ હણહ ?, ગોયમા ! આસંપિ હણહ નોઆસેવિ હણહ, સે કેળદ્દેળં અદ્દો તહેવ, એવં
હત્થિ સીહં વગ્થં જાવ ચિહ્લલમં ।

[પ્ર૦] તે કાલે-તે સમયે ગજગૃહ નગરમાં (મગવાન્ ગૌતમે) યાવત્ એ પ્રમાણે પુહ્યું કે-હે મગવન્ ! કોઈ પુરુષ ઘાત કરતો
શું પુરુષનોજ ઘાત કરે કે નોપુરુષનો ઘાત કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પુરુષનો પળ ઘાત કરે અને યાવત્ નોપુરુષોનો (પુરુષ સિવાય
વીજા જીવોનો) પળ ઘાત કરે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એ પ્રમાણે આપ શા હેતુથી કો છો કે-પુરુષનો ઘાત કરે અને યાવત્ નોપુરુ-
ષોનો પળ ઘાત કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે ઘાત કરનારના મનમાં તો એમ છે કે 'હું એક પુરુષને હણું છું', પળ તે એક પુરુષને હણતો
વીજા અનેક જીવોને હણે છે; માટે તે હેતુથી હે ગૌતમ ! એમ કહું છું છે કે તે પુરુષને પળ હણે અને યાવત્ નોપુરુષોને પળ હણે.
[પ્ર૦] હે મગવન્ ! અશ્વને હણતો કોઈ પુરુષ શું અશ્વને હણે કે નોઅશ્વોને (અશ્વ સિવાય વીજા જીવોને) પળ હણે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
તે અશ્વને પળ હણે અને નોઅશ્વોને પળ હણે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એ પ્રમાણે આપ શા હેતુથી કહો છો ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઉત્તર પૂર્વ-
વત્ જાણવો. એ પ્રમાણે હસ્તી, સિંહ, વાઘ તથા યાવત્ ચિહ્લલક સંબન્ધે પળ જાણવું. એ વધાનો એક સરસો પાઠ જાણવો.

પુરિસે ણં મંતે ! અન્નચરં તસપાળં હણમાળે કિં અન્નચરં તસપાળં હણહ નોઅન્નચરે તસપાળે હણહ ?, ગોયમા !
અન્નચરંપિ તસપાળં હણહ નોઅન્નચરેવિ તસે પાળે હણહ, સે કેળદ્દેળં મંતે ! એવં લુચ્છહ અન્નચરંપિ તસં પાળં નોઅન્ન-
ચરેવિ તસે પાળે હણહ ?, ગોયમા ! તસ્સ ણં એવં ભવહ એવં સ્વલુ અહંણં અન્નચરં તસં પાળં હણામિ, સે ણં એમં
અન્નચરં તસં પાળં હણમાળે અળેમે જીવે હણહ, સે તેળદ્દેળં ગોયમા ! તં ચેવ એ સવ્વેવિ એકગમા । પુરિસે ણં મંતે !
હસિં હણમાળે કિં હસિં હણહ નોહસિં હણહ ?, ગોયમા ! હસિંપિ હણહ નોહસિંપિ હણહ, સે કેળદ્દેળં મંતે ! એવં

૯ શલકે
ઉદેશ
॥૮૮૨॥

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૮૩॥

વુચ્છ જાવ નોહસિંપિ હણહ ?, ગોયમા ! તસ્સ પં એવં ભવહ એવં સ્વલુ અહં એગં હસિં હણામિ, સે પં એગં હસિં હણમાણે અણંતે જીવે હણહ સે તેણદ્દેણં નિક્કલેવઓ । પુરિસે પં ભંતે ! પુરિસં હણમાણે કિં પુરિસવેરેણં પુદ્ધે નો પુરિસવેરેણં પુદ્ધે ?, ગોયમા ! નિયમા તાવ પુરિસવેરેણં પુદ્ધે અહવા પુરિસવે રેણ ય ણોપુરિસવેરેણ ય પુદ્ધે અહવા પુરિસવેરેણ ય નોપુરિસવેરેહિ ય પુદ્ધે, એવં આસં એવં જાવ ચિલ્લલગં જાવ અહવા ચિલ્લલગવેરેણ ય ણોચિલ્લલગવેરેહિ ય પુદ્ધે, પુરિસે પં ભંતે ! હસિં હણમાણે કિં હસિવેરેણં પુદ્ધે નોહસિવે રેણં પુદ્ધે ?, ગોયમા ! નિયમા હસિવેરેણ ય નોહસિવેરેહિ ય પુદ્ધે ॥ (સૂત્રં ૩૯૧) ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કોઈ પુરુષ કોઈ એક ત્રસ જીવને હણતો શું તે ત્રસ જીવને હણે કે તે શિવાય વીજા ત્રસ જીવોને પણ હણે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કોઈ એક ત્રસ જીવને પણ હણે, અને તે શિવાય વીજા ત્રસ જીવોને પણ હણે. [ઉ૦] હે ભગવન્ ! એ પ્રમાણે આપ શા હેતુથી કહો છો કે 'તે કોઈ એક ત્રસ જીવને હણે અને તે શિવાય વીજા ત્રસ જીવને પણ હણે' ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે હણનારના મનમાં એ પ્રમાણે હોય છે કે 'હું કોઈ એક ત્રસ જીવને હણું છું', પણ તે કોઈ એક ત્રસ જીવને હણતો તે શિવાય વીજા અનેક ત્રસ જીવોને હણે છે. માટે હે ગૌતમ ! इत्यादि पूर्ववत् जानवું. એ વધાના એક મરણ પાઠ કહેવા. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઋષિને હણતો કોઈ પુરુષ શું ઋષિને હણે કે ઋષિ શિવાય વીજાને પણ હણે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ઋષિને હણે અને ઋષિ શિવાય વીજાને પણ હણે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પ્રમાણે આપ શા હેતુથી કહો છો કે યાવદ્ ઋષિ શિવાય વીજાને પણ હણે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે હણનારના મનમાં એમ હોય છે કે 'હું એક ઋષિને હણું છું', પણ તે એક ઋષિને હણતો અનંત જીવોને હણે છે. તે હેતુથી એમ કહેવાય છે—

૧ શતકે
ઉદ્દેશ: ૭
॥૮૮૩॥

व्याख्या-
प्रश्नः
॥८८४॥

इत्यादि उपसंहार जाणवो. [प्र०] हे भगवन् ! कोइ पुरुष बीजा पुरुषने हणतो शुं पुरुषना वैरथी बन्धाय के नोपुरुषना (पुरुष शिवाय बीजा जीवोना) वैरथी बन्धाय ? [उ०] हे गौतम ! ते अवश्य पुरुषना वैरथी बन्धाय, १ अथवा पुरुषना वैरथी अने नोपुरुषना वैरथी बन्धाय, २ अथवा पुरुषना वैरथी अने नोपुरुषना वैरोथी बन्धाय. ए प्रमाणे अश्वसंबन्धे अने यावत् चिल्ललक संबन्धे पण जाणवुं. यावत् अथवा चिल्ललकना वैरथी अने नोचिल्ललकना वैरोथी बन्धाय. [प्र०] हे भगवन् ! ऋषिनो वध करनार पुरुष शुं ऋषिना वैरथी बन्धाय के नोऋषिना वैरथी बन्धाय ? [उ०] हे गौतम ! ते अवश्य ऋषिना वैरथी अने नोऋषिना वैरोथी बन्धाय. ॥३९१॥

पुढविकाइया णं भंते ! पुढविकायं चेव आणमंति वा पाणमंति वा ऊससंति वा नीससंति वा ?, हंता गोयमा ! पुढविकाइए पुढविकाइयं चेव आणमंति वा जाव नीससंति वा । पुढवीकाइए णं भंते ! आउकाइयं आणमंति वा जाव नीससंति ?, हंता गोयमा ! पुढविकाइए आउकाइयं आणमंति वा जाव नीससंति वा, एवं तेउकाइयं वाउकाइयं एवं वणस्सइकाइयं । आउकाइए णं भंते ! पुढवीकाइयं आणमंति वा पाणमंति वा ?, एवं चेव, आउकाइए णं भंते ! आउकाइयं चेव आणमंति वा ?, एवं चेव, एवं तेउवाऊवणस्सइकाइयं । तेउकाइए णं भंते ! पुढविकाइयं आणमंति वा ?, एवं जाव वणस्सइकाइए णं भंते ! वणस्सइकाइयं चेव आणमंति वा तहेव । पुढविकाइए णं भंते ! पुढविकाइयं चेव आणममाणे वा पाणममाणे वा ऊससमाणे वा नीससमाणे वा कइकिरिए ?, गोयमा ! सिय तिकिरिए सिय चउकिरिए सिय पंचकिरिए, पुढविकाइए णं भंते ! आउकाइयं आणममाणे वा० ? एवं चेव, एवं जाव वणस्सइकाइयं, एवं आउकाइएणवि सब्बेवि भाणियन्वा, एवं तेउकाइएणवि, एवं वाउकाइएणवि, जाव

९ शतके
उद्देशः
॥८८४॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૮૫॥

વળસ્સઙ્કાઙ્ગ ણં ભંતે ! વળસ્સઙ્કાઙ્ગ ચેવ આણનમાણે વા ? , પુચ્છા, ગોમમા ! સિય તિકિરિણ સિય ચડકિરિણ સિય પંચકિરિણ ॥ (સૂત્રં ૩૯૨) ॥

[પ્ર૦] હે મગવન્ ! પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિકને આનપ્રાણરૂપે-શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે અને મૂકે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિકને આનપ્રાણરૂપે શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે અને મૂકે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પૃથિવીકાયિક જીવ અપ્કાયિકને આનપ્રાણરૂપે-શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે અને મૂકે ? [ઉ૦] હા, ગૌતમ ! પૃથિવીકાયિક અપ્કાયિકને શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે, યાવત્ મૂકે. એ પ્રમાણે અગ્નિકાય, વાયુકાયિક અને વનસ્પતિકાયિકસંબન્ધે પ્રશ્નો કરવા. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અપ્કાયિક જીવ પૃથિવીકાયિકને આનપ્રાણરૂપે-શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે અને મૂકે ? [ઉ૦] એરીતે પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અપ્કાયિક જીવ અપ્કાયિકને આનપ્રાણરૂપે-શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે અને મૂકે ? [ઉ૦] પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે તેજઃકાય, વાયુકાય અને વનસ્પતિકાય સંબન્ધે પણ જાણવું. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અગ્નિકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિકને આનપ્રાણરૂપે-શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે અને મૂકે ? એ પ્રમાણે યાવત્ [પ્ર૦] હે મગવન્ ! વનસ્પતિકાયિક જીવ વનસ્પતિકાયિકને આનપ્રાણરૂપે-શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરે અને મૂકે ? [ઉ૦] ઉત્તર પૂર્વવત્ જાણવું. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પૃથિવીકાયિક જીવ પૃથિવીકાયિકને આનપ્રાણરૂપે-શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરતો અને મૂકતો કેટલી ક્રિયાવાળો હોય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે કદાચ ત્રણક્રિયાવાળો, કદાચ ચારક્રિયાવાળો અને કદાચ પાંચક્રિયાવાળો હોય. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! પૃથિવીકાયિક જીવ અપ્કાયિકને આનપ્રાણરૂપે-શ્વાસોચ્છ્વાસરૂપે ગ્રહણ કરતો (કેટલી ક્રિયાવાળો હોય ?) [ઉ૦] ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્ વનસ્પતિ-

૯ ચતુર્થે
ઉદેશઃ ૭
॥૮૮૫॥

व्याख्या-
प्रशंतिः
॥८८६॥

कायिक संबन्धे पण जाणवुं. तथा ए प्रमाणे अप्कायिकनी साथे सर्व पृथिवीकायादिकनो संबन्ध कहेवो. तेज प्रकारे तेजःकायिक अने वायुकायिकनी साथे सर्वनो संबन्ध कहेवो. यावत् [प्र०] हे भगवन् ! वनस्पतिकायिक जीव वनस्पतिकायिकने आनप्राणरूपे-
श्वासोच्छ्वासरूपे ग्रहण करतो (अने मूकतो केटली क्रियावाळो होय ?) [उ०] हे गौतम ! ते कदाच त्रणक्रियावाळो, कदाच चार-
क्रियावाळो अने कदाच पांचक्रियावाळो पण होय. ॥ ३९२ ॥

वाउकाइए णं भंते ! ऋक्वस्स मूलं पचालेमाणे वा पवाहेमाणे वा कतिकिरिए ?, गोयमा ! सिय तिकिरिए
सिय चउकिरिए सिय पंचकिरिए । एवं कंदं, एवं जाव मूलं बीयं पचालेमाणे वा पुच्छा, गोयमा ! सिय तिकिरिए
सिय चउकिरिए सिय पंचकिरिए । सेवं भंते ! सेवं भंतेत्ति ॥ (सूत्रं ३९३) ॥ नवमं सयं समत्तं ॥ ९ । ३४ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! वायुकायिक जीव वृक्षना मूलने कंपावतो के पाडतो केटली क्रियावाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! कदाच
त्रणक्रियावाळो होय, कदाच चारक्रियावाळो होय अने कदाच पांचक्रियावाळो पण होय. ए प्रमाणे यावत् कंद संबन्धे जाणवुं. ए
प्रमाणे यावत् [प्र०] बीजने कंपावतो-इत्यादि संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कदाच त्रणक्रियावाळो, कदाच चारक्रियावाळो अने
कदाच पांचक्रियावाळो होय. हे भगवन् ! ते एमज ज्ञे, हे भगवन् ! ते एमज ज्ञे. ॥ ३९३ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीवचना ९ मा शतक्रमां ७ मा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण धयो.

॥ इति श्रीमद्भयदेवसूरिविरचितवृत्तियुतं नवमं शतकं समाप्तं ॥

९ शब्दे
उद्देशां
॥८८६॥

पद्याख्या-
प्रशंसिः
॥८८७॥

शतक १० (उद्देशक १)

दिसि १ संवुडअणगारे २ आयड्ढी ३ सामहत्थि ४ देवि ५ सभा ६ । उत्तरअंतरदीवा २८ दसमंमि
सयंमि चोत्तीसा ॥ ३४ ॥

(उद्देशक संग्रह-) १ दिशा, २ संवृत अनगार, ३ आत्मक्रद्धि, ४ श्यामहस्ती, ५ देवी, ६ सभा अने ७-३४ उत्तर दिशाना
अन्तरद्वीपो-ए संबन्धे दशमां शतकमां चोत्रीश उद्देशको छे. (१ दिशा संबन्धे प्रथम उद्देशक, २ संवृत (संवरयुक्त) अनगारादि विणे
बीजो उद्देशक, ३ आत्म क्रद्धि-पोतानी शक्ति-थी देवो देवावासोने उल्लंघन करे'-इत्यादि संबन्धे त्रीजो उद्देशक, ४ श्यामहस्ति
नामे श्रीमहावीरना शिष्यना प्रश्न संबन्धे चौथो उद्देशक, ५ देवी-चमरादि इन्द्रनी अग्रमहिषी-संबन्धे पांचमो उद्देशक, ६ सभा-
सुधर्मा सभा-संबन्धे छट्ठो उद्देशक अने ७-३४ उत्तर दिशाना अठ्ठावीश अन्तरद्वीपो संबन्धी सातथी चोत्रीश उद्देशको छे.)

गगगिहे जाव एवं बयासी-किमियं भंते ! पाईणत्ति पवुच्चई !, गोयमा ! जीवा चेव अजीवा चेव, किमियं
भंते ! पडीणाति पवुच्चई !, गोयमा ! एवं चेव. एवं दाहिणा एवं उदीणा एवं उड्ढा एवं अहोवि । कति णं भंते !
दिसाओ पणत्ताओ !, गोयमा ! दस दिसाओ पणत्ताओ, तंजहा-पुरच्छिमा ! पुरच्छिमदाहिणा २ दाहिणा
३ दाहिणपच्चत्थिमा ४ पच्चत्थिमा ५ पच्चत्थिमुत्तरा ६ उत्तरा ७ उत्तरपुरच्छिमा ८ उड्ढा ९ अहो १० । एयासि णं

१० शतके
उद्देशः १
॥८८७॥

બ્યાભ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૮૮૮॥

મંતે ! દસપહં દિસાણં કતિ ણામધેજ્ઞા પળ્લન્તા ? , ગોયમા ! દસ નામધેજ્ઞા પળ્લન્તા, તંજહા-ઈંદા ? અગ્ગેયી ૨
જમા ય૩ નેરતી ૪ વારુણી ૫ ય વાયવ્યા ૬ સોમા ૭ ઈસાણી ય ૮ વિમલા યા ૯ તમા ય ૧૦ ચોદ્ધવ્વા ॥૧॥ (૬૨૩૨૦)
ઈંદા ણં મંતે ! દિમા કિં જીવા જીવદેસા જીવપણ્ણસા અજીવા અજીવદેસા અજીવપણ્ણસા ? , ગોયમા ! જીવાવિ ૩
તં ચેવ જાવ અજીવપણ્ણસાવિ, જે જીવા તે નિયમા ઇર્ગિદિયા વેહંદિયા જાવ પંચિંદિયા અર્ણિદિયા, જે જીવદેસા
નિયમા ઇર્ગિદિયદેસા જાવ અર્ણિદિયદેસા, જે જીવપણ્ણસા તે ઇર્ગિદિયપણ્ણસા વેહંદિયપણ્ણસા જાવ અર્ણિદિયપ-
ણ્ણસા, જે અજીવા તે દુવિહા પળ્લન્તા, તંજહા-રૂવી અજીવા ય અરૂવી અજીવા ય, જે રૂવી અજીવા તે ચડવિહા
પળ્લન્તા, તંજહા-લંધા ? લંધદેસા ૨ લંધપણ્ણસા ૩ પરમાણુપોગ્ગલા ૪, જે અરૂવી અજીવા તે મત્તવિહા તેપત્તા,
તંજહા-નોધમ્મત્થિકા ઇધમ્મત્થિકાયસ્સ દેસે ઇધમ્મત્થિકાયસ્સપણ્ણસા નો અધમ્મત્થિકા ઇધમ્મત્થિકાયસ્સ દેસે
અધમ્મત્થિકાયસ્સ પણ્ણસા નો આગાસત્થિકા ઇધમ્મત્થિકાયસ્સ દેસે આગાસત્થિકાયસ્સ પણ્ણસા અદ્ધાસમણ ॥

[પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં (ગૌતમ) યાવત્ આ પ્રમાણે બોલ્યા—હે ભગવન્ ! આ પૂર્વદિશા ઇ શું કહેવાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ !
તે જીવરૂપ અને અજીવરૂપ કહેવાય છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આ પશ્ચિમ દિશા ઇ શું કહેવાય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પૂર્વની પેઠે
જાણવું. ઇ પ્રમાણે દક્ષિણ દિશા, ઉત્તર દિશા, ઊર્ધ્વદિશા, અને અધોદિશા સંબન્ધે પણ જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કેટલી દિશાઓ
કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! દશ દિશાઓ કહી છે; તે આ પ્રમાણે--૧ પૂર્વ, ૨ પૂર્વદક્ષિણ (અગ્નિ કોણ), ૩ દક્ષિણ, ૪ દક્ષિણપશ્ચિમ
(નૈર્ઋત કોણ), ૫ પશ્ચિમ, ૬ પશ્ચિમોત્તર (વાયવ્ય કોણ), ૭ ઉત્તર, ૮ ઉત્તરપૂર્વ (ઈશાન કોણ), ૯ ઊર્ધ્વ અને ૧૦ અધો દિશા.

૧૦શબ્દકે
ઉદ્દેશ:૧
॥૮૮૮॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૮૯॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ દશ દિશાઓનાં કેટલાં નામ કહ્યાં છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! દશ નામ કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે-૧ એન્દ્રી (પૂર્વ), ૨ આગ્રેયી (અગ્નિ કોણ), ૩ યામ્યા (દક્ષિણ), ૪ નૈર્ઋતી (નૈર્ઋતકોણ), ૫ વારુણી (પશ્ચિમ), ૬ વાયવ્ય, ૭ સોમ્યા (ઉત્તર), ૮ એશાની (ઈશાન કોણ), ૯ વિમલા (ઉર્ધ્વ દિશા), અને ૧૦ તમા (અધો દિશા). એ દિશાના નામો અનુક્રમે જાણવાં. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એન્દ્રી (પૂર્વ) દિશા શું ૧ જીવરૂપ છે, ૨ જીવના દેશરૂપ છે કે જીવના પ્રદેશરૂપ છે ? અથવા ૧ અજીવરૂપ છે, ૨ અજીવના દેશરૂપ છે કે ૩ અજીવના પ્રદેશરૂપ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એન્દ્રી દિશા જીવરૂપ છે-ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે યાવત્ અજીવપ્રદેશરૂપ પળ છે. તેમાં જે જીવો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિય, બેઇન્દ્રિય, યાવત્ પંચેન્દ્રિય, તથા અનિન્દ્રિય (સિદ્ધો) છે. જે જીવના દેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિય જીવના દેશો છે, યાવદ્ અનિન્દ્રિય-મુક્તજીવના દેશો છે. જે જીવપ્રદેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિય જીવના પ્રદેશો છે, બેઇન્દ્રિયજીવના પ્રદેશો છે, યાવદ્ અનિન્દ્રિય (મુક્ત) જીવના પ્રદેશો છે. વઠી જે અજીવો છે તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ એક રૂપિઅજીવ અને અરૂપિઅજીવ. તેમાં જે રૂપિઅજીવો છે તે ચાર પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ સ્કંધ, ૨ સ્કંધ દેશ, ૩ સ્કંધપ્રદેશ અને ૪ પરમાણુ પુદ્ગલ. તથા જે અરૂપિઅજીવો છે તે સાત પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ નોધર્માસ્તિકાયરૂપ ધર્માસ્તિકાયનો દેશ, ૨ ધર્માસ્તિકાયનો પ્રદેશો, ૩ નોઅધર્માસ્તિકાયરૂપ અધર્માસ્તિકાયનો દેશ, ૪ અધર્માસ્તિકાયના પ્રદેશો, ૫ નો આકાશાસ્તિકાયરૂપ આકાશાસ્તિકાયનો દેશ, ૬ આકાશાસ્તિકાયના પ્રદેશો, અને ૭ અદ્વાસમય (કાલ).

અગ્ગેઈ ણં મંતે ! દિસા કિં જીવા જીવદેસા જીવપણસા ? પુચ્છા, ગોયમા ! ણો જીવા જીવદેસાવિ ૧ જીવપણસાવિ ૨ અજીવાવિ ૧ અજીવદેસાવિ ૨ અજીવપણસાવિ ૩, જે જીવદેસા તે નિયમા ઇમિદિ-

૧૦૪૮૯
ઉદેશઃ ૧
॥૮૮૯॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥८९०॥

यदेसा अहवा एगिंदियदेसा य बेइंदियस्स देसे १ अहवा एगिंदियदेसा य बेइंदियस्स देसा २ अहवा एगिंदिय-
देसा य बेइंदियाण य देसा ३ अहवा एगिंदियदेसा तेइंदियस्स देसे एवं भेव तियभंगो भाणियव्वो एवं जाव
अण्णियदियाणं तियभंगो, जे जीवपएसा ते नियमा एगिंदियपएसा अहवा एगिंदियपएसा य बेइंदियस्स पएसा
अहवा एगिंदियपदेसा य बेइंदियाण य पएसा एवं आइल्लविरहिओ जाव अण्णियदियाणं, जे अजीवा ते दुविहा
पन्नत्ता, तंजहा-रूविअजावा य अरूवीअजीवा य, जे रूवीजीवा ते चउव्विहा पन्नत्ता, तंजहा-खंधा जाव परमा-
णुपोगगला ४, जे अरूवी अजीवा ते सत्तविहा पन्नत्ता, तंजहा-नोधम्मत्थिकाए धम्मत्थिकायस्स देसे धम्मत्थि-
कायस्स पएसा एवं अधम्मत्थिकायस्सवि जाव आगासत्थिकायस्स पएसा अद्धासमए । विदिसासु नत्थि जीवा
देसे भंगो य होइ सब्बत्थ ॥ जमा णं भंते ! दिसा किं जीवा जहा इंदा तहेव निरवसेसा, नेरई य जहा अग्गेयी,
वारुणी जहा इंदा, वायव्वा जहा अग्गेयी, मोमा जहा इंदा, ईसाणी जहा अग्गेयी, विमलाए जीवा जहा अग्गेयी,
अजीवा जहा इंदा, एवं तमाएवि, नवरं अरूवी छव्विहा, अद्धासमयो न भन्नति ॥ (सूत्रं ३९४)

[प्र०] हे भगवन् ! आग्नेयी दिशा (अग्निकोण) शुं १ जीवरूप छे, २ जीवदेशरूप छे के ३ जीवप्रदेशरूप छे-इत्यादि प्रश्न
करवो. [उ०] हे गौतम ! १ नोजीवरूप जीवना देश अने २ जीवना प्रदेशरूप छे, ३ अजीवरूप छे, ४ अजीवना दशरूप छे अने
५ अजीवना प्रदेशरूप पण छे, तेमां जे जीवना देशो छे ते अवश्य एकेन्द्रिय जीवना देशो छे, १ अथवा एकेन्द्रियोना देशो अने
बेइन्द्रियजीवनो देश छे, २ अथवा एकेन्द्रियोना देशो अने बेइन्द्रियना देशो छे; ३ अथवा एकेन्द्रियोना देशो अने बेइन्द्रियोना देशो

१०शतके
उद्देशः १
॥८९०॥

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્ન:
૧૮૯૧॥

છે. ૧ અથવા એકેન્દ્રિયોના દેશો અને ત્રીન્દ્રિયનો દેશ છે--ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે અહિં ત્રણ વિકલ્પો જાણવા. એ પ્રમાણે યાવદ્ અનિન્દ્રિય સુધી ત્રણ વિકલ્પો--ભાંગા કહેવા. તેમાં જે જીવના પ્રદેશો છે. તે અવશ્ય એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો છે, ૨ અથવા એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને બેહન્દ્રિયના પ્રદેશો છે, ૨ અથવા એકેન્દ્રિયોના પ્રદેશો અને બેહન્દ્રિયોના પ્રદેશો છે. એ પ્રમાણે સર્વત્ર પ્રથમ ભાંગા સિવાય બે ભાંગા જાણવા, એ પ્રમાણે યાવદ્ અનિન્દ્રિય સુધી જાણવું. હવે જે અજીવો છે તે બે પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે--રૂપિઅજીવ અને વીજા અરૂપિઅજીવ. જે રૂપિઅજીવો છે તે ચાર પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે--૧ સ્કંધો, યાવત્ ૪ પરમાણુપુદ્ગલો. તથા જે અરૂપિઅજીવો છે તે સાત પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે--૧ નોધર્માસ્તિકાયરૂપ ધર્માસ્તિકાયનો દેશ, ૨ ધર્માસ્તિકાયના પ્રદેશો; એ પ્રમાણે અધર્માસ્તિકાય સંબન્ધે પણ જાણવું; યાવત્ આકાશસ્તિકાયના પ્રદેશો અને અદ્વાસમય. વિદિશાઓમાં જીવો નથી, માટે સર્વત્ર દેશ-વિષયક ભાંગો જાણવો. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! યામ્યા (દક્ષિણ) દિશા શું જીવરૂપ છે--ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ એન્દ્રી દિશા સંબન્ધે કહ્યું (સુ. ૬) તેમ સર્વ અહીં જાણવું. જેમ આગ્રેયી દિશા સંબન્ધે કહ્યું (સુ. ૭) તે પ્રમાણે નૈર્ઋતી દિશા માટે જાણવું. જેમ એન્દ્રી દિશા સંબન્ધે કહ્યું તેમ વારુણી (પશ્ચિમ) દિશા માટે જાણવું. વાયવ્યદિશાને આગ્રેયીની પેઠે જાણવું. એન્દ્રીની પેઠે સોમ્યા અને આગ્રેયીની પેઠે એશાની દિશા જાણવી. તથા વિમલા-ઊર્ધ્વદિશા-માં જેમ આગ્રેયીમાં જીવો કહ્યા તેમ જીવો અને એન્દ્રીમાં અજીવો કહ્યા તેમ અજીવો જાણવા. એ પ્રમાણે તમા-અધોદિશા-ને વિષે પણ જાણવું, પરન્તુ વિશેષ એ છે કે, તમા દિશામાં અરૂપિઅજીવો છ પ્રકારના છે, કારણ કે ત્યાં અદ્વાસમય (કાલ) નથી. ॥ ૩૯૪ ॥

કતિ ણં ભંતે ! સરીરા પન્નત્તા !, ગોયમા ! પંચ સરીરા પન્નત્તા, તંજહા-ઓરાલિં જાવ કમ્મએ । ઓરાલિય-

૧૦ સ્વત્કે
ઉદેશ: ૧
॥ ૮૯૧ ॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८९२॥

सरीरे णं भंते ! कतिविहे षन्नस्ते ? , एवं ओगाहणसंठाणं निरवसेसं भाणियन्वं जाव अप्पाबहुगंति । सेवं भंते !
सेवं भंतेत्ति (सूत्रं० ३९५) दसमे सए पदमो उद्देशो सत्तमो ॥ १० । १ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! शरीरो केटला प्रकारना क्खा छे ? [उ०] हे गौतम ! शरीरो पांच प्रकारना क्खा छे, ते आ प्रमाणे-
१ औदारिक, (२ वैक्रिय, ३ आहारक, ४ तैजस) यावत् ५ कर्मण. [प्र०] हे भगवन् ! औदारिक शरीर केटला प्रकारे क्खुं छे ?
[उ०] हे गौतम ! अहिं सर्व 'अवगाहनासंस्थान' पद अल्पबहुत्व सुधी कहेवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.
(एम कही यावत् भगवान् गौतम विहरे छे) ॥ ३९५ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १० मा शतकमां प्रथम उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक २.

रायगिहे जाव एवं वयासी-संवुडस्स णं भंते ! अणगारस्स वीयीपंथे ठिच्चा पुरओ रूवाइं निज्झायमाणस्स
मग्गओ रूवाइं अवयक्खमाणस्स पासओ रूवाइं अवलोएमाणस्स उड्डुं रूवाइं ओलोएमाणस्स अहे रूवाइं आ-
लोएमाणस्स तस्स णं भंते ! किं ईरियावहिया किरिया कज्जइ संपराइया किरिया कज्जइ ? , गोयमा ! संवुडस्स णं
अणगारस्स वीयीपंथे ठिच्चा जाव तस्स णं णो ईरियावहिया किरिया कज्जइ संपराइया किरिया कज्जइ, से केणट्ठेणं
भंते ! एवं बुच्चइ संवुड० जाव संपराइया किरिया कज्जइ ? , गोयमा ! जस्स णं कोहमाणमायालोभा एवं जहा स-

१० शतके
उद्देशः २
॥८९२॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥८९३॥

तमसए पढमोद्देसए जाव से णं उस्सुत्तमेव रीयति, से तेणट्ठेणं जाव संपराइया किरिया कज्जइ । संयुडस्स णं भंते ! अणगारस्स अवीपीपंथे ठिच्चा पुरओ रुवाइं निज्झायमाणस्स जाव तस्स णं भंते ! किं ईरियावहिया किरिया कज्जइ ? पुच्छा, गोयमा ! संयुड० जाव तस्स णं ईरियावहिया किरिया कज्जइ नो संपराइया किरिया कज्जइ, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ जहा सत्तमे सए पढमोद्देसए जाव से णं अहासुत्तमेव रीयति से तेणट्ठेणं जाव नो संपराइया किरिया कज्जइ ॥ (सूत्रं० ३९६) ॥

[प्र०] राजगृह नगरमां यावत् (गौतम) ए प्रमाणे बोल्या—हे भगवन् ! वीचिमार्गमां—कषायभावमां—रहीने आगळ रहेलां रूपोने जोता, पाछळना रूपोने देखता, पढखेना रूपोने अवलोकता, ऊंचेना रूपोने आलोकता अने नीचेना रूपोने अवलोकता संवृत (संव-र्युक्त) अनगारने शुं ऐर्यापथिकी क्रिया लागे के सांपरायिकी क्रिया लागे ? [उ०] हे गौतम ! वीचिमार्गमां (कषायभावमां) रहीने यावत् रूपोने जोता संवृत अनगारने ऐर्यापथिकी क्रिया न लागे, पण सांपरायिकी क्रिया लागे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के संवृत अनगारने यावत् सांपरायिकी क्रिया लागे ? [उ०] हे गौतम ! जेना क्रोध, मान, माया अने लोभ क्षीण थया होय तेने ऐर्यापथिकी क्रिया लागे—इत्यादि सप्तम शतकना प्रथम उद्देशकमां कहा प्रमाणे यावत् 'ते संवृत अनगार सूत्र विरुद्ध वर्तें छे' त्यांसुघी कहेवुं. माटे हे गौतम ! ते हेतुथी तेने यावत् सांपरायिकी क्रिया लागे छे. [प्र०] हे भगवन् ! अवीचिमा-र्गमां—अकषायभावमां—रहीने आगळना रूपोने जोता, यावत् अवलोकता संवृत अनगारने शुं ऐर्यापथिकी क्रिया लागे के सांपरायिकी क्रिया लागे ? [उ०] हे गौतम ! यावत् अकषायभावमां रहीने आगळ रूपोने जोता यावत् ते संवृत अनगारने ऐर्यापथिकी क्रिया

१०००
उद्देशः
॥८९३॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૯૪॥

લાગે, પણ સાંપરાયિકી ક્રિયા ન લાગે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પ્રમાણે આપ શા હેતુથી કહો છો કે તે અનગારને ઈર્ષ્યાપથિકી ક્રિયા લાગે પણ સાંપરાયિકી ક્રિયા ન લાગે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! 'જેના ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ ક્ષીણ થયા છે તેને ઈર્ષ્યાપથિકી ક્રિયા લાગે છે-ઇત્યાદિ જેમ સમ્પ્રમ શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં (ઉ૦ ૧. સૂ૦ ૧૮.) કહ્યું છે તેમ અહીં પણ યાવત્ 'તે અનગાર સૂત્રાનુસારે વર્તે છે' ત્યાંસુધી કહેવું, હે ગૌતમ ! તે હેતુથી તેને યાવત્ સાંપરાયિકી ક્રિયા લાગતી નથી. ॥ ૩૯૬ ॥

કહિવિહા ણં ભંતે ! જોણી પન્નત્તા !, ગોયમા ! તિવિહા જોણી પણ્ણત્તા, તંજહા—સીયા ઉસિણા સીતોસિણા, એવં જોણીપયં નિરવસેસં ભાણિયઙ્ગં ॥ (સૂત્રં ૩૯૭)

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! યોનિ કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! યોનિ ત્રણ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે-શીત, ઉષ્ણ અને શીતોષ્ણ. એ પ્રમાણે અહીં સમગ્ર યોનિપદ કહેવું. ॥ ૩૯૭ ॥

કતિવિહા ણં ભંતે ! વેયણા પન્નત્તા !, ગોયમા ! તિવિહા વેયણા પન્નત્તા, તંજહા—સીયા ઉસિણા સીઓસિણા, એવં વેયણાપયં નિરવસેસં ભાણિયઙ્ગં જાવ નેરહયાણં ભંતે ! કિં દુક્ખં વેદણં વેદેતિ સુહં વેયણં વેયંતિ અદુક્ખમસુહં વેયણં વેયંતિ !, ગોયમા ! દુક્ખંપિ વેયણં વેયંતિ સુહંપિ વેયણં વેયંતિ અદુક્ખમસુહંપિ વેયણં વેયંતિ ॥ (સૂત્રં ૩૯૮)

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વેદના કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! વેદના ત્રણ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે—શીત, ઉષ્ણ અને શીતોષ્ણ. એ પ્રમાણે અહીં સંપૂર્ણ વેદનાપદ કહેવું. યાવત્—[પ્ર૦] 'હે ભગવન્ ! નૈરયિકો શું દુઃખપૂર્વક વેદના વેદે છે, સુખપૂર્વક વેદના વેદે છે કે સુખ-દુઃખ શિવાય વેદના વેદે છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! નૈરયિકો દુઃખપૂર્વક વેદના વેદે છે, સુખપૂર્વક

૧૦૪૪૬
ઉદ્દેશ ૧૨
॥૮૯૪॥

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્ન:
૧૮૯૫॥

વેદના વેદે છે અને સુખદુઃખ સિવાય પણ વેદના વેદે છે. ॥ ૩૯૮ ॥

માસિયણં મંતે ! મિક્ષુપહિમં પહિવજ્જસ્સ અણગારસ્સ નિચં વોસદ્દે કાયે ચિયત્તે દેહે, एवं માસિયા મિક્ષુપહિમા નિરવસેસા માણિયન્વા [જાવ દસાહિ] જાવ આરાહિયા ભવહ । (સૂત્રં ૩૯૯)

[પ્ર૦] હે મગવન ! જે અનગારે માસિક મિક્ષુ પ્રતિમાને સ્વીકારેલી છે, અને હમેશાં શરીરના મમત્વનો ત્યાગ કર્યો છે—દેહનો ત્યાગ કર્યો છે—ઇત્યાદિ માસિક મિક્ષુ પ્રતિમાનો સંપૂર્ણ વિચાર અહિં દશાશ્રુત રક્ષમાં બતાવ્યા પ્રમાણે યાવત્ (ચારમી પ્રતિમા) 'આરાધી હોય છે' ત્યાંમુઘી જાણવો. ॥ ૩૯૯ ॥

મિક્ષુ ય અન્નયરં અકિચ્છદ્ધાણં પહિસેવિત્તા સે ણં તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહ્યપહિકંતે કાલં કરેહ નત્થિ તસ્સ આરાહણા, સે ણં તસ્સ ઠાણસ્સ આલોહ્યપહિકંતે કાલં કરેહ અત્થિ તસ્સ આરાહણા, મિક્ષુ ય અન્નયરં અકિચ્છદ્ધાણં પહિસેવિત્તા તસ્સ ણં એવં ભવહ પચ્છાવિ ણં અહં ચરમકાલસમયંસિ એયસ્સ ઠાણસ્સ આલોહ્યપહિમા જાવ પહિવજ્જિસ્સા સેમિણં, તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહ્યપહિકંતે જાવ નત્થિ તસ્સ આરાહણા, સે ણં તસ્સ ઠાણસ્સ આલોહ્યપહિકંતે કાલં કરેહ અત્થિ તસ્સ આરાહણા, મિક્ષુ ય અન્નયરં અકિચ્છદ્ધાણં પહિસેવિત્તા તસ્સ ણં એવં ભવહ—જહ તાવ સમણોવાસ ગાવિ કાલમાસે કાલં કિઘા અન્નયરેસુ દેવલોહ્યેસુ દેવત્તાએ ઉવવત્તારો ભવંતિ કિમંગ-પુણ અહં અન્નપન્નિયદેવત્તણંપિ નો લભિસ્સામિત્તિકદ્ધુ સે ણં તસ્સ ઠાણસ્સ અણાલોહ્યપહિકંતે કાલં કરેહ નત્થિ તસ્સ આરાહણા, સે ણં તસ્સ ઠાણસ્સ આલોહ્યપહિકંતે કાલં કરેહ અત્થિ તસ્સ આરાહણા । સેવં સેવં મંતે !

૧૦.શ્રુતકે
ઉદેશ:૧
॥૮૯૫॥

આચાર્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૮૯૬॥

સેવં મંતેત્તિ । (સૂત્ર ૪૦૦) ૧૦ । ૨

જો તે ભિક્ષુ કોઈ એક અકૃત્યસ્થાનનું સેવીને અને તે અકૃત્યસ્થાનનું આલોચન તથા પ્રતિક્રમણ કર્યા વિના કાલ કરે તો તેને આરાધના થતી નથી, પરન્તુ જો તે તે અકૃત્યસ્થાનનું આલોચન અને પ્રતિક્રમણ કરીને કાલ કરે તો તેને આરાધના થાય છે. વઢી કદાચ કોઈ ભિક્ષુએ અકૃત્યસ્થાનનું પ્રતિસેવન કર્યું હોય, પછી તેના મનમાં એમ વિચાર થાય કે 'હું મારા અંતકાલના સમયે તે અકૃત્યસ્થાનનું આલોચન કરીશ, યાવત્ તપરૂપ પ્રાયશ્ચિત્તનો સ્વીકાર કરીશ,' ત્યારપછી તે ભિક્ષુ તે અકૃત્યસ્થાનનું આલોચન કે પ્રતિક્રમણ કર્યા વિના મરણ પામે તો તેને આરાધના થતી નથી, અને જો તે ભિક્ષુ તે અકૃત્યસ્થાનનું આલોચન અને પ્રતિક્રમણ કરી કાલ કરે તો તેને આરાધના થાય છે. વઢી કોઈ ભિક્ષુ કોઈ એક અકૃત્યસ્થાનનું પ્રતિસેવન કરી પછી મનમાં એમ વિચારે કે, 'જો શ્રમણો-પાસકો પણ મરણસમયે કાલ કરીને કોઈ એક દેવલોકમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થાય છે, તો શું હું અણપન્નિકદેવપણું પણ નહિ પામું,' એમ વિચારીને તે અકૃત્યસ્થાનનું આલોચન કે પ્રતિક્રમણ કર્યા વિના જો કાલ કરે તો તેને આરાધના થતી નથી, અને જો તે અકૃત્યસ્થાનને આલોચી તથા પ્રતિક્રમી પછી કાલ કરે તો તેને આરાધના થાય છે. હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે, (એમ કહી મગવાન્ ગૌતમ યાવદ્ વિહરે છે.) ॥ ૪૦૦ ॥

મગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ મગવતીશ્વરના ૧૦ માં શતકમાં વીજા ઉદ્દેશાનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

૧૦શતકે
ઉદ્દેશઃ૨
॥૮૯૬॥

આચાર્ય-

પ્રશ્નસિઃ

॥૮૯૭॥

ઉદ્દેશક ૩.

રામગિહે જાવ એવં વયાસી—આહ્વાનીયે પંચ દેવે જાવ ચત્તારિ પંચ દેવા વાસંતરાઈં વીતિકંતે તેણ પરં પરિહીયે ?, હંતા ગોયમા ! આહ્વાનીયે પંચ તં ચેવ, એવં અસુરકુમારેવિ, નવરં અસુરકુમારાવાસંતરાઈં સેસં તં ચેવ, એવં એણં કમેણં જાવ થણિયકુમારે, એવં વાણમંતરે જોહસવેમાણિય જાવ તેણ પરં પરિહીયે । અપ્પહ્વાનીયે પંચ દેવે સે મહિહ્વાનીયસ્સ દેવસ્સ મહ્મંમહ્મંણં વીહવહ્મં ?, પો તિણદ્દે સમદ્દે । સમિહ્વાનીયે પંચ દેવે સમહ્વાનીયસ્સ દેવસ્સ મહ્મંમહ્મંણં વીહવહ્મં ?, પો તિણદ્દે સમદ્દે, પમત્તં પુણ વીહવહ્મં, સે પંચ દેવે ! કિં વિમોહિત્તા પમ્મ અવિમોહિત્તા પમ્મ ?, ગોયમા ! વિમોહિત્તા પમ્મ, નો અવિમોહિત્તા પમ્મ । સે દેવે ! કિં પુરિવિ વિમોહિત્તા પચ્છા વીહવહ્મં ?, ગોયમા ! પુરિવિ વિમોહિત્તા પચ્છા વીહવહ્મં, પો પુરિવિ વીહવહ્મં પચ્છા વિમોહિત્તા ।

[પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં (મહાવાન ગૌતમ) યાવત્ આ પ્રમાણે બોલ્યા કે—હે મહાવાન ! શું દેવ પોતાની શક્તિવડે યાવત્ ચાર પાંચ દેવાવાસોને ઉલ્લંઘન કરે અને ત્યારપછી વીજાની શક્તિવડે ઉલ્લંઘન કરે ? [ઉ૦] હા, ગૌતમ ! પોતાની શક્તિવડે ચાર પાંચ દેવાવાસોનું ઉલ્લંઘન કરે—ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે કહેવું. એ પ્રમાણે અસુરકુમાર સંબન્ધે પણ જાણવું, પરન્તુ તે આત્મશક્તિથી અસુરકુમારોનાં આવાસોનું ઉલ્લંઘન કરે. બાકી સર્વ પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. એ રીતે આ અનુક્રમથી યાવત્ સ્તનિતકુમાર, વાનવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વૈમાનિક સુધી

૧૦૪૮૬

ઉદ્દેશક ૩

॥૮૯૭॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥८९८॥

जाणवुं. 'तेओ यावत् चार पांच देवावासोनुं उल्लंघन करे अने त्यारपछी आगळ परनी शक्तिथी उल्लंघन करे' त्यांसुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! अल्पशक्तिक-अल्पशक्तिवाळो देव मर्दिक-महाशक्तिवाळा देवनी वच्चे थइने जाय ! [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ योग्य नथी. (अर्थात् ते वचोवच थइने न जाय.) [प्र०] हे भगवन् ! समर्दिक-समानशक्तिवाळो-देव समानशक्तिवाळा देवनी वच्चे थइने जाय ! [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ योग्य नथी. पण जे ते प्रमत्त (असावधान) होय तो तेनी वच्चे थइने जाय. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते देव सामेना देवने विमोह पमाडीने जइ शके, के विमोह पमाळ्या सिवाय जइ शके ! [उ०] हे गौतम ! ते देव सामेना देवने विमोह पमाडीने जइ शके, पण विमोह पमाळ्या सिवाय न जई शके. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते देव पहेलां विमोह पमाडीने पछी जाय के पहेलां जइने पछी विमोह पमाडे ! [उ०] हे गौतम ! ते देव पहेलां विमोह पमाडीने पछी जाय, पण पहेलां जइने पछी विमोह न पमाडे.

महिङ्गीए णं भंते ! देवे अप्पड्डियस्स देवस्स मज्झमज्झेणं वीइवएज्जा ?, हंता वीइवएज्जा, से णं भंते ! किं विमोहेत्ता पभू अविमोहेत्ता पभू ?, गोयमा ! विमोहेत्तावि पभू अविमोहेत्तावि पभू, से भंते ! किं पुर्व्वि विमोहेत्ता पच्छा वीइवइज्जा पुर्व्वि वीइवइत्ता पच्छा विमोहेज्जा ?, गोयमा ! पुर्व्वि वा विमोहेत्ता पच्छा वीइवएज्जा पुर्व्वि वीइवएज्जा पच्छा विमोहेज्जा । अप्पिङ्गीए णं भंते ! असुरकुमारे महङ्गीयस्स असुरकुमारस्स मज्झमज्झेणं वीइवएज्जा ?, णो इणट्ठे समट्ठे, एवं असुरकुमारेवि तित्ति आलावगा भाणियव्वा जहा ओहिणं देवेणं भाणिया, एवं जाव थणियकुमाराणं, वाणमंतरजोइसियवेमाणिएणं एवं चेव । अप्पड्डिए णं भंते ! देवे मह-

१० गजके
उदेसः ३
॥८९८॥

ध्याल्या-
प्रसिः
॥८९९॥

द्वियाए देवीए मज्झमज्झेणं वीइवएज्जा !, णो इणट्ठे समट्ठे,

[प्र०] हे भगवन् ! महर्द्धिक-महाशक्तिवालो देव अल्पशक्तिवाला देवनी वचोवच थईने जाय ? [उ०] हा, गौतम ! जाय.

[प्र०] हे भगवन् ! ते महर्द्धिक देव शुं ते अल्पशक्तिवाला देवने विमोह पमाडीने जइ शके के विमोह पमाड्या विना जइ शके ?

[उ०] हे गौतम ! विमोह पमाडीने पण जइ शके अने विमोह पमाड्या विना पण जइ शके. [प्र०] हे भगवन् ! ते महर्द्धिक देव

शुं पूर्वे विमोह पमाडीने पछी जाय के पूर्वे जाय अने पछी विमोह पमाडे ? [उ०] हे गौतम ! ते महर्द्धिक देव पहेलां विमोह पमा-

डीने पछी जय, के पहेलां जइने पछी विमोह पमाडे. [प्र०] हे भगवन् ! अल्पशक्तिवालो असुरकुमार महाशक्तिवाला असुरकुमारनी

वचोवच थईने जइ शके ? [उ०] हे गौतम ! आ अर्थ योग्य नथी. ए प्रमाणे सामान्य देवनी पेटे असुरकुमारना पण त्रण आलापक

कहेवा. ए प्रमाणे यावत् स्तनितकुमार सुधी कहेवुं. तथा वानव्यंतर, ज्योतिष्क अने वैमानिक देवोने पण ए प्रमाणे कहेवुं. [प्र०] हे

भगवन् ! अल्पशक्तिवालो देव महाशक्तिवाली देवीनी वचोवच थईने जाय ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ योग्य नथी; अर्थात् न जाय.

समद्विया णं भंते ! देवीए मज्झमज्झेणं० एवं तहेव देवेण य देवीण य दंडओ भाणियव्वो जाव वेमाणियाए।

अप्पद्विया णं भंते ! देवी महद्धीयस्स देवस्स मज्झमज्झेणं एवं एसोवि तडओ दंडओ भाणियव्वो जाव महद्धीया

वेमाणिणी अप्पद्वियस्स वेमाणियस्स मज्झमज्झेणं वीइवएज्जा !, हंता वीइवएज्जा । अप्पद्विया णं भंते ! देवी

महद्धीयाए देवीए मज्झमज्झेणं वीइवएज्जा !, णो इणट्ठे समट्ठे, एवं समद्विया देवी समद्वियाए देवीए, तहेव, मह-

द्वियावि देवी अप्पद्वियाए देवीए तहेव, एवं एकेके तिन्नि २ आलावगा भाणियव्वो जाव महद्धीया णं भंते ! वेमा-

१० शतके
उद्देशः ३
॥८९९॥

ધ્યાલ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૯૦૦॥

ણિણી અપ્પહ્લીયાએ વેમાણિણીએ મજ્જમ્મજ્જેણં વીહવણ્ણા?, હંતા વીહવણ્ણા, સા ભંતે! કિં વિમોહિત્તા પમ્મ
તહેવ જાવ પુર્વિ વા વીહવણ્ણા પચ્છા વિમોહેજ્જા એ ચત્તારિ દંડગા ॥ (સૂ. ૪૦૧) ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્! સમાનશક્તિવાળો દેવ સમાનશક્તિવાળી દેવીની વચોવચ થઈને જાય? [ઉ૦] હે ગૌતમ! એ પ્રમાણે પૂર્વની
પેઠે દેવની સાથે દેવીનો દંડક કહેવો, યાવત્ વૈમાનિક સુધી જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્! અલ્પશક્તિવાળી દેવી મહાશક્તિવાળા દેવની
વચોવચ થઈને જાય? [ઉ૦] હે ગૌતમ! ન જાય, એ પ્રમાણે અહીં ત્રીજો દંડક પૂર્વ પ્રમાણે કહેવો; યાવત્-[પ્ર૦] 'હે ભગવન્! મહા-
શક્તિવાળી વૈમાનિક દેવી અલ્પશક્તિવાળા વૈમાનિક દેવની વચોવચ થઈને જાય? [ઉ૦] હા, ગૌતમ! જાય.' [પ્ર૦] હે ભગવન્!
અલ્પશક્તિવાળી દેવી મોટી શક્તિવાળી દેવીની વચોવચ થઈને જાય? [ઉ૦] હે ગૌતમ! આ અર્થ યોગ્ય નથી. એ પ્રમાણે સમાનશ-
ક્તિવાળી દેવીનો સમાનશક્તિવાળી દેવી સાથે, તથા મહાશક્તિવાળી દેવીનો અલ્પશક્તિવાળી દેવી સાથે તે પ્રમાણે આલાપક
કહેવા, અને એ રીતે એક એકના ત્રણ ત્રણ આલાપક કહેવા. યાવત્-[પ્ર૦] 'હે ભગવન્! મોટીશક્તિવાળી વૈમાનિક
દેવી અલ્પશક્તિવાળી વૈમાનિક દેવીની વચોવચ થઈને જાય? [ઉ૦] હા, ગૌતમ! જાય; યાવત્-[પ્ર૦] 'હે ભગવન્! શું તે મહાશ-
ક્તિવાળી દેવી વિમોહ પમાડીને જઈ શકે (કે વિમોહ પમાડ્યા વિના જઈ શકે? વળી પહેલાં વિમોહ પમાડે, અને પછી જાય કે
પહેલાં જાય અને પછી વિમોહ પમાડે? [ઉ૦] હે ગૌતમ) પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું, યાવત્ 'પૂર્વે જાય અને પછીથી વિમોહ પમાડે' ત્યાં
સુધી કહેવું. એ પ્રમાણે એ ચાર દંડક કહેવા. ॥ ૪૦૧ ॥

આસસ્સ ણં ભંતે! ધાવમાણસ્સ કિં રુરુત્તિ કરેતિ?, ગોયમા! આસસ્સ ણં ધાવમાણસ્સં હિદયસ્સ જગ-

૧૦૪૮૬
ઉદ્દેશ:૩
॥૯૦૦॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૯૦૧॥

યસ્સ ય અંતરા એત્થ ણં કબ્બહણં નામં વાએ સંમુચ્છઈ જે ણં આસસ્સ ધાવમાણસ્સ ચુચુન્તિ કરેઈ ॥ (સૂ. ૪૦૨)

[પ્ર.૦] હે ભગવન્ ! જ્યારે ઘોડો દોડતો હોય ત્યારે તે 'ચુ ચુ' શબ્દ કેમ કરે છે ? [ઉ.૦] હે ગૌતમ ! જ્યારે ઘોડો દોડતો હોય છે, ત્યારે હૃદય અને યકૃત્ (લીન્હર)—ની વચ્ચે કર્કટનામે વાયુ ઉત્પન્ન થાય છે, અને તેથી ઘોડો, દોડતો હોય છે ત્યારે તે 'ચુ ચુ' શબ્દ કરે છે, ॥ ૪૦૨ ॥

અહ મંતે ! આસહસ્સામો સહસ્સામો ચિદ્દિસ્સામો નિસિહસ્સામો તુયદિસ્સામો આમંતણિ આણવણી જાયણિ તહ પુચ્છણી ય પણવણી । પચ્ચક્ખાણી ભાસા ભાસા ઇચ્છાણુલોમા ય ॥ ૧ ॥ અણભિગ્ગહિયા ભાસા ભાસા ય અભિગ્ગહંમિ બોદ્ધવા । સંસયકરણી ભાસા વોયહમન્વોપહા ચેવ ॥ ૨ ॥ પન્નવણી ણં એસા ન એસા, ભાસા મોસા?, હંતા ગોયમા ! આસહસ્સામો તં ચેવ જાવ ન એસા ભાસા મોસા । સેવં મંતે ! સેવં મંતેસિ ॥ (સૂત્ર ૪૦૩) દસમે સએ તઈઓ ઉદ્દેમો ॥ ૧—૩ ॥

[પ્ર.૦] હે ભગવન્ ! અમે આશ્રય કરીશું, શયન કરીશું, ઉભા રહીશું, બેસીશું, (પથારીમાં) આલોટશું—ઇત્યાદિ ભાષા “૧ આમંત્રણી, ૨ આજ્ઞાપની, ૩ યાચની, ૪ પ્રચ્છની, ૫ પ્રજ્ઞાપની, ૬ પ્રત્યાખ્યાની, ૭ ઇચ્છાણુલોમા ૮ અનભિગૃહીત, ૯ અભિગૃહીત, ૧૦ સંસયકરણી. ૧૧ વ્યાકૃતા, અને ૧૨ અવ્યાકૃતા ભાષા છે.” તેમાંની આ પ્રજ્ઞાપની ભાષા કહેવાય ? અને એ ભાષા મૃષા (અસત્ય) ન કહેવાય ? [ઉ.૦] હે ગૌતમ ! ‘આશ્રય કરીશું’—ઇત્યાદિ ભાષા પૂર્વવત્ કહેવાય, પણ મૃષા ભાષા ન કહેવાય. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે. (એમ કહી ભગવાન્ ગૌતમ યાવદ્ વિહરે છે;) ॥ ૪૦૩ ॥

ભગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ ભગવતીસૂત્રના ૧૦ મા શતકમાં ત્રીજા ઉદ્દેશાનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

૧૦ શ્લોકે
ઉદ્દેશઃ ૩
॥૯૦૧॥

उद्देशक ४

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९०२॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं वाणियग्गामे नाम नयरे होत्था वल्लओ, दूतिपलासए चेइए, सामी समोसदे, जाव परिसा पडिगया । तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स जेट्ठे अंतेवासी इंदभूर्इ नामं अणगारे जाव उड्डुं जाणू जाव विहरइ । तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतेवासी सामहत्थी नामं अणगारे पयइभइए जहा रोहे जाव उड्डुं जाणू जाव विहरइ, तए णं से सामहत्थी अणगारे जायसड्ठे जाव उट्ठाए उट्ठेत्ता जेणेव भगवं गोयमे तेणेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता भगवं गोयमं तिक्खुत्तो जाव पज्जुवासमाणे एवं वयासी—

ते काले—ते समये वाणिज्यग्राम नगर हतुं. वर्णन. त्यां दूतिपलाश नामे चैत्य हतुं. त्यां भगवान् महावीर स्वामी समोसयां. परिपद् धर्मोपदेश श्रवण करीने पाछी गइ. ते काले—ते समये श्रमण भगवंत महावीरना मोटा शिष्य इंद्रभूति नामे अनगार यावद् ऊर्ध्वजानुं (जेना ठींचण उभा छे एवा) यावद् विहरे छे. ते काले—ते समये श्रमण भगवान् महावीरना शिष्य श्यामहस्ती नामे अनगार हता. जे रोह नामे अनगारनी पेठे भद्रप्रकृतिना यावद् ऊर्ध्वजानु विहरता हता. त्यार पछी श्रद्धावाळा ते श्यामहस्ती अनगार यावत् उभा थइने ज्यां भगवान् गौतम छे त्यां आवे छे, आवीने भगवान् गौतमने त्रणवार प्रदक्षिणा करी, वंदी, नमी अने पर्पुषा सना करता आ प्रमाणे बोल्या—

अत्थि णं भंते ! चमरस्म असुरिंदस्स असुरकुमारस्स तायत्तीसगा देवा ?, हंता अत्थि, से केणट्ठेणं

१०४तके
उद्देशः ४
॥९०२॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९०३॥

भंते ! एवं बुद्धि चमरस्स असुरिंदस्स असुरकुमाररणो नायत्तीसगा देवा २?, एवं खलु सामहत्थी ! तेणं कालेणं तेणं समएणं इहेव जंबुद्वीवे २ भारहे वासे कायंदी नामं नयरी होत्था वन्नओ, तत्थ णं कायंदीए नयरीए नायत्तीसं सहाया गाहावई समणोवासगा परिवसन्ति अद्वा जाव अपरिभूया अभिगयजीवाजीवा उवलद्धपुण्णपावा जाव विहरंति तए णं ते नायत्तीसं सहाया गाहावई समणोवासया पुंवि उग्गा उग्गविहारी संविग्गा संविग्गविहारी भविता तओ पच्छा पासत्थविहारी ओसन्ना ओसन्नविहारी कुसीला कुसीलविहारी अहाछंदा अहाछंदविहारी बहूइं वासाइं समणोवासगपरियागं पाउणंति २ अद्धमासियाए संलेहणाए अत्ताणं झूसेंति अत्ताणं झूसेत्ता तीसं भत्ताइं अणसणाए छेदेति २ तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंता कालमासे कालं किञ्चा चमरस्स असुरिंदस्स असुरकुमाररणो नायत्तीसगदेवत्ताए उववन्ना,

[प्र०] हे भगवन् ! असुरकुमारना इन्द्र चमरने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हा, चमरेन्द्रने त्रायस्त्रिंशक देवो छे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के असुरकुमारना इन्द्र चमरने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हे श्यामहस्ती ! ते त्रायस्त्रिंशक देशोनो संबन्ध आ प्रमाणे छे-ते काले-ते समये आ जंबुद्वीपमां, भारतवर्षमां काकंदी नामे नगरी हती, वर्णन. ते काकंदी नगरीमां परस्पर सहाय करनारा तेत्रीश श्रमणोपासक गृहपतिओ रहंता हता, जेओ धनिक, यावत् अपरिभूत (जेनो पराभव न थइ शके एवा समर्थ) हता, जीवाजीवने जाणनारा, अने पुण्य पापना ज्ञाता तेओ यावद् विहरे छे. त्यापछी ते परस्पर सहाय करनारा तेत्रीश श्रमणोपासक गृहपतिओ पूर्वे उग्र, उग्रविहारी (उग्रचर्यावाळा) संविग्ग अने संविग्गविहारी हता, पण पाछळर्थी पासत्था, पास-

१० शतके
उद्देशः
॥९०३॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૧૦૪॥

તથાવિહારી (પાસથાની ચર્યાવાળા) અવસન્ન, અવસન્નવિહારી, કુશીલ, કુશીલવિહારી, યથાહંદ, અને યથાહંદવિહારી થઈને તેઓ ઘણા વરસસુધી શ્રમણોપાસકના પર્યાયને પાળે છે, પાળીને અર્ધમાસિક સંઘેલનાવડે આત્માને સેવીને ત્રીશ મક્તોને અનશ્નપણે વ્યતીત કરીને તે પ્રમાદસ્થાનનું આલોચન અને પ્રતિક્રમણ કર્યા વિના કાલ સમયે કાલ કરી તેઓ અસુરેંદ્ર, અસુરકુમાર રાજા ચમરના ત્રાય-લિંશકદેવપણે ઉત્પન્ન થયા.

જપ્પભિહં ચ ણં મંતે ! કાયંદગા તાયત્તીસં સહાયા ગાહાવઈ સમણોવાસગા ચમરસ્સ અસુરિંદસ્સ અસુરકુ-મારરણ્ણો તાયત્તીસદેવત્તાણ ઉવવન્ના તપ્પભિહં ચ ણં મંતે ! એવં વુવ્વઈ ચમરસ્સ અસુરિંદસ્સ અસુરકુમારરણ્ણો તાય-ત્તીસગા દેવા ? , તણ ણં ભગવં ગોયમે સામહત્થિણા અણગારેણં એવં વુલ્લે સમાણે સંકિણે કંઘિણે વિતિગિચ્છિણે ઉટ્ઠાણે ઉટ્ઠઈ ઉટ્ઠાણે ઉટ્ઠેત્તા સામહત્થિણા અણગારેણં સદ્ધિં જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છઈ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં વંદઈ નમંસઈ વંદિત્તા નમંસિત્તા એવં ત્રયામી—

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્યારથી માંડીને કાકંદીના રહેનારા અને પરસ્પર સહાય કરનારા, તેત્રીશ શ્રમણોપાસકો અસુરેંદ્ર, અસુરકુ-મારરાજા ચમરના ત્રાયલિંશકદેવપણે ઉત્પન્ન થયા ત્યારથી એમ કહેવાય છે કે અસુરેંદ્ર, અસુરકુમારરાજા ચમરને ત્રાયલિંશક દેવો છે ? (અર્થાત્ તે પૂર્વ ત્રાયલિંશક દેવો ન હોતા ?). જ્યારે તે ઇયામહસ્તી અનગારે ભગવંત ગૌતમને એ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે ભગવાન્ ગૌતમ શંકિત, કાંક્ષિત અને અત્યન્ત સંદિગ્ધ થયા, અને તેઓ ડાહ્યા થઈને તે ઇયામહસ્તી અનગારની સાથે જ્યાં શ્રમણ ભગવાન્ મહા-વીર હતા ત્યાં આવે છે ત્યાં આવીને શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરને વાંદી અને નમીને આ પ્રમાણે બોલ્યા—

૧૦૪૦૪
ઉદ્દેશ ૧૪
॥૧૦૪॥

व्याख्या-
प्रसिद्धिः
॥९०५॥

अत्थि णं भंते ! चमरस्स असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो तायत्तीसगा देवा ता० २ !, हंता अत्थि, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ !, एवं तं चेव सव्वं भाणियव्वं जाव तप्पभिइं च णं एवं वुच्चइ चमरस्स असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो तायत्तीसगा देवा २ !, णो इणट्ठे समट्ठे, गोयमा ! चमरस्स णं असुरिंदस्स असुरकुमाररण्णो तायत्तीसगाणं देवाणं सासणं नामधेज्जे पण्णत्ते, जं न कयाइ नासी न कदावि न भवति ण कयाई ण भविस्सई जाव निच्चे अब्बोच्छित्तिनयट्ठयाए अन्ने चयंति अन्ने उव्वज्जंति । अत्थि णं भंते ! बलिस्स वड्ढरोयणिदस्स वड्ढरोयणरण्णो तायत्तीसगा देवा ! ता० २ !, हंता अत्थि, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ बलिस्स वड्ढरोयणिदस्स जाव तायत्तीसगा देवा ! ता० २ !, एवं खलु गोयमा ! तेणं कालेणं तेणं समएणं इहेव जंवुद्दीवे २ भारहे वासे बिभेले णामं संनिवेसे होत्था वन्नओ, तत्थ णं बिभेले संनिवेसे जहा चमरस्स जाव उव्वज्जा, जप्पभिइं च णं भंते ! ते बिभेलगा तायत्तीसं सहाया गाहावइसमणोवासगा बलिस्स वड्ढं सेसं तं चेव जाव निच्चे अब्बोच्छित्तिणयट्ठयाए अन्ने चयंति अन्ने उव्वज्जंति ।

[प्र०] हे भगवन् ! असुरेन्द्र, असुरकुमारना राजा चमरने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हा, गौतम ! छे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के ते चमरने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ?—इत्यादि पूर्वे कहेलो त्रायस्त्रिंशक देवनो सर्व संबन्ध कहेवो; यावत् काकंदीना रहेनारा श्रमणोपासको त्रायस्त्रिंशकदेवपणे उत्पन्न थया छे त्यारथी शुं एम कहेवाय छे के चमरने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? (ते पूर्वे शुं नहोता ?) [उ०] हे गौतम ! ते अर्थ योग्य नथी, पण असुरेन्द्र असुरकुमारना राजा चमरना त्रायस्त्रिंशक देवोना नामो

१० शतके
उद्देशः
॥९०५॥

व्याख्या-
प्रशंसिः
॥९०६॥

शाश्वत कक्षा छे, जेथी तेओ कदी न हतां एम नथी, कदी न हशे एम नथी; कदी नथी एम पण नथी. यावत् (तेओ नित्य छे, अव्युच्छित्तिनय- (द्रव्यार्थिकनय-) नी अपेक्षाए अन्य च्यवे छे अने अन्य उत्पन्न थाय छे. (पण तेओनो विच्छेद थतो नथी.) [प्र०] हे भगवन् ! वैरोचनेन्द्र, वैरोचनराजा बलिने त्रायस्त्रिंशकदेवो छे ? [उ०] हे गौतम ! हा, छे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुर्था कहो छो के वैरोचनेन्द्र बलिने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हे गौतम ! बलिना त्रायस्त्रिंशक देवोनो संबन्ध आ प्रमाणे छे-ते काले-ते समये जंबूद्वीपना भारतवर्षमां बिमेल नामे संनिवेश (कस्बो) हतो. वर्णन. ते बिमेल सन्निवेशमां परस्पर सहाय करनारा तेत्रीश श्रमणोपासको रहेता हता. इत्यादि जेम चमरेन्द्रना संबन्धे कछु तेम अहीं पण जाणवुं. यावत् तेओ त्रायस्त्रिंशकदेव-पणे उत्पन्न थया. ज्यारथी मांडीने ते बिमेल संनिवेशना परस्पर सहाय करनारा तेत्रीश गृहपतिओ श्रमणोपासको वैरोचनेन्द्र बलिना त्रायस्त्रिंशकदेवपणे उत्पन्न थया-इत्यादि पूर्वोक्त सर्व हकीकत यावत् 'तेओ नित्य छे, अव्यवच्छित्तिनयनी अपेक्षाए अन्य च्यवे छे अन्य उत्पन्न थाय छे' त्यांसुधी जाणवी.

अत्थि णं भंते ! धरणस्स णागकुमारिंदस्स नागकुमाररत्तो तायत्तीसगा देवा ता० २ ?, हंता अत्थि, से केणट्टेणं जाव तायत्तीसगा देवा २ ?, गोयमा ! धरणस्स नागकुमारिंदस्स नागकुमाररत्तो तायत्तीसगाणं देवाणं सासए नामधेज्जे पन्नत्ते जं न कयाइ नासी जाव अन्ने चयंति अन्ने उववज्जंति, एवं भूयाणंदस्सवि एवं जाव महाघोसस्स । अत्थि णं भंते ! सक्कस्स देविंदस्स देवरत्तो पुच्छा, हंता अत्थि, से केणट्टेणं जाव तायत्तीसगा देवा ?, एवं खल्लु गोयमा ! तेणं कालेणं तेणं समएणं इहेव जंबुद्वीवे दीवे भारहे वासे पालासए नामं संनिवेशे होत्था

१०४तके
उद्देशः४
॥९०६॥

ज्याख्या-
प्रकाशिः
॥९०७॥

वन्नओ, तत्थ णं पालासए सन्निवेशे तायत्तीसं सहाया गाहावई समणोवासया जहा चमरस्स जाव विहरंति, तए णं तायत्तीसं सहाया गाहावई समणोवासया पुर्व्विपि पच्छावि उग्गा उग्गविहारी संविग्गा संविग्गविहारी बहूहं वासाइं समणोवासगपरियागं पाउणिच्चा भासियाए संलेहणाए अत्ताणं झूसेइ झूसित्ता सट्ठि भत्ताइं अण-सणाए छेदेंति २ आलोइयपडिकंता समाहिपत्ता कालमासे कालं किच्चा जाव उववच्चा, जप्पभिइं च णं भंते ! पालासिगा तायत्तीससहाया गाहावई समणोवासया सेसं जहा चमरस्स जाव उववज्जंति ।

[प्र०] हे भगवन् ! नागकुमारना इंद्र अने नागकुमारना राजा धरणने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हे गौतम ! हा, छे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के धरणेन्द्रने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हे गौतम ! नागकुमारना इंद्र अने नागकुमारना राजा धरणना त्रायस्त्रिंशक देवोना नामो शाश्वत कहा छे, जेथी तेओ कदापि न हता एम नथी, कदापि नथी एम नथी, अने कदापि न हशे एम पण नथी. यावत् अन्य च्यवे छे अने अन्य उपजे छे. ए प्रमाणे भूतानंद अने यावत् महाघोष इन्द्रना त्रायस्त्रिंशक देवो संबन्धे पण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! देवेंद्र देवराज शक्रने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हा गौतम ! छे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के देवेंद्र देवराज शक्रने त्रायस्त्रिंशक देवो छे ? [उ०] हे गौतम ! शक्रना त्रायस्त्रिंशक देवोना संबन्ध आ प्रमाणे छे—ते काले—ते समये आ जंबूद्वीपना भरतवर्षमां पलाशक नामे संनिवेश हतो. वर्णन. ते पलाशक नामे संनिवेशमां परस्पर सहाय करनार तेत्रीश भ्रमणोपासको रहेता हता—इत्यादि जेम चमर संबन्धे कह्युं ते प्रमाणे यावत् तेओ विचरे छे. त्यारपछी परस्पर सहाय करनारा तेत्रीश गृहपति भ्रमणोपासको पहेलां अने पछी उग्र, उग्रविहारी, संविग्र अने संविग्र-

१० श्रवके
उपेयः
॥९०७॥

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૮॥

વિહારી થઈને ઘણા વર્ષ સુધી શ્રમણોપાસકપર્યાયને પાલીને માસિક સંલેખનાવડે આત્માને સેવે છે, સેવીને સાઠ ભક્તો અનજ્ઞાન વડે વ્યતીત કરીને આલોચન, પ્રતિક્રમણ કરીને સમાધિને પ્રાપ્ત થાય છે, અને મરણસમયે કાઢ કરી યાવત્ ત્રાયસ્ત્રિંશકદેવપણે ઉત્પન્ન થાય છે. જ્યારથી આરંભીને પલાશક સંનિવેશના નિવાસી પરસ્પર સહાય કરનારા તેત્રીશ ગૃહપતિઓ શ્રમણોપાસકો શક્તના ત્રાયસ્ત્રિંશકપણે ઉત્પન્ન થયાં હતાં, સર્વ વૃત્તાન્ત ચમરેન્દ્રના પ્રમાણે યાવત્ 'અન્ય છે ચ્યવે છે અને અન્ય ઉત્પન્ન થાય છે' ત્યાંસુધી જાણવો.

અત્થિ પાં ભંતે ! ઈસાણસ્સ એવં જહા સક્કસ્સ નવરં ચંપાએ નગરીએ જાવ ઉવવજ્ઞા, જપ્પભિહં ચ પાં ભંતે ! ચંપિજ્ઞા તાયત્તીસં સહાયા, સેસં તં ચેવ જાવ અન્ને ઉવવજ્ઞંતિ । અત્થિ પાં ભંતે ! સણંકુમારસ્સ દેવિંદસ્સ દેવરત્તો પુચ્છા, હંતા અત્થિ, સે કેણદ્દેણં જહા ધરણસ્સ તહેવ એવં જાવ પાણયસ્સ એવં અચ્ચુયસ્સ જાવ અન્ને ઉવવજ્ઞંતિ । સેવં ભંતે ! સેવં ભંતે ! ॥ (સૂત્ર ૪૦૪) ॥ દસમસ્સ ચઉત્થો ॥ ૧૦ । ૪ ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઈશાન ઇંદ્રને ત્રાયસ્ત્રિંશક દેવો છે ? [ઉ૦] શક્તની પેઠે ઈશાનેન્દ્રને પણ જાણવું; પરન્તુ વિશેષ એ છે કે તે ગૃહપતિઓ શ્રમણોપાસકો પલાશક સંનિવેશને બદલે ચંપાનગરીમાં ઉત્પન્ન થયેલાં છે. 'જ્યારથી ચંપાના નિવાસી ત્રાયસ્ત્રિંશકપણે ઉત્પન્ન થયાં'—હત્યાદિ પૂર્વોક્ત સર્વ વૃત્તાન્ત યાવત્ 'અન્ય ઉપજે છે' ત્યાંસુધી જાણવો. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દેવોના રાજા દેવેન્દ્ર સનત્કુમારને ત્રાયસ્ત્રિંશક દેવો છે [ઉ૦] હા, ગૌતમ ! છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! આપ એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો કે સનત્કુમાર દેવેન્દ્રને ત્રાયસ્ત્રિંશક દેવો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જેમ ધરણેન્દ્ર સંબન્ધે કહ્યું તે પ્રમાણે અહીં જાણવું. એ રીતે યાવત્ પ્રાણતથી માંડીને અચ્યુતપર્યન્ત યાવત્ 'બીજા ઉત્પન્ન થાય છે' ત્યાંસુધી કહેવું. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે. (એમ કહી ભગવાન્ ગૌતમ વિહરે છે.)

ભગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ ભગવતીસૂત્રના ૬ : મા શતકમાં ચોથા ઉદ્દેશનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

૧૦શતકે
ઉદ્દેશઃ૪
॥૧૦૮॥

उद्देशक ५

ध्यास्या-
प्रश्नः
॥९०९॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे नामं नगरे गुणसिलए चेइए जाव परिसा पडिगया, तेणं कालेणं तेणं समएणं समणस्स भगवओ महावीरस्स बहवे अंतेवासी थेरा भगवंतो जाइसंपत्ता जहा अट्टमे सए सत्तमुहेसए जाव बिहरंति । तए णं ते थेरा भगवंतो जायसद्धा जाव संसया जहा गोमयसामी जाव पज्जुवासमाणा एवं वयासी-चमरस्स णं भंते ! असुरिंदस्स असुरकुमाररत्तो कति अग्गमहिंसीओ पन्नत्ताओ?, अज्जो ! पंच अग्गम-हिंसीओ पन्नत्ताओ, तंजहा—काली रायी रयणी विज्जु मेहा, तत्थ णं एगमेगाए देवीए अट्टट्ट देवीसहस्सा परिवारो पन्नत्तो,

ते काले—ते समये राजगृह नामे नगर हतुं, अने त्यां गुणसिल नामे चैत्य हतुं. [श्रमण भगवान् महावीर समोसर्या.] यावत् सभा [धर्मश्रवण करीने] पाळी गइ, ते काले—ते समये श्रमण भगवान् महावीरना वणा शिष्यो पूज्य स्थविरो जातिसंपन्न—इत्यादि जेम आठमां श्रतकना सातमां उद्देशकमां कहुं छे तेम यावत् बिहरे छे. त्यारपळी ते स्थविर भगवंतो जाणवानी श्रद्धावाळा यावत् संशयवाळा थईने गौतमस्वामीनी पेठे पर्थुपासना करता आ प्रमाणे बोलया. [प्र०] हे भगवन् ! असुरेंद्र असुरकुमारना राजा चमरने केटली अग्रमहिंसीओ (पट्टराणीओ) कही छे ? [उ०] हे आर्यो ! चमरेंद्रने पांच पट्टराणीओ कही छे. ते आ प्रमाणे—काली रायी, रजनी, विद्युत् अने मेघा. तेमांनी एक एक देवीने आठ आठ हजार देवीओनो परिवार कळो छे.

१०५८
उद्देशक
॥९०९॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૧૦॥

પમ્મૂ ણં મંતે ! તાઓ એગમેગા દેવી અન્નાઈ અટ્ટટ્ટદેવીસહસ્માઈ પરિવારં વિઝવિવિત્તે !, એવામેવ સપુઞ્વાવ-
રેણં ચત્તાલીસં દેવીસહસ્મા, સે તં તુહિયે, પમ્મૂ ણં મંતે ! ચમરે અસુરિંદે અસુરકુમારરાયાચમરચંપાએ રાયહાણીએ
સભાએ ચમરંસિ સીહાસણંસિ તુહિયેણં સદ્ધિં દિવ્વાઈ મોગમોગાઈ મુંજમાણે વિહરિત્તે !, ણો તિણટ્ટે સમટ્ટે, સે
કેણટ્ટેણં મંતે ! એવં વુચ્છઈ નો પમ્મૂ ચમરે અસુરિંદે ચમરચંપાએ રાયહાણીએ જાવ વિહરિત્તે !, અજ્જો ચમરસ્સ ણં
અસુરિંદસ્સ અસુરકુમારરત્તો ચમરચંપાએ રાયહાણીએ સભાએ સુહમ્માએ માણવએ ચેદ્ધયત્વંમે વહ્રામએસુ ગોલવટ્ટ-
સમુગ્ગએસુ વટ્ટઓ જિણસકહાઓ સંનિવિવિત્તાઓ ચિટ્ટંતિ, જાઓ ણં ચમરસ્સ અસુરિંદસ્સ અસુરકુમારરત્તો
અત્તેસિં ચ વટ્ટણં અસુરકુમારાણં દેવાણ ય દેવીણ ય અચ્ચણિજ્ઞાઓ વંદણિજ્ઞાઓ નમંમણિજ્ઞાઓ પૂયણિજ્ઞાઓ
સક્કારણિજ્ઞાઓ સમ્માણણિજ્ઞાઓ કલ્લાણં મંગલં દેવયં ચેદ્ધયં પજ્જુવાસણિજ્ઞાઓ ભવંતિ તેસિં પણિહાએ નો પમ્મૂ,
સે તેણટ્ટેણં અજ્જો ! એવં વુચ્છઈ-નો પમ્મૂ ચમરે અસુરિંદે જાવ રાયા ચમરચંપાએ જાવ વિહરિત્તે, પમ્મૂ ણં અજ્જો !
ચમરે અસુરિંદે અસુરકુમારરાયા ચમરચંપાએ રાયહાણીએ સભાએ સુહમ્માએ ચમરંસિ સીહાસણંસિ ચડસટ્ટીએ
સામાણિયસાહસ્સીહિં તાયત્તીસાએ જાવ અન્નેહિં ચ વટ્ટહિં અસુરકુમારેહિં દેવેહિ ય દેવીહિ ય સદ્ધિં સંપરિવુટ્ટે મહ-
યાહય જાવ મુંજમાણે વિહરિત્તે ० કેવલં પરિયારિક્કીએ નો ચેવ ણં મેહુણવત્તિયં । (સૂત્રં ૪૦૫)

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે એક એક દેવી આઠ આઠ હજાર દેવિઓના પરિવારને વિકુર્વવા સમર્થ છે ? [ઉ૦] હે આર્યો ! હા,
એ પ્રમાણે પૂર્વાપર બધી મઠીને [પાંચ પટ્ટરાણીઓનો પરિવાર ચાલીસ હજાર દેવીઓ છે અને તે ત્રુટિક (વર્ગ) કહેવાય છે. [પ્ર૦] હે

૧૦૪૪૬
ઉદેશ ૫
॥૧૧૦॥

વ્યાખ્યા-

પ્રકાશિ:

૧૯૧૧॥

મગવન્ ! અસુરેન્દ્ર અને અસુરકુમારોનો રાજા ચમર પોતાની ચમરચંચા નામની રાજધાનીમાં સુધર્મા સભામાં ચમર નામે સિંહાસનમાં બેસી તે શ્રુટિક (સ્ત્રીઓના પરિવાર) સાથે ભોગવવા લાયક દિવ્યભોગોને ભોગવવા સમર્થ છે ? [૩૦] હે આર્યો ! એ અર્થ યોગ્ય નથી. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એ પ્રમાણે આપ શા હેતુથી કહો છો કે ચમરચંચા રાજધાનીમાં તે અસુરેન્દ્ર અને અસુરકુમારનો રાજા ચમર દિવ્ય ભોગોને ભોગવવા સમર્થ નથી ? [૩૦] હે આર્યો ! અસુરેન્દ્ર અને અસુરકુમારના રાજા ચમરની ચમરચંચા નામની રાજધાનીમાં સુધર્મા નામે સભામાં માણવક ચૈત્યસ્તંભને વિષે વજ્રમય અને ગોલ-વૃત્ત ઢાંચડામાં નાંચેલાં જિનના ઘણાં અસ્થિઓ (હાડકાંઓ) છે, જે અસુરેન્દ્ર અને અસુરકુમારના રાજા ચમરને તથા બીજા ઘણાં અસુરકુમાર દેવોને અને દેવીઓને અર્ચનીય, વંદનીય, નમસ્કાર કરવા યોગ્ય, પૂજવા યોગ્ય, સત્કાર કરવા યોગ્ય અને સમાન કરવા યોગ્ય છે, તથા કલ્યાણ અને મંગલરૂપ દેવ ચૈત્યની પેઠે ઉપાસના કરવા યોગ્ય છે, માટે તે જિનના અસ્થિઓના પ્રણિધાનમાં [સંનિધાનમાં] તે અસુરેન્દ્ર પોતાની રાજધાનીમાં યાવત્ [ભોગો ભોગવવા] સમર્થ નથી. તેથી હે આર્યો ! એમ કહેવાય છે કે ચમર અસુરેન્દ્ર યાવત્ ચમરચંચા રાજધાનીમાં યાવત્ [તે દેવીઓ સાથે દિવ્ય ભોગો] ભોગવવા સમર્થ નથી. પણ હે આર્યો ! તે અસુરેન્દ્ર અસુરકુમારરાજા ચમર ચમરચંચા નામે રાજધાનીમાં, સુધર્મા સભામાં, ચમરનામે સિંહાસનમાં બેસી ચોસઠ હજાર સામાનિક દેવો, ત્રાયસ્ત્રિંશક દેવો, અને બીજા ઘણા અસુરકુમાર દેવો તથા દેવીઓ સાથે પરિવૃત્ત થઈ મોટા અને નિરન્તર થતા નાટ્ય, મીઠ, અને વાદિત્રોના શબ્દો વડે કેવલ પરિવારની ઋદ્ધિથી ભોગો ભોગવવા સમર્થ છે, પરન્તુ મૈથુનનિમિત્તક ભોગો ભોગવવા સમર્થ નથી. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! અસુરકુમારના ઇન્દ્ર અને અસુકુમારના રાજા ચમરના (લોકપાલ) સોમ મહારાજાને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [૩૦] હે આર્યો ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—કનકા, કનકલતા, ચિત્રગુપ્તા

૧૦૩૨૬

૧૯૧૧

૧૯૧૧

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્નિ:
॥૧૧૨॥

અને વસુંધરા. ત્યાં એક એક દેવીને એક એક હજાર દેવીનો પરિવાર છે. તેઓમાંની એક એક દેવી એક એક હજાર હજાર દેવીના પરિવારને વિકુર્વી શકે છે, એ પ્રમાણે પૂર્વાપર બધી મઢીને ચાર હજાર દેવીઓ થાય છે. તે ત્રુટિક (દેવીઓનો વર્ગ) કહેવાય છે. ॥ ૪૦૫ ॥

ચમરસ્સ ણં ભંતે! અસુરિંદસ્સ અસુરકુમારરત્તો સોમસ્સ મહારત્તો કતિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ!, અજ્જો! ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા—કળગા કલગલયા ચિત્તગુત્તા વસુંધરા, તત્થ ણં એગમેગાએ દેવીએ એગમેગંસિ દેવિ-સહસ્સં પરિવારો પન્નત્તો, પમ્મૂ ણં તાઓ એગમેગાએ દેવીએ અન્નં એગમેગં દેવીસહસ્સં પરિયારં વિઠ્ઠિવિત્તે, એવામેવ સપુઘ્વાવરેણં ચત્તારિ દેવિસહસ્સા. સેત્તં તુહિં, પમ્મૂ ણં ભંતે! ચમરસ્સ અસુરિંદસ્સ અસુરકુમારરત્તો સોમે મહારાયા સોમાએ રાયહાણીએ સમાએ સુહમ્માએ સોમંસિ સીહાસણંસિ તુહિં એણં અવસેસં જહા ચમરસ્સ નવરં પરિયારો જહા સૂરિયામસ્સ, સેસં તં ચેવ, જાવ ણો ચેવ ણં મેહુણવત્તિયં । ચમરસ્સ ણં ભંતે! જાવ રત્તો જમસ્સ મહારત્તો કતિ અગ્ગમહિસીઓ!, એવં ચેવ નવરં જમાએ રાયહાણીએ સેસં જહા સોમસ્સ, એવં વરુણસ્સવિ, નવરં વરુણાએ રાયહાણીએ, એવં વેસમણસ્સવિ, નવરં વેસમણાએ રાયહાણીએ, સેસં તં ચેવ જાવ મેહુણવત્તિયં ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અસુરકુમારના ઇંદ્ર અને અસુરકુમારના રાજા ચમરના (લોકપાલ) સોમ નામે મહારાજા પોતાની સોમા નામે રાજધાનીમાં સુધર્મા સમામાં સોમનામે સિંહાસનમાં બેસી તે ત્રુટિક (દેવીઓના વર્ગ) સાથે ભોગવવા સમર્થ છે ? [૩૦] ચમરના સંબંધે કહ્યું છે તે સર્વ અહીં પણ જાણવું. પરન્તુ તેનો પરીવાર સૂર્યામની પેઠે જાણવો. અને બાકીનું સર્વ પૂર્વ પ્રમાણે કહેવું, યાવત્ તે દેવીઓ સાથે પોતાની સોમા રાજધાનીમાં મૈથુનનિમિત્તક ભોગ ભોગવવા સમર્થ નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ચમરના (લોકપાલ) યમ નામે

૧૦ ચતુકે
ઉદેશ્ય
॥૧૧૨॥

व्याख्या-
अश्लेषः
॥९१३॥

महाराजाने केटली पट्टराणीओ कहीछे ? [उ०] हे आयों ! पूर्व प्रमाणे जाणवुं. विशेष ए छे के (यम लोकपालने) यमा नामे राजधानी छे. बाकी वधुं सोमनी पेठे जाणवुं. तथा ए प्रमाणे वरुणना संबन्धे पण जाणवुं, परन्तु तेने वरुणा राजधानी छे. ते प्रमाणे वैश्रमणने पण जाणवुं. परन्तु तेने वैश्रमणा राजधानी छे. बाकी सर्व पूर्व प्रमाणे जाणवुं, यावत् तेओ मैथुननिमित्ते भोग भोगववा समर्थ नथी.

बलिस्स णं भंते ! वइरोयणिंदस्स पुच्छा, अज्जो ! पंच २ अग्गमहिंसीओ पन्नत्ताओ, तंजहा-खुभा निसुंभा रंभा निरंभा मदणा, तत्थ णं एगमेगाए देवीए अट्ठट्ठ सेसं जहा चमरस्स, नवरं बलिवंचाए रायहाणीए, परियारो जहा मोउद्देमए, सेसं तं चेव, जाव मेहुणवत्तिअं । बलिस्स णं भंते ! वइरोयणिंदस्स वइरोयणरत्तो सोमस्स महारत्तो कति अग्गमहिंसीओ पन्नत्ताओ ? अज्जो ! चत्तारि अग्गमहिंसीओ पन्नत्ताओ, तंजहा-मीणगा सुभद्धा विजया असणी, तत्थ णं एगमेगाए सेसं जहा देवीए चमरसोमस्स, एवं जाव वैसमणस्स ॥ धरणस्स णं भंते ! नागकुमारिंदस्स नागकुमाररत्तो कति अग्गमहिंसीओ पन्नत्ताओ ? अज्जो ! छ अग्गमहिंसीओ पन्नत्ताओ, तंजहा-इला सुक्का सदारा सोदामणी इंदा घणविज्जुया, तत्थ णं एगमेगाए देवीए छ छ देविसहस्सा परिवारो पन्नत्तो, पभू णं भंते ! ताओ एगमेगाए देवीए अत्ताइं छ छ देविसहस्साइं परियारं विउव्वित्तए एवामेव सपुब्बावरेणं छत्तीसं देविसहस्साइं, सेत्तं तुडिए, पभू णं भंते ! धरणे सेसं तं चेव, नवरं धरणाए रायहाणीए धरणंसि सीहासणंसि सओ परिआओ सेसं तं चेव ।

१० अतके
उद्देशः
॥९१३॥

આગ્યા-
પ્રશ્નિ:
॥૧૧૪॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૈરોચનેન્દ્ર બલિને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! પાંચ પટ્ટરાણીઓ કહી છે; તે આ પ્રમાણે—શુભા, નિશુભા, રંભા, નિરંભા અને મદના. તેમાંની એક એક દેવીને આઠ આઠ હજાર દેવીઓનો પરિવાર હોય છે—હત્યાદિ ગર્વ ચમરેન્દ્રની પેટે જાણવું; પરન્તુ બલિ નામે ઇન્દ્રને બલિચંચા નામે રાજધાની છે. અને તેનો પરિવાર તૃતીય શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવો, બાકી સર્વ પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્ તે મૈથુનનિમિત્તે ભોગ ભોગવવા સમર્થ નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! વૈરોચનેન્દ્ર વૈરોચનરાજા બલિના (લોકપાલ) સોમ નામે મહારાજાને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—મેનકા, સુભદ્રા, વિજયા અને અશની. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે વધું ચમરના સોમ નામે લોકપાલની પેટે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્ વૈશ્રમણ સુધી જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નાગકુમારના ઇન્દ્ર અને નાગકુમારના રાજા ધરણને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને છ પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—ઇલા, શુક્રા, સનાગ, સૌદામિની, ઇન્દ્રા અને ઘનવિદ્યુત. તેમાં એક એક દેવીને છ છ હજાર દેવીઓનો પરિવાર કહ્યો છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તેમાંની એક એક દેવી અન્ય છ છ હજાર દેવીઓના પરિવારને વિકુર્વો શકે ? [ઉ૦] તેઓ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે પૂર્વાપર સર્વ મઝીને છત્રીશ હજાર દેવીઓને વિકુર્વવા સમર્થ છે. એ પ્રમાણે તે ક્રુટિક (દેવીઓનો સમૂહ) કહ્યો. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું ધરેણેન્દ્ર પોતાના ધરણા નામે રાજધાનીમાં ધરણ નામે સિંહાસનમાં બેસી પોતાના પરિવાર દેવીઓ સાથે ભોગ ભોગવવા સમર્થ છે કે નહીં ? [ઉ૦] બાકી સર્વ પૂર્વવત્ જાણવું, (અર્થાત્ મૈથુનનિમિત્તે ત્યાં ભોગ ભોગવવા સમર્થ નથી.)

ધરણસ્સ ણં ખંતે ! નાગકુમારિંદસ્સ કાલવાલસ્સ લોગપાલસ્સ મહાગ્ગ્ગો કતિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ !, અજ્જો !

૧૦૭૪૬
ઉદ્દેશ: ૫
॥૧૧૪॥

શ્યામ્યા-
શ્રદ્ધાસિઃ
॥૧૧૫॥

ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા-અસોગા વિમલા સુપ્પમા સુદંસણા, તત્થ ણં એગમેગાએ અવસેસં જહા ચમરસ્સ લોગપાલાણં, એવં સેસાણં તિણ્હવિ । ભૂયાણંદસ્સ ણં ભંતે ! પુચ્છા, અજ્ઞો ! છ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા-રૂપા રૂપંસા સુરૂપા રૂપગાવતી રૂપકંતા રૂપપ્પમા, તત્થ ણં એગમેગાએ દેવીએ અવસેસં જહા ધરણસ્મ,

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નાગકુમારના ઇન્દ્ર ધરણના લોકપાલ કાલવાલ નામે મહારાજાને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે; તે આ પ્રમાણે-અશોકા, વિમલા, સુપ્રમા અને સુદર્શના. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે ચમરના લોકપાલોની પેટે જાણવું. એ પ્રમાણે વાકીના વ્રણે લોકપાલોસંબન્ધે જાણવું. [પ્ર-] હે ભગવન્ ! ભૂતાનેન્દ્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! છ પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-રૂપા, રૂપાંશા, સુરૂપા, રૂપકાવતી, રૂપકાંતા અને રૂપપ્રમા. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર इत्यादि सर्व धरणेन्द्रની પેટે જાણવું.

ભૂયાણંદસ્સ ણં ભંતે ! નાગવિત્તસ્મ પુચ્છા અજ્ઞો ! ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પપ્પન્નત્તાઓ, તંજહા-સુણંદા સુભદ્ધા સુજાયા સુમણા, તત્થ ણં એગમેગાએ દેવીએ અવસેસં જહા ચમરલોગપાલાણં એવં સેમાણં તિણ્હવિ લોગપાલાણં, જે દાહિણિલ્લાગિંદા તેસિં જહા ધરણિંદસ્સ, લોગપાલાણંપિ તેસિં જહા ધરણસ્સ લોગપાલાણં, ઉત્તરિલ્લાણં. ઇંદાણં જહા ભૂયાણંદસ્સ, લોગપાલાણવિ તેસિં જહા ભૂયાણંદસ્સ લોગપાલાણં. નવરં ઇંદાણં સંબ્ધેસિં રાયહાણીઓ સીહાસણાણિ ય સરિમ્મનામગાણિ પરિયારો જહા તદ્દયસએ પદ્ધમે ઉદ્દેસએ, લોગપાલાણં સંબ્ધેસિં રાયહાણીઓ સીહાસણાણિ ય સરિમ્મનામગાણિ પરિયારો જહા ચમરસ્સ લોગપાલાણં । કાલસ્સ ણં ભંતે ! પિસાચિંદસ્સ

૧૦ શ્લોકે
ઉદ્દેશઃ ૫
॥૧૧૫॥

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્નિ:
॥૧૧૬॥

પિસાયરજો કતિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ?, અજ્જો ! ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નસાઓ, તંજહા-કમલા કમલ-
પ્પમા ઉપ્પલા સુદંસણા, તત્થ ણં એગમેગાએ દેવીએ એગમેગં રેવિસહસ્સં સેસં જહા ચમરલોગપાલાણં, પરિયારો
તહેવ, નથરં કાલાએ રાયહાણીએ કાલંસિ સીહાસણંસિ, સેસં તં ચેવ, એવં મહાકાલસ્સવિ !

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ભૂતાનેંદ્રના લોકપાલ નાગવિત્તને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી
છે. તે આ પ્રમાણે—સુનંદા, સુમદ્રા, સુજાતા અને સુમના. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે બધું ચમરેન્દ્રના લોકપાલોની પેઠે
જાણવું. એ પ્રમાણે બાકી રહેલા ત્રણે લોકપાલોના સંબંધે જાણવું. જૈ દક્ષિણ દિશિના ઇન્દ્રો છે તેઓને ઘરણેન્દ્રની પેઠે (સુ. ૧૦.)
જાણવું, અને તેઓના લોકપાલોને પણ ઘરણેન્દ્રના લોકપાલોની પેઠે જાણવું. તથા ઉત્તર દિશિના ઇન્દ્રોને ભૂતાનેંદ્રની પેઠે (સુ. ૧૩.)
જાણવું. તેઓના લોકપાલોને પણ ભૂતાનેંદ્રના લોકપાલોની પેઠે જાણવું; પરન્તુ વિશેષ એ છે કે સર્વ ઇન્દ્રોની રાજધાનીઓ અને સિંહા-
સનો ઇન્દ્રના સમાન નામે જાણવાં. અને તેઓનો પરિવાર તૃતીય શતકના પ્રથમ ઉદ્દેશકર્મા કહ્યા પ્રમાણે સમજવો. તથા બધા લોકપા-
પાલોની રાજધાનીઓ અને સિંહાસનો પણ તેઓનાં સમાન નામે જાણવાં. અને તેઓનો પરિવાર ચમરેન્દ્રના લોકપાલોના પરિવારની પેઠે
જાણવો. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પિશાચના ઇન્દ્ર અને પિશાચના રાજા કાલને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર
પટ્ટરાણીઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે—કમલા, કમલપ્રમા, ઉત્પલા અને સુદર્શના. તેમાંની એક એક દેવીને એક એક હજાર દેવીનો
પરિવાર છે, બાકી બધું ચમરના લોકપાલોની પેઠે જાણવું, અને પરિવાર પણ તેજ પ્રમાણે જાણવો. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે કાલા નામે
રાજધાની અને કાલ નામે સિંહાસન જાણવું. તથા બાકી બધું પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે મહાકાલસંબંધે પણ જાણવું.

૧૦૪૪૬
ઉદ્દેશકર્મા
॥૧૧૬॥

આચાર્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૧૭॥

સુરૂવસ્સ પં મંતે! મૂંદસ્સ રત્નો પુચ્છા, અજ્ઞો! ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા-રૂવવતી બહુરૂવા સુરૂવા સુભગા, તત્થ ણં એગમેગાએ સેસં જહા કાલસ્સ, એવં પડિરૂવસ્સવિ। પુન્નમદ્દસ્સ પં મંતે! જક્કિંચદસ્સ પુચ્છા અજ્ઞો! ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા-પુન્ના બહુપુત્તિયા ઉત્તમા તારયા, તત્થ પં એગમેગાએ સેસં જહા કાલસ્સ, એવં માણિમદ્દસ્સવિ। મીમસ્સ પં મંતે! રવ્વસિંદસ્સ પુચ્છા, અજ્ઞો! ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા—પડમા પડમાવતી કળગા રયણપ્પમા, તત્થ પં એગમેગા સેસં જહા કાલસ્સ। એવં મહામીમસ્સવિ।

[પ્ર૦] હે મગવન્ ! મૂતના ઇન્દ્ર અને મૂતના રાજા સુરૂપને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—રૂપવતી, બહુરૂપા, સુરૂપા, અને સુભગા. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે કાલેન્દ્રની પેઠે જાણવું. અને એજ પ્રમાણે પ્રતિરૂપેન્દ્ર સંબંધે પણ જાણવું. [પ્ર૦] હે મગવાન્ ! યક્ષના ઇન્દ્ર પૂર્ણમદ્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—પૂર્ણા, બહુપુત્રિકા, ઉત્તમા અને તારકા. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે કાલેન્દ્રની પેઠે જાણવું, અને એ પ્રમાણે માણિમદ્ર સંબંધે પણ જાણવું. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! રાક્ષસના ઇન્દ્ર મીમને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—પદ્મા, પદ્માવતી, કનકા અને રત્નપ્રમા. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે સર્વ કાલેન્દ્રની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે મહામીમેન્દ્રસંબંધે પણ જાણવું.

કિન્નરસ્સ પં મંતે! પુચ્છા અજ્ઞો! ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા-વડેંસા કેતુમતી રતિસેણા રહ-પ્પિયાતત્થ પં સેસં તં ચેવ, એવં કિંપુરિસસ્સવિ। સપ્પુરિસસ્સ પં પુચ્છા અજ્ઞો! ચત્તારિ અગ્ગમહિસીઓ પન્નત્તાઓ,

૧૦મ્મત્તકે
ઉદેશઃ ૫
॥૧૧૭॥

વ્યાખ્યા-
પ્રકૃતિ:
॥૧૧૮॥

તંજહા-રોહિણી નવમિયા હિરી પુષ્પવતી, તત્થ ણં એમમેગાં, સેસં તં ચેવ, એવં મહાપુરિસસ્સવિ । અતિકાયસ્સ ણં પુચ્છા, અહ્હો! ચત્તારિ અગ્ગમહિસી પલ્લત્તા, તંજહા-મુયંગા મુયંગવતી મહાકચ્છા ફુઢા, તત્થ ણં, સેસં તં ચેવ, એવં મહાકાયસ્સવિ । ગીપરહસ્મ ણં મંતે! પુચ્છા, અહ્હો ચત્તારિ અગ્ગમહિસી પલ્લત્તા, તંજહા-મુઘોસા વિમલા સુસ્સરા સરસ્સઈ, તત્થ ણં, સેસં તં ચેવ, એવં ગીયજસસ્સવિ, સન્નેવેસિં એસિં જહા કાલસ્સ, નવરં સરિસ-નામિયાઓ રાયહાણીઓ સીહાસણાણિ ય, સેસં તં ચેવ ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! કિંનરેન્દ્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-અવતંસા, કેતુમતી, રતિસેના અને રતિપ્રિયા. તેઓનાં એક એકનો પરિવાર વગેરે પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. એ પ્રમાણે કિંપૂરુપેન્દ્ર સંબંધે પણ જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સત્પૂરુપેન્દ્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે. તે આ પ્રમાણે-રોહિણી, નવમિકા, હી અને પુષ્પવતી. તેમાં એક એકનો પરિવાર વગેરે બધું પૂર્વની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે મહાપુરુપેન્દ્ર સંબંધે પણ જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અતિકાયેન્દ્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-મુજંગા, મુજંગવતી, મહાકચ્છા અને સ્ફુટા. તેમાં એક એકનો પરિવાર વગેરે બધું પૂર્વની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે મહાકાયેન્દ્ર સંબંધે પણ જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! ગીતરતીન્દ્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ હોય છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ હોય છે, તે આ પ્રમાણે-મુઘોપા, વિમલા, સુસ્વરા અને સરસ્વતી. તેમાં એક એકનો પરિવાર વગેરે બધું પૂર્વની પેઠે જાણવું. એ પ્રમાણે ગીતયશ્વેન્દ્ર સંબંધે પણ સમજવું. આ સર્વે ઇન્દ્રોને બાકીનું સર્વ કાલેન્દ્રની પેઠે જાણવું; પરંતુ વિશેષ એ છે કે, રાજધાનીઓ અને

૧૦૪૮૬
ઉદેશ્ય
॥૧૧૮॥

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
૧૧૯૧૧

સિંહાસનો ઇન્દ્રના સમાન નામે જાણવાં, ચક્રી સર્વ પૂર્વની પેઠે જાણવું.

ચંદસ્સ ણં ભંતે ! જોહસિંદસ્સ જોહસરત્તો પુચ્છા, અજ્ઞો ચત્તારિ અગ્ગમહિસી પન્નત્તા, તંજહા—ચંદપ્પમા દોસિણામા અચ્ચિમાલી પમંકરા એવં જહા જીવાભિગમે જોહસિયઉદેસે તહેવ, સૂરસ્સવિ સૂરપ્પમા આયવામા અચ્ચિમાલી પમંકરા, સેસં તં ચેવ, જહા (જાવ) નો ચેવ ણં મેહુણવત્તિયં । ઇંગાલસ્સ ણં ભંતે ! મહગ્ગહસ્સ કતિ અગ્ગ પુચ્છા, અજ્ઞો ! ચત્તારિ અગ્ગમહિસી પન્નત્તા, તંજહા—વિજયા વેજયંતી જયંતી અપરાજિયા, તત્થ ણં એગમેગા દેવી એ સેસં તં ચેવ જહા ચંદસ્સ, નવરં ઇંગાલવહેસે વિમાણે ઇંગાલગંસિ સીહા-સણંસિ સેસં તં ચેવ, એવં જાવ વિયાલગસ્સવિ, એવં અદ્ધાસીતી એવિ મહાગહાણં માણિયન્વં જાવ ભાવકેડસ્સ, નવરં નહેસગા સીહાસણાણિ ય સરિસનામગણિ, સેસં તં ચેવ । સક્કસ્સ ણં ભંતે ! દેવિંદસ્સ દેવરત્તો પુચ્છા, અજ્ઞો ! અદ્ધ અગ્ગમહિસી પન્નત્તા, તંજહા—પડમા સિવા સેયા અંજૂ અમલા અચ્છરા નવમિયા રોહિણી, તત્થ ણં એગમેગા દેવી એ સોલસ સોલસ દેવિસહસ્સા પરિવારો પન્નત્તો, પમ્મૂ ણં તાઓ એગમેગા દેવી અન્નાઇ સોલસ દેવિસહસ્સપરિ-યારં વિડન્વિત્તે, એવામેવ સપુન્નાવરેણં અદ્ધાવીસુત્તરં દેવિસયસહસ્સં પરિયારં વિડન્વિત્તે, સેત્તં તુહિ એ ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્યોતિષ્કના ઇન્દ્ર અને જ્યોતિષ્કના રાજા ચન્દ્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે—ચન્દ્રપ્રમા, જ્યોત્સ્નામા, આર્ચિમાલી અને પ્રમંકરા—ઇત્યાદિ જેમ જીવાભિગમસૂત્રમાં જ્યોતિષ્કના ઉદેશકમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું. સૂર્યસંબન્ધે પણ બધું તેમજ જાણવું. સૂર્યને ચાર પટ્ટરાણીઓ છે. તે આ પ્રમાણે—સૂર્યપ્રમા, આતપામા,

૧૦૪૮૬
ઉદેશ:૫
૧૧૯૧૫

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૧૨૦॥

આર્ચિર્માલી અને પ્રભંકરા-ઇત્યાદિ સર્વ પૂર્વોક્ત કહેવું, યાવત્ તેઓ પોતાની રાજધાનીમાં સિંહાસનને વિષે મૈથુનનિમિત્તે ભોગો ભોગવી શકતા નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અંગાર નામના મહાગ્રહને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [૩૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-વિજયા, વૈજયંતી, જયંતી અને અપરાજિતા. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે બધું ચન્દ્રની પેટે જાણવું પરન્તુ વિશેષ એ છે કે, અંગારાવતંસકનામના વિમાનમાં અને અંગારક નામના સિંહાસનને વિષે યાવત્ મૈથુનનિમિત્તે ભોગો ભોગવતા નથી. બાકી સર્વ પૂર્વવત્ જાણવું. તથા એ પ્રમાણે યાવત્ બ્યાલ નામે ગ્રહસંબન્ધે પણ જાણવું. એમ અઘ્યાશી મહાગ્રહો માટે યાવત્ ભાવકેતુ ગ્રહ સુધી કહેવું. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે, અવતંસકો અને સિંહાસનો ઇન્દ્રના સમાન નામે જાણવાં. બાકી બધું પૂર્વપ્રમાણે જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દેવના ઇન્દ્ર દેવના રાજા શક્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [૩૦] હે આર્ય ! તેને આઠ પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-પદ્મા, શિવા, શ્રેયા, અંજુ, અમલા, અપ્સરા, નવમિકા અને રોહિણી. તેમાંની એક એક દેવીનો સોઠ સોઠ હજાર દેવીઓનો પરિવાર હોય છે. તેમાંની એક એક દેવી બીજી સોઠ સોઠ હજાર દેવીઓના પરિવારને વિકુર્વો શકે છે. એ પ્રમાણે પૂર્વાપર મઢીને એક લાખ અને અઘ્યાવીશ હજાર દેવીઓના પરિવારને વિકુર્વવા સમર્થ છે. એ પ્રમાણે ત્રુટિક (દેવીઓનો સમૂહ) કહ્યો.

પમ્મ પં મંતે ! સક્કે દેવિંદે દેવરાયા સોહમ્મે કપ્પે સોહમ્મવહેંસણ વિમાણે સભાણ સુહમ્માણ સક્કંસિ સીહાસ-
ણંસિ તુહિણં સદ્ધિ સેસં જહા ચમરસ્મ, નવરં પરિયારો જહા મોહેસણ । સક્કસ્સ પં દેવિંદસ્સ દેવરત્તો સોમસ્સ
મહારત્તો કતિ અગ્ગમહિસીઓ?, પુચ્છા, અજ્જો! ચત્તારિ અગ્ગમહિસી પત્તત્તા, તંજહા-રોહિણી મદણા ચિત્તા સોમા,
તત્થ પં એમમેગાં સેસં જહા ચમરલોગપાલાણં, નવરં સયંપમે વિમાણે સભાણ સુહમ્માણ સોમંસિ સીહાસણંસિ,

૧૦૪૯
૩૫
॥૧૨૦॥

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૧૨૧॥

સેસં તં ચેવ એવં જાવ વેસમણસ્સ, નવરં વિમાણાં જહા તદ્વિસસે । ઈસાણસ્સ પં મંતે ! પુચ્છા, અજ્ઞો ! અટ્ટ અ-
ગ્ગમહિસી પન્નત્તા, તંજહા-કળહા કળહરાઈ રામા રામરચ્ચિયા વસૂ વસુગુત્તા વસુમિત્તા વસુંથરા, તત્થ પં એગ-
મેગાપ્પ, સેસં જહા નક્કસ્સ । ઈસાણસ્સ પં મંતે ! દેવિંદ્વસ્સ સોમસ્સ મહારણ્ણો કતિ અગ્ગમહિસીઓ ?, પુચ્છા,
અજ્ઞો ! ચત્તારિ અગ્ગમહિસી પન્નત્તા, તંજહા-પુઢવી રાયી રયણી વિજ્જૂ, તત્થ પં, સેસં જહા નક્કસ્સ લોગપા-
લાણં, એવં જાવ વરુણસ્સ, નવરં વિમાણા જહા ચ્ચઉત્થસે, સેવં તં ચેવ જાવ નો ચેવ પં મેહુણવત્તિયં । સેવં મંતે !
સેવં મંતેત્તિ જાવ વિહરહ ॥ (સૂત્રં ૪૦૬) ॥ ૧૦-૫ ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ર સૌધર્મ દેવલોકમાં સૌધર્માવતંસક વિમાનમાં સુધર્મા સમાને વિષે અને શક્ર નાને સિંહા-
સનમાં વેસી તે ત્રુટિક (દેવીઓના સમૂહ) સાથે ભોગ ભોગવવા સમર્થ છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! વાકી સર્વ ચમરેન્દ્રની પેઠે જાણવું, પર-
ન્તુ વિશેષ એ છે કે તેનો પરિવાર તૃતીયશતકના પ્રથમ હદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવો. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રના
(લોકપાલ) સોમ નામે મહારાજાને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-
રોહિણી, મદના, ચિત્રા અને સોમા. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે ચમરેન્દ્રના લોકપાલોની પેઠે જાણવો; પરન્તુ વિશેષ એ છે
કે સ્વયંપ્રભ નામે વિમાનમાં, સુધર્મા સમામાં અને સોમ નામના સિંહાસનમાં વેસીને મૈથુનનિમિત્તે દેવીઓની સાથે ભોગ ભોગવવા
સમર્થ નથી-ઈત્યાદિ સર્વ પૂર્વવત્ જાણવું. એ પ્રમાણે યાવદ્ વૈશ્રમણ સુધી જાણવું. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે તેમના વિમાનો તૃતીયશતકમાં
કહ્યા પ્રમાણે કહેવાં. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઈશાનેન્દ્રને કેટલી પટ્ટરાણીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને આઠ પટ્ટરાણીઓ કહી છે,

૧૦શ્લોકે
ઉદેશ:૬
॥૧૨૧॥

આચાર્ય-
પ્રશ્ન:
૧૯૨૩॥

તે આ પ્રમાણે-કૃષ્ણા, કૃષ્ણરાજિ, રામા, રામરક્ષિતા, વસુ, વસુગુપ્તા, વસુમિત્રા અને વસુંધરા. તેમાં એક એક દેવીનો પરિવાર વગેરે
બધું શકની પેટે જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ ઈશાનના (લોકપાલ) સોમ નામે મહારાજાને કેટલી યદુરાણીઓ કહી
છે ? [ઉ૦] હે આર્ય ! તેને ચાર પટ્ટરાણીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-પૃથિવી, રાત્રી, રજની, અને ત્રિચુત્. તેમાં એક એકનો પરિવાર
વગેરે બાકી બધું શકના લોકપાલોની પેટે જાણવું. એ પ્રમાણે યાવત્ વરુણ સુધી જાણવું. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે ચોથા શતકમાં કક્ષા
પ્રમાણે વિમાનો કહેવા, બાકી બધું પૂર્વની પેટે જાણવું. યાવત્ તે મૈથુનનિમિત્તે (રાજધાનીમાં પોતાના સિંહાસન ઉપર બેસીને) મોગ
ભોગવતા નથી. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે. ॥ ૪૦૬ ॥

ભગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ ભગવતી સૂત્રના ૧૦ મા શતકમાં પાંચમા ઉદ્દેશનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

ઉદ્દેશક ૬

કર્હિં ણં મંતે ! મક્કસ્સ દેવિંદસ્સ દેવરત્તો સભા સુહમ્મા પન્નત્તા ?, ગોયમા ! જંબુદીવે ૨ મંદરસ્સ પન્વથસ્સ
દાહિણેણં હમીસે રયણપ્પભાએ એવં જહા રાયપ્પસેણહજ્જે જાવ પંચ વહેંસગા પન્નત્તા, તંજહા-અમોગવહેંસએ જાવ
મજ્જે સોહમ્મવહેંસએ, સં ણં સોહમ્મવહેંસએ મહાવિમાણે અદ્ધતેરસ ય જોયણસયસહસ્સાહં આયામવિક્કલંમેણં-
એવં જહ સૂરિયામે તહેવ માણં તહેવ ઉવવાઓ ! સક્કસ્સ ય અમિસેઓ તહેવ જહ સૂરિયામસ્સ ॥ ૧ ॥ અલંકાર-
અષ્ઠગિયા તહેવ જાવ આયરક્કલ્લિત્તિ, દો સાગરોવમાહં ઠિતી ! સક્કે ણં મંતે ! દેવિંદે દેવરાયા કેમહિટ્ઠીએ જાવ

૧૦શ્લોકે
ઉદ્દેશક
૧૯૨૩॥

વ્યાખ્યા-
પ્રકાશિ:
॥૧૧૩॥

ગોચમા! મહિદ્દીએ જાવ મહસોવસે, સે પાં તત્થ વત્તીસાએ વિમાણાવાસસયસહસ્સાણં જાવ વિહરતિ કેમહસોવસે?,
એવં મહિદ્દીએ જાવ એવં મહાસોવસે સક્કે દેવિદે દેવરાયા । સેવં મંતે ! સેવં મંતેત્તિ ॥ (સૂચં ૪૦૭) ॥ ૧૦-૬ ॥

[પ્ર૦] હે મગવન્ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્રની સુધર્મા નામે સમા ક્યાં કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જંબૂદ્વીપ નામે દ્વીપમાં મેરુ પર્વતની દક્ષિણે આ રત્નપ્રભાપૃથિવીના (વહુ સમ અને રમણીય ભૂમિભાગની ડંચે ઘણા કોટાકોટિ યોજન દૂર સૌધર્મ નામે દેવલોકને વિષે) इत्यादि 'रायपसेणीय' સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્ પાંચ અવતંસક વિમાનો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-અશ્વોકાવતંસક, યાવત્ વચ્ચે સૌધર્માવતંસક છે. તે સૌધર્માવતંસક નામે મહા વિમાનની લંબાઈ અને પહોળાઈ સાઢા બાર લાસ યોજન છે. શક્રનું પ્રમાણ, ઉપ-પાત (ઉપજવું), અભિષેક, અલંકાર અને અર્ચનિકા (પૂજા)-इत्यादि યાવત્ આત્મરક્ષકો સૂર્યામ દેવની પેટે જાણવા, તેની સ્થિતિ (આયુષ) બે સાગરોપમની છે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ર કેવી મહાક્રાદ્ધિવાલો છે. કેવા મહાસુખવાલો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે મહાક્રાદ્ધિવાલો યાવત્ મહાસુખવાલો વત્તીશ લાસ વિમાનોનો સ્વામી થઈને યાવત્ વિહરે છે, એ પ્રમાણે મહાક્રાદ્ધિવાલો અને મહાસુખવાલો તે દેવેન્દ્ર દેવરાજ શક્ર છે. હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે. (એમ કહી મગવાન્ ગૌતમ યાવત્ વિહરે છે.) ॥ ૪૦૭ ॥

૧૦ શતકે
ઉદ્દેશ: ૬
॥૧૧૩॥

મગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ મગવતી સૂત્રના ૧૦ મા શતકમાં છઠ્ઠા ઉદ્દેશનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

उद्देशक ७

व्याख्या-
प्रशस्तिः
॥९२४॥

कहिन्नं भंते ! उत्तरिल्लाणं एगोरुयमणुस्साणं एगोरुयदीवे नामं दीवे पत्तत्ते ?, एवं जहा जीवाभिगमे तहेव निरवसेसं जाव सुद्धदंतदीवोत्ति, एए अट्ठावीसं उद्देशगा भाणियन्वा । सेवं भंते ! सेवं भंतेत्ति जाव विहरति ॥
॥ (सूत्रं ४०८) ॥ १०-३४ ॥ दसमं सयं समत्तं ॥ १० ॥

[प्र०] हे भगवन् ! उत्तरमां रहनारा एकोरुक् मनुष्योना एकोरुक् नामे द्वीप कये स्थळे कस्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवाभिगमद्वयमां कस्या प्रमाणे सर्व द्विपो संबन्धे यावत् शुद्धदंतद्वीप सुधी कहेवुं. ए प्रमाणे प्रत्येक द्वीप संबन्धे एक एक उद्देशक कहेवो. एम अट्ठावीस उद्देशको कहेवा. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. (एम कही भगवान् गौतम यावत् विहरे छे.) ॥ ४०८ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १० मा शतकमां सातमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

॥ इति श्रीमद्भयदेवाचार्यवृत्तियुतं दशमंशतकं समाप्तम् ॥

१०शतके
उद्देशः ७
॥९२४॥

शतक ११. (उद्देशक १.)

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९६५॥

उत्पल १ साल २ पलासे ३ कुंभी ४ नाली ५ पउम ६ कन्नी ७ नलिण ८ सिव ९ लोग १० काला ११ ५५-
लंभिष १२ दस दो य एकारे ॥६६॥ उववाओ १ परिमाणं २ अबहार ३ चत्त ४ बंध ५ वेदे ६ य । उदण ७ उदी-
रणाए ८ लेसा ९ दिष्टी १० य नाणे ११ य ॥६७॥ जोशु १२ वओगे १३ वद्र १४ रसमाई १५ ऊसासगे १६ य आहारे
१७ । विरई १८ किरिया १९ बंधे २० सन्न २१ कसायि २२ तिथि २३ बंधे २४ य ॥६८॥ सन्नि २५ दिय २६ अणुबंधे
२७ संवेहा २८ हार २९ ठिइ ३० सनुग्घाए ३१ । चयणं ३२ मूलादीनु य उववाओ ३३ सन्वजीवाणं ॥ ६९ ॥

(उद्देश संग्रह-) १ उत्पल, २ शालूक, ३ पलाश, ४ कुंभी ५ नाडीक, ६ न्व, ७ कर्णिका, ८ नलिन, ९ शिवराजर्षि, १०
लोक, ११ काल, अने १२ आलभिक-ए संबन्धे अग्यारमां शतकमां बार उद्देशको छे. (उत्पल)-अमुक जातना कमल संबन्धे प्रथम
उद्देशक, शालूक-उत्पलकन्द-संबन्धे बीजो उद्देशक, पलाश-खाखरा-ना वृक्ष संबन्धे त्रीजो उद्देशक, कुंभीवनस्पति संबन्धे चोथो
उद्देशक, नाडीक वनस्पति संबन्धे पांचमो उद्देशक, पन्न-अमुक जातना कमल-विषे छट्ठो उद्देशक, कर्णिका संबन्धे सातमो
उद्देशक, नलिन-अमुक प्रकारना कमल संबन्धे आठमो उद्देशक, शिवराजर्षि संबन्धे नवमो उद्देशक, लोकने विषे दशमो उद्देशक, काल
संबन्धे अगीआरमो उद्देशक, अने आलभिक-आलभिकानगरीमां करेला प्रश्न-संबन्धे बारमो उद्देशक.-ए प्रमाणे अगीयारमां
शतकमां बार उद्देशको छे.)

११ शतके
उद्देशः १
॥९२५॥

ब्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९२६॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं रायमिहे जाव पज्जुवासमाणे एवं वयासी—उप्पले णं भंते ! एगपत्तए किं एग-
जीवे अणेगजीवे?, गोयमा ! एगजीवे नो अणेगजीवे, तेण परं जे अन्ने जीवा उववज्जंति ते णं णो एगजीवा अणे-
गजीवा । ते णं भंते ! जीवा कओहिंतो उववज्जंति ? किं नेरइएहिंतो उववज्जंति तिरि० मणु० देवेहिंतो उववज्जंति?
गोयमा ! नो नेरतिएहिंतो उववज्जंति तिरिक्खजोणिएहिंतोवि उववज्जन्ति माणुस्सेहिंतो० देवेहिंतोवि उववज्जंति,
एवं उववाओ भाणियव्वो, जहा वक्कंतीए वणस्सइकाइयाणं जाव ईसाणेति ? । ते णं भंते ! जीवा एगसमएणं
केवइया उववज्जंति?, गोयमा ! जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिसि वा उक्कोसेणं संखेज्जा वा असंखेज्जा वा उववज्जंति २ ।

[प्र०] ते काले—ते समये राजगृह नगरने विषे पर्युपासना करता (गौतम) आ प्रमाणे बोल्या—हे भगवन् ! उत्पलं शुं एक जीव-
वालुं छे के अनेकजीववालुं छे ? [उ०] हे गौतम ! ते एक जीववालुं छे, पण अनेक जीववालुं नथी. त्यार पछी ज्यारे ते उत्पलने
विषे बीजा जीवो—जीवाश्रित पांदडा वगेरे अवयवो—उगे छे त्यारे ते उत्पल एक जीववालुं नथी, पण अनेक जीववालुं छे. [प्र०] हे
भगवन् ! (उत्पलमां) ते जीवो क्यांथी आवीने उपजे छे—शुं नैरयिकथी, तिर्यचथी, मनुष्यथी के देवथी आवीने उपजे छे ? [उ०]
हे गौतम ! ते जीवो नैरयिकथी आवीने उपजता नथी, पण तिर्यचथी, मनुष्यथी के देवथी आवीने उपजे छे. जेम प्रज्ञापनासूत्रनां
व्युत्क्रांतिपदमां कहुं छे ते प्रमाणे वनस्पतिकायिकोमां यावत् ईशान देवलोक सुधीना जीवो नो उपपात कहवो. [प्र०] हे भगवन् !
ते जीवो (उत्पलमां) एक समयमां केटला उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्यथी एक, बे के व्रण अने उत्कुष्ठथी संख्यात के
असंख्याता जीवो एक समयमां उत्पन्न थाय.

११ शतके
उद्देशः १
॥९२६॥

બાહ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૧૨૭॥

તે ણં મંતે ! જીવા સમયે ૨ અવહીરમાણા ૨ કેવતિકાલેણ અવહીરંતિ ?, ગોયમા ! તે ણં અસંલેજા સમયે ૨ અવહીરમાણા ૨ અસંલેજાહિં ઉસ્સપિ, ણિઓસપ્પિણીહિં અવહીરંતિ, નો ચેવ ણં અવહિયા સિયા ૨ । તેસિ ણં મંતે ! જીવાણં કેમહાલિયા સરીરોગાહના પળ્લન્તા ?, ગોયમા ! જહ્વેણ અંગુલસ્સ અસંલેજ્જહ્માગં ઉક્કોસેણં સાતિરેગં જોયણસહસ્સં ૪ । તે ણં મંતે ! જીવા ણાણાવરણિજ્જસ્સ કમ્મસ્સ કિં બંધગા અબંધગા ?, ગોયમા ! નો અબંધગા, બંધે વા બંધગા વા એવં જાવ અંતરાહયસ્સ, નવરં આડયસ્સ પુચ્છા ગોયમા ! બંધે વા અબંધે વા બંધગા વા અબંધગા વા અહવા બંધે ય અબંધે ય અહવા બંધે ય અબંધગા ય અહવા બંધગા ય અબંધે ય અહવા બંધગા ય અબંધગા ય ૮ એતે અદ્ધ મંતે ૫ ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્પલના જીવો સમયે સમયે કાઢવામાં આવે તો કેટલે કાલે તે પૂરા કાઢી શકાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જો તે જીવો સમયે સમયે અસંખ્ય કાઢવામાં આવે, અને તે અસંખ્ય ઉત્સપ્પિણી અને અવસપ્પિણી કાલ સુધી કાઢવામાં આવે તો પણ તે પૂરા કાઢી શકાય નહીં. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉત્પલના જીવોની કેટલી મોટી શરીરાવગાહના કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જહ્વ-ન્ય-ઓહામાં ઓહી-અંગુલના અસંખ્યાતમા ત્રાગ જેટલી, અને ઉત્કુષ્ઠ કહંક અધિક હજાર યોજન હોય છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે જીવો શું જ્ઞાનાવરણીય કર્મના બંધક છે કે અબંધક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના અબંધક નથી, પણ બંધક છે. અથવા એક જીવ બંધક છે અને અનેક જીવો પણ બંધક છે. એ પ્રમાણે યાવદ્ અંતરાયકર્મ સંબંધે પણ જાણવું. [પ્ર૦] પરંતુ આયુષ-કર્મના સંબંધે પ્રશ્ન કરવો. (હે ભગવન્ ! શું તે ઉત્પલના જીવો આયુષકર્મના બંધક છે કે અબંધક છે ?) [ઉ૦] હે ગૌતમ ! (ઉત્પ-

૧૧ શ્લોકે
ઉદેશ: ૧
॥૧૨૭॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९२८॥

लनो) एक जीव बंधक छे, २ एक जीव अबंधक छे, ३ अनेक जीवो बंधक छे, ४ अनेक जीवो अबंधक छे, ५ अथवा एक बंधक अने एक अबंधक छे, ६ अथवा एक बंधक अने अनेक अबंधक छे, ७ अथवा अनेक बंधक अने एक अबंधक छे, ८ अथवा अनेक बंधक अने अनेक अबंधक छे. ए प्रमाणे ए आठ भांगा जाणवा.

ते णं भंते! जीवा णाणावरणिज्जस्स कम्मस्स किं वेदगा अवेदगा? गोयमा! नो अवेदगा, वेदए वा वेदगा वा एवं जाव अंतराइयस्स, ते णं भंते! जीवा किं सायावेयगा असायावेयगा? गोयमा! सायावेदए वा असायावेयए वा अट्ठ भंगा ६। ते णं भंते! जीवा णाणावरणिज्जस्स कम्मस्स किं उदई अणुदई? गोयमा! नो अणुदई, उदई वा उदइणो वा, एवं जाव अंतराइयस्स ७ ॥ ते णं भंते! जीवा णाणावरणिज्जस्स कम्मस्स किं उदीरगा? गोयमा! नो अणुदीरगा, उदीरए वा उदीरगा वा, एवं जाव अंतराइयस्स, नवरं वेयणिज्जाउएसु अट्ठ भंगा ८।

[प्र०] हे भगवन्! ते उत्पलना जीवो ज्ञानावरणीयकर्मना वेदक छे के अवेदक छे? [उ०] हे गौतम! तेओ अवेदक नथी, पण एक जीव वेदक छे अथवा अनेक जीवो अवेदक छे. ए प्रमाणे यावत् अंतराय कर्म सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! ते (उत्पलना) जीवो साताना वेदक छे के असाताना वेदक छे? [उ०] हे गौतम! ते जीवो साताना वेदक छे अने असाताना पण वेदक छे. अहीं पूर्व प्रमाणे आठ भांगा कहेवा. [प्र०] हे भगवन्! ते (उत्पलना) जीवो ज्ञानावरणीय कर्मना उदयवाळा छे के अनुदयवाळा छे. [उ०] हे गौतम! तेओ ज्ञानावरणीयकर्मना अनुदयवाळा नथी. पण एउ जीव उदयवाळा छे अथवा अनेक जीवो उदयवाळा छे. ए प्रमाणे यावत् अंतरायकर्म संबंधे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! शुं ते (उत्पलना) जीवो ज्ञानावरणीयकर्मना उदीरक छे

११श्रुते
उद्देशः१
॥९२८॥

બાણ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૧૨૯॥

કે અનુદીરક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ અનુદીરક નથી, પણ એક જીવ ઉદીરક છે, અથવા અનેક જીવો ઉદીરક છે. ૫ પ્રમાણે યાવત્ અંતરાયકર્મ સુધી જાણવું પરન્તુ વિશેષ ૬ છે કે વેદનીયકર્મ અને અયુષકર્મમાં પૂર્વવત્ (સૂ. ૮) આઠ માંગા કહેવા.

તે પં મંતે ! જીવા કિં કણ્હલેસા નીલલેસા કાઉલેસા તેઉલેસા ? ગોચમા ! કણ્હલેસે વા જાવ તેઉલેસે વા કણ્હલેસા વા નીલલેસા વા કાઉલેસા વા તેઉલેસા વા અહવા કણ્હલેસે ય નીલલેસે ય પવં ૧૧ દુયાસં-જોગતિયાસંજોગચઉક્કસંજોગેણં અસીતી મંગા મવંતિ ૧ ॥ તે પં મંતે ! જીવા કિં સમ્મદિટ્ઠી મિચ્છા-દિટ્ઠી સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી ? ગોચમા ! નો સમ્મદિટ્ઠી નો સમ્મામિચ્છાદિટ્ઠી મિચ્છાદિટ્ઠી વા મિચ્છાદિટ્ઠિણો વા ૧૦ । તે પં મંતે ! જીવા કિં નાણી અન્નાણી ? ગોચમા ! નો નાણી અણ્ણાણી વા અન્નાણિણો વા ૧૧ । તે પં મંતે ! જીવા કિં મણજોગી વયજોગી કાયજોગી ? ગોચમા ! નો મણજોગી ણો વયજોગી કાયજોગી વા કાય-જોગિણો વા ૧૨ ।

[પ્ર.૦] હે મગવન્ ! શું તે (ઉત્પલના) જીવો કુણ્ણલેશ્યાવાઝા, નીલલેશ્યાવાઝા, કાપોતલેશ્યાવાઝા કે તેજોલેશ્યાવાઝા હોય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! એક જીવ કુણ્ણલેશ્યાવાઝો, યાવત્ એક તેજોલેશ્યાવાઝો હોય, અથવા અનેક જીવો કુણ્ણલેશ્યાવાઝા, નીલલેશ્યા-વાઝા, કાપોતલેશ્યાવાઝા અને તેજોલેશ્યાવાઝા હોય, અથવા એક કુણ્ણલેશ્યાવાઝો અને એક નીલલેશ્યાવાઝો હોય. ૫ પ્રમાણે દ્વિક-સંયોગ, ત્રિકસંયોગ અને ચતુષ્કસંયોગ વડે સર્વ મલીને ઇંશી માંગા કહેવા. [પ્ર.૦] હે મગવન્ ! શું તે (ઉત્પલના) જીવો સમ્ય-ગ્દષ્ટિ છે, મિથ્યાદષ્ટિ છે, કે સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સમ્યગ્દષ્ટિ નથી, સમ્યગ્મિથ્યાદષ્ટિ નથી, પણ એક જીવ

૧૧ અત્થકે
ઉદેશઃ ૧
॥૧૨૯॥

ધ્યાત્મ-
પ્રશ્ન:
॥૧૩૦॥

મિધ્યાદષ્ટિ છે, અથવા અનેક જીવો મિધ્યાદષ્ટિઓ છે, [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (ઉત્પલના) જીવો શું જ્ઞાની છે કે અજ્ઞાની છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જ્ઞાની નથી, પણ એક અજ્ઞાની છે, અથવા અનેક અજ્ઞાનીઓ છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે (ઉત્પલના) જીવો મનયોગી વચન-યોગી કે કાયયોગી છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ મનયોગી નથી, વચનયોગી નથી, પણ એક કાયયોગી છે અથવા અનેક કાયયોગીઓ છે.

તે ણં ભંતે ! જીવા કિં સાગારોવઉત્તા અણાગારોવઉત્તા ?, ગોયમા ! સાગારોવઉત્તે વા અણાગારોવ ઉત્તવા અટ્ટ ભંગા ૧૩ । તેસિ ણં ભંતે ! જીવાણં સરીરગા કતિવન્ના કતિગંધા કતિરસા કતિફાસા પન્નત્તા ?, ગોયમા ! પંચવન્ના પંચરસા દુગંધા અટ્ટફાસા પન્નત્તા, તે પુણ અપ્પણા અવન્ના અગંધા અરસા અફાસા પન્નત્તા ૧૪-૧૫ ॥ તે ણં ભંતે ! જીવા કિં ઉસ્સાસા નિસ્સામા નો ઉસ્સાસનિસાસા ?, ગોયમા ! ઉસ્સાસણ વા ૧ નિસ્સાસણ વા ૨ નો ઉસ્સાસનિસ્સાસણ વા ૩ ઉસ્સાસગા વા ૪ નિસ્સાસગા વા ૫ નો ઉસ્સાસનીસાસગા વા ૬, અહવા ઉસ્સાસણ ય નિસ્સાસણ ય ૪ અહવા ઉસ્સાસણ ય નો ઉસ્સાસનિસ્સાસણ ય ૪ અહવા નિસ્સાસણ ય નો ઉસ્સાસનીસાસણ ય ૪, અહવા ઝસાસણ ય નીસાસણ ય નો ઉસ્સાસનિસ્સાસણ ય અટ્ટ ભંગા ૮ ણ છન્વીસં ભંગા ભવંતિ ૨૬ ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શું તે (ઉત્પલના) જીવો સાકાર ઉપયોગવાળા છે કે અનાકાર ઉપયોગવાળા છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! એક જીવ સાકાર ઉપયોગવાળો છે, અથવા એક જીવ અનાકારઉપયોગવાળો છે-ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે (સુ. ૮) આઠ ભાંગા કહેવા. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે (ઉત્પલના) જીવોના શરીરો કેટલા વર્ણવાળાં, કેટલા ગંધવાળાં, કેટલા રસવાળાં અને કેટલા સ્પર્શવાળાં કહ્યાં છે? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પાંચ વર્ણવાળાં, પાંચ રસવાળાં, બે ગંધવાળાં અને આઠ સ્પર્શવાળાં કહ્યાં છે. અને જીવો પોતે વર્ણ, ગંધ, રસ અને

૧૧૫૪૬
ઉદ્દેશ:
॥૧૩૦॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૩૧॥

સ્પર્શ રહિત છે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું તે (ઉત્પલના) જીવો ઉચ્છ્વાસક (શ્વાસ લેનારા) છે, નિઃશ્વાસક (શ્વાસ મૂકનારા) છે કે અનુ-
ચ્છ્વાસક-નિઃશ્વાસક (શ્વાસ નહિ લેનારા અને નહિ મૂકનારા) હોય છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ૧ કોઈ એક ઉચ્છ્વાસક છે, ૨ કોઈ
એક નિઃશ્વાસક છે, અને ૩ કોઈ એક અનુચ્છ્વાસકનિઃશ્વાસક પણ છે. ૪ અથવા અનેક જીવો ઉચ્છ્વાસક છે, ૫ અનેક નિઃશ્વાસક
છે, અને ૬ અનેક અનુચ્છ્વાસક-નિઃશ્વાસક પણ છે. ૧-૪ અથવા એક ઉચ્છ્વાસક, અને એક નિઃશ્વાસક છે, ૧-૪ અથવા એક
ઉચ્છ્વાસક અને એક અનુચ્છ્વાસક નિઃશ્વાસક છે, ૧-૪ અથવા એક નિઃશ્વાસક અને એક અનુચ્છ્વાસક-નિઃશ્વાસક છે, ૧-૮
અથવા એક ઉચ્છ્વાસક, એક નિઃશ્વાસક અને એક અનુચ્છ્વાસકનિઃશ્વાસક છે.-એ પ્રમાણે આઠ માંગા કરવા. એ સર્વ મઠીને
છઠ્ઠીશ માંગા થાય છે.

તે પાં મંતે ! જીવા કિં આહારગા અણાહારગા ?, ગોયમા ! નો અણાહારગા આહારણ વા અણાહારણ વા એવં
અદ્ધ મંગા ૧૭ । તે પાં મંતે ! જીવા કિં ચિરતા અચિરતા ચિરતાચિરતા ?, ગોયમા ! નો ચિરતા નો ચિરયાચિરયા
અચિરણ વા અચિરયા વા ૧૮ । તે પાં મંતે ! જીવા કિં સકિરિયા અકિરિયા ?, ગોયમા ! નો અકિરિયા, સકિરિણ
વા સકિરિયા વા ૧૯ । તે પાં મંતે ! જીવા કિં સત્તવિહવંધગા અદ્ધવિહવંધગા, ૧, ગોયમા ! સત્તવિહવંધણ વા અદ્ધ-
વિહવંધણ વા અદ્ધ મંગા ૨૦ । તે પાં મંતે ! જીવા કિં આહારમસોવઉત્તા મપસસોવઉત્તા મેહુણસસોવઉત્તા પરિ-
ગ્ગહસસોવઉત્તા ?, ગોયમા ! આહારસસોવઉત્તા વા અસીતી મંગા ૨૧ ।

[પ્ર૦] હે મગવન્ ! શું તે (ઉત્પલના) જીવો આહારક છે કે અનાહારક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ સર્વજ્ઞ અનાહારક નથી,

૧૧૩૧
કે
૧૩૧
॥૧૩૧॥

ક્યારૂપા-
પ્રશ્નશિઃ
॥૯૩૨॥

પણ એક આહારક છે, અથવા એક અનાહારક છે.—હત્યાદિ આઠ માંગા અહીં કહેવા. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! શું તે ઉત્પલના જીવો સર્વ-
વિરતિ છે, અવિરતિ છે કે વિરતાવિરત (દેશવિરતિ) છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે સર્વવિરતિ નથી, વિરતાવિરત (દેશવિરત) નથી, પણ
એક જીવ અવિરતિ છે, અથવા અનેક જીવો અવિરતિ છે. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! તે ઉત્પલના જીવો શું સક્રિય છે કે અક્રિય છે ? [ઉ૦]
હે ગૌતમ ! તેઓ અક્રિય નથી પણ તેમાંનો એક જીવ સક્રિય છે અથવા અનેક જીવો સક્રિય છે. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! શું તે ઉત્પલના
જીવો સાત પ્રકારે કર્મના બંધક છે કે આઠ પ્રકારે કર્મના બંધક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તે જીવો સાત પ્રકારે કર્મના બંધક છે,
અથવા આઠ પ્રકારે બંધક છે. અહીં આઠ માંગા કહેવા. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! શું તે (ઉત્પલના) જીવો આહારસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા,
મયસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા, મૈથુનસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા, કે પરિગ્રહસંજ્ઞાના ઉપયોગવાળા છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! તેઓ આહારસંજ્ઞાના
ઉપયોગવાળા છે—હત્યાદિ પંચી માંગા કહેવા.

તે ણં મંતે ! જીવા કિં કોહકસાઈ માણકસાઈ માયાકસાઈ લોભકસાઈ ?, અસીતી મંગા ૨૨ । તે ણં મંતે !
જીવા કિં હત્થીવેદગા પુરિસવેદગા નપુંસગવેદગા ?, ગોયમા ! નો હત્થીવેદગા નો પુરિસવેદગા નપુંસગવેદગા વા નપુંસગ-
વેદગા વા ૨૩ । તે ણં મંતે ! જીવા કિં હત્થીવેદબંધગા પુરિસવેદબંધગા નપુંસગવેદબંધગા ?, ગોયમા ! હત્થીવેદબંધગ
વા પુરિસવેદબંધગ વા નપુંસગવેદબંધગ વા છબ્બીસં મંગા ૨૪ । તે ણં મંતે ! જીવા કિં સન્ની અસન્ની ?, ગોયમા ! નો
સન્ની અસન્ની વા અસન્નિણો વા ૨૫ । તે ણં મંતે ! જીવા કિં મહંદિયા અણિદિયા ?, ગોયમા ! નો અણિદિયા,
સહંદિય વા મહંદિયા વા ૨૬ ।

૧૧૭૭૭
ઉદ્દેશઃ ૧
॥૯૩૨॥

ध्यास्या-
प्रश्नसिः
॥९३३॥

[प्र०] हे भगवन् ! शुंते उत्पलना जीवो क्रोधकषायवाळा, मानकषायवाळा, मायाकषायवाळा के लोभकषायवाळा छे ? [उ०] हे गौतम ! अहीं पण एशी भांगा कहेवा. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते उत्पलना जीवो स्त्रीवेदवाळा, पुरुषवेदवाळा के नपुंसकवेदवाळा होय ? [उ०] हे गौतम ! ते स्त्रीवेदवाळा नथी, पुरुषवेदवाळा नथी, पण एक जीव नपुंसकवेदवाळा के अनेक नपुंसकवेदवाळा होय. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते उत्पलना जीवो स्त्रीवेदना बंधक, पुरुष वेदना बंधक के नपुंसक वेदना बंधक छे ? [उ०] हे गौतम ! ते स्त्रीवेदना बंधक, पुरुषवेदना बंधक अथवा नपुंसकवेदना बंधक छे. अहीं पण छवीश भांगा कहेवा. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते उत्पल-जीवो संज्ञी छे के असंज्ञी छे ? [उ०] हे गौतम ! ते संज्ञी नथी, एक असंज्ञी छे, अथवा अनेक असंज्ञीओ छे. [प्र०] हे भगवन् ! शुं ते उत्पलजीवो इंद्रियसहित छे के इंद्रियरहित छे ? [उ०] हे गौतम ! ते इंद्रियरहित नथी, पण एक जीव इंद्रियवाळा छे, अथवा अनेक जीवो इंद्रियवाळा छे.

से णं भंते ! उप्पलजीवेति कालतो केवचिरं होइ ?, गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणं असंखेज्जं कालं २७। से णं भंते ! उप्पलजीवे पुढविजीवे पुणरवि उप्पलजीवेस्ति केवतियं कालं सेवेज्जा ?, केवतियं कालं गतिरागतिं करेज्जा ?, गोयमा ! भवादेसेणं जहन्नेणं दो भवग्गहणाइं उक्कोसेणं असंखेज्जाइं भव-ग्गहणाइं, कालादेसेणं जहन्नेणं दो अंतोमुहुत्ता उक्कोसेणं असंखेज्जं कालं, एवतियं कालं सेवेज्जा एवतियं कालं गतिरागतिं करेज्जा, से णं भंते ! उप्पलजीवे आउजीवे एवं चेव एवं जहा पुढविजीवे भणिए तहा जाव वाउजीवे भाणियब्बे. से णं भंते ! उप्पलजीवेसे वणस्सइजीवेसे पुणरवि उप्पलजीवेस्ति केवइयं कालं सेवेज्जा केवतियं कालं

११अथके
उपेयः१
॥९३३॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૩૪॥

ગતિરાગતિં કજ્જહ ? ગોયમા ! ભવાદેસેણં જહન્નેણં દો ભવગ્ગહણાહં ઉક્કોસેણં અણંતાહં ભવગ્ગહણાહં, કાલાએસેણં જહન્નેણં દો અંતોસુહુત્તા ઉક્કોસેણં અણંતં કાલં-તરુકાલં, એવહંયં કાલં સેવેજ્ઞા એવહંયં કાલં ગતિરાગતિં કજ્જહ,

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્પલનો જીવ ઉત્પલપણે કાલથી ક્યાંસુધી રહે ? [ઉ૦] હે ગોતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત સુધી અને ઉત્કૃષ્ટથી અસંખ્ય કાલ સુધી રહે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્પલનો જીવ પૃથિવીકાયિકમાં આવે, અને ફરીથી પાછો ઉત્પલમાં આવે-એ પ્રમાણે કેટલો કાલ સેવે-કેટલા કાલ સુધી ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગોતમ ! મવની અપેક્ષાએ જઘન્યથી વે ભવ અને ઉત્કૃષ્ટથી અસંખ્યાત ભવ સુધી ગમનાગમન કરે, કાલની અપેક્ષાએ જઘન્યથી વે અંતર્મુહૂર્ત, અને ઉત્કૃષ્ટથી અસંખ્યકાલ; ઇટલો કાલ સેવે-નેટલો કાલ ગમનાગમન કરે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્પલનો જીવ અપ્કાયિકપણે ઉપજે અને ફરીથી તે પાછો ઉત્પલમાં આવે, એ પ્રમાણે કેટલો કાલ ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] પૂર્વે પ્રમાણે જાણવું. જેમ પૃથિવીના જીવ સંબન્ધે (સૂ. ૩ ?) કહ્યું તેમ યાવત્ વાયુના જીવ સુધી કહેવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્પલનો જીવ વનસ્પતિમાં આવે, અને તે ફરીથી ઉત્પલમાં આવે એ પ્રમાણે કેટલો કાલ સેવે-કેટલો કાલ ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગોતમ ! મવની અપેક્ષાએ જઘન્યથી વે ભવ, અને ઉત્કૃષ્ટથી અનંત ભવ સુધી ગમનાગમન કરે. કાલની અપેક્ષાએ જઘન્યથી વે અંતર્મુહૂર્ત, અને ઉત્કૃષ્ટથી અનંત કાલ-વનસ્પતિકાલ પર્યન્ત; ઇટલો કાલ સેવે-ઇટલો કાલ ગમનાગમન કરે.

સે ણં મંતે ! ઉપ્પલજીવે વેહંદિયજીવે પુણરવિ ઉપ્પલજીવેત્તિ કેવહંયં કાલં સેવેજ્ઞા કેવહંયં કાલં ગતિરાગતિં કજ્જહ ? ગોયમા ! ભવાદેસેણં જહન્નેણં દો ભવગ્ગહણાહં ઉક્કોસેણં સંવેજ્ઞાહં ભવગ્ગહણાહં, કાલાદેસેણં જહ-

૧૧૩૪કે
ઉદેશઃ
॥૧૩૪॥

વ્યાख्या-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૩૫॥

જ્ઞેણં દો અંતોમુહુત્તા ઉક્કોસેણં સંસ્વેજ્ઞં કાલં એવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા એવતિયં કાલં ગતિરાગતિં કજ્ઞહ, એવં તેહંદિ-
યજીવે, એવં ચતુરિંદિયજીવેવિ, સે ણં મંતે ! ઉપ્પલજીવે પંચેંદિયતિરિક્વજોણિયજીવે પુણરવિ ઉપ્પલજીવેત્તિ
પુચ્છા, ગોયમા ! ભવાદેસેણં જહ્જ્ઞેણં દો ભવગ્ગહ્ણાહં ઉક્કોસેણં અટ્ઠ ભવગ્ગહ્ણાહં કાલાદેસેણં જહ્જ્ઞેણં દો અંતો-
મુહુત્તાહં ઉક્કોસેણં પુઠ્ઠવકોહિપુહુત્તાહં એવતિયં કાલં સેવેજ્ઞા એવતિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્ઞા, એવં મણુસેણવિ
સમં જાવ એવતિયં કાલં ગતિરાગતિં કરેજ્ઞા ૨૮ । તે ણં મંતે ! જીવા કિમાહારમાહારેતિ ?, ગોયમા ! દન્વઓ
અણંતપેસિયાહં દન્વાહં એવં જહા આહારુદેસે વણસસહકાહયાણં આહારો તહેવ જાવ સન્વપ્પણયાણ આહારમા-
હારેતિ નવરં નિયમા છદિસિં સેસં તં ચેવ ૨૯ ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્પલનો જીવ દેહિન્દ્રિયમાં આવે, અને તે ફરીથી ઉત્પલપણે ઉપજે; એ પ્રમાણે તે કેટલો કાલ સેવે-કેટલો
કાલ ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ જઘન્યથી બે ભવ, ઉત્કુષ્ઠથી સંખ્યાતા ભવો; તથા કાલની અપેક્ષાએ
જઘન્યથી બે અંતર્મુહૂર્ત, અને ઉત્કુષ્ઠથી સંખ્યાતો કાલ; એટલો કાલ સેવે-એટલો કાલ ગમનાગમન કરે. એજ પ્રમાણે ત્રીન્દ્રિયપણે,
અને ચતુરિંદ્રિયજીવપણે ગમનાગમન કરવામાં પૂર્વવત્ કાલ જાણવો. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ઉત્પલનો જીવ પંચેન્દ્રિયતિરિક્વજોણિકપણે
ઉપજે અને તે ફરીથી ઉત્પલપણે ઉપજે, એમ કેટલો કાલ ગમનાગમન કરે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! ભવની અપેક્ષાએ જઘન્યથી બે ભવ,
ઉત્કુષ્ઠથી આઠ ભવો, કાલની અપેક્ષાએ જઘન્યથી બે અંતર્મુહૂર્ત, અને ઉત્કુષ્ઠથી પૂર્વકોટિપૃથક્ત્વ; એટલો કાલ સેવે-એટલો કાલ ગમ-
નાગમન કરે. એ પ્રમાણે ઉત્પલનો જીવ મનુષ્ય સાથે પણ યાવત્ એટલો કાલ ગમનાગમન કરે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્પલના જીવો

૧૧૩૫
ઉદેશ: ૧
॥૧૩૫॥

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૩૬॥

કયા પદાર્થનો આહાર કરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે જીવો દ્રવ્યથી અનન્તપ્રદેશિક દ્રવ્યોનો આહાર કરે, ઇત્યાદિ સર્વ આહારક ઉદ્દેશ-
કમાં વનસ્પતિકાચિકોનો આહાર કહ્યો છે તે પ્રમાણે યાવત્ 'તેઓ સર્વાત્મના-સર્વ પ્રદેશોએ આહાર કરે છે.' ત્યાં સધી કહેવું. પરન્તુ
ઘટલો વિશેષ છે કે તેઓ અવશ્ય છાં દિશીનો આહાર કરે છે, બાકી બધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું.

તેસિ પં મંતે ! જીવાણં કેવદ્દયં કાલં ટિઈ પળ્લન્તા ? , ગોયમા ! જહન્નેણં અંતોમુહુત્તં ઉક્કોસેણં દસ વાસસ-
હસ્સાઈ ૩૦ । તેસિ પં મંતે ! જીવાણં કતિ સમુગ્ધાયા પળ્લન્તા ? , ગોયમા ! તઓ સમુગ્ધાયા પળ્લન્તા, તંજહા-
વેદણાસમુગ્ધાએ કસાયસં મારણંતિયસં ૩૧ । તે પં મંતે ! જીવા મારણંતિયમ સમુગ્ધાણં કિં સમોહયા મરંતિ
અસમોહયા મરંતિ ? , ગોયમા ! સમોહયાવિ મરંતિ અસમોહયાવિ મરંતિ ૩૨ । તે પં મંતે ! જીવા અણંતરં ઉવ્વદ્દિત્તા
કહિં ગચ્છંતિ કહિં ઉવ્વજ્ઞંતિ કિં નેરૂપ્પસુ ઉવ્વજ્ઞંતિ તિરિક્કલ્લજોણિણસુ ઉવ્વં એવં જહા વક્કંતીએ ઉવ્વદ્દણાએ
વણસ્મદ્કાહયાણં તહા ભાણિયવ્વં । અહ મંતે ! સવ્વપાણા સવ્વભૂયા સવ્વજીવા સવ્વસત્તા ઉપ્પલમૂલત્તાએ
ઉપ્પલકંદત્તાએ ઉપ્પલનાલત્તાએ ઉપ્પલપત્તત્તાએ ઉપ્પલકેસરત્તાએ ઉપ્પલકન્નિયત્તાએ ઉપ્પલથિમુગત્તાએ ઉવ્વન્ન-
પુવ્વા ! , હંતા ગોયમા ! અસતિ અદુવા અણંતકલ્લુત્તો । સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! તિ ૩૩ ॥ (સૂત્ર ૪૦૯) ॥
ઉપ્પલુદ્દેસએ ॥ ૧૧-૧ ॥

[પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે ઉત્પલના જીવોની સ્થિતિ (આયુષ) કેટલા કાલ સુધી કહી છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! જઘન્યથી અંતર્મુહૂર્ત,
અને ઉત્કૃષ્ટથી દસ હજાર વર્ષની સ્થિતિ કહી છે. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તે ઉત્પલના જીવોને કેટલા સમુદ્ધાતો કહ્યા છે ? [૩૦] હે

૧૧મલાકે
ઉદ્દેશઃ
॥૧૩૬॥

ચાલ્યા-
પ્રજ્ઞાસિ:
॥૯૩૭॥

કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને ત્રણ સમુદ્ઘાતો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે—વેદનાસમુદ્ઘાત, કપાયસમુદ્ઘાત અને મારણાંતિકસ-
મુદ્ઘાત. [૫૦] હે ભગવન્ ! તે [ઉત્પલના] જીવો મારણાંતિક સમુદ્ઘાત વડે સમવહ (સમુદ્ઘાતને પ્રાપ્ત) થઈને મરે, કે અસ-
મવહત (સમુદ્ઘાતને પ્રાપ્ત થયા શિવાય) મરે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તે સમવહત થઈને પણ મરે અને અસમવહત થઈને પણ મરે.
[૫૦] હે ભગવન્ ! તે ઉત્પલના જીવો મરીને તરત ક્યાં જાય ?—ક્યાં ઉત્પન્ન થાય ? શું નૈરયિકોમાં ઉત્પન્ન થાય, તિર્યચયોનીકોમાં
ઉત્પન્ન થાય, મનુષ્યોમાં ઉત્પન્ન થાય કે કે દેવોમાં ઉત્પન્ન થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! પ્રજ્ઞાપના સૂત્રના વ્યવક્રાંતિપદમાં ઉદ્વર્તના
પ્રકરણમાં યનસ્પતિકાયિકોને કહ્યા પ્રમાણે અહીં પણ કહેવું [૫૦] હે ભગવન્ ! સર્વ પ્રાણો ભૂતો, સર્વ જીવો અને સર્વ સર્વો ઉત્પલના
મૂલપણે, કંદપણે, નાલપણે, પાંદડાપણે, કેસરપણે, કર્ણિકાપણે અને થિશુગ (પાંદડાનું ઉત્પત્તિ સ્થાન) પણે પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે ?
[૩૦] હા, ગૌતમ ! જીવો અનેકવાર અથવા અનન્તવાર પૂર્વે ઉત્પન્ન થયા છે. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે. ॥૪૦૯॥

ભગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ ભગતીસૂત્રના ૧૧ માં શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશાનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

ઉદ્દેશક ૨.

સાહુર પં મંતે ! એગપત્તે કિં એગજીવે અણેગજીવે ? મોયમા ! એગજીવે એવં ઉપ્પલુદ્દેગસવત્તઙ્ગયા અપરિ-
સેસા ભાણિયઙ્ગા જાવ અણંતચુત્તો, નવરં સરીરોગાદ્દુષ્ણા જહ્વેણં અંગુલસ્સ અસંખેજ્જમાગં ઉક્કોસેણં ધણુપુહુત્તં,
સેસં તં ચેવ । સેવં મંતે ! સેવં મંતેત્તિ ॥ (સૂત્રં ૪૧૦) ૧૧-૨ ॥

૧૧ શતકે
ઉદ્દેશ: ૨
॥૯૩૭॥

व्याख्या
प्रज्ञप्तिः
॥९३८॥

[प्र०] हे भगवन्! एक पांदडावाळो शालूक (उत्पलकन्द) शुं एक जीववाळो छे के अनेक जीववाळो छे? [उ०] हे गौतम! ते एक जीववाळो छे; ए प्रमाणे उत्पलउद्देशकनी सघळी वक्तव्यता कहेवी, यावद् 'अनन्तवार उत्पन्न थया छे.' परन्तु विशेष ए छे के, शालूकना शरीरनी अवगाहना जघन्यथी अंगुलना असंख्यातमा भाग जेटली. अने उत्कृष्ट धनुषपृथक्त्व छे बाकी वधुं पूर्ववत् जाणवुं. हे भगवन्! ते एमज छे हे भगवन् ते एमज छे. ॥ ४१० ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना ११ मा शतकमां वीजा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ३.

पलासे णं भंते! एगपत्तए किं एगजीवे अणेगजीवे?, एवं डप्पलुद्देसगवत्तव्वया अपरिसेसा भाणियव्वा, नवरं सरीरोगाहणा जहन्नेणं अंगुलस्स असंखेज्जइभागं उक्कोसेणं गाउयपुहुत्ता, देवा एणसु न उववज्जंति। लेसासु ते णं भंते! जीवा किं कण्हलेसे नीललेसे काउलेसे०?, गोयमा! कण्हलेसे वा नीललेस्से वा काउलेस्से वा छव्वीसं भंगा, सेसं तं चेव। सेवं भंते! २ त्ति ॥ (सूत्रं ४११) ॥ ११-३ ॥

[प्र] हे भगवन्! पलाशवृक्ष [प्रारंभमां] एक पांदडावाळो होय त्यारे शुं एक जीववाळो होय के अनेक जीववाळो होय? [उ०] हे गौतम! उत्पलउद्देशकनी वधी वक्तव्यता अहीं कहेवी. परन्तु विशेष ए छे के, पलाशना शरीरनी अवगाहना जघन्यथी अंगुलनो असंख्यातमो भाग अने उत्कृष्ट गाउपृथक्त्व छे. वळी देवो ज्यवीने ए पलाशवृक्षमां उत्पन्न थता नथी. [प्र०] छेश्यादा-

११ शतके
उद्देशः ३
॥९३८॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९३९॥

रमां हे भगवन् ! शुं पलाशवृक्षना जीवो कृष्णलेश्यावाळा, नीललेश्यावाळा के कापोतलेश्यावाळा होय ? [उ०] हे गौतम ! ते कृष्ण-
लेश्यावाळा, नीललेश्यावाळा के कापोतलेश्यावाळा होय, ए प्रमाणे छब्बीस भांगा कहेवा. बाकी बंधुं पूर्वनी पेठे जाणवुं. हे भगवन् !
ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ४११ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना ११ मा शतकमां त्रीजा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ४.

कुंभिए णं भंते ! जीवे एगपत्तए किं एगजीवे अणेगजीवे ? एवं जहा पलासुद्देसए तहा भाणियब्बे, नवरं
ठिती जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणं वासपुहुत्तं, सेसं तं चेव । सेवं भंते ! सेवं भंतेत्ति ॥ (सू० ४१२) ॥ ११-४ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! एक पांदावाळो कुंभिकं [वनस्पतिविशेष] शुं एक जीववाळो होय के अनेकजीववाळो होय ? [उ०] हे
गौतम ! ए प्रमाणे पलाशोद्देशकमां कक्षा प्रमाणे बंधुं कहेवुं, परन्तु विशेष ए छे के कुंभिकनी स्थिति (आयु) जघन्यथी अंतर्मुहूर्त,
अने उत्कृष्ट वर्षपृथक्त्व-बे वर्षथी नव वर्ष-सुधीनी होय छे. बाकी बंधुं पूर्व कक्षा प्रमाणे जाणवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भग-
वन् ! ते एमज छे. ॥ ४१२ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना ११ मा शतकमां चोथा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

११ शतके
उद्देशः ४
॥९३९॥

व्याख्या
प्रज्ञप्तिः
॥९४०॥

उद्देशक ५.

नालिए णं भंते ! एगपत्तए किं एगजीवे अणेगजीवे ? एवं कुंभिउद्देशगवत्तव्वया निरवसेसा भाणियच्चा ।
सेवं भंते ! सेवं भंते त्ति ॥ (सूत्रं ४१३) ॥ ११-५ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! एकपादडावाळो नाडिक [वनस्पतिविशेष] शुं एक जीववाळो छे के अनेकजीववाळो छे ? [उ] हे गौतम !
कुंभिक उद्देशकनी [उ० ४ सू० १] वधी वक्तव्यता अहीं कहेवी. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ४१३ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना ११ मां शतकमा पांचमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

११ शतके
उद्देशः ५-६
॥९४०॥

उद्देशक ६

पउमे णं भंते ! एगपत्तए किं एगजीवे अणेगजीवे ? उत्पलुद्देशगवत्तव्वया निरवसेसा भाणियच्चा । सेवं
भंते ! सेवं भंते ! त्ति ॥ (सूत्रं ४१४) ॥ ११-६ ॥

[प्र०] हे भगवन् एक पादडावाळुं पत्र शुं एक जीववाळुं होय के अनेक जीववाळुं होय ? [उ०] हे गौतम ! उत्पल उद्देशकमां
(उ० १ सू०) कक्षा प्रमाणे वधुं कहेवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे. हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ४१४ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना ११ मा शतकमां छट्ठा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९४१॥

उद्देशक ७.

कस्मिन् णं भन्ते ! एगपत्तए किं एगजीवे० ? एवं चेव निरवसेसं भाणियच्चं । सेवं भन्ते ! सेवं भन्ते ! त्ति ॥
(सूत्रं ४१५) ११-७ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! एक पाँदडावाली कर्णिका शुं एक जीववाली छे के अनेक जीववाली छे ? [उ०] हे गौतम ! बधु पूर्व प्रमाणे कहेवुं, हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ४१५ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना ११ भा शतकमां सातमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ८.

नलिणे णं भन्ते ! एगपत्तए किं एगजीवे अणेगजीवे ? एवं चेव निरवसेसं जाव अणंतवरुत्तो ॥ सेवं भन्ते ! सेवं भन्तेत्ति (सूत्रं ४१६) ॥ ११-८ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! एकपत्रवाळुं नलिन (कमलविशेष) शुं एकजीववाळुं छे के अनेकजीववाळुं छे ? [उ०] हे गौतम ! ए बधु पूर्व प्रमाणे (उ० १ सू० १) 'यावन् सर्व जीवो अनंतवार उत्पन्न थया छे' त्यांसुधी कहेवुं, हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ४१६ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना ११ भा शतकमां आठमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

११शतके
उद्देशः ७-८
॥९४१॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९४२॥

उद्देशक ९.

तेणं कालेणं तेणं समणं हत्थिणापुरे नामं नगरे होत्था वन्नओ, तस्स णं हत्थिणागपुरस्स नगरस्स बहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसीभागे एत्थ णं सहस्रववणे णामं उज्जाणे होत्था मच्चोउयपुष्पफलसमिद्धे रम्मे णंदणवणसं-
निप्पगासे सुहसीयलच्छाए मणोरमे सादुफले अकंटए पानादीए जाव पडिरूवे, तत्थ णं हत्थिणापुरे नगरे सिवे
नामं राया होत्था महयाहिमवंतं वन्नओ, तस्स णं सिवस्स रत्तो धारिणी नामं देवी होत्था मुकुमालपाणिपाया
वन्नओ, तस्स णं सिवस्स रत्तो पुत्ते धारणीए अत्तए सिवभहए नामं कुमारे होत्था मुकुमालं जहा सूरियकंते
जाव पच्छुवेक्खमाणे पच्छुवेक्खमाणे विहरइ,

ते काले-ते समये हस्तिनापुर नामे नगर हतुं वर्णन. ते हस्तिनापुर नगरनी बहार उत्तरपूर्व दिशामां-ईशानकोणमां-सहस्राग्र-
वन नामे उद्यान हतुं. ते उद्यान सर्व ऋतुना पुष्प अने फलथी समृद्ध, रम्य अने नंदनवन समान हतुं. तेनी छाया सुखकारक अने
शीतल हती, ते मनोहर, स्वादिष्टफलवाळुं, कंटकरहित. प्रसन्नता आपनार, यावत् प्रतिरूप-सुन्दर-हतुं. ते हस्तिनापुर नगरमां शिव
नामे राजा हतो, ते मोटा हिमाचल पर्वतनी पेटे [सब राजाओमां] श्रेष्ठ हतो, [इत्यादि राजानुं वर्णन कहेतुं.] ते शिव राजाने धारिणी
नामे पट्टराणी हती. तेना हाथ पग मुकुमाल हता, -[इत्यादि श्रीनुं वर्णन कहेतुं.] ते शिवराजाने धारिणी राणीथी उत्पन्न धयेलो शिव
भद्र नामे पुत्र हतो, तेना हाथ पग मुकुमाल हता-इत्यादि कुमारनुं वर्णन सूर्यकांत राजकुमारनी पेटे कहेतुं. यावत् ते कुमार [राज्य,
राष्ट्र, सैन्यादिने] जोतो जोतो विहरे जे.

११ शतके
उद्देशः ९
॥९४२॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९४३॥

तए णं तस्स सिवस्स रत्तो अन्नया कयावि पुञ्चरत्तावरत्तकालसमयंसि रत्तधुरं चित्तमाणस्स अयमेवास्वे
अभित्थिण जाव समुप्पज्जित्था-अत्थि ता मे पुरा पोराणाणं जहा तामलिस्स जाव पुत्तेहिं वड्ढामि पसूहिं वड्ढामि
रत्तेणं वड्ढामि एवं रत्तेणं बलेणं वाहणेणं कोसेणं कोट्टागारेणं पुरेणं अंतेउरेणं वड्ढामि विपुलधणकणगरयणजावसं-
तसारसावएज्जेणं अतीव २ अभिवड्ढामि तं किञ्च अहं पुरा पोराणाणं जाव एगंनसोक्खयं उन्वेहमाणे विहरामि ?
तं जाव ताव अहं हिरन्नेणं वड्ढामि तं चेव जाव अभिवड्ढामि जाव मे सामंतरायाणोऽवि वसे वट्ठेनि नाव ता मे
सेयं कल्लं पाउप्पमायाए जाव जलंते सुबहुं लोहीलोहकडाहकडुच्छुयं तं वियं तावस भंडगं वडावेत्ता सिव भंडं कुमारं
रत्तेठावेत्ता तं सुबहुं लोहीलोहकडाहकडुच्छुयं तं वियं तावस भंडगं गहाय जे इमे गंगाकूले वाणपत्था तावसा भवन्ति
तं—होत्तिया पोत्तिया कोत्तिया जन्नई सड्ढई धालई हुं व उट्ट दंतुक्खलिया उम्मज्जया संमज्जगा निमज्जगा संपक्-
खाला उट्टकंइयगा अहोक्कंइयगा दाहिणकूलगा उत्तरकूलगा संखधमया कूलधमगा मितलुट्ठा इत्थितावसा जला-
भिसेयकिट्ठिणगाया अंबुवासिणो वाउवासिणो वक्कलवासिणो जलवासिणो चेलंवासिणो अबुभक्खिणो वायभ-
क्खिणो सेवालभक्खिणो मूलाहारा कंदाहारा पत्ताहारा तथाहारं पुप्फाहारा फलाहारा वीयाहारा परिमड्डियकंद-
मूलपंडुपत्तपुप्फफलाहारा उट्टंडा रुक्खमूलिया मंडलिया वणपासिणो दिसापोक्खिया आयावणाहिं पंचग्गितावेहिं
इंगालसोल्लियंपिव कंहुसोल्लियंपिव कट्टसाल्लियंपिव अप्पाणं जाव करेमाणा विहरन्ति [जहा उववाइण जाव कट्ट-
सोल्लियंपिव अप्पाणं करेमाणा विहरन्ति] ॥ तत्थ णं जे ते दिमापोक्खि यतावसा तेमि अंतियं मुंडे भवित्ता

११ शतके
उद्देशः ९
॥९४३॥

વ્યાખ્યા
પ્રશ્નશ્રિ:
॥૧૪૪॥

દિસાપોક્તિચયતાવસત્તાએ પઞ્ચદશાએ, પઞ્ચદશાએ ય જં સમાણે અધમેયારૂવં અભિગ્ગહં અભિગિણિહસ્સામિ-કપ્પહ
મે જાવજ્જીવાએ છટ્ટંછટ્ટેણં અનિચ્ચિત્તેણં દિસાચક્કવાલેણં તવોકમ્મેણં ઉઠ્ઠં વાહાઓ પગિજ્જિય ૨ જાવ વિહરિત્ત-
એત્તિકદ્દ, એવં સંપેહેતિ ॥

હવે કોઈ એક દિવસે શિવરાજાને પૂર્વરાત્રિના પાછલા ભાગમાં રાજ્યકારભારનો વિચાર કરતા આ આવો અધ્યવસાય-સંકલ્પ
ઉત્પન્ન થયો કે મારા પૂર્વ પુણ્યકર્મોનો પ્રભાવ છે, इत्यादि તામલિ તાપમની પેટે કહેવું, જે યાવત્ હું પુત્રોવડે, પશુઓવડે, રાજ્યવડે, રાષ્ટ્ર
વડે બલવડે, વાહનવડે, કોશવડે કોણાગારવડે, પુરવડે અને અન્ત:પુરવડે વૃદ્ધિ પામું છું. વઢી પુષ્પલ ધન, કનક, રત્ન યાવત્ સારભૂત
દ્રવ્યવડે અતિશય અત્યંત વૃદ્ધિ પામું છું તો શું હવે હું મારા પૂર્વ પુણ્યકર્મોના ફલરૂપ એકાન્ત મુશ્કેલી મોગવતો જ વિહરું ? તે માટે
જ્યાંસુધી હું હિરણ્યથી વૃદ્ધિ પામું છું, યાવત્ પૂર્વે કક્ષા પ્રમાણે વૃદ્ધિ પામું છું જ્યાંસુધી સામંત રાજાઓ મારે તાવે છે, ત્યાંસુધી મારે
કાલે પ્રાતઃકાળે સૂર્ય દેદીપ્યમાન થયે છતે ઘણી લોદીઓ, લોહના કડાયાં કડછા અને ત્રાંબાના બીજા તાપસના ઉપકરણોને ઘડાવીને
શિવભદ્ર કુમારને રાજ્યમાં સ્થાપીને ઘણી લોદીઓ, લોહના કડાયાં, કડછા અને ત્રાંબાના તાપસના ઉપકરણો લઈને, જે આ ગંગાને
કાંઠે વાનપ્રસ્થ તાપસો રહે છે, તે આ પ્રકારે-અગ્નિહોત્રી, પોતિક-વસ્ત્ર ધારણ કરનારા-इत्यादि 'ઉચવાહ' સૂત્રમાં કક્ષા પ્રમાણે યાવત્-
જેઓ કાષ્ઠથી શરીરને તપાવતા વિચરે છે, તે તાપસોમાં જે તાપસો દિશાપ્રોક્ષક (પાણી વડે દિશાને પૂજી ફલ પુષ્પાદિ ગ્રહણ કરનારા)
છે, તેઓની પાસે મારે મુંડ થઈને દિક્ષાપ્રોક્ષકતાપસપણે પ્રવ્રજ્યા અંગીકાર કરવી શ્રેય છે, પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરીને હું આ આવા પ્રકાર-
નો અમિગ્રહ ગ્રહણ કરીશ. તે આ પ્રકારે-યાવજીવ નિરંતર છટ્ટ છટ્ટ કરવાથી દિક્ષાચક્રવાલ તપકર્મ વડે ઊંચા હાથ રાખીને રહેવું મને
કલ્પે-એ પ્રમાણે તે શિવરાજા વિચારે છે.

૧૧મી સદી
ઉદ્દેશ: ૧
॥૧૪૪॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥९४६॥

संपेहेत्ता कल्लं जाव जलंते सुबहुं लोहीलोह जाव घडावेत्ता कोडुंबियपुरिसे सदावेइ सदावेत्ता एवं बयासी-खि-
प्पामेव भो देवाणुप्पिया ! हत्थिणागपुरं नगरं सन्निभतरवाहिरियं आसिय जाव तमाणत्तियं पच्चप्पिणंति, तए णं
से सिवे राया दोच्चपि कोडुंबियपुरिसे सदावेत्ति २ एवं बयासी-खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! सिवभइस्स कुमारस्स
महत्थं ३. विउलं रायाभिसेयं उवट्ठवेह, तए णं ते कोडुंबियपुरिस्ता तहेव जाव उवट्ठवेत्ति, तए णंसे सिवे राया
अणेगगणनायगदंडनायग जाव संधिपाल सद्धिं संपरिवुडे सिवभइं कुमारं सीहासणवरंसि पुरत्थाभिमुहं निसी-
यावेन्ति २ अट्ठसएणं सोवन्नियाणं कलसाणं जाव अट्ठसएणं भोमेज्जाणं कलमाणं सत्थिवट्ठीए जाव रवेणं महया २
रायाभिसेएणं अभिसिचइ २ पम्हलसुकुमालाए सुरभिए गंधकासाईए गायार्हं लूहेइ पम्ह० २ सरसेणं गोसीसेणं
एवं जहेव जमालिस्म अलंकारो तहेव जाव कप्परुक्खगंपिव अलंकियविभूसियं करंति २ करयल जाव कट्ठु सिव-
भइं कुमारं जएणं विजएणं बद्धावेत्ति जएणं विजएणं बद्धावेत्ता ताहिं इट्ठाहिं कंताहिं पियाहिं जहा उववाइए
कोणियस्स जाव परमाउं पालयाहिं इट्ठजणसंपरिवुडे हत्थिणपुरस्स नगरस्स अन्नोसि च बहूणं गामागरनगर
जाव विहराहित्तिकट्ठु जयजयसइं पउंजंति, तए णं से सिवभइे कुमारे राया जाए महया हिमवंत० वन्नओ
जाव विहरइ,

ए प्रमाणे विचारीने आवती काले प्रातःकाले सूर्य देदीप्यमान छते, अनेक प्रकारना लोटी, कडाया वगेरे तापसना उपकरणो
तैयार करावी पोताना कौडुंबिक पुरुषोने बोलावे छे. बोलावीने तेणे तेओने आ प्रमाणे कहु-हे देवानुप्रियो ! शीघ्र आ हस्तिनापुर

११ वतके
उद्देशः ९
॥९४५॥

આચાર્ય
પ્રશસ્તિ:
॥૧૪૬॥

નગરની બાહેર અને અંદર જલ છંટકાવી સાફકાવો-ઇત્યાદિ યાવત્ તેમ કરી તેઓ તેની આજ્ઞાને પાછી આપે છે. ત્યારપછી તે શિવ-રાજા ફરીને પણ તે કૌંડુંબિક પુરુષોને બોલાવે છે, બોલોવીને તેણે આ પ્રમાણેકહ્યું-હે દેવાનુપ્રિયો ! શીઘ્ર શિવભદ્ર કુમારના મહા-મર્યાદા યાવત્ વિપુલ રાજ્યાભિષેકની તૈયારી કરો. ત્યારબાદ એ કૌંડુંબિક પુરુષો તે પ્રમાણે યાવત્ રાજ્યાભિષેકની તૈયારી કરે છે, ત્યારપછી તે શિવરાજા અનેક ગણનાયક, દંડનાયક, યાવત્ સંધિપાલના પરિચારયુક્ત શિવભદ્ર કુમારને ઉત્તમ સિંહાસન ઉપર પૂર્વ દિશા સન્મુખ બેસાડે છે, બેસાડીને એકસો સાઠ સોનાના કલશોવડે, યાવત્ એકસો આઠ માટીના કલશોવડે, સર્વ ઋદ્ધિથી યાવત્ વાદિત્રાદિકના શબ્દોવડે મોટા રાજ્યાભિષેકથી અભિષેક કરે છે. ત્યારપછી પાંપણ જેવા સુકુમાલ અને સુગંધી ગંધવસ્ત્રવડે તેનાં શરીરને સાફ કરે છે, સાફ કરીને સરસ ગોશીર્ષચંદન વડે લેપ કરી યાવત્ જેમ જમાલિતું વર્ણન કર્યું છે તેમ કલ્પવૃક્ષની પેઠે તેને અલંકૃત-વિભૂષિત કરે છે. ત્યારપછી હાથ જોડી શિવભદ્રકુમારને જય અને વિજયથી વધાવે છે; વધાવીને હૃદય, કાન્ત, પ્રિય વાણીવડે આશીર્વાદ આપતા ઔપાપાતિક સૂત્રમાં કોણિક રાજા સંવન્ધે કહ્યા પ્રમાણે તેઓએ કહ્યું-યાવત્ તું દીર્ઘાયુષી થા, અને હૃદય જનના પરિચારયુક્ત હસ્તિનાપુર નગર અને વીજા અનેક ગ્રામ, આકર તથા નગરોત્તું સ્વામિપણું ભોગવ-ઇત્યાદિ કહીને તેઓ જય જય શબ્દ બોલે છે. ત્યારબાદ તે શિવભદ્ર કુમાર રાજા થયો, તે મોટા હિમાચલની પેઠે સર્વ રાજાઓમાં મુખ્ય થઈને યાવત્ વિહરે છે, અહીં શિવભદ્રરાજાનું વર્ણન કરવું.

तए णं से सिवे राया अन्नया कयाइं सोभणंसि तिहिकरणदिवसमुहुत्तनक्खत्तंसि विपुल असणपाणस्त्रा-
मइसाइमं उवक्खवावेति उवक्खवावेत्ता मित्तणाइनियगजावपरिजणं रायाणो य खत्तिया आमंतेति आमंतेत्ता

૧૧૪૬
જેઠાં ૧
॥૧૪૬॥

व्याख्या-
प्रशस्तिः
॥९४७॥

तओ पच्छा पहाए जाव सरीरे भोगणवेलाए भोगणमंडवंसि सुहासणवरगए तेणं मित्तणातिनियगसयण जाव परिजणेणं राणहि य खत्तिएहि य सद्धि विपुलं असणपाणखाइमसाइमं एवं जहा तामली जाव सक्कारेति संमाणेति सक्कारेत्ता संमाणेत्ता तं मित्तणाति जाव परिजणं रायाणो य खत्तिए यसिवभइं च रायाणं आपुच्छइ आपुच्छित्ता सुवहुं लोहीलोहकडाहकडुच्छुयं जाव भंडगं गहाय जे इमे गंगाकूलगा वाणपत्था तावसा भवंति तं चेव जाव तेसि अंतियं मुंडे भवित्ता दिसापोक्खियतावसत्ताए पव्वइए, पव्वइएऽविय णं समाणे अयमेयारूवं अभिग्गहं अभिगिण्हइ—कप्पइ मे जावज्जीवाए छट्ठं तं चेव जाव अभिग्गहं अभिगिण्हइ २ पढमं छट्ठकवमणं उवसंपज्जित्ताणं विहरइ ।

त्यारपछी ते शिवराजा अन्य कोइ दिवसे प्रशस्त तिथि, करण, दिवस अने नक्षत्रना योगमां विपुल अशन, पान खादिम अने स्वादिम वस्तुओने तैयार करावे छे. तैयार करावी मित्र, ज्ञाति, यावत् पोताना परिजनने, राजाओने अने क्षत्रियोने आमन्त्रण करे छे, आमन्त्रण करी तयार बाद स्नान करी यावत् शरीरने अलंकृत करी भोजनवेलाए भोजनमंडपमां उत्तम मुखासन उपर बेसी मित्र, ज्ञाति अने पोताना खजन यावत् परिजन साथे तथा राजा अने क्षत्रियो साथे विपुल अशन, पान, खादिम अने स्वादिम भोजन करी तामलितापसनी पेठे यावत् ते शिवराजा बधाओनो सत्कार करे छे, सन्मान करे छे. सत्कार अने सन्मान करीने मित्र, ज्ञाति, पोताना खजन, यावत् परिजननी तथा राजाओ, क्षत्रियो अने शिवभद्र राजानी रजा मागे छे. रजा मागीने अनेक प्रकारना लोढी, लोढाना कडायां, कडछा यावत् तापसना उचित उपकरणो लइने गंगाने कांठे जे आ वानप्रस्थ तापसो रहे छे—इत्यादि सर्व पूर्ववत्

११ शतके
उद्देशः
॥९४७॥

આચાર્યા
પ્રવચ્ચિ:
॥૧૪૮॥

જાણવું, યાવત્ તે દિશાપ્રોક્ષક તાપસોની પાસે દીક્ષિત થઈ દિશાપ્રોક્ષકતાપસરૂપે મત્રજ્યા ગ્રહણ કરા પ્રવાજત થઈન ત આ પ્રકારના અભિગ્રહ ધારણ કરે છે- 'મારે યાવજીવ નિરંતર છઠ્ઠુ છઠ્ઠુનો તપ કરવો કલ્પે'-ઇત્યાદિ પૂર્વવત્ અભિગ્રહ ગ્રહણ કરીને પ્રથમ છઠ્ઠુ તપનો સ્તોકાર કરી વિહરે છે.

તથા પાં સે સિવે રાયરિસી પદમચ્છદ્વક્ષમણપારણગંસિ આયાવણમૂમીઓ પચ્ચોરુહૃદ આયાવણમૂમિઓ પચ્ચોરુહિત્તા વાગલવત્થનિયત્થે જેણેવ સપ્પ ઉડ્ડપ્પ તેણેવ ઉવાગચ્છહ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા કિદ્ધિણસંકાહયગં ગિણ્ણહૃદ ગિણ્ણિત્તા પુરચ્છિમં વિસં પોક્કલેહ પુરચ્છિમાપ્પ દિસાપ્પ સોમે મહારાયા પત્થાણે પત્થિયં અભિરક્કલ્લ સિવં રાયરિસિં અભિં ૨, આણિ ય તત્થ કંદાણિ ય મૂલાણિ ય તયાણિ ય પત્તાણિ ય પુષ્પાણિ ય ફલાણિ ય બીયાણિ ય હરિયાણિ ય તાણિ અણુજાણઉત્તિ કટ્ટુ પુરચ્છિમં વિસં પસરતિ પુરં ૨ જાણિ ય તત્થ કંદાણિ ય જાવ હરિયાણિ ય તાં ગેણ્ણહૃદ ૨ કિદ્ધિણસંકાહયં મરેહ કદ્ધિં ૨ દબ્બે ય કુસે ય સમિહાઓ ય પત્તામોહં ચ ગેણ્ણેહ ૨ જેણેવ સપ્પ ઉડ્ડપ્પ તેણેવ ઉવાગચ્છહ ૨ કિદ્ધિણસંકાહયગં ઠવેહ કિદ્ધિં ૨ વેદિં વહેહ ૨ ઉવલેવણસંમજ્જણં કરેહ ઉં ૨ દબ્બસગબ્બકલસાહત્થગપ્પ જેણેવ ગંગા મહાનદી તેણેવ ઉવાગચ્છહ ગંગામહાનદીં ઓગાહેતિ ૨ જલમજ્જણં કરેહ ૨ જલકીહં કરેહ હાજલાભિસેયં કરેતિ ૨ આયંતે ચોક્કલે પરમસુહમ્મૂપ્પ દેવયપિતિકયકજ્જે દબ્બસગબ્બકલસાહત્થગપ્પ ગંગાઓ મ ૨ નદીઓ પચ્ચુત્તરહ ૨ જેણેવ સપ્પ ઉડ્ડપ્પ તેણેવ ઉવાગચ્છહ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા દબ્બેહિ ય કુસેહિ ય વાલુયાપ્પહિ ય વેતિં રપ્પતિ વેતિં રપ્પત્તા સરણં અરણિં મહેતિ સરં ૨ અરિં પાહેતિ ૨ અરિં સંધુકેહ ૨ સમિહાકટ્ટાહં

૧૧૪૮
વેદ્ય
॥૧૪૮॥

વ્યાખ્યા-
પ્રવૃત્તિ:
॥૧૪૯॥

પક્ષિત્વવદ્ સમિહાકટ્ટાઈ પક્ષિત્વવિત્તા અગ્નિં ઉજ્જાલેહ અગ્નિં ઉજ્જાલેત્તા—‘અગ્નિસ્સ વાહિણે પાસે, સત્તંગાઈ સમાદહે । તં-સકહં વક્કલં ઠાણં, સિજ્જાભંડં કમંડલું ॥ ૭૦ ॥ દંડદારું તહા પાણં, અહે તાઈ સમાદહે ॥ મહુણા ય ઘણ ય તંદુલેહિ ય અગ્નિં હુણહ, અગ્નિં હુણિત્તા ચરું સાહેહ, ચરું સાહેત્તા ચલિં વહસ્સદેવં કરેહ ચલિં વહ-સ્સદેવં કરેત્તા અતિહિપૂયં કરેહ અતિહિપૂયં કરેત્તા તઓ પચ્છા અપ્પણા આહારમાહારેતિ,

ત્યારવાદ પ્રથમ છટ્ટુ તપના પારણાના દિવસે તે શિવ રાજાર્ષિ આતાપના ભૂમિથી નીચે આવે છે, નીચે આવીને ચાલકલના વસ્ત્ર પહેરી જ્યાં પોતાની ઘુંપડી છે ત્યાં આવે છે, ત્યાં આવી કિદિન (વાંસનું પાત્ર) અને કાવડને ગ્રહણ કરે છે, ગ્રહણ કરી પૂર્વ દિશાને પ્રોક્ષિતકરી ‘પૂર્વ દિશાના સોમ મહારાજા ધર્મસાધનમાં પ્રવૃત્ત થયેલા શિવ રાજાર્ષિનું રક્ષણ કરો, અને પૂર્વ દિશામાં રહેલા કંદ, મૂલ, છાલ, પાંદડા, પુષ્પ, ફલ, બીજ અને હરિત-લીલી વનસ્પતિને લેવાની અનુજ્ઞા આપો’—એમ કહી તે શિવ રાજાર્ષિ પૂર્વ દિશા તરફ જાય છે, જઈને ત્યાં રહેલા કંદ, યાવત્-લીલી વનસ્પતિને ગ્રહણ કરીને પોતાની કાવડ ભરે છે. ત્યાર પછી. દર્ભ, કુશ, સમિધ-કાષ્ઠ અને જ્ઞાડની શાસ્ત્રાને મરડી પાંદડાઓને લે છે; લેઈને જ્યાં પોતાની ઘુંપડી છે ત્યાં આવે છે, આવીને કાવડને નીચે મૂકે છે, મૂકીને વેદિકાને પ્રમાર્જિત કરે છે; પછી વેદિકાને (છાણ પાણીવડે) લીંપી શુદ્ધ કરે છે. ત્યારવાદ ઢામ અને કલશને હાથમાં લઈ જ્યાં ગંગા મહાનદી છે, ત્યાં આવીને ગંગા મહાનદીમાં પ્રવેશ કરે છે, પ્રવેશ કરી ડુબકી મારે છે, જલક્રીડા કરે છે, અને સ્નાન કરે છે, પછી આચમન કરી ચોક્ષા થઈ-પરમ પવિત્ર થઈ દેવતા અને પિતૃ કાર્ય કરી ઢામ અને પાણીનો કલશ હાથમાં લઈ ગંગા મહાનદીથી બહાર નીકળીને જ્યાં પોતાની ઘુંપડી છે, ત્યાં આવે છે આવીને ઢામ, કુશ અને ચાલુકા વડે વેદિને બનાવે છે, બનાવી મથનકાષ્ઠવડે

૧૧મ્તકે
ઉદ્દેશ:૧
॥૧૪૯॥

બ્યાસ્યા
પ્રજ્ઞાતિ:
॥૯૫૦॥

અરણિને ઘસે છે, ઘસીને અગ્નિ પાઢે છે, પાડીને અગ્નિને સઠગાવે છે, પછી તેમાં સમિધના કાષ્ઠોને નાંચી તે અગ્નિને પ્રજ્વલિત કરે છે, અને અગ્નિની દક્ષિણ બાજુએ આ સાત વસ્તુઓ મુકે છે તે આ પ્રમાણે - “૧ સકથા (ઉપકરણવિશેષ), ૨ વલ્કલ, ૩ દીપ, ૪ શય્યાના ઉપકરણ, ૫ કમંડલ, ૬ દંડ અને ૭ આત્મા (પોતે). એ સર્વને એકઠા કરે છે.” પછી મધ, ઘી અને ચોખા વડે અગ્નિમાં હોમ કરે છે હોમ કરીને ચરુ-બલિ તૈયાર કરે છે, અને બલિથી વૈશ્વદેવની પૂજા કરે છે, ત્યારબાદ અતિથિની પૂજા કરી તે શિવ રાજર્ષિ પોતે આહાર કરે છે.

તદ્દાં નં સે સિવે રાયરિસી દોષ્ઠં છટ્ઠક્ષમણં ઉવસંપજ્ઞિત્તાણં વિહરહ, તદ્દાં નં સે સિવે રાયરિસી દોષ્ઠં છટ્ઠક્ષમણપારણગંસિ આયાવણભૂમીઓ પચ્છોરુહહ આયાવણં ૨ એવં જહા પદમપારણગં નવરં દાહિણગં દિસં પોક્ષેતિ ૨ દાહિણાએ દિસાએ જમે મહારાયા પથાણે પત્થિયં સેસં તં ચેવ આહારમાહારેહ, તદ્દાં નં સે સિવરાયરિસી તચ્ઠં છટ્ઠક્ષમણં ઉવસંપજ્ઞિત્તાણં વિહરતિ, તદ્દાં નં સે સિવે રાયરિસી સેસં તં ચેવ નવરં પચ્છચ્છિમાએ દિસાએ વરુણે મહારાયા પથાણે પત્થિયં સેસં તં ચેવ જાવ આહારમાહારેહ, તદ્દાં નં સે સિવે રાયરિસી ચઉત્થં છટ્ઠક્ષમણં ઉવસંપજ્ઞિત્તાણં વિહરહ, તદ્દાં નં સે સિવે રાયરિસી ચઉત્થં છટ્ઠક્ષમણં એવં તં ચેવ નવરં ઉત્તરદિસં પોક્ષેહ ઉત્તરાએ દિસાએ વેસમણે મહારાયા પથાણે પત્થિયં અભિરક્ષ્ણુ સિવં, સેસં તં ચેવ જાવ તઓ પચ્છા અપ્પણા આહારમાહારેહ ॥ (સૂત્રં ૪૧૭) ॥

ત્યારબાદ તે શિવરાજર્ષિ ફરીવાર છટ્ઠ તપ કરીને વિહરે છે, પછી તે શિવરાજર્ષિ આતાપનાભૂમિથી ઉતરીવ લકલનું વસ્ત્ર પહેરે છે,

૧૧૫૦૦
૧૧૫૦૦

આશ્વા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૯૫૧॥

इत्यादि बंधुं प्रथम पारणानी पेटे जाणवुं. परन्तु विशेष ए छे के बीजा पारणा वखते दक्षिण दिशाने प्रोक्षित करे-पूजे, तेम करीने एम कहे के 'दक्षिण दिशाना (लोकपाल) यम महाराजा प्रस्थान-परलोकसाधन-मां प्रवृत्त थयेल शिवराजर्षिनुं रक्षण करो' इत्यादि सर्व पूर्ववत् कहेवुं, यावत् पोते आहार करे छे. पछी ते शिवराजर्षि त्रीजा छट्ट तपने स्वीकारी विहरे छे, तेना पारणानी बधी इकीकत पूर्वनी पेटे जाणवी, परंतु विशेष ए छे के, पश्चिम दिशानुं प्रोक्षण-पूजन-करे, अने एम कहे के पश्चिम दिशाना (लोकपाल) वरुण महाराजा प्रस्थान-परलोक साधनमां प्रवृत्त थयेल शिव राजर्षिनुं रक्षण करो, बाकी बंधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. यावत् तयार पछी ते आहार करे. पछी ते शिवराजर्षि चोथा छट्टना तपने स्वीकारी विहरे छे-इत्यादि पूर्ववत् जाणवुं. परन्तु (चोथे पारणे) उत्तर दिशाने पूजे छे, अने एम कहे छे के 'उत्तर दिशाना (लोकपाल) वैश्रमण महाराजा धर्मसाधनमां प्रवृत्त थयेल शिवराजर्षिनुं रक्षण करो, बाकी बंधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं, यावत् तयार पछी पोते आहार करे छे. ॥ ४१७ ॥

तए णं तस्स सिवस्स रायरिसिस्स छट्ठंछट्ठेण अनिक्खित्तेणं दिसाचक्रवाल्लेणं जाव आयावेमाणस्स पगइमह-याए जाव विणीययाए अन्नया कयावि तयावरणिज्जाणं कम्माणं खओवसमेणं ईहापोहमग्गणगवेसणं करेमाणस्स विवभंगे नामं अन्नाणे समुप्पन्ने, से णं तेणं विवभंगनाणेणं समुप्पन्नेणं पासइ अस्मिं लोए सत्त दीवे सत्त समुदे तेण परं न जाणति न पासति, तए णं तस्स सिवस्स रायरिसिस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था-अत्थि णं ममं अइसेसे नाणदंसणे समुप्पन्ने, एवं खलु अस्मिं लोए सत्त दीवा सत्त समुदा, तेण परं वोच्छिन्ना दीवा य समुदा य, एवं संपेहेइ एवं २ आयावणभूमीओ पचोरुहइ आ० २ वागलवत्थनियत्थे जेणेव सए उडए

૧૧૪૮૬
ઉદ્દેશ્ય
॥૯૫૧॥

કચ્છા
પ્રશ્ન:
॥૧૫૨॥

તેણેવ ઉવાગચ્છહ ૨ સુબહું લોહીલોહકઢાહકડુચ્છયં જાવ મંડગં કિદિણસંકાહયં ચ ગેણહહ ૨ જેણેવ હત્થિણા-
પુરે નગરે જેણેવ તાવસાવસહે તેણેવ ઉવાગચ્છહ ઉવા૦ ૨ મંડનિક્કેવં કરેહ ૨ હત્થિણાપુરે નગરે સિંઘાડગતિગ-
જાવપહેસુ બહુજણસ્સ એવમાહક્કહ જાવ એવં પરુવેહ-અત્થિ ણં દેવાણુપ્પિયા ! મમં અતિસેસે નાણદંસણે સમુ-
પ્પન્ન, એવં મ્વલ્લુ અર્હિસ લોએ જાવ દીવા ય સમુદ્દા ય, તએ ણં તસ્સ સિવસ્સ રાયરિસિસ્સ અંતિયં એયમહં સોઘા
નિસમ્મ હત્થિણાપુરે નગરે સિંઘાડગતિગજાવ પહેસુ બહુજણો અન્નમન્નસ્સ એવમાહક્કહ જાવ પરુવેહ-એવં મ્વલ્લુ
દેવાણુપ્પિયા ! સિવે રાયરિસી એવં આહક્કહ જાવ પરુવેહ-અત્થિ ણં દેવાણુપ્પિયા ! મમં અતિસેસે નાણદંસણે
જાવ તેણ પરં વોચ્છિન્ના દીવા ય સમુદ્દા ય, સે કહમેયં મન્ને એવં ? ।

ए प्रमाणे निरंतर छट्ट छट्टना तप करवायी दिवचक्रवाल तप करता, यावत् आतापना लेता ते शिवराजर्षिने प्रकृतिनी भद्रता
अने यावद् विनीतताथी अन्य कोइ दिवसे तेना आवरणभूत कर्मोना क्षयोपशम थवाथी ईहा, अपोह, मार्गणा अने गवेषण करता
विभंग नामे ज्ञान उत्पन्न थयुं. पछी ते उत्पन्न थयेला ते विभंगज्ञान वढे आ लोकमां सात द्वीपो अने सात समुद्रो जुए छे, ते पछी
आगळ जाणता नथी, के जोता नथी. तयारबाद ते शिवराजर्षिने आ आवा प्रकारनो अव्यवसाय उत्पन्न थयो के, 'मने अतिशयवाळुं
ज्ञान अने दर्शन उत्पन्न थयुं छे, अने ए प्रमाणे आ लोकमां सात द्वीप अने सात समुद्रो छे, अने तयारपछी द्वीपो अने समुद्रो नथी'-
एए विचारे छे, विचारीने आतापना भूमिथी नीचे उतरे छे, अने बल्कलनां वल्लो पहेरी ज्यां पोतानी झुपडी छे त्यां आवी अनेक
प्रकारना लोढी, लोढाना कडायां अने कडछा यावद् बीजा उपकरणो अने कावडने ग्रहण करें छे, अने ज्यां हस्तिनापुर नगर छे अने

११२२
उद्देशः
॥१५२॥

આસ્વા-
પ્રજ્ઞાસિ:
॥૧૫૩॥

જ્યાં તાપસોનું યાવદ્ આશ્રમ છે ત્યાં આવે છે, આવીને ઉપકરણ વગેરેને મૂકે છે, અને હસ્તિનાપુર નગરમાં શૃંગાટક, ત્રિક, યાવદ્ રાજમાર્ગોમાં ઘણા માણસોને એમ કહે છે, યાવદ્ એમ પ્રરૂપે છે કે, 'હે દેવાનુપ્રિયો ! મને અતિશયવાલું જ્ઞાન અને દર્શન ઉત્પન્ન થયું છે, અને આ લોકમાં એ પ્રમાણે સાત દ્વીપો અને સાત સમુદ્રો છે,' ત્યારબાદ તે શિવરાજર્ષિ પાસેથી એ પ્રકારનું વચન સાંભળી, અવધારી હસ્તિનાપુર નગરમાં શૃંગાટક, ત્રિક, યાવદ્ રાજમાર્ગોમાં ઘણા માણસો પરસ્પર એમ કહે છે—યાવદ્ એમ પ્રરૂપે છે—હે દેવાનુપ્રિયો ! શિવરાજર્ષિ આ પ્રમાણે કહે છે—યાવત્ પ્રરૂપે છે કે હે દેવાનુપ્રિયો ! મને અતિશયવાલું જ્ઞાન અને દર્શન ઉત્પન્ન થયું છે, યાવત્ એ પ્રમાણે આ લોકમાં સાત દ્વીપ અને સાત સમુદ્રો છે, ત્યાર પછી નથી, તે એમ કેવી રીતે હોય ?

તેણં કાલેણં તેણં સમણં સામી સમોસઠે પરિસા જાવ પઢિગયા । તેણં કાલેણં તેણં સમણં સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ જેઠે અંતેવાસી જહા બિતિયસણ નિયંદુદેસણ જાવ અડમાણે બહુજણસદં નિસામેઙ્ગ બહુજણો અન્નમન્નસ્સ એવં આઙ્કલ્લઙ્ગ એવં જાવ પરૂવેઙ્ગ—એવં ચલ્લુ દેવાણુપ્પિયા ! સિવે રાયરિસી એવં આઙ્કલ્લઙ્ગ જાવ પરૂવેઙ્ગ—અત્થિ ણં દેવાણુપ્પિયા ! તં ચેવ જાવ વોચ્છિન્ના દીવા ય સમુદ્દા ય, સે કહમેયં મન્ને એવં?, તણં ણં ભગવં ગોયમે બહુજણસ્સ અંતિયં એયમઠ્ઠં સોચ્છા નિસમ્મ જાવ સઙ્ગે જહા નિયંદુદેસણ જાવ તેણ પરં વોચ્છિન્ના દીવા ય સમુદ્દા ય, સે કહમેયં મંતે ! એવં?, ગોયમાદિ સમણે ભગવં મહાવીરે ભગવં ગોયમં એવં વયાસી—જન્નં ગોયમા ! સે બહુજણે અન્નમન્નસ્સ એવમાતિકલ્લઙ્ગ તં ચેવ સઙ્ગં ભાણિયઙ્ગ જાવ મંડનિક્કલેવં કરેતિ હત્થિણાપુરે નગરે સિંચાડગ ૦ તં ચેવ જાવ વોચ્છિન્ના દીવા ય સમુદ્દા ય, તણં ણં તસ્સ સિવસ્સ રાયરિસિસ્સ અંતિયં એયમઠ્ઠં સોચ્છા નિસમ્મ તં ચેવ

૧૧૩૩૩
ઉદ્દેશ્ય
॥૧૫૩॥

જ્ઞાસ્વ્યા
પ્રજ્ઞસિઃ
॥૧૫૪॥

સઘ્વં ભાણિયન્વં જાવ તેણ પરં વોચ્છિન્ના દીવા ય સમુદ્ધા ય તણ્ણ મિચ્છા, અહં પુણ ગોયમા ! એવમાહ્વસ્વામિ જાવ પરુવેમિ—એવં ત્વલ્લુજંબુદીવાદીયા દીવા લવણાદીયા સમુદ્ધા સંઠાળઓ એગવિહિવિહાણા વિત્થારઓ અણેગવિહિવિહાણા એવં જહા જીવાભિગમેજાવ સયંભૂરમણપજ્જવસાણા અર્સિસિ તિરિયલો ? અસંલેજે દીવસમુદે પક્કસે સમણાડસો ! ॥

તે કાલે—તે સમયે મહાવીરસ્વામી સમોસર્યા, પર્ષદ્ પળ પાછી ગઈ. તે કાલે—તે સમયે શ્રમણ મગવન્ મહાવીરના મોટા શિષ્ય ઇંદ્રભૂતિ નામે અનગાર વીઝા શતકના નિર્ગ્રન્થોદેશકમાં વર્ણવ્યા પ્રમાણે યાવત્ મિશ્વાએ જતા ઘણા માણસોનો શબ્દ સાંભળે છે—બહુ માણસો પરસ્પર આ પ્રમાણે કહે છે—‘યાવત્ પ્રરૂપે છે કે ‘હે દેવાનુપ્રિયો ! શિવ રાજાર્ષિ એમ કહે છે—‘યાવત્ એમ પ્રરૂપે છે—‘હે દેવાનુપ્રિયો ! મને અતિ યવાલું જ્ઞાન અને દર્શન ઉત્પન્ન થયું છે, અને યાવત્ સાત દ્વીપ અને સાત સમુદ્રો છે, ત્યાર પછી દ્વીપો અને સમુદ્રો નથી,’ તો એ પ્રમાણે કેમ હોય ? [પ્ર૦] ત્યાર પછી મગવાન્ ગૌતમે ઘણા માણસો પાસે આ વાત સાંભળી, અવધારી શ્રદ્ધાવાળા થઈ નિર્ગ્રન્થ ઉદેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવત્ શ્રમણ મગવંત મહાવીરને પૂછ્યું—‘હે મગવન્ ! શિવરાજર્ષિ કહે છે કે—‘યાવત્ સાત દ્વીપ અને સાત સમુદ્ર છે, ત્યાર પછી કાંઈ નથી’ તો એ પ્રમાણે કેમ હોઈ શકે ? [ઉ૦] ‘હે ગૌતમ ! એમ કહી શ્રમણ મગવાન્ મહાવીરે ગૌતમને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે ગૌતમ ! ઘણા માણસો જે પરસ્પર એ પ્રમાણે કહે છે,—‘ઈત્યાદિ બધું કહેવું, યાવત્ તે શિવરાજર્ષિ પોતાના ઉપકરણો મૂકે છે અને હસ્તિનાપુર નગરમાં જઈ શૃંગાટક, ત્રિક અને બહુ પ્રકારના માર્ગોમાં આ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્ સાત દ્વીપો અને સમુદ્રો છે ત્યાર પછી નથી, ત્યારબાદ તે શિવરાજર્ષિની પાસે આ વાત સાંભળી અર્થ અવધારી હસ્તિનાપુર નગરમાં માણસો પરસ્પર આ પ્રમાણે કહે છે કે—‘યાવત્ સાત દ્વીપ અને સમુદ્રો છે, તે પછી, કાંઈ નથી’ ઇત્યાદિ, તે મિથ્યા (અસત્ય) છે. હે ગૌતમ ! હું એ પ્રમાણે કહું છું,

૧૧૫૪
૧૧૫૪

આસ્થા-
પ્રશ્ન:
॥૧૫૫॥

યાવત્ પ્રરુપું છું-એ પ્રમાણે જંબુદ્વીપાદિ દ્વીપો અને લવણાદિ સમુદ્રો વધા (વૃદ્ધાકારે) હોવાથી) આકારે એક સરસા છે, પણ વિશાલતાએ દ્વિગુણ દ્વિગુણ વિસ્તારવાળા હોવાથી અનેક પ્રકારના છે-હત્યાદિ સર્વ 'જીવાભિગમ'માં કશા પ્રમાણે જાણવું, યાવત્ હે આયુષ્મન્ શ્રમણ! આ તિર્યંગલોકમાં સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રપર્યન્ત અસંખ્યાત દ્વીપો અને સમુદ્રો કશા છે.

અતિથિ ણં મંતે! જંબુદ્વીપે દીવે દન્વાદ્ સવન્નાદ્ અવન્નાદ્ સગંધાદ્ અગંધાદ્ સરસાદ્ અરસાદ્ સફાસાદ્ અફાસાદ્ અન્નમન્નવદ્દાદ્ અન્નમન્નપુદ્દાદ્ જાવ ઘટ્તાદ્ ચિદ્દંતિ?, હંતા અતિથિ! અતિથિ ણં મંતે! લવણસમુદ્દે દન્વાદ્ સવન્નાદ્ અવન્નાદ્ સગંધાદ્ અગંધાદ્ સરસાદ્ અરસાદ્ સફાસાદ્ અફાસાદ્ અન્નમન્નવદ્દાદ્ અન્નમન્નપુદ્દાદ્ જાવ ઘટ્તાદ્ ચિદ્દંતિ?, હંતા અતિથિ! અતિથિ ણં મંતે! ધાયદ્સંઘે દીવે દન્વાદ્ સવન્નાદ્ અવન્નાદ્ સગંધાદ્ અગંધાદ્ સરસાદ્ અરસાદ્ સફાસાદ્ અફાસાદ્ અન્નમન્નવદ્દાદ્ અન્નમન્નપુદ્દાદ્ જાવ ઘટ્તાદ્ ચિદ્દંતિ?, હંતા અતિથિ! તદ્ ણં સા મહતિમહાલિયા મહાપરિસા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં એયમદ્દં સોચા નિસમ્મ હદ્દતુદ્દા સમણં ભગવં મહાવીરં વંદહ નમંસહ વંદિત્તા નમંસિત્તા જામેવ દિસં પાડન્ભૂયા તામેવ દિસં પહિગયા, તદ્ ણં હત્થિણાપુરે નગરે સિંઘાડગજાવપહેસુ બહુજણો અન્નમન્નસ્સ એવમાહક્વહ જાવ પરુવેહ-જમ્મં દેવાણુપ્પિયા! સિવે રાયરિસી એવમાહક્વહ જાવ પરુવેહ-અતિથિ ણં દેવાણુપ્પિયા! મમ્મં અતિસેસે નાણે જાદ સમુદ્દા ય તં નો ઇણદ્દે સમદ્દે, સમણે ભગવં મહાવીરે એવમાહક્વહ જાવ પરુવેહ-એવં સ્વલુ એયસ્સ સિવસ્સ રાયરિસિસ્સ છદ્દંછદ્દેણંતં ચેવ જાવ મંડનિક્કલેવં કરેહ મંડનિક્કલેવં કરેતા હત્થિણાપુરે નગરે સિંઘાડગ જાવ સમુદ્દા ય, તદ્ ણં તસ્સ સિવસ્સ રાયરિસિસ્સ અંતિયં એયમદ્દં સોચા નિસમ્મ જાવ

૧૧૫૫
અસ્થા-
પ્રશ્ન:
॥૧૫૫॥

११ अतः
उद्देशः ९
॥९५६॥

આસ્થા-
પ્રશ્ન:
॥૯૫૭॥

કહે છે કે મ.ત્ર સાત દ્વીપ સમુદ્રો છે' તે મિથ્યા છે, યાવત્ શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર એ પ્રમાણે કહે છે કે-હે આયુષ્મન્ શ્રમણ ! જંબુ-દ્વીપાદિ દ્વીપો અને લવણાદિ સમુદ્રો એક સરસા આકારે છે-ઇત્યાદિ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, યાવત્ અસંખ્યાતા દ્વીપ-સમુદ્રો કહ્યા છે.'

તેણે તે સિવે રાયરિસી બહુજનસ્સ અંતિય ઇયમટ્ટ સોચા નિસમ્મ સંકિય કંઘિય વિતિગિચ્છિય ભેદસ-માવન્ને કલુસસમાવન્ને જાણે યાવિ હોત્થા, તેણે તે સિવસ્સ રાયરિસિસ્સ સંકિયસ્સ કંઘિયસ્સ જાવ કલુસ-સમાવન્નેસસે વિભંગે અન્નાણે સિપ્પામેવ પરિવડિય, તેણે તે સિવસ્સ રાયરિસિસ્સ અયમેયારૂવે અન્મત્થિય જાવ સમુપ્પજ્જિત્થા—એવં ચલુ સમણે ભગવં મહાવીરે આદિગરે તિત્થગરે જાવ સઙ્ગન્નુ સઙ્ગવદરિસી આગાસ-ગણં ચક્રેણં જાવ સહસંચવણે ઉજ્જાણે અહાપડિરૂવં જાવ વિહરહ, તં મહાફલં ચલુ તહારૂવાણં અરહંતાણં ભગ-વંતાણં નામગોયસ્સ જહા ઉવવાહણે જાવ ગહણયાણે, તં ગચ્છામિ ણં સમણં ભગવં મહાવીરં વંદામિ જાવ પઙ્ગુ-વાસામિ, એવં ણે હહમ્ભવે ય પરમ્ભવે ય જાવ ભવિસ્સહત્તિકટ્ટુ એવં સંપેહેતિ ॥

ત્યાર બાદ તે શિવરાજર્ષિ ઘણા માણસો પાસેથી એ વાતને સાંભળીને અને અવધારીને શંકિત કાંક્ષિત, સંદિગ્ધ, અનિશ્ચિત અને કલુષિત ભાવને પ્રાપ્ત થયા, અને શંકિત, કાંક્ષિત, સંદિગ્ધ, અનિશ્ચિત અને કલુષિત ભાવને પ્રાપ્ત થયેલા શિવરાજર્ષિનું વિભંગ નામે અજ્ઞાન તરતજ નાશ પામ્યું. ત્યાર પછી તે શિવરાજર્ષિને આવા પ્રકારનો આ સંકલ્પ યાવત્ ઉત્પન્ન થયો—“એ પ્રમાણે શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીર ધર્મની આદિ કરનારા, તીર્થંકર, યાવત્ સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્શી છે; અને તેઓ આકાશમા ચાલતા ધર્મચક્રવર્તી યાવત્ સહસ્રામ્રવન નામે ઉદ્યાનમાં યથાયોગ્ય અવગ્રહ ગ્રહણ કરી યાવત્ વિહરે છે. તો તેવા પ્રકારના અરિહંત ભગવંતોના નામગોત્રનું શ્રવણ કરવું તે મહા

૧૧૭૭૭
ઉદ્દેશ્ય
॥૯૫૭॥

આપાશ્વ્યા
પ્રજ્ઞાપ્તિઃ
॥૯૫૮॥

ફલવાલું છે, તો અભિગમન વંદનાદિ માટે તો શું કહેવું?—ઇત્યાદિ ઔપપાતિક સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, યાવત્ એક આર્ય ધાર્મિક સુવચનનું શ્રવણ કરવું માહા ફલવાલું છે, તો તેના વિપુલ અર્થનું અવધારણ કરવા માટે તો શું કહેવું? તેથી હું શ્રવણ ભગવાન મહા-વીરની પાસે જાઉં, વાંદુ અને નમું, યાવત્ તેઓની પર્યુપાસના કરું, એ મને આ ભવમાં અને પરભવમાં યાવત્ શ્રેયને માટે થશે” એમ વિચારે છે.

एवं २ त्ता जेणेव तावसावसहे तेणेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता तावसावसहं अणुप्पविसति २ त्ता सुबहुं लोहीलोहकडाह जाव किदिणसंकातिगं च गेणहइ गेणिहत्ता तावसावसहाओ पडिनिक्खमति ताव० २ परिवडियविब्भंगे हत्थिणागपुरं नगरं मज्झमज्झेणं निग्गच्छइ निग्गच्छित्ता जेणेव सहसंबवणे उज्जाणे जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीरं तिकखुत्तो आयाहिणपया-हिणं करेइ वंदति नमंसति वंदित्ता नमंसित्ता नचासन्ने नाइदूरे [ग्रन्थाग्रम् ७०००] जाव पंजलिउडे पज्जुवासइ, तए णं समणे भगवं महावीरे सिवस्स रायरिसिस्स तीसे य महतिमहालियाए जाव आणाए आराहए भवइ, तए णं से सिवे रायरिसी समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मं सोच्चा निसम्म जहा खंदओ जाव उत्तर-पुरच्छिमं दिसिभागं अवक्कमइ २ सुबहुं लोहीलोहकडाह जाव किदिणसंकातिगं एगंते एदेइ ए० २ समयेव पंच-सुट्ठियं लोयं करेति समये० २ समणं भगवं महावीरं एवं जहेव उसभदत्ते तहेव पव्वइओ तहेव इक्कारस अंगाहं अहिज्जति तहेव मन्वं जाव सन्वदुक्खप्पहीणे ॥ (सूत्रं ४१८) ॥

૧૧૪૮૬
વહેશ:૯
॥૯૫૮॥

આશ્વાસના
પ્રશ્નસિઃ
॥૯૫૯॥

ए प्रमाणे विचार करी ज्यां तापसोनो मठ छे त्यां आवे छे. आवी तापसोना मठमां प्रवेश करी घणी लोढी, लोढाना कडाया यावत् कावड वगेरे उपकरणोने छेइ तापसोना आश्रमथी नीकळे छे. नीकळीने विभंगज्ञानरहित ते शिवराजर्षि हस्तिनापुर नगरनी वच्चो वच्च थईने ज्यां सहस्राश्रवन नामे उद्यान छे, ज्यां श्रमण भगवान् महावीर छे त्यां आवे छे. आवीने श्रमण भगवान् महावीरने त्रण वार प्रदक्षिणा करीने वांदे छे अने नमे छे. वांदी अने नमीने तेओथी बहु नजीक नहीं अने बहुदूर नहीं तेम उभा रही यावत् हाथ जोड़ी ते शिवराजर्षि श्रमण भगवंत महावीरनी उपासना करे छे. त्यार बाद ते शिवराजर्षिने अने मोटायां मोटी पर्षदने श्रमण भगवंत महावीर धर्म वीर धर्मकथा कहे छे. अने यावत् ते शिवराजर्षि आज्ञाना आराधक थाय छे. पछी ते शिवराजर्षि श्रमण भगवान् महावीरनी पासेथी धर्मने सांभळी अने अवधारी स्कंदकना प्रकरणमां कछा प्रमाणे यावत् ईशान कोण तरफ जइ घणी लोढी, लीढाना कडाया यावत् कावड वगेरे तापसोचित उपकरणोने एकांत जग्याए मूके छे. मूकीने पोतानी मेळे पंच मुष्टि लोच करी, श्रमण भगवंत महावीर पासे ऋषभदत्तनी पेठे प्रव्रज्यानो स्वीकार करे छे, अने ते प्रमाणे अग्यार अंगोनुं अध्ययन करे छे, तथा एज प्रमाणे यावत् ते शिवराजर्षि सर्व दुःखथी मुक्त थाय छे. ॥ ४१८ ॥

भंतेत्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदह नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी-जीवा णं भंते ! सिज्झमाणा कयरंमि संघयणे सिज्झंति ?, गोयमा ! वयरोसभणारायसंघयणे सिज्झंति एवं जहेव उववाइए तहेव संघयणं संठाणं उच्चत्तं आउयं च परिवसणा, एवं सिद्धिगंडिया निरवसेसा भाणियव्वा जाव अन्वायाहं सोक्खं अणुहवं (हुंती) ति सामया सिद्धा । सेव भंते ! २ ति ॥ (सूत्रं ४१९) सिवो समत्तो ॥ ११-९ ॥

૧૧મ્વત્તકે
ઉદ્દેશ:૧
॥૯૫૯॥

વ્યાખ્યા
પ્રસન્નિ:
॥૧૬૦॥

‘હે ભગવન્’ ! એમ કહી ભગવાન્ ગૌતમ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદે છે અને નમે છે, વાંદી અને નમીને ભગવંત ગૌતમે આ પ્રમાણે પૂછ્યું—[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સિદ્ધ થતા જીવો કયા સંઘયણમાં સિદ્ધ થાય ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો વજ્રઋષમનારાચ સંઘયણમાં સિદ્ધ થાય”-ઇત્યાદિ ઔપપાતિકસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે “સંઘયણ, સંસ્થાન, ઉંચાઈ, આયુષ, પરિવસના (વાસ)”-અને એ પ્રમાણે આસ્ત્રી સિદ્ધિંગણિકા કહેવી; યાવત્ અવ્યાબાધ (દુઃસ્વરહિત) શાશ્વત સુત્વને સિદ્ધો અનુભવે છે. ‘હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે’ એમ કહી યાવત્ વિહરે છે. ॥ ૪૧૯ ॥

ભગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ ભગવતીસૂત્રના ૧૧ મા શતકમાં નવમા ઉદ્દેશાનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

ઉદ્દેશક ૧૦.

રાયગિહે જાવ એવં વયાસી-કતિવિહે ણં ભંતે ! લોણ પન્નત્તે ?, ગોયમા ! ચડવિહે લોણ પન્નત્તે, તંજહા-દન્વ-લોણ ચેત્તલોણ કાલલોણ ભાવલોણ । ચેત્તલોણ ણં ભંતે ! કતિવિહે પન્નત્તે ?, ગોયમા ! તિવિહે પન્નત્તે, તંજહા—અહોલોચચેત્તલોણ ૧ તિરિયલોચચેત્તલોણ ૨ ઉટ્ઠલોચચેત્તલોણ ૩ । અહોલોચચેત્તલોણ ણં ભંતે ! કતિવિહે પન્નત્તે ?, ગોયમા ! સત્તવિહે પન્નત્તે, તંજહા-ચયણપ્પમાપુદ્ધિઅહેલોચચેત્તલોણ જાવ અહેસત્તમાપુદ્ધિઅહોલોચચેત્તલોણ । તિરિયલોચચેત્તલોણ ણં ભંતે ! કતિવિહે પન્નત્તે ?, ગોયમા ! અસંચેજ્જવિહે પન્નત્તે, તંજહા-જંબુદ્વીપે તિરિયચેત્તલોણ જાવ સયંભૂરમણસમુદ્દે તિરિયલોચચેત્તલોણ । ઉટ્ઠલોચચેત્તલોણ ણં ભંતે ! કતિવિહે પન્નત્તે ?, ગોયમા ! પન્નરસવિહે

૧૧ શતકે
ઉદ્દેશક ૧૦
॥૧૬૦॥

व्याख्या-
प्रश्नसिः
॥९६१॥

पन्नत्ते, तंजहा—सोहम्मकप्पउड्डलोगखेत्तलोए जाव अच्चुयउड्डलोए मेवेज्जविमाणउड्डलोए अणुत्तरविमाण० इसिं-
पभारपुढविउड्डलोगखेत्तलोए । अहोलोगखेत्तलोए णं भंते ! किंसंठिए पन्नत्ते ?, गोयमा ! तप्पागारसंठिए पन्नत्ते ।

[प्र०] राजगृह नगरमां (गौतम) यावद् आ प्रमाणे बोलया—हे भगवन् ! लोक केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम !
लोक चार प्रकारनो कह्यो छे, ते आ प्रमाणे—१ द्रव्यलोक, २ क्षेत्रलोक, ३ काललोक अने ४ भावलोक. [प्र०] हे भगवन् ! क्षेत्र-
लोक केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! त्रण प्रकारनो कह्यो छे, ते आ प्रमाणे—१ अधोलोकक्षेत्रलोक, २ तिर्यग्लोकक्षेत्रलोक
अने ३ ऊर्ध्वलोकक्षेत्रलोक. [प्र०] हे भगवन् ! अधोलोकक्षेत्रलोक केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! सात प्रकारनो
कह्यो छे, ते आ प्रमाणे—१ रत्नप्रभापृथिवीअधोलोकक्षेत्रलोक, यावत् ७ अधःसप्तमपृथिवीअधोलोकक्षेत्रलोक. [प्र०] हे भगवन् !
तिर्यग्लोकक्षेत्रलोक केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! असंख्य प्रकारनो कह्यो छे, ते आ प्रमाणे—जंबूद्वीपतिर्यग्लोकक्षेत्र-
लोक, यावत् स्वयंभूस्मणसमुद्रतिर्यग्लोकक्षेत्रलोक. [प्र०] हे भगवन् ! ऊर्ध्वलोकक्षेत्रलोक केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम !
पंदर प्रकारनो कह्यो छे, ते आ प्रमाणे—१ सौधर्मकल्पऊर्ध्वलोकक्षेत्रलोक, यावद् १२ अच्युतकल्पऊर्ध्वलोकक्षेत्रलोक, १३ ग्रैवेयकवि-
मानऊर्ध्वलोकक्षेत्रलोक, १४ अनुत्तरविमानऊर्ध्वलोकक्षेत्रलोक अने १५ ईषत्प्राग्भारपृथिव ऊर्ध्वलोकक्षेत्रलोक. [प्र०] हे भगवन् !
अधोलोकक्षेत्रलोक केवा संस्थाने छे ? [उ०] हे गौतम ! अधोलोक त्रापाने आकारे छे.

तिरियलोयखेत्तलोए णं भंते ! किंसंठिए पन्नत्ते ?, गोयमा ! झल्लरिसंठिए पन्नत्ते । उड्डलोलोयखेत्तलोयपुच्छा
उड्डमुहंगाकारसंठिए पन्नत्ते । लोए णं भंते ! किंसंठिए पन्नत्ते ?, गोयमा ! सुपइड्डगसंठिए लोए पन्नत्ते, तंजहा—

११ शतके
उद्देशः १०
॥९६१॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९६२॥

हेहा विच्छिन्ने मज्जे संखित्ते जहा सत्तमसए पढमुद्देसए जाव अंतं करेंति । अलोए णं भंते ! किंसंठिए पन्नत्ते ?, गोयमा ! झुसिरगोलसंठिए पन्नत्ते ॥ अहेलोगखेत्तलोए णं भंते ! किं जीवा जीवदेसा जीवपएसा ! एवं जहा इंदा दिसा तहेव निरवसेसं भाणियव्वं जाव अद्दासमए । तिरियलोयखेत्तलोए णं भंते ! किं जीवा० ?, एवं चेव, एवं उड्डलोयखेत्तलोएवि, नवरं अरूवी छव्विहा, अद्दासमओ नत्थि॥

[प्र०] हे भगवन् ! तिर्यग्लोकक्षेत्रलोक केवा संस्थाने छे ? [उ०] हे गौतम ! ते झालरने आकारे छे. [प्र०] हे भगवन् ! ऊर्ध्वलोकक्षेत्रलोक केवा आकारे छे ? [उ०] हे गौतम ! उभा मृदंगने आकारे छे. [प्र०] हे भगवन् ! लोक केवा आकारे संस्थित छे ? [उ०] हे गौतम ! लोक सुप्रतिष्ठकने आकारे संस्थित छे, ते आ प्रमाणे—“नीचे पढोळो, मध्यभागमां संक्षित-संकीर्ण”—इत्यादि सातमा शतकना प्रथम उद्देशकमां कक्षा प्रमाणे कहेवुं. (ते लोकने उत्पन्न ज्ञान दर्शनने धारण करनारा केवलज्ञानी जाणे छे अने त्यार पछी सिद्ध थाय छे) यावद् ‘सर्व दुःखोनो अन्त करे छे’. [प्र०] हे भगवन् ! अलोक केवा आकारे कक्षो छे ? [उ०] हे गौतम ! अलोक पोला गोळाने आकारे कक्षो छे. [प्र०] हे भगवन् ! अधोलोकक्षेत्रलोक शुं जीवरूप छे, जीवदेशरूप छे, जीवप्रदेशरूप छे इत्यादि ? [उ०] हे गौतम ! जेम एन्द्री दिशा संबन्धे कहुं छे ते प्रमाणे सर्व अहिं जाणवुं. यावद् अद्दासभय (काल) रूप छे’. [प्र०] हे भगवन् ! तिर्यग्लोक शुं जीवरूप छे इत्यादि ? [उ०] पूर्ववत् जाणवुं. ए प्रमाणे ऊर्ध्वलोकक्षेत्रलोक संबन्धे पण जाणवुं; परन्तु विशेष ए छे के ऊर्ध्वलोकमां अरूपी द्रव्य छ प्रकारे छे, कारण के त्यां अद्दा समय नथी.

लोए णं भंते ! किं जीवा जहा वितियसए अत्थिउद्देसए लोयागासे, नवरं अरूवी सत्तवि जाव अहम्मत्थि-

११ शतके
उद्देशः १०
॥९६२॥

આસ્થા-
પ્રશ્ન:
॥૧૬૩॥

કાયસ્સ પપ્પસા નો આગાસત્થિકાયે આગાસત્થિકાયસ્સ દેસે આગાસત્થિકાયસ્સપપ્પસા અદ્દાસમપ્પ સેસં તં
ચેવ ॥ અલોપ્પ ણં ભંતે ! કિં જીવાં ? એવં જહા અત્થિકાયઉદ્દેસપ્પ અલોપ્પાગાસે તહેવ નિરુપ્પસેસં જાવ અણંતમા-
ગૂણે ॥ અહેલોગલ્લેત્તલોગસ્સ ણં ભંતે ! ઇંમિ આગાસપપ્પસે કિં જીવા જીવદેસા જીવપપ્પસા અજીવા અજીવદેસા
અજીવપપ્પસા ? , ગોયમા ! નો જીવા જીવદેસાવિ જીવપપ્પસાવિ અજીવાવિ અજીવદેસાવિ અજીવપપ્પસાવિ, જે જીવ-
દેસા તે નિયમા ઇંદિયદેસા ? અહવા ઇંદિયદેસા ય બેહંદિયસ્સ દેસે ૨ અહવા ઇંદિયદેસા ય બેહંદિયાણ ય
દેસા ૩ એવં મજ્જિલ્લુવિરહિઓ જાવ અણિંદિયસુ જાવ અહવા ઇંદિયદેસા ય અણિંદિયાણ ય દેસા ય, જે જીવ-
પપ્પસા તે નિયમા ઇંદિયપપ્પસા ? અહવા ઇંદિયપપ્પસા ય બેંદિયસ્સ પપ્પસા ૨ અહવા ઇંદિયપપ્પસા ય બેહં
દિયાણ ય પપ્પસા ૩ એવં આહલ્લુવિરહિઓ જાવ પંચિંદિયસુ, અણિંદિયસુ તિયમંગો, જે અરુહી અજીવા તે દુવિહા
પણ્ણત્તા, તંજહા-રુહી અજીવા ય અરુહી અજીવા ય, રુહી તહેવ, જે અરુહી અજીવા તે પંચવિહા પણ્ણત્તા, તંજહા-નો
ધમ્મત્થિકાપ્પ ધમ્મત્થિકાયસ્સ દેસે ? ધમ્મત્થિકાયસ્સ પપ્પસે ૨ એવં અહમ્મત્થિકાયસ્સવિ ૪ અદ્દાસમપ્પ ૫ ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! લોક શું જીવ છે ? [ઉ૦] ધીજા શતકના અસ્તિઉદ્દેશકમાં લોકાકાશને વિષે કહ્યું છે તે પ્રમાણે
અહિં જાણવું. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે અહિં અરુપી સાત પ્રકારે જાણવા, યાવદ્ ૪ 'અધર્મસ્તિકાયના પ્રદેશો, ૫ નોઆકાશસ્તિકાય-
રૂપ, આકાશસ્તિકાયનો દેશ, ૬ આકાશસ્તિકાયના પ્રદેશો અને ૭ અદ્દાસમય. બાકી પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ !
અલોક શું જીવ છે ? [ઉ૦] જેમ અસ્તિકાયઉદ્દેશકમાં અલોકાકાશને વિષે કહ્યું છે તે પ્રમાણે વધુ અહિં જાણવું, યાવત્ તે

૧૧૪૪
ઉદ્દેશ: ૧૦
॥૧૬૩॥

ધ્યાન્યા-
પ્રજ્ઞાસિઃ
॥૯૬૪॥

(સર્વાકાશના) 'અનન્તમા ભાગ ન્યૂન છે'. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અધોલોકક્ષેત્રલોકના એક આકાશપ્રદેશમાં શું ૧ જીવો ૨ જીવના દેશો ૩ અજીવો, ૪ અજીવોના દેશો અને ૫ અજીવના પ્રદેશો છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જીવો નથી, પણ જીવોના દેશો, જીવોના પ્રદેશો, અજીવો, અજીવના દેશો અને અજીવના પ્રદેશો છે. તેમાં ત્યાં જે જીવોના દેશો છે તે અવશ્ય ૧ એકેન્દ્રિયજીવોના દેશો છે ૨ અથવા એકેન્દ્રિય જીવોના દેશો અને બેન્દ્રિય જીવોના દેશ છે, ૩ અથવા એકેન્દ્રિય જીવોના દેશો અને બેન્દ્રિયોના દેશો છે. ૫ પ્રમાણે મધ્યમ ભંગરહિત વાકીના વિકલ્પો યાવદ્ અનિન્દ્રિયો-સિદ્ધો સંબન્ધે જાણવા. યાવદ્ 'એકેન્દ્રિયોના દેશો અને અનિન્દ્રિયોના દેશો' છે, તથા ત્યાં જે જીવના પ્રદેશો છે તે અવશ્ય એકેન્દ્રિય જીવોના પ્રદેશો છે, ૧ અથવા એકેન્દ્રિય જીવોના પ્રદેશો અને એક બેન્દ્રિય જીવના પ્રદેશો છે, ૨ અથવા એકેન્દ્રિય જીવોના પ્રદેશો અને બેન્દ્રિયોના પ્રદેશો છે. ૫ પ્રમાણે યાવદ્ પંચેન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિય અને અનિન્દ્રિયો સંબન્ધે પ્રથમ ભંગ શિવાય ત્રણ ભાંગા જાણવા. તથા ત્યાં જે અજીવો છે તે બે પ્રકારના કહ્યા છે. તે આ પ્રમાણે-રૂપિઅ-જીવ અને અરૂપિઅજીવ. તેમાં રૂપિઅજીવો પૂર્વ પ્રમાણે જાણવા. અને જે અરૂપિઅજીવો છે તે પાંચ પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ નોધર્માસ્તિકાય ધર્માસ્તિકાયનો દેશ, ૨ ધર્માસ્તિકાયનો પ્રદેશ, ૫ પ્રમાણે ૪ અધર્માસ્તિકાય સંબન્ધે પણ જાણવું. અને ૫ અદ્વા સમય.

તિરિયલોગસ્ત્તલોગસ્સ ણં મંતે ! એગંમિ આગાસપપસે કિં જીવાં ?, એવં જહા અહોલોગસ્ત્તલોગસ્સ તહેવ, એવં ઉહુલોગસ્ત્તલોગસ્સવિ, નવરં અદ્વાસમઓ નત્થિ, અરૂવી ચઉન્નિહા । લોગસ્સ જહા અહેલોગસ્ત્તલોગસ્સ એગંમિ આગાસપપસે ॥ અલોગસ્સ ણં મંતે ! એગંમિ આગાસપપસે પુચ્છા, ગોયમા ! નો જીવા નો જીવદેસા તં ચેવ જાવ અણંતેહિં અગુરુયલહુયગુણેહિં સંજુત્તે સન્વાગાસસ્સ અણંતમાગૂણે ॥ દન્વઓ ણં અહેલોગસ્ત્તલોગ અણંતાઈં જીવ

૧૧૪૮૬
ઉદ્દેશ: ૧૦
॥૯૬૪॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૬૫॥

દઢ્વાઈ અણંતાઈ અજીવદઢ્વાઈ અણંતા જીવાજીવદઢ્વા એવ તિરિયલોચસ્ત્તલોએવિ, એવં ઉઢ્ધુલોચસ્ત્તલોએવિ, દઢ્વાઓ ણં અલોએ નેવત્થિ જીવદઢ્વા નેવત્થિ અજીવદઢ્વા નેવત્થિ જીવાજીવદઢ્વા એમે અજીવદઢ્વાદેસે જાવ સઢ્વાગાસઅણંતભાગૂણે । કાલઓ ણં અહેલોચસ્ત્તલોએ ન કયાઈ નાસિ જાવ નિચે એવં જાવ અહોલોગે । ભાવઓ ણં અહેલોચસ્ત્તલોએ અણંતા વઘ્નપજ્જવા જહાં ર્વદે જાવ અણંતા અગુરુલહુયપજ્જવા એવં જાવ લોએ, ભાવઓ ણં અલોએ નેવત્થિ વઘ્નપજ્જવા જાવ નેવત્થિ અગુરુલહુયપજ્જવા એમે અજીવદઢ્વાદેસે જાવ અણંતભાગૂણે ॥(સૂત્ર ૪૨૦)॥

[પ્ર૦] હે મમવન્ ! તિર્યગ્લોકક્ષેત્રલોકના એક આકાશ પ્રદેશમાં શું જીવો છે ? इत्यादि [૩૦] જેમ અધોલોકક્ષેત્રલોકના સંબન્ધે કહ્યું તેમ અહીં વધું જાણવું. એ પ્રમાણે ઊર્ધ્વલોકક્ષેત્રલોકના એક આકાશ પ્રદેશને વિષે પણ જાણવું, પરન્તુ વિશેષ એ છે કે, ત્યાં અદ્વાસમય નથી, માટે અરૂપી ચાર પ્રકારના છે, લોકના એક આકાશ પ્રદેશમાં અધોલોકક્ષેત્રલોકના એક આકાશ પ્રદેશમાં જેમ કહ્યું છે તેમ જાણવું. [પ્ર૦] હે મમવન્ ! અલોકના એક આકાશ પ્રદેશ સંબન્ધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! ત્યાં 'જીવો નથી, જીવ દેશો નથી'—इत्यादि પૂર્વની પેઠે (સૂ. ૧૪) કહેવું, યાવત્ અલોક અનન્ત અગુરુલઘુગુણોથી સંયુક્ત છે અને સર્વાકાશના અનંતમાં ભાગે ન્યૂન છે. [પ્ર૦] હે મમવન્ ! દ્રવ્યથી અધોલોકક્ષેત્રલોકમાં અનન્ત જીવ દ્રવ્યો છે, અનંત અજીવ દ્રવ્યો છે અને અનંત જીવાજીવ દ્રવ્યો છે. એ પ્રમાણે તિર્યગ્લોકક્ષેત્રલોકમાં તથા ઊર્ધ્વલોકક્ષેત્રલોકમાં પણ જાણવું. દ્રવ્યથી અલોકમાં જીવ દ્રવ્યો નથી, અજીવ દ્રવ્યો નથી અને જીવાજીવદ્રવ્યો નથી, પણ એક અજીવદ્રવ્યનો દેશ છે, યાવત્ સર્વાકાશના અનંતમાં ભાગે ન્યૂન છે. કાલથી અધોલોકક્ષેત્રલોક કોઈ દિવસ ન હતો એમ નથી, યાવત્ નિત્ય છે. એ પ્રમાણે યાવત્ અલોક જાણવો. ભાવથી અધોલોકક્ષેત્રલોકમાં 'અનંત વર્ણ પર્યવો

૧૧૪૮૬
ઉદ્દેશ: ૧૦
॥૧૬૫॥

બ્યાભ્યા
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૬૬॥

છે' -ઈત્યાદિ જેમ સ્કંદકના અધિકારમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું, યાવત્ અનંત અગુરુલઘુપર્યવો છે. એ પ્રમાણે યાવત્ લોક સુધી જાણવું. ભાવથી અલોકમાં વર્ણપર્યવો નથી, યાવત્ અગુરુલઘુપર્યવો નથી, પણ એક અજીવદ્રવ્યનો દેશ છે અને તે સર્વાકાશના અનંતમા ભાગે ન્યૂન છે. ॥ ૪૨૦ ॥

લોએ પં મંતે! કેમહાલે પન્નસે?, ગોયમા! અયન્નં જંબુદ્વીવે ૨ સન્વદીવાં જાવ પરિક્ષેવેણ, તેણં કાલેણં તેણં સમણં છ દેવા મહિઢ્ઢીયા જાવ મહેસક્લા જંબુદ્વીવે ૨ મંદરે પન્વણ મંદરચૂલિયં સન્વઓ સમંતા સંપરિક્ષિત્તણં ચિદ્દેજ્ઞા, અહે પં ચત્તારિ દિસાકુમારીઓ મહત્તરિયાઓ ચત્તારિ ચલિપિંડે ગહાય જંબુદ્વીવસ્સ ૨ ચડસુવિ દિસાસુ બહિયાભિમુદ્દીઓ ઠિચ્ચા તે ચત્તારિ ચલિપિંડે જમગસમગં બહિગાભિમુદ્દે પક્ષિવેજ્ઞા પન્નૂ પં ગોયમા! તાઓ એમમેગે દેવે તે ચત્તારિ ચલિપિંડે ધરણિતલમસંપત્તે ચિપ્પામેવ પહિસાહરિત્તણ, તે પં ગોયમા! દેવા તાણ ઉક્કિટ્ટાણ જાવ દેવગર્હણ એગે દેવે પુરચ્છાભિમુદ્દે પયાતે એવં દાહિનાભિમુદ્દે એવં પચ્ચથાભિમુદ્દે એવં ઉત્તરાભિમુદ્દે એવં ઉઢ્ઢાભિં એગે અહોભિમુદ્દે પયાણ, તેણં કાલેણં તેણં જમણં વાસસહસ્સાઉણ દારણ પયાણ, તણ પં તસ્સ દારગસ્સ અમ્માપિયરો પહીણા ભવંતિ, પો ચેવ પં તે દેવા લોગંતં સંપાડણંતિ, તણ પં તસ્સ દારગસ્સ આઉણ પહીણે ભવતિ, પો ચેવ પં જાવ સંપાડણંતિ, તણ પં તસ્મ દારગસ્સ અઢ્ઢિમિંજા પહીણા ભવંતિ પો ચેવ પં તે દેવા લોગંતં સંપાડણંતિ, તણ પં તસ્સ દારગસ્સ આસત્તમેવિ કુલવંસે પહીણે ભવતિ પો ચેવ પં તે દેવા લોગંતં સંપાડણંતિ, તણ પં તસ્સ દારગસ્સ નામગોણિ પહીણે ભવતિ પો ચેવ પં તે દેવા લોગંતં સંપાડણંતિ, તેસિ પં

૧૧૩૪૬
વેદ્ય૧૦
॥૧૬૬॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९६७॥

भंते ! देवाणं किं गए बहुए अगए बहुए, गोयमा ! गए बहुए, नो अगए बहुए, गयाउ से अगए असंखेज्जहनागे अगयाउ से गए असंखेज्जगुणे, लोए णं गोयमा ! एमहालए पन्नत्ते ।

[उ०] हे भगवन् ! लोक केटलो मोटो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! आ जंबूद्वीप नामे द्वीप सर्व द्वीपो अने समुद्रोनी अभ्यं-
तर छे, यावत् परिधि युक्त छे. ते काले—ते समये महार्धिक अने यावत् महामुखवाळा छ देवो जंबूद्वीपमां मेरुपर्वतने विषे मेरुपर्वतनी
चूलिकाने चारे तरफ बींटाइने उभा रहे, अने नीचे मोटी चार दिक्कुभारीओ चार बलिपिंडने ग्रहण करीने जंबूद्वीपनी चारे दिशामां
बहार मुख राखीने उभी रहे, पछी तेओ ते चारे बलिपिंडने एक साथे बाहेर फेंके, तोपण हे गौतम ! तेमांनो एक एक देव ते चार
बलिपिंडने पृथिवी उपर पड्या पड़ेलां शीघ्र ग्रहण करवा समर्थ छे. हे गौतम ! एही गतिवाळा ते देवोमांथी एक देव उत्कृष्ट यावद्
त्वरित देवगतिवडे पूर्व दिशा तरफ भयो, ए प्रमाणे एक दक्षिण दिशा तरफ भयो, ए प्रमाणे एक पश्चिम दिशामां, एक उत्तर
दिशामां, एक ऊर्ध्व दिशामां अने एक देव अधोदिशामां गयो. हवे ते काले, ते समये हजार वर्षना आयुषवाळो एक बाळक उत्पन्न
थयो, त्यारपछी ते बाळकना मातापिता मरण पाम्या, तोपण तेटला बखत सुधी पण ते गएला देवो लोकना अंतने प्राप्त करी शकता
नथी. त्यारबाद ते बाळकनुं आयुष क्षीण थयुं—पूरुं थयुं, तोपण ते देवो लोकान्तने प्राप्त करी शकता नथी. पछी ते बाळकना अस्थि
अने मज्जा नाश पाम्या, तोपण ते देवो लोकना अंतने पामी शकता नथी, त्यारबाद सात पेढी सुधी तेना कुलवंश नष्ट थया, तोपण
ते देवो लोकान्तने प्राप्त करी शकता नथी. पछी ते बाळकनुं नामगोत्र पण नष्ट थयुं तोपण ते देवो लोकना अंतने पामी शकता नथी.
[प्र] जो एम छे तो हे भगवन् ! ते देवोए ओळंगेलो मार्ग घणो छे के ओळंग्या विनानो मार्ग घणो छे ? [उ०] हे गौतम ! ते

११शतके
उद्देशः १०
॥९६७॥

વ્યાખ્યા-
પ્રજ્ઞસિઃ
॥૧૬૮॥

દેવો વડે ઓઝંગાયેલ-ગમન કરાયેલ-ક્ષેત્ર વધારે છે, પણ નહિ ઓઝંગાયેલું-નહિ ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર વધારે નથી. ગમન કરાયેલા ક્ષેત્રથી નહિ ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર અસંખ્યાતમા ભાગે છે. અને નહિ ગમન કરાયેલાં ક્ષેત્રથી ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર અસંખ્યાત ગુણ છે. હે ગૌતમ ! લોક કેટલો મોટો કહ્યો છે.

અલોણ ણં મંતે ! કેમહાલણ પન્નત્તે ?, ગોયમા ! અયન્નં સમયસેત્તે પળયાલીસં જોયણસયસહસ્સાઈ આયામવિ-
ક્લંભેણં જહા સ્વંદણ જાવ પરિક્લેવેણં, તેણં કાલેણં તેણં સમણં દસ દેવા મહિઙ્ગિયા તહેવ જાવ સંપરિક્લિગ્ગત્તાણં
સંચિટ્ઠેજ્ઞા, અહે ણં અટ્ઠ દિસાકુમારીઓ મહત્તરિયાઓ અટ્ઠ વલિપિંડે ગહાય માણુસુત્તરસ્સ પઞ્ચયસ્સ ચડસુવિ
દિસાસુ ચડસુવિ વિદિસાસુ બહિયાભિમુહીઓ ઠિચ્છા અટ્ઠ વલિપિંડે ગહાય માણુસુત્તરસ્સ પઞ્ચયસ્સ જમગસમગં
બહિયાભિમુહીઓ પક્કિલ્લેજ્ઞા, પમ્મૂ ણં ગોયમા ! તઓ એગમેગે દેવે તે અટ્ઠ વલિપિંડે ધરણિતલમસંપત્તે સ્વિપ્પામેવ
પહિસાહરિત્તણ, તે ણં ગોયમા ! દેવા તાણ ઉક્કિટ્ઠાણ જાવ દેવગઈણ લોગંસિ ઠિચ્છા અસંભાવપટ્ટવણાણ એગે દેવે
પુરચ્છાભિમુહે પયાણ એગે દેવે દાહિણપુરચ્છાભિમુહે પયાણ એવં જાવ ઉત્તરપુરચ્છાભિમુહે એગે દેવે ઉટ્ઠાભિમુહે એગે
દેવે અહોભિમુહે પયાણ, તેણં કાલેણં તેણં સમણં વાસસયસહસ્સાઉણ દારણ પયાણ, તણં તસ્સ દારગસ્સ અમ્મા-
પિયરો પહીણા મંવંતિ નો ચેવ ણં તે દેવા અલોચંતં સંપાઉણંતિ, તં ચેવ, તેસિ ણં દેવાણં કિં ગણં બહુણ અગણં
બહુણ ?, ગોયમા ! નો ગણં બહુણ, અગણં બહુણ, તયાઉ સે અગણં અણંતગુણે અગયાઉ સે ગણં અણંતભાગે, અલોણ
ણં ગોયમા ! એમહાલણ પન્નત્તે ॥ (સૂત્રં ૪૨૧) ॥

૧૧૩૪૮
ઉદ્દેશ: ૧૦
॥૧૬૮॥

આચાર્ય-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૬૯॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અલોક કેટલો મોટો કહ્યો છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! 'આ મનુષ્યક્ષેત્ર લંબાઈ અને પહોળાઈમાં પીત્તાલીશ લાક્ષ યોજન છે'—ઇત્યાદિ જેમ સ્કંદકના અધિકારમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું, યાવત્ તે પરિધિયુક્ત છે. તે કાલે તે—સમયે દસ મહર્થિક દેવો પૂર્વની પેઠે તે મનુષ્ય લોકની ચારે બાજુ વીંટાઈને ઉભા રહે. તેની નીચે મોટી આઠ દિકુમારીઓ આઠ બલિપિંડને લેઈને માનુ-ષોત્તર પર્વતની ચારે દિશામાં અને ચારે વિદિશામાં બાહ્યાભિમુખ ઉભી રહે અને તે આઠ બલિ પિંડને લઈને એકજ સાથે માનુષોત્તર પર્વતની બાહરની દિશામાં ફેંકે, તો હે ગૌતમ ! તેમાંનો કોઈ પણ એક દેવ તે આઠ બલિપિંડોને પૃથિવી ઉપર પડ્યા પહેલાં શીઘ્ર સંહરવા સમર્થ છે. હે ગૌતમ ! તે દેવો ઉત્કૃષ્ટ, યાવદ્ ત્વરિતદેવગતિથી લોકના અંતમાં ઉભા રહી અસત્ કલ્પના વડે એક દેવ પૂર્વ દિશા તરફ જાય, એક દેવ દક્ષિણપૂર્વ તરફ જાય, અને એ પ્રમાણે યાવત્ એક દેવ પૂર્વ તરફ જાય, બીજી એક દેવ ઊર્ધ્વ દિશા તરફ જાય, અને એક દેવ અધોદિશા તરફ જાય; તે કાલે—તે સમયે લાઘવ વર્ષના આયુષવાળા એક બાલકનો જન્મ થાય, પછી તેના માતા-પિતા મરણ પામે તોપણ તે દેવો અલોકના અન્તને પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી—ઇત્યાદિ પૂર્વે કહેલું. અહીં કહેવું. યાવત્ [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તે દેવોનું ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર વધુ છે કે નહિ ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર વધુ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓનું ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર વધુ નથી, પણ નહિ ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર વધુ છે. ગમન કરાયેલા ક્ષેત્ર કરતાં નહિ ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર અનન્તગુણ છે, અને નહિ ગમન કરાયેલા ક્ષેત્ર કરતાં ગમન કરાયેલું ક્ષેત્ર અનંતમે ભાગે છે. હે ગૌતમ ! અલોક એટલો મોટો કહ્યો છે. ॥ ૪૨૧ ॥

મંતે પાં લોગસ્સ ! પગંમિ આગાસપણ્ણે જે પગિંદિયપણ્ણા જાવ પાંચિંદિયપણ્ણા અણિંદિયપણ્ણા અન્નમન્નપુટ્ટા અન્નમન્નપુટ્ટા જાવ અન્નમન્નસમભરઘડ્ઠાણ ચિટ્ઠંતિ, પાં મંતે ! અન્નમન્નસ્સ કિંચિ આવાહં વા

૧૧ શ્લોકે
ઉદ્દેશ્ય: ૧૦
॥૧૬૯॥

व्याख्या
प्रज्ञप्तिः
॥९७०॥

वाबाहं वा उप्पायेति छविच्छेदं वा करेति ?, णो तिण्ठे सम्भे, से केण्ठेणं भंते ! एवं बुद्धइ लोगस्स णं एगंमि आगासपएसे जे एगिंदियपएसा जाव चिट्ठंति णत्थि णं भंते ! अन्नमन्नस्स किंचि आबाहं वा जाव करेति ?, गो-यमा ! से जहानामए नट्टिया सिया सिंगारागारचारुवेसा जाव कलिया रंगट्ठाणंसि जणसयाउलंसि जणसयस-हस्साउलंसि बत्तीसइविहस्स नट्टस्स अन्नयरं नट्टविहि उवदंसेज्जा, से नूणं गोयमा ! ते पेच्छगा तं नट्टियं अणि-मिसाए दिट्ठीए सव्वओ समंता समभिलोएंति ?, हंता समभिलोएंति, ताओ णं गोयमा ! दिट्ठीओ तंसि नट्टियंसि सव्वओ समंता संनिवडियाओ ?, हंता संनिवडियाओ, अत्थिणं गोयमा ! ताओ दिट्ठीओ तीसे नट्टियाए किंचिवि आबाहं वा वाबाहं वा उप्पायेति छविच्छेदं वा करेति ?, णो तिण्ठे सम्भे, अहवा सा नट्टिया तासि दिट्ठीणं किंचि आबाहं वा वाबाहं वा उप्पायेति छविच्छेदं वा करेइ ?, णो तिण्ठे सम्भे, ताओ वा दिट्ठीओ अन्नमन्नाए दिट्ठीए किंचि आबाहं वा वाबाहं वा उप्पायेति छविच्छेदं वा करेन्ति ?, णो तिण्ठे सम्भे, से तेण्ठेणं गोयमा ! एवं बुद्धइ तं चेव जाव छविच्छेदं वा करेति ॥ (सूत्रं ४२२) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! लोकना एक आकाशप्रदेशमां जे एकेन्द्रिय जीवोना प्रदेशो छे, यावत् पंचेन्द्रियना प्रदेशो अने अनिन्द्रियना प्रदेशो छे ते शुं बधा परस्पर बद्ध छे, अन्योन्य स्पृष्ट छे, यावद् अन्योन्य संबद्ध छे ? वळी हे भगवन् ! ते बधा परस्पर एक बीजाने कांइ पण आवाधा (पीडा) व्यावाधा (विशेष पीडा) उत्पन्न करे, तथा अवयवनो छेद करे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ यथार्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप गा हेतुथी कहो छो के लोकना एक आकाशप्रदेशमां जे एकेन्द्रियना प्रदेशो यावत् रहे छे,

११ अक्षरके
उद्देशः १०
॥९७०॥

व्याख्या-
प्रसंगः
॥९७१॥

अने ते परस्पर एक बीजाने कांइ पण आबाधा वा व्याबाधा करता नथी ? [उ०] हे गौतम ! जेम शृंगारना आकार सहित सुन्दर वेषवाळी अने संगीतादिने विषे निपुणतावाळी कोई एक नर्तकी होय अने ते सेंकडो अथवा लाखो माणसोथी भरेला रंगस्थानमां बत्रीश प्रकारना नाट्यमांनुं कोई एक प्रकारनुं नाट्य देखाडे तो हे गौतम ! ते प्रेक्षको शुं ते नर्तकीने अनिमेष दृष्टिची चोतरफ जुए ? हा, भगवन् ! जुए. तो हे गौतम ! ते प्रेक्षकोनी दृष्टिओ शुं ते नर्तकीने विषे चारे बाजुथी पडेली होय छे ? हा, पडेली होय छे. हे गौतम ! प्रेक्षकोनी ते दृष्टिओ ते नर्तकीने कांइ पण आबाधा वा व्याबाधा उत्पन्न करे, अथवा तेना अवयवनो छेद करे ? हे भगवन् ! ए अर्थ योग्य नथी. अथवा ते नर्तकी ते प्रेक्षकोनी दृष्टिओने कंइ पण आबाधा के व्याबाधा उत्पन्न करे अथवा तेना अवयवनो छेद करे ? ए अर्थ यथार्थ नथी. अथवा ते दृष्टिओ परस्पर एक बीजी दृष्टिओने कांइपण आबाधा के व्याबाधा उत्पन्न करे, अथवा तेना अवयवनो छेद करे ? ए अर्थ यथार्थ नथी. अर्थात् न करे, ते हेतुथी एम कोबाय छे के पूर्वोक्त यावत् अवयवनो छेद करता नथी.' ॥ ४२२ ॥

लोगस्स णं भंते ! एगमिं आगासपएसे जहन्नपए जीवपएसाणं उक्कोसपए जीवपएसाणं सच्चजीवाण य कयरे २ जाव विसेसाहिया वा ?, गोयमा ! सच्चत्थोवा लोगस्स एगमिं आगासपएसे जहन्नपए जीवपएसा, सच्च-जीवा असंखेज्जगुणा, उक्कोसपए जीवपएसा विसेसाहिया, सेव भंते ! सेव भंतेत्ति ॥ (सूत्रं ४२३) ॥ एकारसस-यस्स दसमोउद्देशो समत्तो ॥ ११-१० ॥

[प्र०] हे भगवन् ! लोकना एक आकाशप्रदेशमां जगन्यपदे रहेला जीवप्रदेशो, उत्कृष्टपदे रहेला जीवप्रदेशो अने सर्व जीवोमां

११ अक्षके
उद्देशः १
॥९७१॥

व्याख्या
प्रज्ञप्तिः
॥९७२॥

कोण कोना करतां यावद् विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! लोकना एक आकाशप्रदेशमां जघन्य पदे रहेला जीवप्रदेशो सौथी थोडा छे, तेना करतां सर्व जीव असंख्यात गुण छे, अने ते करतां पण उत्कृष्ट पदे रहेला जीवप्रदेशो विशेषाधिक छे. हे भगवन् ! ते एमज छे. हे भगवन् ! ते एमज छे, एम कही (भगवान् गौतम) यावद् विहरे छे. ॥ ४२३ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना ११ मा शतकमां दसमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ११.

तेण कालेण तेण समएण वाणियगामे नामं नगरे होत्था वन्नओ, दूतिपलासे चेइए वन्नओ, जाव पुढविसिला-पट्टओ, तत्थ णं वाणियगामे नगरे सुदंसणे नामं सेट्ठी परिवसइ अड्डे जाव. अपरिभूए समणोवासए अभिगयजी-वाजीवे जाव विहरइ, सामी समोसढे जाव परिसा पज्जुवासइ, तए णं से सुदंसणे सेट्ठी इमीसे कहाए लद्धे समणे हट्ठतुडे णहाए कय जाव पायच्छित्ते सन्वालंकारविभूसिए साओ गिहाओ पडिनिक्खमइ साओ गिहाओ पडिनि-क्खमित्ता सकोरेंटमल्लदामेण छत्तेण धरिज्जमाणेण पायविहारचारेण महया पुरिसवग्गुरापरिक्खिते वाणियगामं नगरं मज्झमज्जेण निग्गच्छइ निग्गच्छित्ता जेणेव दूतिपलासे चेइए जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता समणं भगवं महावीर पंचविहेणं अभिगमेणं अभिगच्छति, तं०-सच्चित्ताणं दब्बाणं जहा उस भदत्तो जाव तिविहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासइ । तए णं समणे भगवं महावीरे सुदंसणस्स सेट्ठिस्स तीसे य महत्तिम-

११ शतके
उद्देशः ११
॥९७२॥

બ્યાસ્યા-
પ્રશ્નપત્રિ:
॥૧૭૩॥

મહાલયાએ જાવ આરાહએ ભવહ । તેળે નં સે સુદંસણે સેટ્ટી સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મં સોચા તિસમ્મ હટ્ટતુટ્ટં ઉટ્ટાએ ઉટ્ટેહ ૨તા સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્ખુત્તો જાવ નમંસિત્તા એવં વયાસી-કહ્વિહે નં મંતે ! કાલે પન્નત્તે ૧, સુદંસણા ! ચઉવ્વિહે કાલે પન્નત્તે, તંજહા-પમાણકાલે ૧ અહાઉનિવ્વત્તિકાલે ૨ મરણકાલે ૩ અદ્ધાકાલે ૪, સે કિં તં પમાણકાલે ૧, ૨ દુવિહે પન્નત્તે, તંજહા—દિવસપ્પમાણકાલે ૧ રાહપ્પમાણકાલે ૨, ચઉપોરિસિએ દિવસે ચઉપોરિસિયા રાઈ ભવહ ઉક્કોસિયા અદ્ધપંચમમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈએ વા પોરિસી ભવહ, જહન્નિયા તિમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈએ વા પોરિસી ભવહ, (સૂ. ૪૨૪) ॥

તે કાલે, તે સમયે વાણિજ્યગ્રામ નામે નગર હતું. વર્ણન. દૂતિપલાશક ચૈત્ય હતું. વર્ણન. યાવત્ પૃથિવીશિલાપટ્ટ હતો. તે વાણિજ્યગ્રામ નગરમાં સુદર્શન નામે શેઠ રહેતો હતો; તે આઢ્ય-ધનિક, યાવત્ અપરિભૂત-કોઈથી પરાભવ ન પામે તેવો, જીવા-જીવ તસ્વનો જાળનાર શ્રમણોપાસક હતો. ત્યાં મહાવીરસ્વામી સમવસર્યા. યાવત્ પર્વદ-જનસમુદાયે પર્યુપાસના કરે છે. ત્યાર બાદ મહાવીર સ્વામી આવ્યાની આવાત સાંભળી સુદર્શનશેઠ હર્ષિત અને સંતુષ્ટ થયા, અને સ્નાન કરી, ચલિકર્મ યાવત્ મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત કરી, સર્વ અલંકારથી વિભૂષિત થઈ, પોતાના ઘેરથી બહારનીકાળે છે, બહાર નીકળીને માથે ધારણ કરાતા કોરંટકપુષ્પની માઝાવાઝા છત્ર સહિત પગે ચાલીને ઘણા મનુષ્યોના સમુદાયરૂપ વાગુરા-ચન્ધનથી વિંટાપેલા તે સુદર્શન શેઠ વાણિજ્યગ્રામ નગરની વચ્ચેવચ્ચ થઈને નીકળે છે. નીકળીને જ્યાં દૂતિપલાશ ચૈત્ય છે, અને જ્યાં શ્રમણ ભગવંત મહાવીર છે ત્યાં આવે છે, આવીને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસે પાંચ પ્રકારના અભિગમવડે જાય છે, તે અભિગમો આ પ્રમાણે છે-૧ 'સચિત્ત દ્રવ્યોનો ત્યાગ કરવો'-દત્યાદિ જેમ ક્ષયભદત્તના પ્રક-

૧૧૩૩૩
ઉદેશ્ય: ૧૧
॥૧૭૩॥

આચાર્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૭૪॥

રણમાં કશું છે તેમ અહીં જાણવું, યાવત્ તે સુદર્શન શેઠ ત્રણ પ્રકારની પર્યુપાસના વહે પર્યુપાસે છે. ત્યાર પછી શ્રમણ ભગવંત મહા-
વીરે તે સુદર્શન શેઠને અને તે મોટામા મોટી સમાને ધર્મકથા કહી, યાવત્ તે સુદર્શન શેઠ આરાધક થાય છે. ત્યાર પછી સુદર્શન
શેઠ શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી ધર્મ સાંભળી અને અવધારી હાર્ષિત અને સંતુષ્ટ થઈ ઉભા થાય છે, ઉભા થઈને શ્રમણ ભગવંત મહા-
વીરને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા કરી, યાવત્ નમસ્કાર કરી તેણે આ પ્રમાણે પૂછ્યું—[પ્ર०] હે ભગવન્ ! કાલ કેટલા પ્રકારનો કહ્યો છે ?
[ઉ०] હે સુદર્શન ! કાલ ચાર પ્રકારનો કહ્યો છે; તે આ પ્રમાણે—૧ પ્રમાણકાલ ૨ યથાયુર્નિર્વૃત્તકાલ, ૩ મરણકાલ, અને ૪ અદ્ધા-
કાલ. [પ્ર०] હે ભગવન્ ! પ્રમાણકાલ કેટલા પ્રકારે છે ? [ઉ०] પ્રમાણકાલ બે પ્રકારનો કહ્યો છે; તે આ પ્રમાણે—દિવસપ્રમાણકાલ
અને રાત્રીપ્રમાણકાલ, અર્થાત્ ચાર પૌરુષીના-પ્રહરનો દિવસ થાય છે, અને ચાર પૌરુષીની રાત્રી થાય છે. અને ઉત્કુષ્ટ-મોટામા
મોટી સાહા ચાર મુહૂર્તની પૌરુષી દિવસની, અને રાત્રીની થાય છે. તથા જવન્ય-ન્દાનામાં ન્દાની પૌરુષી દિવસ અને રાત્રીની ત્રણ
મુહૂર્તની થાય છે. ॥ ૪૨૪ ॥

જદા ણં ભંતે ! ઉક્કોમિયા અદ્ધપંચમમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈણ વા પોરિસી ભવતિ તદા ણં કતિ
ભાગમુહુત્તભાગેણં પરિહાયમાણી પરિ ૨ જહન્નિયા તિમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈણ વા પોરિસી ભવતિ ? , જદા ણં
જહન્નિયા તિમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈણ વા પોરિસી ભવતિ તદા ણં કતિભાગમુહુત્તભાગેણં પરિવહમાણી ૨ ઉક્કો-
સિયા અદ્ધપંચમમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈણ વા પોરિસી ભવઈ ? , સુદંસણા ! જદા ણં ઉક્કોસિયા અદ્ધપંચમમુહુત્તા
દિવસસ્સ વા રાઈણ વા પોરિસી ભવઈ તદા ણં વાવીસસયભાગમુહુત્તભાગેણં પરિહાયમાણી પરિ ૨ જહન્નિયા તિમુ-

૧૧૩૪૬
૧૧૩૪૬

જ્યારે
પ્રશ્નિ:
॥૧૭૫॥

હુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈએ વા પોરિસી ભવઈ, જદા ણં જહન્નિયા તિમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈએ વા પોરિસી ભવઈ તયા ણં બાવીસસયમાગમુહુત્તમાગેણં પરિવહુમાણી પરિ०૨૩કોસિયા અદ્વપંચમમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈએ વા પોરિસી ભવતિ । કદા ણં ભંતે! ઉક્કોસિઆ અદ્વપંચમમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈએ વા પોરિસી ભવઈ? કદા વા જહન્નિયા તિમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈએ વા પોરિસી ભવઈ?, સુદંસણા ! જદા ણં ઉક્કોસએ અદ્ધારસમુહુત્તે દિવસે ભવઈ જહન્નિયા દુવાલસમુહુત્તા રાઈ ભવઈ તદા ણં ઉક્કોસિયા અદ્વપંચમમુહુત્તા દિવસસ્સ પોરિસી ભવઈ જહન્નિયા તિમુહુત્તા રાઈએ પોરિસી ભવઈ, જયા ણં ઉક્કોસિયા અદ્ધારસમુહુત્તિઆ રાઈ ભવતિ જહન્નિય દુવાલસમુહુત્તે દિવસે ભવઈ તદા ણં ઉક્કોસિયા અદ્વપંચમુહુત્તા રાઈએ પોરિસી ભવઈ જહન્નિયા તિમુહુત્તા દિવસસ્સ પોરિસી ભવઈ ।

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જ્યારે દિવસે કે રાત્રીએ સાડા ચાર મુહૂર્તની ઉત્ક્રષ્ટ પૌરુષી હોય છે ત્યારે તે મુહૂર્તના કેટલા ભાગ ઘટતી ઘટતી દિવસે અને રાત્રીએ ત્રણ મુહૂર્તની જઘન્ય પૌરુષી થાય ? અને જ્યારે દિવસે કે રાત્રીએ ત્રણ મુહૂર્તની ન્હાનામાં ન્હાની પૌરુષી હોય છે ત્યારે તે મુહૂર્તના કેટલા ભાગ વધતી વધતી દિવસ અને રાત્રીની સાડાચાર મુહૂર્તની ઉત્ક્રષ્ટ પૌરુષી થાય ? [ઉ૦] હે સુદર્શન ! જ્યારે દિવસે અને રાત્રીએ સાડાચાર મુહૂર્તની ઉત્ક્રષ્ટ પૌરુષી હોય છે ત્યારે તે મુહૂર્તના એકસો બાવીશમા ભાગ જેટલી ઘટતી ઘટતી દિવસ અને રાત્રીની જઘન્ય ત્રણ મુહૂર્તની પૌરુષી થાય છે, અને જ્યારે દિવસે અને રાત્રીએ ત્રણ મુહૂર્તની જઘન્ય પૌરુષી હોય છે ત્યારે મુહૂર્તના એકસો બાવીશમા ભાગ જેટલી વધતી વધતી દિવસે અને રાત્રીએ સાડાચારમુહૂર્તની ઉત્ક્રષ્ટ પૌરુષી થાય છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ક્યારે દિવસે અને રાત્રીએ સાડાચાર મુહૂર્તની ઉત્ક્રષ્ટ પૌરુષી હોય, અને ક્યારે દિવસે અને રાત્રીએ ત્રણ મુહૂર્તની જઘન્ય પૌરુષી

૧૧૭૫
ઉદ્દેશ: ૧૧
॥૧૭૫॥

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૭૬॥

હોય ? [૩૦] હે સુદર્શન ! જ્યારે અઢારમુહૂર્તનો મોટો દિવસ હોય અને ચાર મુહૂર્તની ન્હાની રાત્રી હોય ત્યારે સાડાચાર મુહૂર્તની દિવસની ઉત્કૃષ્ટ પૌરુષી હોય છે, અને રાત્રીની ત્રણ મુહૂર્તની જઘન્ય પૌરુષી હોય છે. તથા જ્યારે અઢારમુહૂર્તની મોટી રાત્રી હોય અને ચાર મુહૂર્તનો ન્હાનો દિવસ હોય ત્યારે સાડા ચાર મુહૂર્તની રાત્રિનો ઉત્કૃષ્ટ પૌરુષી હોય છે, અને ત્રણ મુહૂર્તની દિવસની જઘન્ય પૌરુષી હોય છે.

કદા ણં મંતે ! ઉક્કોસણ અઢારસમુહુત્તે દિવસે ભવઈ જહન્નિયા દુવાલસમુહુત્તા રાઈ ભવઈ ! કદા વા ઉક્કોસિયા અઢારસમુહુત્તા રાઈ ભવતિ જહન્નણ દુવાલસમુહુત્તે દિવસે ભવઈ !, સુદંસણા ! આસાઢપુન્નિમાણ ઉક્કોસણ અઢારસમુહુત્તે દિવસે ભવઈ જહન્નિયા દુવાલસમુહુત્તા રાઈ ભવઈ, પોસસ્સ પુન્નિમાણ ણં ઉક્કોસિયા અઢારસમુહુત્તા રાઈ ભવઈ જહન્નણ દુવાલસમુહુત્તે દિવસે ભવઈ ॥ અત્થિ ણં મંતે ! દિવસા ય રાઈઓ ય સમા ચેવ ભવન્તિ !, હંતા ! અત્થિ, કદા ણં મંતે ! દિવસા ય રાઈઓ ય સમા ચેવ ભવન્તિ !, સુદંસણા ! ચિત્તાસોયપુન્નિમાસુ ણં, એત્થ ણં દિવસા ય રાઈઓ ય સમા ચેવ ભવન્તિ, પન્નરસમુહુત્તે દિવસે પન્નરસમુહુત્તા રાઈ ભવઈ ચડમાગમુહુત્તમાગૂણા ચડમુહુત્તા દિવસસ્સ વા રાઈણ વા પોરિસી ભવઈ, સેત્તં પમાણકાલે ॥ (સૂત્ર ૪૨૫) ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! અઢાર મુહૂર્તનો મોટો દિવસ, અને ચાર મુહૂર્તની ન્હાની રાત્રી ક્યારે હોય ? તથા અઢાર મુહૂર્તની મોટી રાત્રી અને ચાર મુહૂર્તનો ન્હાનો દિવસ ક્યારે હોય ? [૩૦] હે સુદર્શન ! આષાઢપૂર્ણિમાને વિષે અઢાર મુહૂર્તનો મોટો દિવસ હોય છે, અને ચાર મુહૂર્તની ન્હાની રાત્રી હોય છે. તથા પોષમાસની પૂર્ણિમાને સમયે અઢાર મુહૂર્તની મોટી રાત્રી અને ચાર મુહૂર્તનો ન્હાનો દિવસ હોય છે.

૧૧૪૮૬
ચંદ્ર:૧૧
॥૧૭૬॥

આશ્વા-
પ્રશ્ન:
॥૧૭૭॥

[પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! દિવસ અને રાત્રી એ બન્ને સરખાં હોય ? [ઉ૦] હા, હોય. [પ્ર૦] ક્યારે (દિવસ અને રાત્રી) સરખાં હોય ? [ઉ૦] હે સુદર્શન ! જ્યારે ચૈત્રી પૂનમ અને આસો માસની પૂનમ હોય ત્યારે દિવસ અને રાત્રી એ બન્ને સરખાં હોય છે. ત્યારે પંદર મુહૂર્તની રાત્રી હોય છે. અને રાત્રીની મુહૂર્તના ચોથા ભાગે ન્યૂન ચાર મુહૂર્તની પૌરુષી હોય છે. એ પ્રમાણે પ્રમાણકાલ કહ્યો. ॥૪૨૫॥

સે કિં તં અહાઉનિવ્વત્તિકાલે ? , અહા૦ ૨ જનં જેણં નેરહણ વા તિરિક્ખજોણિણ વા મણુસ્સેણ વા દેવેણ વા અહાઉયં નિવ્વત્તિયં સેત્તં પાલેમાણે અહાઉનિવ્વત્તિકાલે । સે કિં તં મરણકાલે ? , ૨ જીવો વા મરીયાઓ સરીરં વા જીવાઓ, સેત્તં મરણકાલે ॥ સે કિં તં અદ્ધાકાલે ? , અદ્ધા૦ ૨ અણેગવિહે પન્નેત્તે, સે ણં સમયદ્વયાએ આવલિ-ચદ્વયાએ જાવ ઉસ્સપ્પિણીદ્વયાએ । એસ ણં સુદંસણા ! અદ્ધા દોહારચ્છેદેણં છિજ્જમાણી જાહે વિભાગં નો હન્વમાગ-ચ્છહ સેત્તં સમએ, સમયદ્વયાએ અસંલેજ્જાણં સમયાણં સમુદયસમિહસમાગમેણં સા ણ્ણા આવલિયત્તિ પવુચ્છહ, સંલેજ્જાઓ આવલિયાઓ જહા સાલિઉદ્દેમએ જાવ સાગરોવમસ્સ ઉ એગસ્સ ભવે પરિમાણં । એણ્ણિ ણં મંતે ! પલિ-ઓવમસાગરોવમેહિં કિં પયોયણં ? , સુદંસણા ! એણ્ણિ પલિઓવમસાગરોવમેહિં નેરહયતિરિક્ખજોણિયમણુસ્સદે-વાણં આઉયાહં મવિજ્જંતિ ॥ (સૂ૦ ૪૨૬) ॥

[પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! યથાયુર્નિવૃત્તિકાલ કેવા પ્રકારેકહેલો છે ? [ઉ૦] જે કોઈ નૈરયિક, તિર્યચયોનિક, મનુષ્ય કે દેવે પોતે જેવું આયુષ્ય બાંધ્યું છે તે પ્રકારે તેનું પાલન કરે તે યથાયુર્નિવૃત્તિકાલ કહેવાય છે. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! મરણકાલ એ શું છે ? [ઉ૦] (જ્યારે) શરીરથી જીવનો અથવા જીવથી શરીરનો વિયોગ થાય (ત્યારે) તે મરણકાલ કહેવાય છે. [પ્ર૦] હે ભગવાન્ ! અદ્ધા-

૧૧૭૭
ઉદ્દેશ: ૧૧
॥૧૭૭॥

વ્યાख्या-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૭૮॥

કાલ એ કેટલા પ્રકારે છે ? [૩૦] અદ્વાકાલ અનેક પ્રકારનો કહ્યો છે; સમયરૂપે, આબલિકારૂપે, અને યાવદ્ ઉત્સર્પિણીરૂપે. હે સુદર્શન ! કાલના બે ભાગ કરવા છતાં જ્યારે તેના બે ભાગ ન જ થઈ શકે તે કાલ સમયરૂપે સમય કહેવાય છે, અસંખ્યેય સમયોનો સમુદાય મલ્લવાર્થી એક આબલિકા થાય છે. સંખ્યાત આબલિકાનો (એક ઉચ્છ્વાસ) થાય છે-ઇત્યાદિ બધું શાલિ ઉદ્દેશકમાં કહ્યા પ્રમાણે યાવદ્ સાગરોપમના પ્રમાણ સુધી જાણવું. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ પલ્લોપમ અને સાગરોપમરૂપનું શું પ્રયોજન છે ? [૩૦] હે સુદર્શન ! એ પલ્લોપમ અને સાગરોપમ બંને નૈરયિક, તિર્યચ્યોનિક, મનુષ્ય તથા દેવોનાં આયુષોનું માપ કરવામાં આવે છે. ॥૪૨૬॥

નેરઙ્ગાણં મંતે ! કેવહ્યં કાલં ઠિઈ પન્નત્તા !, એવં ઠિઈપદં નિરવસેસં ભાણિયઠ્ઠં જાવ અજહન્નમણુક્કોસેણં તેત્તીસં સાગરોવમાઈં ઠિત્તી પન્નત્તા ॥ (સૂત્ર ૪૨૭) ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોની સ્થિતિ (આયુષ) કેટલા કાલ સુધીની કહી છે ? [૩૦] અહીં સંપૂર્ણ સ્થિતિપદ કહેવું, યાવદ્ '(પર્યાપ્ત સર્વાર્થસિદ્ધ દેવોની) ઉત્કૃષ્ટ નહિ અને જયન્ય નહિ એવી તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ કહી છે' ત્યાં સુધી જાણવું. ॥૪૨૭॥

અત્થિ ણં મંતે ! એણ્ણિં પલિઓવમસાગરોવમાણં સ્વણ્ણિં વા અવચ્ચેતિ વા ?, હંતા અત્થિ, સે કેણદ્દેણં મંતે ! એવં વુચ્છઈ અત્થિ ણં એણ્ણિં ણં પલિઓવમસાગરોવમાણં જાવ અવચ્ચેતિ વા ? । એવં સ્વલ્લુ સુદંસણા ! તેણં કાલેણં તેણં સમણં હત્થિણાગપુરે નામં નગરે હોત્થા વન્નઓ, સહસંબચ્ચે ઉચ્ચાણે વન્નઓ, તત્થ ણં હત્થિણાગપુરે નગરે બલે નામં રાયા હોત્થા વન્નઓ, તસ્સ ણં ચલસ્સ રન્નો પમાવઈ નામં દેવી હોત્થા સુકુમાલં વન્નઓ જાવ વિહરઈ । તણં ણં સા પમાવઈ દેવી અબ્બયા કયાઈ તંસિ તારિસગંસિ વાસયરંમિ અઙ્ગિમતરઓ સચિત્તકમ્મે વાહિ-

૧૧મત્તકે
ઉદ્દેશઃ ૧૧
॥૧૭૮॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥९७९॥

रजो दूमियघट्टमट्टे विचित्तउल्लोयचिल्लियतले मणिरयणपणासियंघयारे बहुसमसुविभक्तदेसभाए पंचवन्नसरस-
सुरभिमुक्कपुष्पपुंजोवयारकलिए कालागुरुपवरकुंदुरुक्कतुरुक्कधूवमघमघंतगंधुद्धुयाभिरामे सुगंधिवरगंधिए गंधव-
वट्टिमूए तंसि तारिसगंसि सयणिज्जंसि सालिंगणवट्टिए उभओ विज्जोयणे दुहओ उन्नए मज्जेणयगंभीरे गंगापुलि-
णवाल्लयउद्दालसालिसए उवचियत्तोमिवदुगुल्लपट्टपडिच्छन्ने सुविरइयरयत्ताणे रत्तंसुयसंबुए सुरम्मे आइणगरू-
यबूरणवणीयत्तुलफासे सुगंधवरकुसुमबुल्लसयणोवयारकलिए अद्वरत्तकालसमगंसि सुत्तजागरा ओहीरमाणी २
अयमेयारूव ओरालं कल्लाणं सिचं धन्नं मंगल्लं सत्तिसरीयं महासुविणं पासित्ताणं पडिबुद्धा ।

[प्र०] हे भगवन् ! ए पाल्योपम तथा सागरोपमनो क्षय के अपचय थाय छे ? [उ०] हा, थाय छे. [प्र०] हे भगवन् ! एम
शा हेतुथी कहो छो के पाल्योपम अने सागरोपमनो यावत् अपचय थाय छे ? [उ०] हे सुदर्शन ! ए प्रमाणे खरेखर ते काले, ते
समये हस्तिनागपुर नामे नगर हतुं. वर्णन. त्यां सहस्राव्रवन नामे उद्यान हतुं. वर्णन. ते हस्तिनागपुर नगरमां बल नामे राजा हतो.
वर्णन. ते बल राजाने प्रभावती नामे राणी हती. तेना हाथ पग सुकुमाल हता-इत्यादि वर्णन जाणवुं. यावत् ते विहरती हती. त्यार
बाद अन्य कोइपण दिवसे तेवा प्रकारना, अंदर चित्रवाळा, बहारथी धोळेला, घसेला अने सुंवाळा करेला, जेनो उपरनो भाग विविध
चित्रयुक्त अने नीचेनो भाग सुशोभित छे एवा, मणि अने रत्नना प्रकाशथी अंधकाररहित, बहु समान अने सुविभक्त भागवाळा,
मुकेला पांच वर्णना सरस अने सुगंधी पुष्पपुंजना उपचार बडे युक्त, उत्तम कालागुरु, कीन्दरु अने तुरुक्क-शिलारसना धूपथी
चोतरफ फैलायेला सुगंधना उद्भवथी सुंदर, सुगंधि पदार्थोथी सुवासित थयेला, सुगंधि द्रव्यनी गुटिका जेवा ते बासघरमां तकीयास-

११ शतके
उद्देशः ११
॥९७९॥

ધ્યાત્યા-
પ્રશ્નિ:
૧૯૮૦॥

હિત, માથે અને પગે ઓશીકાવાળી, બન્ને બાજુએ ઊંચી, વચમાં નમેલી અને વિશાલ, ગંગાના કિનારાની રેતીની રેતાઝ સરસી (અત્યંત કોમલ), ભરેલા ક્ષૌમિક-રેશમી દુકૂલના પટ્ટથી આચ્છાદિત, રજસ્રાણથી (ઉડતી ધૂળને અટકાવનાર વસ્ત્રથી) ઢંકાયેલી, રક્તાંશુક-મચ્છરદાની સહીત, મુરમ્ય, આજિનક (એક જાતનું ચામડાનું કોમલ વસ્ત્ર), રૂ, બરૂ, માલ્લણ અને આકડાના રૂના સમાન સ્પર્શવાળી, સુગંધિ ઉત્તમ પુષ્પો ચૂર્ણ, અને વીજા શયનોપચારથી યુક્ત એવી શય્યામાં કંઈક સુતી અને જાગતી નિદ્રા લેતી લેતી પ્રભાવતી દેવી અર્ધરાત્રીના સમયે આ એવા પ્રકારના ઉદાર, કલ્યાણ, શિવ, ધન્ય, મંગલકારક અને શોભા યુક્ત મહાસ્વપ્નને જોઈને જાગી.

હારરયયગ્વીરસાગરસસંકકિરણદગરયરયમહાસેલપંડુરતરોરુરમણિજ્જપેચ્છણિજ્જં ધિરલટ્ટપટ્ટવટ્ટપીવરસુસિ-
લિટ્ટવિસિટ્ટતિવચ્ચદાદાવિહંવિયસુહં પરિકમ્મિયજ્જવકમલકોમલમાદ્વસોભંતલટ્ટપટ્ટ રત્તુપ્પલપત્તમગ્ગસુકુમાલતા-
લુજીહં સૂસાગયપવરકણગતાવિયઆવત્તાયંતવટ્ટતટ્ટિવિમલસરિસનયણં વિસાલપીવરોરું પટ્ટિપુત્તધિમલચંધં મિડ-
વિસયસુહુમલચ્ચવણપસત્થવિચ્છિન્નકેસરસહોવસોભિયં ઊમ્મિયસુનિમ્મિયસુજાયઅપ્પોદિયંલગૂલં સોમં સોમાકારં
લીલાયંતં જંભાયંતં નહયલાઓ ઓચયમાણં નિયયવચ્ચનમતિવચંતં સીહં સુવિણે પાસિત્તાણં પટ્ટિવુદ્ધા।તે પં સા
પભાવતી દેવી અચમેયારૂવં ઓરાલં જાવ સસિસરીયં મહાસુવિણં પાસિત્તા પં પટ્ટિવુદ્ધા સમાણી, હટ્ટતુટ્ટ જાવ
હિયયા ધારાહયકલંબપુષ્પગંપિવ સમૂસસિયરોમકૂવા તં સુવિણં ઓગિણ્હતિ ઓગિણ્હિત્તા સયણિજ્જાઓ અન્નુદ્દેહ
સયણિજ્જાઓ અન્નુદ્દેહા અતુરિયમચ્ચલમસંભંતાએ અવિલંબિયાએ રાયહંસસરિસીએ ગઈએ જેણેવ ચલસ્સ રત્નો સય-
ણિજ્જે તેણેવ ઉવાગચ્છહ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા ચલં રાયં તાહિં હટ્ટાહિં કંતાહિં પિયાહિં મણુન્નાહિં મણામાહિં ઓરા-

૧૧૪૪૪
૧૧૪૪૪
૧૧૪૪૪

આવ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૯૮૧॥

લાહિં કલ્લાણાહિં સિવાહિં ધન્નાહિં મંગલ્લાહિં મસ્સિરીયાહિં મિયમહુરમંજુલાહિં ગિરાહિં સંલવમાળી સંલવમાળી
પડિબોહેતિ પડિબોહેતા બલેણં રત્ના અન્મણુનાયા સમાળી નાણામણિરયણભત્તિચિત્તંસિ ભદ્દાસણંસિ ણિસીયતિ
ણિસીયિત્તા આસત્થા વીસત્થા સુહાસણવરગયા બલં રાયં તાહિં ઇટ્ઠાહિં કંતાહિં જાવ સંલવમાળી ૨ એવં વયાસી-

મોતીના હાર, રત્ન, ક્ષીરસમુદ્ર, ચંદ્રના કિરણ, પાણીના વિંદુ અને રૂપાના મોટા પર્વત જેવા ધોળા, વિશાળ, રમણીય અને દર્શ-
નીય, સ્થિર અને સુંદર પ્રકોષ્ઠવાળા, ગોળ, પુષ્પ, સુશ્લિષ્ટ, વિશિષ્ટ અને તીક્ષ્ણ દાઢોવડે ફાટેલા મુખવાળા, સંસ્કારિત ઉત્તમ કમલના
જેવા કોમલ, પ્રમાણયુક્ત અને અત્યંત સુશોભિત ઓષ્ઠવાળા, રાતા કમલના પત્રની જેમ અત્યંત કોમલ તાલુ અને જીભવાળા, મૂષામાં
રહેલા, અગ્નીથી તપાવેલ અને આવર્ત કરતાં ઉત્તમ સુવર્ણના સમાન વર્ણવાળી ગોળ અને વિજળીના જેવી નિર્મલ આંસુવાળા, વિશાળ
અને પુષ્પજંવાળા, સંપૂર્ણ અને વિપુલ સ્કંધવાળા, કોમલ, વિશદ-સ્પષ્ટ, સૂક્ષ્મ, અને પ્રશસ્ત, લક્ષણવાળી વિસ્તીર્ણ કેસરાની છટાથી
સુશોભિત, ઉંચા કરેલા, સારીરીતે નીચે નમાવેલા, સુંદર અને પૃથિવી ઉપર પછાડેલ પૂછડાથી યુક્ત, સૌમ્ય, સૌમ્ય આકરવાળા
લીલા કરતા, બગાસાં સ્વાતા અને આકાશ થકી ઉતરી પોતાના મુખમાં પ્રવેશ કરતા સિંહને સ્વપ્નમાં જોઈ તે પ્રભાવતી દેવી જાગી.
ત્યાર બાદ તે પ્રભાવતી દેવી આ આવા પ્રકારના ઉદાર યાવત્ શોભાવાળા મહાસ્વપ્નને જોઈને જાગી અને હર્ષિત તથા સંતુષ્ટ હૃદયવાળી
થઈ, યાવત્ મેઘની ધારથી વિકસિત થયેલા કંદકના પુષ્પની પેટે રોમાંચિત થયેલી (પ્રભાવતી દેવી) તે સ્વપ્નનું સ્પર્શ કરે છે, સ્પર્શ
કરીને પોતાના શયનથી ઊઠી ત્વરાવિનાની, ચપલતારહિત, સંભ્રમવિના, વિલંબરહિતપણે રાજહંસસમાન ગતિવડે જ્યાં ચલરાજાનું
શયનગૃહ છે ત્યાં આવે છે, આવીને ઇષ્ટ, કાંત, પ્રિય, મનોહર, મનમમતી, ઉદાર, કલ્યાણ, શિવ, ધન્ય, મંગલ્ય સૌન્દર્યયુક્ત, મિત,

૧૧૪૮૧
ઉદેક:૧૧
॥૯૮૧॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥१८२॥

मधुर अने मंजुल-कोमल वाणीवडे बोलती २ ते बल राजाने जगाटे छे. त्याबाद ते बल ज्ञानी अनुपतिनी विचित्र मणि अने रत्नानी रचना वडे विचित्र भद्रासनमां बेसे छे. सुखासनमां बेठेली स्वस्थ अने शान्त थएली ते प्रभावती देवीए इष्ट, प्रिय, यावत् मधुर वाणीथी बोलतां २ आ प्रयाणे कथुं—

एवं खलु अहं देवाणु प्रिया ! अज्ज तसि तारिसगंसि सयणिज्जंसि सालिंगण० तं चेव जाव नियगवयणम-
इवयंतं सीहं सुविणे पासित्ता णं पडिबुद्धा, तणं देवाणुप्रिया ! एयस्स ओरालस्स जाव महसुविणस्स के मत्ते
कल्लाणे फलवित्तिविसेसे भविस्सइ ?, तए णं से बले राया पभावईए देवीए अंतियं एयमट्ठं सोचा निसम्म हट्ठतुट्ठ
जाव हयहियये धाराहयनी- वसुरभिकुसुमचंचुमालइयतणुयऊसवियरोमकूवे तं सुविणं ओगिणइइ ओगिणिहत्ता
ईहं पविसइ ईहं पविसित्ता अप्पणो साभाविणं मइपुण्वणं बुद्धिविन्नाणेणं तस्स सुविणस्स अत्थोग्गहणं
करेइ तस्म २ ता पभावइं देवि ताहिं इट्ठाहिं कंताहिं जाव मंगल्लाहिं मियमदुरसस्सि० संलवमाणे २ एवं वयासी-
ओराले णं तुमे देवी ! सुविणे दिट्ठे कल्लाणे णं तुमे जाव सस्सिरीए णं तुमे देवी ! सुविणे दिट्ठे आरोगतुट्ठिदीहाउ-
कल्लाणमंगल्लकारणं णं तुमे देवी ! सुविणे दिट्ठे अत्थलाभो देवाणुप्पिए ! भोगलाभो देवाणुप्पिए ! पुत्तलाभो देवा-
णुप्पिए ! रज्जलाभो देवाणुप्पिए ! एवं खलु तुमं देवाणुप्पिए ! णवण्हं मासाणं बहुपडिपुत्ताणं अदट्ठमाण राइदिघाणं
विइकंताणं अम्हं कुलकेउं कुलपव्वयं कुलवडेंसयं कुलतिलगं कुलकित्तिकरं कुलनंदिकरं कुलजसकरं कुलाधारं
कुलपायवं कुलविवद्वणकरं सुकुमालपाणिपायं अहीण पडिपुत्तपंचिदिघसरीरं जाव ससिसोमाकारं कंतं पियदंसणं

११श्रवके
चदेयः११
॥१८२॥

અવસ્થા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૮૩॥

સુરૂપ દેવકુમારસમન્વિત દારુણ પચાહિસિ, ॥

હે દેવાનુપ્રિય ! એ પ્રમાણે સ્વરેસ્વર મેં આજે તે તેવા પ્રકારની અને તકીયાવાળી શ્રદ્ધામાં (સુતાં જાગતાં) ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત જાણું, યાવત્ મારા પોતાના મુલમાં પ્રવેશ કરતા સિંહને સ્વપ્ન માં જોઈને જાગી . તો હે દેવાનુપ્રિય ! એ ઉદાર યાવત્ મહાસ્વપ્નનું વીજું શું કલ્યાણકારક ફલ અથવા વૃત્તિવિશેષ થશે ? ત્યાર પછી તે બલ રાજા પ્રખટ્ટી દેવી પાસેથી આ વાત સાંભળી, અવધારી હર્ષિત, તુષ્ટ, યવત્ અલ્હાદાયુક્ત હૃદયવાળો થયો, મેઘની ધારાથી વિકસિત થયેલા મુગંધિ કદંબ પુષ્પની પેઠે જેનું શરીર રોમાંચિત થયેલું છે અને જેની રોમરાજી ઊભી થયેલી છે, એવો બલરાજા તે સ્વપ્નનો અવગ્રહ-સામાન્ય વિચાર-કરે છે, પછી તે સ્વપ્નસંબંધી રૂઢિ (વિશેષ વિચાર) કરે છે, તેમ કરીને પોતાના સ્વાભાવિક, મતિપૂર્વક બુદ્ધિવિજ્ઞાનથી તે સ્વપ્નના ફલનો નિશ્ચય કરે છે. પછી ઇષ્ટ, કાંત, યાવત્ મંગલ યુક્ત, તથા મિત, મધુર અને શોભાયુક્ત વાણીથી સંલાપ કરતા ૨ તે બલ રાજાએ આ પ્રમાણે કહ્યું—હે દેવી ! તમે ઉદાર સ્વપ્ન જોયું છે, હે દેવી ! તમે કલ્યાણકારક સ્વપ્ન જોયું છે, યાવત્ હે દેવી ! તમે શોભાયુક્ત સ્વપ્ન જોયું છે, તથા હે દેવી ! તમે આરોગ્ય, તુષ્ટિ, દીર્ઘાયુષ, કલ્યાણ અને મંગલકારક સ્વપ્ન જોયું છે. હે દેવાનુપ્રિય ! તેથી અર્થનો લાભ થશે, હે દેવાનુપ્રિય ! ભોગનો લાભ થશે, હે દેવાનુપ્રિય ! પુત્રનો લાભ થશે, હે દેવાનુપ્રિય ! રાજ્યનો લાભ થશે, હે દેવાનુપ્રિય ! સ્વરેસ્વર તમે નવ માસ સંપૂર્ણ થયા બાદ સાઢા સાત દિવસ વિત્યા પછી આપણા કુલમાં જ્વજસમાન, કુલમાં દીવાસમાન, કુલમાં પર્વતસમાન, કુલમાં શેસ્વરસમાન, કુલમાં તિલકસમાન, કુલની કીર્તિ કરનાર, કુલને આનંદ આપનાર, કુલનો જશ કરનાર, કુલના આધારભૂત, કુલમાં વૃક્ષસમાન, કુલની વૃદ્ધિકરનાર, સુકુમાલ હાથપગવાળા, સોહરહિત અને સંપૂર્ણ પંચેન્દ્રિયયુક્ત શરીરવાળા. યાવત્ ચંદ્રસમાન સૌમ્યઆકારવાળા, પ્રિય,

૧૧૪૮૩
૧૧૮૩૧

જ્યોત્સ્ના-
પ્રજ્ઞાતિઃ
॥૧૮૪॥

જેનું દર્શન પ્રિય છે એવા, સુંદરરૂપવાળા, અને દેવકુમાર જેવી કાંતિવાળા પુત્રને જન્મ આપશો.

સેઽવિ ય ણં દારણ ઉમ્મુક્કલાભાવે વિજ્ઞાયપરિણયમિત્તે જોન્વણગમણુપ્પત્તે સૂરે વીરે વિકંતે વિત્થિજ્ઞ-
વિત્થલવલવાહણે રજ્જવર્હ રાયા ભવિસ્સહ, તં ઉરાલે ણં તુમે જાવ સુમિણે વિદ્ધે આરોગ્ગતુદ્ધિ જાવ મંગલ્લકારણ ણં
તુમે દેવી ! સુવિણે વિદ્ધેત્તિ કદ્ધુ પમાવતિ દેવિં તાહિં હદ્ધાહિં જાવ વગ્ગૂહિં દોઘંપિ તઘંપિ અણુવૂહતિ । તણ ણં સા
પમાવતી દેવી વલસ્સ રત્તો અંતિયં ણ્યમદ્ધં સોઘા નિસમ્મ હદ્ધતુદ્ધં કરયલ જાવ એવં વયાસી-એવમેયં દેવાણુપ્પિયા !
તહમેયં દેવાણુપ્પિયા ! અવિતહમેયં દેવાણુપ્પિયા ! અસંદિદ્ધમેયં દેવં હચ્છિયમેયં દેવાણુપ્પિયા ! પઢિચ્છિયમેયં દેવાણુ-
પ્પિયા ! હચ્છિયપઢિચ્છિયમેયં દેવાણુપ્પિયા ! સે જહેયં તુજ્ઞે વદહત્તિ કદ્ધુતં સુવિણં સમ્મં પઢિચ્છહ પઢિચ્છિત્તા
વલેણં રત્તો અબ્ભણુનાયા સમાણી ણાણામણિરયણમત્તિચિત્તાઓ ભદ્દાસણાઓ અબ્ભુદ્ધેહ અબ્ભુદ્ધેત્તા અતુરિયમચ્ચવલ
જાવ ગતીણે જેણેવ સણ સયણિજ્ઞે તેણેવ ઉવાગચ્છહ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા સયણિજ્ઞંસિ નિસીયતિ નિસીહત્તા એવં
વયાસી-મા મે સે ઉત્તમે પહાણે મંગલ્લે સુવિણે અન્નેહિં પાવસુમિણેહિં પઢિહમ્મિસ્સહત્તિ કદ્ધુ દેવગુરુજણસંવદ્ધાહિં
પસત્થાહિં મંગલ્લાહિં ધમ્મિયાહિં કદ્ધાહિં સુવિણજાગરિયં પઢિજાગરમાણી ૨ વિહરતિ ।

અને તે બાલક પોતાનું બાલકપણું મૂકી, વિજ્ઞ અને પરિણત-મોટો થઈને યુવાવસ્થાને પામી શૂર, વીર, પરાક્રમી, વિસ્તીર્ણ અને
વિપુલ બલ તથા વાહનવાળો, રાજ્યનો ધણી રાજા થશે. હે દેવી ! તમે ઉદાર સ્વપ્ન જોયું છે, હે દેવી ! તમે આરોગ્ય, તુષ્ટિ અને
યાવત્ મંગલકારક સ્વપ્ન જોયું છે'-એમ કહી તે બલ રાજા ઇષ્ટ યાવત્ મધુર વાણીથી પ્રભાવતી દેવીની વીજી વાર અને ત્રીજી વાર ઇ

૧૧૪૪
૪૬૪:૧૧
॥૧૮૪॥

આચાર્ય-
પ્રશ્ન:
॥૧૮૫॥

પ્રમાણે પ્રશંસા કરે છે. ત્યાર બાદ તે પ્રભાવતી દેવી બલ રાજાની પાસેથી એ પૂર્વોક્ત વાત સાંભળીને, અવધારીને હર્ષવાળી અને સંતુષ્ટ થઈ હાથ જોડી આ પ્રમાણે બોલી-‘હે દેવાનુપ્રિય ! તમે જે કહો છો તે એજ પ્રમાણે છે, હે દેવાનુપ્રિય ! તેજ પ્રમાણે છે, હે દેવાનુપ્રિય ! એ સત્ય છે, હે દેવાનુપ્રિય ! એ સંદેહરહિત છે, હે દેવાનુપ્રિય ! મને ઇચ્છિત છે, હે દેવાનુપ્રિય ! એ મેં સ્વીકારેલું છે, હે દેવાનુપ્રિય ! એ મને ઇચ્છિત અને સ્વીકૃત છે’ એમ કહી સ્વપ્નનો સારી રીતે સ્વીકાર કરે છે, સ્વીકાર કરીને બલ રાજાની અનુમતિથી અનેક જાતના મણિ અને રત્નની રચના વડે વિચિત્ર એવા ભદ્રાસનથી ઉઠે છે, ઉઠીને ત્વરા વિના, ચપલતારહિત યાવદ્ ગતિ વડે (તે પ્રભાવતી દેવી) જ્યાં પોતાની જગ્યા છે ત્યાં આવી જગ્યા ઉપર વેસે છે, વેસી ને તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું-‘આ મારું ઉત્તમ, પ્રધાન અને મંગલરૂપ સ્વપ્ન બીજા પાપસ્વપ્નોથી ન હળાવો’ એમ કહીને તે પ્રભાવતી દેવી દેવ અને ગુરુસંબન્ધી, પ્રશસ્ત, મંગલરૂપ અને ધાર્મિક કથાઓવડે સ્વપ્ન જાગરણ કરતી કરતી વિહરે છે.

તદ્દર્શનં ચલે રાયા કોટુંબિયપુરિસે સદાવેદ્ સદાવેત્તા એવં વયામી-સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા ! અજ્ઞ સવિ-
સેસં બાહિરિયં ઉવટ્ટાણસાલં મંધોદયસિત્તસુદ્ધયસંમજ્જિઓવલિત્તં સુગંધવરપંચવન્નપુપ્ફોવયારકલિયં કાલાગુરુપવ-
રકુંદુરુક્ક જાવ મંધવદ્દિભૂયં કરેહ ય કરાવેહ ય કરેત્તા કરાવેત્તા સીહાસણં રપેહ સીહાસણં રયાવેત્તા મમેતં જાવ
પદ્ધપ્પિણહ, તદ્દર્શનં તે કોટુંબિય જાવ પડિસુણેત્તા સ્વિપ્પામેવ સવિસેસં બાહિરિયં ઉવટ્ટાણસાલં જાવ પદ્ધપ્પિણંતિ,
તદ્દર્શનં ચલે રાયા પદ્ધસકાલસમયંસિ સયણિજ્ઞાઓ અન્નુદ્દેહ સયણિજ્ઞાઓ અન્નુદ્દેત્તા પાયપીઢાઓ પચ્છોરુહહ
પાયપીઢાઓ પચ્છોરુહિત્તા જેણેવ અટ્ટણસાલા તેણેવ ઉવાગચ્છતિ અટ્ટણસાલં અણુપવિસદ્દ જહા ઉવવાદ્દે તદ્દેવ

૧૧૪૮૫
ઉદ્દેશ ૧૧
॥૧૮૫॥

વ્યાસ્યા
પ્રશ્ન:
૧૧૮૬૧

અટ્ટણસાલા તહેવ મજ્જણઘરે જાવ સસિવ્વપિયદંસણે નરવર્હ મજ્જણઘરાઓ પઢિનિક્સમહ પઢિનિક્સમિત્તા જેણેવ
બાહિરિયા ઉવટ્ટાણસાલા તેણેવ ઉવાગચ્છહ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા સીહાસણવરંસિ પુરચ્છાભિમુહે નિમીયહ નિસીહત્તા
અપ્પણો ઉત્તરપુરચ્છિમે દિસીભાણ અટ્ટ ભદ્દાસણાહં સેયવત્થપચ્ચુત્થુયાહં સિદ્ધત્થગકયમંગલોવપારાહં રયાવેહ રયા-
વેત્તા અપ્પણો અદૂરસામંતે ણાણામણિરયણમંડિયં અહિયપેચ્છણિજ્જં મહ્ગ્ગવરપટ્ટણુગયં સળ્હપટ્ટવહુભત્તિસયચિ-
ત્તતાણં ઈહામિયડમ્મજાવભત્તિચિત્તં અર્હિમતરિયં જવણિયં અંછાવેહ અંછાવેત્તા નાણામણિરયણભત્તિચિત્તે અચ્છ-
રયમડયમસૂરગોચ્છગં સેયવત્થપચ્ચુત્થુયં અંગસુહફાસુયં સુમડયં પભાવતીણ દેવીણ ભદ્દાસણં રયાવેહ રયાવેત્તા
કોટુંબિયપુરિસે સદ્દાવેહ સદ્દાવેત્તા એવં વયાસી-

ત્યાર બાદ તે ચલ રાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવી આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે દેવાનુપ્રિયો ! આજે તમે જલ્દી બહારની ઉપસ્થાનશા-
લાને સવિશેષપણે ગંધોદકવડે છાંટી, વાલી અને છાણથી લીંપીને સાફ કરો. તથા મુગંધી અને ઉત્તમ પાંચ વર્ણના પુણ્યોથી શણગારો,
વલી ઉત્તમ કાલાગુરુ અને કીંદરુના ધૂપથી યાવત્ ગંધવાર્તિભૂત-મુગંધી ગુટિકા સમાન કરો, કરાવો, અને ત્યારપછી ત્યાં સિંહાસન
મૂકાવો, સિંહાસન મૂકાવીને આ મારી આજ્ઞા યાવત્ પાછી આપો.’ ત્યાર બાદ તે કૌટુંબિક પુરુષો યાવત્ આજ્ઞાનો સ્વીકાર કરી તુરતજ
સવિશેષપણે બહારની ઉપસ્થાનશાલાને સાફ કરીને યાવત્ આજ્ઞા પાછી આપે છે. ત્યાર બાદ તે ચલ રાજા પ્રાતઃકાલ સમયે પોતાની
શય્યાથી ઉઠીને પાદપીઠથી ઉતરી જ્યાં વ્યાયામશાળા છે ત્યાં આવે છે. આવીને વ્યાયામશાળામાં પ્રવેશ કરે છે, ત્યાર પછી તે સ્નાનગૃહમાં
જાય છે. વ્યાયામશાળા અને સ્નાનગૃહનું વર્ણન ઔપપાતિક સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, યાવત્ ચંદ્રની પેટે જેનું દર્શન પ્રિય છે એવો

૧૧૮૬૧
વડેશ્વર
૧૧૮૬૧

આવ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૮૭॥

તે બલ નરપતિ સ્નાનગૃહથી બહાર નીકળે છે, બહાર નીકળીને જ્યાં બહારની ઉપસ્થાનશાલા છે ત્યાં આવે છે, ત્યાં બાવીને પૂર્વદિશા સન્મુખ ઉચ્ચ સિંહાસનમાં બેસે છે. ત્યાર બાદ પોતાનાથી ઉત્તરપૂર્વદિશામાં-ઈશ્વાન કોણમાં ધોળા વસ્ત્રથી આચ્છાદિત અને સરસબ વડે જેનો મંગલોપચાર કરેલો છે એવા આઠ ભદ્રાસનો મૂકાવે છે. ત્યાર બાદ પોતાનાથી થોડે દૂર અનેક પ્રકારના મણિ અને રત્નથી સુશોભિત, અધિક દર્શનીય, કીમતી, મોટા શહેરમાં બનેલી, સૂક્ષ્મ સૂતરના સેંકડો કારાંગરીવાળા વિચિત્રતાળાવાળી, તથા ઈંદ્રામૃગ અને વજ્રદ વગેરેની કારીગરીથી વિચિત્ર એવી અંદરની જવનિકાને-પડદાને સ્વસેડે છે, સ્વસેડીને (જવનિકાની અંદર) અનેક પ્રકારના મણિ અને રત્નોની રચના વડે વિચિત્ર, ગાદી અને કોમલ ગાલમમૂરીયાથી ઢંકાયેલું, શ્વેત વસ્ત્રવડે આચ્છાદિત, શરીરને સુખકર સ્પર્શવાળું તથા સુકોમલ એવું એક ભદ્રાસન પ્રભાવતી દેવી માટે મૂકાવે છે. ત્યાર પછી તે બલ રજાએ કોડુંબિક પુરુષોને બોલાવી આ પ્રમાણે કહ્યું-

સ્વિપ્પામેવ ભો દેવાણુપિપથા ! અટ્ટંગમહાનિમિત્તસુત્તત્થધારણ વિવિહસત્થકુસલે સુવિણલ ક્વલ્લણપાઢણ સદાવેહ, તણ્ણં તે કોડુંબિયપુરિસા જાવ પહિસુણેત્તા ચલસ્સ રત્નો અંતિયાઓ પહિનિક્વલ્લમહ પહિનિક્વલ્લમિત્તા સિગ્ધં તુરિયં ચવલં ચંડં વેદ્યં હત્થિણપુરં નગરં મજ્ઞમજ્ઞેણં જેણેવ તેસિ સુવિણલક્વલ્લણપાઢગાણં ગિહાઈ તેણેવ ઉવાગચ્છન્તિ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા તે સુવિણલક્વલ્લણપાઢણ સદાવેતિ । તણ્ણં તે સુવિણલક્વલ્લણપાઢગા ચલસ્સ રત્નો કોડુંબિયપુરિસેહિં સદાવિયા સમાણા હટ્ઠતુટ્ઠં પહાયા કય જાવ સરીરા સિદ્ધત્થગહરિયાલિયાકયમંગલસુદ્ધાણા સણ્ણિં ૨ ગિહેહિતો ત્રિગ્ગચ્છન્તિ સં ૨ હત્થિણાપુરં નગરં મજ્ઞમજ્ઞેણં જેણેવ ચલસ્સ રત્નો ભવણવરવહેંસણ તેણેવ ઉવાગચ્છન્તિ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા ભવણવરવહેંસગપહિદુવારંસિ એગઓ મિલંતિ એગઓ મિલિત્તા જેણેવ વાહિ-

૧૧ સ્વલે
ઉદેશ ૧૧
॥૧૮૭॥

બ્યાલ્યા
પ્રવૃત્તિ:
॥૧૮૮॥

રિયા ઉવઢાણસાલા તેણેવ ઉવાગચ્છન્તિ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા કરયલ૦ બલરાયં જણં વિજણં વદ્ધાવેતિ । તણં સુવિણલક્ષણપાઠગા બલેણં રક્ષા વંદિયપૂહયસકારિયસંમાણિયા સમાણા પત્તેયં ૨ પુવ્વજ્ઞત્યેસુ મહામણેસુ નિસીયંતિ, તણં સે બલે રાયા પમાવતિ દેવિં જવણિયંતરિયં ઠાવેહ ઠાવેત્તા પુષ્પફલપદ્મિપુત્રહત્યે પરેણં વિણણં તે સુવિણલક્ષણપાઠેણં એવં વ્યાસી-એવં ચલુ દેવાણુપ્પિયા ! પમાવતી દેવી અજ્ઞ તંસિ તારિસગંસિ વાસઘરંસિ જાવ સીહં સુવિણે પાસિત્તા ણં પદ્મિબુદ્ધા

‘હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે શીઘ્ર જાઓ, અને અષ્ટાંગ મહાનિમિત્તના સૂત્ર અને અર્થને ધારણ કરનારા, અને વિવિધ શાસ્ત્રમાં કુશલ એવા સ્વપ્નના લક્ષણ પાઠકોને બોલાવો.’ ત્યાર બાદ તે કૌટુંબિક પુરુષો યાવત્ આજ્ઞાનો સ્વીકાર કરીને બલ રાજાની પાસેથી નીકળે છે; નીકળીને સત્વર, ચપલપણે, જપાટાબંધ અને વેગસહિત હસ્તિનાપુર નગરની વચોવચ જ્યાં સ્વપ્નલક્ષણપાઠકોના ઘરો છે, ત્યાં જઈને સ્વપ્નલક્ષણપાઠકોને બોલાવે છે. જ્યારે તે બલ રાજાના કૌટુંબિક પુરુષોએ તે સ્વપ્નલક્ષણપાઠકોને બોલાવ્યા ત્યારે તેઓ પ્રસન્ન થયા, તુષ્ઠ થયા અને ત્યાન કરી ચલિકર્મ કરી યાવત્ શરીરને અલંકૃત કરી, મસ્તકે સર્પ અને લીલી ધરોનું મંગલ કરી પોત પોતાના વેરથી નીકળે છે, નીકળીને હસ્તિનાગપુર નગરની વચ્ચે થઈ જ્યાં બલ રાજાનું ઉત્તમ મહાલય છે, ત્યાં આવે છે, ત્યાં આવીને શ્રેષ્ઠ મહાલયના દ્વાર પાસે તે સ્વપ્નપાઠકો એકઠા થાય છે, એકઠ થઈને જ્યાં બહારની ઉપસ્થાનશાલા છે ત્યાં આવે છે, ત્યાં આવી હાથ જોડી બલ રાજાને જય અને વિજયથી વધાવે છે. ત્યાર બાદ તે બલ રાજાએ વાંદેલા, પૂજેલા, સત્કારેલા અને સન્માનિત કરેલા તે સ્વપ્નલક્ષણપાઠકો પૂર્વે મોઠવેલા મદ્રાસનો ઉપર બેસે છે. ત્યાર પછી તે બલરાજા પ્રમાવતી દેવીને જવનિકાની-પડદાની અંદર બેસાડે છે. ત્યાર બાદ પુષ્પ અને

૧૧૪૮૮
વૃદ્ધા ૧૧
॥૧૮૮॥

જ્ઞાપ્તિ-
બ્રહ્મસિંહ
॥૧૮૯॥

ફલથી પરિપૂર્ણ હસ્તનાજા તે બલ રાજાએ અતિશય વિનયપૂર્વક તે સ્વપ્નલક્ષણપાઠકોને આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે દેવનુપ્રિયો ! એ પ્રમાણે
ચરેચર આજે પ્રભાવતી દેવી તે તેના પ્રકારના વાસગૃહમાં યાવત્ સ્વપ્નમાં સિંહને જોઈને ઝાગેલી છે,

તણં દેવાણુપ્પિયા ! એવસ્સ ઓરાલસ્સ જાવ કે મન્ને કહ્ણાણે ફલવિત્તિવિસેસે ભવિસ્સહ !, તણં પં સુવિણલ-
ક્ષણપાદગા બલસ્સ રત્તો અંતિયં એમદં સોચ્છા નિસમ્મ હદ્દ તુટ્ટં તં સુવિણં ઓગિણહ્હ, ૨ ર્હં અણુપ્પવિસહ
અણુપ્પવિસિત્તા તસ્સે સુવિણસ્સ અત્થોગહણં કરેહ તસ્સં ૨ ત્તા અન્નમન્નેણં સદ્ધિ સંચાલેતિ ૨ તસ્સ સુવિણસ્સ
લદ્ધદ્ધા ગહિયદ્ધા પુચ્છિયદ્ધા વિણિચ્છિયદ્ધા અભિગયદ્ધા બલસ્સ રત્તો પુરો સુવિણસત્થાઈં ઉચ્ચારેમાણા ઉં ૨ એવં
વગાસી-એવં ચલુ દેવાણુપ્પિયા ! અમ્હં સુવિણસત્થંસિ વાયાલીસં સુવિણા, તીસં મહાસુવિણા વાવત્તરિ સંવ-
સુવિણા દિદ્ધા, ॥

તો હે દેવાનુપ્રિયો ! આ ઉદાર ઇશ્વર સ્વપ્નનું યાવત્ બીજું કયું કલ્યાણરૂપ ફલ અને વૃત્તિવિશેષ થશે. ત્યાર પછી તે સ્વપ્ન-
લક્ષણપાઠકો બલ રાજાની પાસેથી એ વાત સાંભળી તથા અવધારી સુશ અને સંતુષ્ટ થઈ તે સ્વપ્ન સંબંધે સામાન્ય વિચાર કરે છે,
સામાન્ય વિચાર કરી તેનો વિશેષ વિચાર કરે છે, અને પછી તે સ્વપ્નના અર્થનો નિશ્ચય કરે છે, અને ત્યાર બાદ તેઓ પરસ્પર સાથે
વિચારણા કરે છે. ત્યાર પછી તે સ્વપ્નના અર્થને સ્વયં જાણી, બીજા પાસેથી ગ્રહણ કરી, તે સંબંધી શંકાને પૂછી, અર્થનો નિશ્ચય
કરી અને સ્વપ્નના અર્થને અવગત કરી બલ રાજાની આગળ સ્વપ્નશાસ્ત્રોનો ઉચ્ચાર કરતાં તેઓએ આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે દેવાનુપ્રિય ! એ
પ્રમાણે ચરેચર અમારા સ્વપ્નશાસ્ત્રમાં બેતાલીશ સામાન્ય સ્વપ્નો, અને ત્રીશ મહાસ્વપ્નો મળીને કુલ વહોતેર જાતના સ્વપ્નો કહેલા છે.

૧૧૩૮૬
ઉદ્દેશ: ૧૧
॥૧૮૯॥

व्याख्या
प्रवृत्तिः
॥९९०॥

तत्थ णं देवाणुप्पिया ! तित्थगरमायरो वा चक्कवट्ठिमायरो वा तित्थगरंसि वा चक्कवट्ठिसि वा गम्भं वक्कममाणंसि एएसि तीसाए महासुविणाणं इमे चोइस महासुविणे पासित्ताणं पडिबुज्झंति, तंज्जहा-गयवसहसीहअभि सेयदामसस्सिदिणयरं झयं कुंभं । पउभसरसागरविमाणभवनरणणुच्चयसिहिं च १४ ॥ १ ॥ वासुदेवमायरो वा वासुदेवंसि गम्भं वक्कममाणंसि एएसि चोइसण्हं महासुविणाणं अन्नयरे सत्त महासुविणे पासित्ता णं पडिबुज्झंति, बलदेवमायरो वा बलदेवंसि गम्भं वक्कममाणंसि एएसि चोइसण्हं महासुविणाणं अन्नयरे चत्तारि महासुविणे पासित्ता णं पडिबुज्झंति, मंडलियमायरो वा मंडलियंसि गम्भं वक्कममाणंसि एतेसि णं चउदसण्हं महासुविणाणं अन्नयरं एगं महासुविणं पासित्ता णं पडिबुज्झन्ति, इमे य णं देवाणुप्पिया ! पभावतीएदेवीए एगे महासुविणे दिट्ठे, तं ओराले णं देवाणुप्पिया ! पभावतीए देवीए सुविणे दिट्ठे जाव आरोगगतुट्ठ जाव मंगल्लकारे णं देवाणुप्पिया ! पभावतीए देवीए सुविणे दिट्ठे, अत्थलाभो देवाणुप्पिए ! भोगं पुत्तं रज्जलाभो देवाणुप्पिए !, एवं खल्ल देवाणुप्पिए ! पभावती देवी नवण्हं मासाणं बहुपडिपुत्ताणं जाव वीतिकंताणं तुम्हं कुलकेउं जाव पयाहिति सेऽविय णं दारे उम्मुक्कवालभावे जाव रज्जवई राया भविस्सइअणगारे वा भावियप्पा, तं ओराले णं देवाणुप्पिया ! पभावतीए देवीए सुविणे दिट्ठे जाव-आरोग्य तुट्ठि हीहाउअ कलाणं जावदिट्ठे ।

तेमां हे देवानुप्रिय ! तीर्थकरनी माताओ के चक्रवर्तिनी माताओ ज्यारे तीर्थकर के चक्रवर्ती गर्भमां आवीने उपजे त्यारे ए श्रीश महास्वप्नोमांथी आ चौद स्वप्नोने जोइने जागे छे, ते चौद स्वप्नो आ प्रयाणे छे-“१ हाथी, २ बलद, ३ सिंह, ४ लक्ष्मीनो

११ वक्के
उदयः ११
॥९९०॥

જ્ઞાન્યા-
પ્રશ્ન:
॥૯૯૧॥

અમિષેક, ૫ પુષ્પમાળા, ૬ ચંદ્ર, ૭ સૂરજ, ૮ ધ્વજા, ૯ કુંભ, ૧૦ પદ્મસરોવર, ૧૧ સમુદ્ર, ૧૨ વિમાન અથવા મંચન, ૧૩ સ્તનો
ઢગલો અને ૧૪ અગ્નિ" વહ્ની વાસુદેવની માતાઓ જ્યારે વાસુદેવ ગર્ભમાં આવે ત્યારે ૯ ચૌદ મહાસ્વપ્નોમાંના કોઈ પણ સાત મહા-
સ્વપ્નો જોઈને જાગે છે. તથા બલદેવની માતાઓ જ્યારે બલદેવ ગર્ભમાં પ્રવેશ કરે ત્યારે ૯ ચૌદ મહાસ્વપ્નોમાંના કોઈ પણ ચાર મહા-
સ્વપ્નોને જોઈને જાગે છે. માંડલિક રાજાની માતાઓ જ્યારે માંડલિક રાજ ગર્ભમાં પ્રવેશ કરે ત્યારે ૯ ચૌદ મહાસ્વપ્નોમાંના કોઈ
૯૬ મહાસ્વપ્ન જોઈને જાગે છે. તો હે દેવાનુપ્રિય ! આ પ્રભાવતી દેવી ૯૬ મહાસ્વપ્ન જોયું છે, હે દેવાનુપ્રિય ! પ્રભાવતી દેવી ૯૬
ઉદાર સ્વપ્ન જોયું છે, યાવત્ આરોગ્ય, તુષ્ટિ યાવત્ મંગલ કરનાર સ્વપ્ન જોયું છે. તેથી હે દેવાનુપ્રિય ! તમને અર્થલાભ થશે, મોગ-
લાભ થશે, પુત્રલાભ થશે અને રાજ્યલાભ થશે. તથા હે દેવાનુપ્રિય ! ૯ પ્રમાણે સ્વરેખર પ્રભાવતી દેવી નવ માસ સંપૂર્ણ થયા પછી
અને સાડા સાત દિવસ વિત્યા પછી તમારા કુલમાં ધ્વજ સમાન એવા યાવત્ પુત્રનો જન્મ આપશે. અને તે પુત્ર પણ ચાલ્યાવસ્થા મૂકી
મોટો થશે ત્યારે તે યાત્રાદ્ રાજ્યનો પતિ રાજા થશે, અથવા ભાવિતાત્મા સાધુ થશે. તેથી હે દેવાનુપ્રિય ! પ્રભાવતી દેવી ૯૬ ઉદાર
સ્વપ્ન જોયું છે, યાવત્ આરોગ્ય, તુષ્ટિ, દીર્ઘાયુષ તથા કલ્યાણ કરનાર સ્વપ્ન જોયું છે.

તદ્દર્શનં સેવ્યં રાયા સુવિણલક્ષણપાદગાણં અંતિ ૯૬ મમ દ્વિતુટ્ટ કરયલ જાવ કરદુ તે સુવિ-
ણલક્ષણપાદગે એવં વયાસી-એવમેયં દેવાણુપ્પિયા ! જાવ સે જહેયં તુભ્મે વદહત્તિકદુ તે સુવિણં સમ્મં પઢિચ્છહ
તં ૦ ત્તા સુવિણલક્ષણપાદ ૯ વિઠલેણં અસ્રણપાણસ્વાહમમાહમપુષ્કવત્થગંધમલ્લાલંકારેણં સક્કારેતિ સંમાણેતિ
સક્કારેત્તા સંમાણેત્તા વિઠલં જીવિયારિહં પીઢદાણં દલયતિ ૨ વિપુલં ૨ પઢિવસજ્જેતિ પઢિવિસજ્જેત્તા સીહાસણાઓ

૧૧શ્લોકે
ઉદ્દેશ: ૧૧
॥૯૯૧॥

બ્યાલ્યા
પ્રવ્રત્તિ:
॥૧૯૨॥

અમુદેહ સીં અમુદેષ્ટા જેણેવ પમાવતી દેવી તેણેવ ઉવાગચ્છહ તેણેવ ઉવાગચ્છિત્તા પમાવતીં દેવીં તાહિં હટ્ટાહિં
કંતાહિં જાવ સંલવમાણે સંલવમાણે એવં વયાસી-એવં સ્વલુ દેવા ણુપ્પિયા! સુવિણસત્થંસિ ધાયાલીસં સુવિણા તીસં
મહાસુવિણા વાવત્તરિ સન્નસુવિણા દિટ્ઠા, તત્થ ણં દેવાણુપ્પિય! તિત્થગરમાયરો વા ચક્કવટ્ઠિમાયરો વા તં ચેવ
જાવ અન્નયરં એગં મહાસુવિણં પાસિત્તા ણં પહિવુજ્જંતિ, ઇમે ય ણં તુમે દેવાણુપ્પિય! એગે મહાસુવિણે દિટ્ઠે તં
ઓરાલે તુમે દેવી! સુવિણે દિટ્ઠે જાવ રજ્જવર્ધે રાયા ભવિસ્સહ અણગારે વા ભાવિયપ્પા, તં ઓરાલે ણં તુમે દેવી!
સુવિણે દિટ્ઠે જાવ દિટ્ઠેત્તિકદ્દુ પમાવતિં દેવિં તાહિં હટ્ટાહિં કંતાહિં જાવ દોચં પિ તચંપિ અણુવૂહહ,

ત્યાર બાદ તે ચલરાજા સ્વપ્નલક્ષણપાઠકો પાસેથી એ વાતને સાંભળી અને અવધારી હર્ષિત, અને સંતુષ્ટ થયો, અને હાથ જોડી
યાવત્ તેણે સ્વપ્નલક્ષણપાઠકોને આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે દેવાનુપ્રિયો! આ એ પ્રમાણે છે કે, યાવત્ જે તમે કહો છો’-એમ કહી તે સ્વ-
પ્નોનો સારી રીતે સ્વીકાર કરે છે. ત્યાર બાદ સ્વપ્નલક્ષણપાઠકોને પુષ્કલ અન્ન, પાન, સ્નાદિમ, પુષ્પ, વસ્ત્ર, ગંધ, માલા અને
અલંકારો વડે સત્કાર કરે છે, સન્માન કરે છે, તેમ કરીને જીવીકાને ઉચિત ઘણું પ્રીતિદાન આપે છે; અને પ્રીતિદાન આપીને તે
સ્વપ્નલક્ષણપાઠકોને રજા આપે છે. ત્યાર પછી પોતાના સિંહાસનથી ઉઠે છે, ઉઠીને જ્યાં પ્રમાવતી દેવી છે ત્યાં આવી પ્રમાવતી દેવીને
તેણે તે પ્રકારની હૃદય, મનોહર યાવત્ મધુર વાણીવડે સંલાપ કરતા કરતા આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે દેવાનુપ્રિયે! એ પ્રમાણે સ્વપ્ન-
શાસ્ત્રમાં ચેતાલીશ સાધારણ સ્વપ્નો, અને ત્રીશ મહાસ્વપ્નો તથા ચઢા મઠીને ચઢોતેર સ્વપ્નો દેખાડ્યા છે. તેમાં હે દેવાનુપ્રિયે! તીર્થ-
કરની માતાઓ કે ચક્કવર્તિની માતાઓ-આદિ પૂર્વવત્ કહેવું, યાવત્ કોઈ એક મહાસ્વપ્નને જોડને જાગે છે. હે દેવાનુપ્રિયે! તમે આ

૧૧૪૮૬
૧૧૯૨

આવ્યા-
શક્તિઃ
॥૧૧૩॥

एक महास्वप्न जोयुं छे, हे देवी ! तमे उदार स्वप्न जोयुं छे, यावद् ते राज्यनो पति राजा थशे के भावितात्मा अनगार थशे. हे देवि ! तमे उदार स्वप्न जोयुं छे, यावत् मंगलकर स्वप्न जोयुं छे, एम कही प्रभावती देवीनी ते प्रकारनी इष्ट, कांत, प्रिय एवी यावद् मधुर वाणीवडे बे वार अने त्रण वार पण प्रशंसा करे छे.

तए णं सा पभावती देवी बलस्स रत्नो अंतियं एयमट्ठं सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठकरयलजाव एवं वयासी-एयमेयं देवाणुप्पिया ! जाव तं सुविणं सम्मं पडिच्छति तं सुविणं सम्मं पडिच्छित्ता वलेणं रत्ता अब्भणुत्ताया समाणी नाणामणिरयणभत्तिचित्त जाव अब्भुट्ठेति अतुरियमचलजावगतीए जेणेव सए भवणे तेणेव उवागच्छइ तेणेव उवागच्छित्ता सयं भवणमणुपविट्ठा । तए णं सा पभावती देवी ण्हाया कयवलिकम्मा जाव सव्वालंकारविभू-सिया तं गब्भं णाइसीएहिं नाइउण्हेहिं नाइतित्तेहिं नाइकडुएहिं नाइकसाएहिं नाइअंबिलेहिं नाइमहुरेहिं उउभ-यमाणसुहेहिं भोयणच्छायणगंधमल्लेहिं जं तस्स गब्भस्स हियं मितं पत्थं गब्भपो सणं तं देसे य काले य आहार-माहारेमाणी विवित्तमउएहिं सयणासणेहिं पइरिक्खसुहाए मणोणुकूलाए विहारभूमीए पसत्थदोहला संपुन्नदोहला सम्माणियदोहला अबमाणियदोहला बोच्छिन्नदोहला ववणीयदोहला ववगयरोगमोहभयपरित्तासा तं गब्भं सुहं-सुहेणं परिवहति । तए णं सा पभावती देवी नवण्हं मांसाणं बहुपडिपुत्ताणं अट्ठट्ठमाण राइंदियाणं वीतिकंताणं सुकुमालपाणिपायं अहीणपडिपुत्तपंचिंदियसरीरं लक्खणवंजणगुणोववेयं जाव ससिसो- माकारं कंतं पियदसणं सुरूवं दारयं ययाया ।

૧૧૩૩
૧૧૩૩
॥૧૧૩॥

વ્યાખ્યા
પ્રશ્નિ:
॥૧૯૪॥

ત્યાર બાદ તે પ્રભાવતી દેવી બલ રાજાની પાસેથી એ વાતને સાંભળીને અવધારીને હર્ષવાળી, અને સંતુષ્ટ થઈ યાવત્ હાથ જોડી આ પ્રમાણે બોલી-‘હે દેવાનુપ્રિય ! એ એ પ્રમાણે જ છે’ યાવત્ એમ કહી યાવત્ તે સ્વપ્નને સારી રીતે ગ્રહણ કરે છે, ત્યાર પછી બલ રાજાની અનુમતિથી અનેક પ્રકારના મળી અને રત્નની કારીગરીથી યુક્ત તથા વિચિત્ર એવા તે મદ્રાસનથી ઉઠી ત્વરાપૂર્વક, અચપલ-પણે યાવત્ હંસસમાનગતિ વડે જ્યાં પોતાનું ભવન છે ત્યાં આવી તેણે પોતાના ભવનમાં પ્રવેશ કર્યો. ત્યાર બાદ તે પ્રભાવતી દેવી સ્નાન કરી, બલિકર્મ-દેવપૂજા કરી, યાવત્ સર્વ અલંકારથી વિભૂષિત થઈ તે ગર્ભને અતિશીત નહિ, અતિઝણ નહિ, અતિ તિક્ત નહિ, અતિકટુ નહિ, અતિ તુરા નહિ, અતિઘાટાં નહિ, અને અતિમધુર નહિ એવા. તથા દરેક ઋતુમાં ભોગવતાં સુખકારક એવા ભોજન, આચ્છાદન ગંધ અને માલા વડે તે ગર્ભને હિતકર, મિત, પથ્ય અને પોષણરૂપ છે તેવા આહારને યોગ્ય દેશ અને યોગ્ય કાળે ગ્રહણ કરતી, તથા પવિત્ર અને કોમલ શયન અને આસનવડે એકાન્તમાં સુખરૂપ અને મનને અનુકૂલ એવી વિહારભૂમિવડે પ્રશસ્ત દોહદવાળી, સંપૂર્ણ દોહદવાળી, સન્માનિત દોહદવાળી, જેનો દોહદ તિરસ્કાર પામ્યો નથી એવી, દોહદરહિત, દૂર થયેલા દોહદવાળી, તથા રોગ, મોહ, મય અને પરિત્રાસ રહિત તે ગર્ભને સુખપૂર્વક ધારણ કરે છે. ત્યાર બાદ તે પ્રભાવતી દેવી એ નવ માસ પૂર્ણ થયા પછી અને સાડા સાત દિવસ વીત્યા પછી સુકુમાલહાથ-પગવાળા અને દોષરહિત પ્રતિપૂર્ણપંચેન્દ્રિય યુક્ત શરીરવાળા, તથા લક્ષણ, વ્યંજન અને ગુણથી યુક્ત, યાવત્ ચંદ્રસમાનસૌમ્ય આકારવાળા, કાંત, પ્રિયદર્શન અને મુંદર રૂપવાળા પુત્રને જન્મ આપ્યો.

તણે પાંતીસે પ્રભાવતી દેવી એ અંગપહિયારિયાઓ પ્રભાવતી દેવી પસૂયં જાણેતા જેણેવ બલે રાયા તેણેવ ઉવાગચ્છન્તિ તેણેવ ઉવાગચ્છન્તિ કરયલ જાવ બલં રાયં જયેણં વિજયણં વદ્ધાવેતિ જણં વિજયણં વદ્ધાવેતિ એવં

૧૧૪૪૫૬
વર્ષ: ૧૧૪
॥૧૯૪॥

આશ્વા-
સહસ્રીઃ
॥૯૯૫॥

વયાસી—એવં સ્વલુ દેવાણુપ્પિયા ! પમાવતીં પિયદ્વયાએ પિયં નિવેદેમો પિયં મે ભવડ । તએ ણં સે વલે રાયા અંગપહિયારિયાણં અંતિયં એયમદ્દં સોઘા નિસમ્મ હદ્ધતુદ્ધ જાવ ધારાહયણીવ જાવરોમકૂવે તાસિં અંગપહિયારિયાણં મડહવજ્ઞં જહામાલિયં ઓમોયં દલયતિ ૨ સેતં રયયામયં વિમલસલિલપુન્નં મિંગારં ચ ગિણ્હહ ગિણ્હિત્તા મત્થએ ધોવહ મત્થએ ધોવિત્તા વિડલં જીવિયારિહં દલયતિ પીહદાણં પીહદાણં દલંયિત્તા સક્કારેતિ સમ્માણેતિ ॥(સૂત્રં ૪૨૮)॥

ત્યાર બાદ તે પ્રભાવતી દેવીની સેવા કરનાર દાસીઓએ તેને પ્રસવ થયેલો જાણી જ્યાં બલ રાજા છે ત્યાં આવી હાથ જોડી યાવત્ બલ રાજાને જય અને વિજયથી વધાવીને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે દેવાણુપ્રિય ! એ પ્રમાણે સ્વરેસ્વર પ્રભાવતી દેવીની પ્રીતિ માટે આ (પુત્રજન્મરૂપ) પ્રિય નિવેદન કરીએ છીએ, અને તે આપને પ્રિય થાઓ.’ ત્યાર બાદ તે બલ રાજા શરીરની શુશ્રૂષા કરનાર દાસીઓ પસેથી એ વાત સાંભળી અવધારીને હર્ષિત અને સંતુષ્ટ થઈ યાવત્ મેઘની ધારાથી સિંચાયલા કદંબકના પુષ્પની પેટે યાવત્ રોમાંચિત થઈ તે અંગરક્ષિકા દાસીઓને ઘુઘટ સિવાય પહેરેલ સર્વ અલંકાર આપે છે. આપીને તે રાજા શ્વેત રજતમય અને નિર્મલ પાણીથી ભરેલા કલશને લઈ તે દાસીઓના મસ્તક ધુએ છે, મસ્તકને ધોઈને તેઓને જીવિકાને યોગ્ય ઘણું પ્રીતિદાન આપી સત્કાર અને સન્માન કરી વિસર્જિત કરે છે. ॥ ૪૨૮ ॥

તએ ણં સે વલે રાયા કોહુંબિયપુરિસે સદાવેહ સદાવેત્તા એવં વયાસી-સ્વિપ્પામેવ મો દેવાણુપ્પિયા ! હત્થિ-
ણાપુરે નયરે ચારગસોહણં કરેહ ચારગં ૨ માણુમ્માણવઢુણં કરેહ માં ૨ હત્થિણાપુરં નગરં સન્નિભતરવાહિરિયં
આસિયસંમજ્જિઓવલિત્તં જાવ કરેહ કારવેહ કરેત્તા ય કારવેત્તા ય જૂયસહસ્સં વા ચક્કસહસ્સં વા પૂયામહામહિ-

૧૧૩૪૬
ઉદેશઃ ૧૧
॥૯૯૫॥

ब्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥९९६॥

मसकारं वा उस्सवेह २ ममेतमाणत्तियं पच्चप्पिणह, तए णं ते कोडुंबियपुरिसा बलेण रत्ता एवं वुत्ता० जाव पच्च-
प्पिणंति । तए णं से बले राया जेणेव अट्ठणसाला तेणेव उवागच्छति तेणेव उवागच्छित्ता तं चेव जाव मज्ज-
णघराओ पडिनिक्खमइ पडिनिक्खमित्ता उस्सुकं उकरं उक्किट्ठं अदिज्जं अमिज्जं अभडप्पवेसं अदंडकांडांडेमं अध-
रिमं गणिघावरनाडहज्जकलियं अणेगतालाचराणुचरियं अणुद्धयमुहंगं अमिलायमल्लदामं पमुइयपक्कीलियं सपुंरैजण-
जाणवयं दसदिवसे ठिइवडियं करोति । तए णं से बले राया दसाहियाए ठिइवडिवाए वट्ठमाणीए सईए य साह-
स्सिए य सयसाहस्सिए य दाए य भाए य दलमाणे य द्वावेमाणे सए य सयसाहस्सिए य लंभे पडिच्छे-
माणे पडिच्छावेमाणे एवं विहरइ । तए णं तस्स दारगस्स अम्मापियरो पढमे दिवसे ठिइवडियं करेइ तइए दिवसे
चंदसूरदंसणियं करेइ छट्ठे दिवसे जागरियं करेइ एकारसमे दिवसे वीतिकंते निव्वत्ते असुइजायकम्मकरणे संपत्ते
बारसाहदिवसे विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्खडाविति उ० २ जहा सियो जाव खत्तिए य आमंतेति आ०
२ तओ पच्छा णहाया कय० तं चेव जाव सकारेति सम्माणेति २ तस्सेव मित्तणातिजाव राईण य खत्तियाण य पुरओ
अज्जयपज्जयपिउपज्जयागयं बहुपुरिसपरंपरप्परूढं कुलाणुरूवं कुलसरिसं कुलसंताणतंतुवद्धणकरं अयमेयारूवं
गोत्रं गुणनिप्फन्नं नामधेज्जं करेति-जम्हा णं अम्हं इमे दारए बलस्स रत्ता पुत्ते पभावतीए देवीए अत्तए तं होउ णं
अम्हं एयस्स दारगस्स नामधेज्जं महब्बले, तए णं तस्स दारगस्स अम्मापियरो नामधेज्जं करेति महब्बलेत्ति ।
त्यार बाद ते बल राजाए कौटुंबिक पुरुषोने बोलावी आ प्रमाणे कळुं—‘हे देवानुप्रिय ! तमे शीघ्र हस्तिनापुर नगरमां केदीओने

११वतके
उद्देशः ११
॥९९६॥

११ अतः
उद्देशः ११
॥९९७॥

ધ્વારુયા
પ્રવૃત્તિ:
॥૧૯૮॥

કરી તેજ મિત્ર, જ્ઞાતિ યાવત્ રાજન્ય અને ક્ષત્રિયોની સમક્ષ અર્યા-પિતા, પર્યા-પિતામહ અને પિતાના પળ પિતામહથી, ઘણા પુરુ-
ષોની પરંપરાથી વધેલું, કુલને યોગ્ય, કુલને ઉચિત અને કુલરૂપસંતાનતંતુને વધારનાર આ આવા પ્રકારનું, ગુણયુક્ત અને ગુણનિષ્પન્ન
નામ પાડે છે. જેથી અમારો આ છોકરો બલ રાજાનો પુત્ર અને પ્રભાવતિ દેવીનો આત્મજ છે, માટે તે અમારા આ પુત્રનું નામ 'મહા-
બલ' હો. ત્યાર બાદ તે છોકરાના માતા પિતા તેનું 'મહાબલ' એવું નામ કરે છે.

તે પળે પળે મહાબલે દારણ પંચધાઈપરિગ્રહિણ, તંજહા-સ્ત્રીરધાઈણ એવં જહા દદપદ્મજે જાવ નિવાય-
નિઘ્વાયાયંસિ સુહંસુહેળં પરિવદ્ધતિ । તે પળે તસ્મ મહાબલસ્મ દારગસ્મ અમ્માપિયરો અણુપુન્નવેળં ઠિતિવિઢિયં
વા ચંડસૂરદંસાવગિંય વા જાગરિયં વા નામકરણં વા પરંગામગં વા પયચંકામણં વા જેમાણં વા પિંડવદ્ધણં વા પજ્જ-
પાવણં વા કણવેદ્ધણં વા સંવચ્છરપડિલેહણં વા ચોલોયણં વા ઉવણયણં વા અન્નાણિય વહૂણિ ગમ્માધાણજમ્મ-
ણમાદિયાહં કોડયાહં કરેતિ । તે પળે તં મહાબલં કુમારં અમ્માપિયરો સાતિરેગદ્ધવાસગં જાણિત્તા સોમણંસિ
તિહિકરણમુહુત્તંસિ એવં જહા દદપ્પદ્મજો જાવ અલં ભોગસમત્થે જાણે યાવિ હોત્થા । તે પળે તં મહાબલં કુમાર ઉમ્મુ-
ક્કમાલભાવં જાવ અલં ભોગસમત્થં વિજાણિત્તા અમ્માપિયરો અદ્ધ પાસાયવડેંસણ કરેતિ ૨ અબ્ભુગ્ગયમૂસિયપ-
હસિણેવ વલ્લઓ જહા રાયપ્પસેણહજ્જે જાવ પડિરૂવે, તેસિ પળે પાસાયવડેંસણાણં વહૂમજ્જદેસમાગે એત્થ પળે મહેગં
ભવણં કરેતિ અણેગલ્લંમસયંસંનિવિટ્ઠં વલ્લઓ જહા રાયપ્પસેણહજ્જે પેચ્છાધરમંડવંસિ જાવ પડિરૂવે (સૂત્ર ૪૨૯॥)

ત્યાર પછી તે મહાબલ નામે પુત્રનું પાંચ ધાવો વડે પાલન કરાયું. તે પાંચ ધાવો આ પ્રમાણે છે-ક્ષીરધાત્રી, એ પ્રમાણે વધું દદ-

૧૧૩૪૬
વહેશ્વર
॥૧૯૮॥

આસ્થા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૧૧॥

પ્રતિજ્ઞાની પેઠે જાણવું. યાવત્ તે કુમાર વાયુરહિત અને નિર્વ્યાધાત-અદ્વચ્ચરહિત સ્થાનમાં અત્યંત સુસ્વપૂર્વક ધૃદ્ધિ પામે છે, પછી તે મહાબલના માતાપિતાજી જન્મના દિવસથી માંડી અનુક્રમે સ્થિતિપતિતા, સૂર્યચંદ્રનું દર્શન, ધર્મજાગરણ, નામકરણ, માંસોડીયા ચાલવું, પગે ચાલવું, જમાડવું, કોલીઆ વધારવા, બોલાવવું, કાન વિંધાવવા, વર્ષમાં ઠંડ કરવી, ચૂડા-શિખા રચાવવી, ઉપનયન-શીખવવું એ વધાં અને એ શિવાય વીજા વળા ગર્ભાધાન, જન્મ વગેરે કૌતુકો કરે છે. ત્યાર પછી તે મહાબલ કુમારને તેના માતાપિતા આઠ વરસથી અધિક ઉમરનો જાણી પ્રશસ્તિ તિથિ, કરણ, નક્ષત્ર અને મુહૂર્તમાં (કલાચાર્ય પાસે મળવા મોકલે છે)-ઇત્યાદિ એ પ્રમાણે વધુ દૃઢપ્રતિજ્ઞાની પેઠે કહેવું, યાવત્ તે મહાબલ કુમાર વિષયોપભોગને સમર્થ થયો. ત્યાર બાદ તે મહાબલ કુમારનો બાલમાત્ર વ્યતીત થયો જાણી, યાવત્ તેને વિષયોપભોગને યોગ્ય જાણી તેના માતા પિતા તેને માટે આઠ શ્રેષ્ઠ પ્રાસાદો તૈયાર કરાવે છે, તે પ્રાસાદો અતિશય ઊંચા અને (શ્વેત વર્ણના હોવાથી) જાણે હસતા હોયની-ઇત્યાદિ વર્ણન રાજપ્રશ્નીયસૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું. યાવત્ તે પ્રાસાદો અત્યંત સુંદર છે, તે પ્રાસાદોના બરાબર મધ્યમાગમાં એક મોટું મંદિર તૈયાર કરાવે છે, તે મંદિર સેંકડો થાંભલા ઉપર રહેલું છે-ઇત્યાદિ વર્ણન રાજપ્રશ્નીય સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે પ્રેક્ષાગૃહ અને મંડપના વર્ણનની પેઠે જણાવું, યાવત્ તે સુંદર હતું ॥ ૪૨૯ ॥

તદા પાંચ મહાબલ કુમાર અમ્માપિયરો અન્નયા કયાવિ સોમણસિ તિહિકરણદિવસનક્ષત્તમુહુત્તસિ પહાયં કયવલિકમ્મં કયકોડયમંગલપાયં સઘ્વાલંકારવિભૂસિયં પમક્ષણગણહાણીયવાહ્યપસાહ્ણટ્ટંગતિલગકંકણ-અવિહવવહુડવણીયં મંગલસુજંપિણ્હિય વરકોડયમંગલોવયારકયસંતિકમ્મં સરિસયાણં સરિત્તયાણં સરિવ્વયાણં સરિસલાવન્નરૂવજોવ્વણગુણોવવેયાણં વિણીયાણં કયકોડયમંગલપાયચ્છિત્તાણં સરિસણ્હિ રાયકુલેહિંતો આણિ-

૧૧૧૧૧
૧૧૧૧૧
૧૧૧૧૧

વ્યાખ્યા
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૦૦॥

હિયાણં અદ્વપ્તં રાયવરકન્નાણં એગદિવસેણ પાણિં ગિળ્હાવિસુ ।

ત્યાર પછી વીજા કોઈ એક દિવસે શુભ તિથિ, કરણ, દિવસ નક્ષત્ર અને મુહૂર્તમાં જેણે સ્નાન, ચલિકર્મ-પૂજા, રક્ષા આદિ કૌતુક અને મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત કર્યું છે એવા મહાબલ કુમારને સર્વ અલંકારથી વિભૂષિત કરી અને સધવા સ્ત્રીઓએ કરેલા અમ્યંજન-વિલેપન, સ્નાન, ગીત, વાદિત્ર, મંડન, આઠ અંગમાં તિલક અને કંકણ પહેરાવી મંગલ અને અશીર્વાદપૂર્વક ઉત્તમ રક્ષા વગેરે કૌતુકરૂપ અને સરસવ વગેરે મંગલરૂપ ઉપચાર વડે શાંતિકર્મ કરી, યોગ્ય, સમાનત્વચાવાળી, સમાન ઉમરવાળી, સમાન લાવણ્ય, રૂપ, યૌવન અને ગુણથી યુક્ત, વિનીત, જેણે કૌતુક અને મંગલરૂપ પ્રાયશ્ચિત્ત કરેલું છે એવી સમાન રાજકુલથી આપેલી એવી, ઉત્તમ, રાજાની આઠ શ્રેષ્ઠ કન્યાઓનું એક દિવસે પાણિગ્રહણ કરાવ્યું.

તદાણં તત્સ મહાબલસ્સ કુમારસ્સ અમ્માપિયરો અયમેગારૂવં પીઠ્ઠાણં દલયંતિ તં-અદ્વ હિરન્નકોડીઓ અદ્વ સુવન્નકોડીઓ અદ્વ મડ્ઢે મડ્ઢપ્પવરે અદ્વ કુંડલ-જુએ કુંડલજુયપ્પવરે અદ્વ હારે હારપ્પવરે અદ્વ અદ્વહારે અદ્વ-હારપ્પવરે અદ્વ એગાવલીઓ એગાવલિપ્પવરાઓ એવં સુત્તાવલીઓ એવં કણગાવલીઓ એવં રયણાવલીઓ અદ્વ કડ-ગજોએ કડગજોયપ્પવરે એવં તુહિયજોએ અદ્વ સ્વોમજુયલાઈ સ્વોમજુયલપ્પવરાઈ એવં વડગજુયલાઈ એવં પદ્મજુયલાઈ એવં દુગ્ગલ્લજુયલાઈ અદ્વ સિરીઓ અદ્વ હિરીઓ એવં ધિર્ઠિઓ કિત્તીઓ વુદ્ધીઓ લચ્છીઓ અદ્વ નંદાઈ અદ્વ મહાઈ અદ્વ તલે તલપ્પવરે સન્નવરયણામએ ણિયગવરભવણકેઝ અદ્વ જ્ઞાણે જ્ઞાણપ્પવરે અદ્વ વયે વયપ્પવરે દસગોસાહસિસેણં વણેણં અદ્વ નાહગાઈ નાહગપ્પવરાઈ યત્તીસબ્બેણં નાહણં અદ્વ આસે આસપ્પવરે સન્નવરયણામએ સિરિધરપાઠિરૂવણે અદ્વ

૧૧૪૮૬
૭૬૫૧૧
॥૧૦૦૦॥

વ્યાખ્યા-
પ્રકાશિ:
॥૧૦૦૧॥

હત્થી હત્થિપ્પવરે સઠ્ઠવરણામણ સિરિધરપડિરૂવણ અઢ જાણાઈ જાણપ્પવરાઈ અઢ જુગાઈ જુગપ્પવરાઈ એવં સિવિ-
યાઓ એવં સંદમાળીઓ એવં ગિલ્લીઓ થિલ્લીઓ અઢ વિયડજાણાઈ વિયડજાણપ્પવરાઈ અઢ રહે પારિજાણિણ અઢ
રહે સંગામિણ અઢ આસે આસપ્પવરે અઢ હત્થી હત્થિપ્પવરે અઢ ગામે ગામપ્પવરે દસકુલસાહસિણે ગામેણ ॥

ત્યાર પછી તે મહાબલ કુમારના માતા પિતા એવા પ્રકારનું આ પ્રીતિદાન આપે છે, તે આ પ્રમાણે-આઠ કોટિ હિરણ્ય, આઠ ક્રોડ
સોનેયા, મુકુટોમાં ઉત્તમ એવા આઠ મુકુટ, કુંડલયુગલમાં ઉત્તમ એવી આઠ કુંડલની જોડી, હારોમાં ઉત્તમ એવા આઠ હાર, અર્ધહાર
માં શ્રેષ્ઠ એવા આઠ અર્ધહાર, એકમરા હારમાં ઉત્તમ એવા આઠ એકમરા હાર, એજ પ્રમાણે મુક્તાવલીઓ, કનકાવલીઓ અને રત્ના
વલીઓ જાણવી; કડા યુગલમાં ઉત્તમ એવા આઠ કડાની જોડી, એ પ્રમાણે તુલિય-બાજુબંધની જોડી, રેશ્મી વસ્ત્ર યુગલમાં ઉત્તમ
એવા આઠ રેશ્મી વસ્ત્રની જોડી, એ પ્રમાણે સૂતરાડ વસ્ત્રની જોડીઓમાં ઉત્તમ એવી આઠ સૂતરાડ વસ્ત્રની જોડીઓ, એ પ્રમાણે ટસરની
જોડીઓ, પટ્ટયુગલો, દુઢલયુગલો, આઠ શ્રી, આઠ હો, એ પ્રમાણે ધો, કીર્તિ, બુદ્ધિ, અને લક્ષ્મી દેવીઓની પ્રતિમા જાણવી. આઠ
નંદો, આઠ મદ્રો, તાડમાં ઉત્તમ એવા આઠ તાલવૃક્ષ-એ સર્વરત્નમય જાણવા. પોતાના ભવનના કેતુ-ચિહ્નરૂપ ધ્વજમાં ઉત્તમ એવા
આઠ ધ્વજો. દસ હજાર ગાયોનું એક વ્રજ-ગોકુલ થાય છે, તેવા ગોકુલમાં ઉત્તમ એવા આઠ ગોકુલો, નાટકોમાં ઉત્તમ અને બત્રીશ
માણસોથી મજવી સકાય એવા આઠ નાટકો, ઘોડાઓમાં ઉત્તમ એવા આઠ ઘોડા, આ બધું રત્નમય જાણવું. માંડાગાર સમાન હાથીઓમાં
ઉત્તમ એવા આઠ રત્નમય હાથીઓ, માંડાગાર સમાન સર્વરત્નમય યાનોમાં શ્રેષ્ઠ એવા આઠ યાનો, યુગ્યમાં ઉત્તમ આઠ યુગ્યો (અમુક
જાતના વાહનો) એ પ્રમાણે શિબિકા, સ્વદંમાનિકા એ પ્રમાણે ગિલ્લી, (હાથીની ઉપરની અંબાડી), થિલ્લીઓ (ઘોડાના આડા પલાળો),

૧૧શ્લોકે
ઉદ્દેશ્ય: ૧૧
॥૧૦૦૧॥

व्याख्या
प्रवृत्तिः
॥१००२॥

विकट यानोमां (उघाडा वाहनोमां) प्रधान एवा आठ विकट यानो, आठ पारिवानिक (क्रीडाना) रथो, संग्रामने योग्य एवा आठ रथो, अश्वोमां उत्तम एवा आठ अश्व, हाथीओमां उत्तम एवा आठ हाथीओ, ग्रामोमां उत्तम एवा आठ गामो जेमां दस हजार कुलो रहे ते एक गाम कहेवाय छे.

अट्ट दासे दासप्पवरे एवं चेव दासीओ एवं किंकरे एवं कंचुइज्जे एवं वरिसधरे एवं महत्तरए अट्ट सोवन्निए ओलंबणदीवे अट्ट रुप्पामए ओलंबणदीवे अट्ट सुवन्नरुप्पामए ओलंबणदीवे अट्ट सोवन्निए उक्कंचणदीवे एवं चेव तिन्निवि अट्ट सोवन्निए थाले अट्ट रुप्पमए थाले अट्ट सुवन्नरुप्पमए थाले अट्ट सोवन्नियाओ पत्तीओ ३ अट्ट सोवन्नियाइं थासणाइं ३ अट्ट सोवन्नियाइं मंगलाइं ३ अट्ट सोवन्नियाओ तलियाओ अट्ट सोवन्नियाओ कावइआओ अट्ट सोवन्निए अवएइए अट्ट सोवन्नियाओ अवयक्काओ अट्ट सोवण्णिए पायपीठए ३ अट्ट सोवन्नियाओ भिसियाओ अट्ट सोवन्नियाओ करोडियाओ अट्ट सोवन्निए पल्लंके अट्ट सोवन्नियाओ पडिसेज्जाओ अट्ट हंसासणाइं अट्ट कौंचासणाइं एवं गरुलासणाइं उन्नयासणाइं पणयासणाइं दीहासणाइं भद्दासणाइं पक्खासणाइं मगरासणाइं अट्ट पउमासणाइं अट्ट दिसासोवत्थियासणाइं अट्ट तेल्लसमुग्गे जहा रायप्पसेणइज्जे जाव अट्ट सरिसवसमुग्गे अट्ट खुज्जाओ जहा उववाइए जाव अट्ट पारिसीओ अट्ट छत्ते अट्ट छत्तधारीओ चेडीओ अट्ट चामराओ अट्ट चामरधारीओ चेडीओ अट्ट तालियंटे अट्ट तालियंदधा- रीओ चेडीओ अट्ट करोडियाधारीओ चेडीओ अट्ट खीरधातीओ जाव अट्ट अंकधातीओ अट्ट अंगमदियाओ अट्ट उम्मदियाओ अट्ट ण्हावियाओ अट्ट पसाहियाओ अट्ट वन्नगपेसीओ अट्ट चुन्नग-

११ सवके
उद्देशः ११
॥१००२॥

व्याख्या-
प्रशस्तिः
॥१००३॥

पेसीओ अट्ट कोट्टागारीओ अट्ट दब्बकारीओ अट्ट उवत्थाणिग्याओ अट्ट नाइडज्जाओ अट्ट कोट्टुंबिणीओ अट्ट महा-
णसिणीओ अट्ट भंडागारिणीओ अट्ट अज्झाधारिणीओ अट्ट पुप्फाधारणीओ अट्ट पाणिधारणीओ अट्ट बलिकारीओ
अट्टसेज्जाकारीओ अट्ट अरिंभ तरियाओ पडिहारीओ अट्ट बाहिरियाओ पडिहारीओ अट्ट मालाकारीओ अट्ट पेस-
रीओ अन्नं वा सुबहुं हि- रन्नं वा सुवन्नं वा कंसं वा दूसं वा विउलधणकणगजावसंतसारमावएअं अलाहि जाव
आसत्तमाओ कुलवंसाओ पकामं दाउं पकामं भोत्तुं पकामं परिभाएउं । तए णं से महब्बले कुमारे एगमेगाए
भज्जाए एगमेगं हिरन्नकोडिं दलयति एगमेगं सुवन्नकोडिं दलयति एगमेगं मउडं मउडप्पवरं दलयति एवं तं चेव
सब्बं जाव एगमेगं पेसण कारिं दलयति अन्नं वा सुबहुं हिरन्नं वा जाव परिभाएउं, तए णं से महब्बले कुमारे
उत्तिं पासायवरगए जहा जमाली जाव विहरति ॥ (सूत्रं ६३०) ॥

दासोमां उत्तम एवा आठ दासो, एज प्रमाणे दासीओ ए प्रमाणे किंकरो, ए प्रमाणे कंचुकिओ, ए प्रमाणे वर्षधरो, (अंतःपुरना
रक्षक खोजाओ) ए प्रमाणे महत्तरको (वडाओ), आठ सोनाना, आठ रुपाना तथा आठ सोना-रुपाना अवलंबन दीपो [हांडीओ]
आठ सोनाना, आठ रुपाना अने आठ सोना-रुपाना उत्कंचनदीपो [दंडयुक्त दीवाओ], ए प्रमाणे त्रणे जातना पंजरदीपो-फानसो,
आठ सोनाना, आठ रुपाना अने आठ सोना-रुपाना थालो, आठ सोनानी आठ रुपानी अने आठ सोना-रुपानी पात्रीओ, (नाना
पात्रो), ए प्रमाणे त्रणे जातना आठ स्थासको तासको, आठ मल्लको-चपणीया, आठ तलिका-रकेवीओ, आठ कलाचिका-चमचा,
आठ तावेथाओ, आठ तवीओ, आठ पादपीठ-(पग मूकवाना बाजोठ), आठ भिसिका-(अमुक प्रकारना आसनो), आठ करोटिका

११ शतके
उद्देशः ११
॥१००३॥

આચાર્યા
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૦૪॥

(અમુક જાતના પાત્રો, લોટા અથવા કચોલા), આઠ પલંગ, આઠ પ્રતિશ્યયા (દોયણી પ્રમુખ નાની બીજી શ્યયાઓ), આઠ હંસાસનો, આઠ ક્રૌંચાસનો, એ પ્રમાણે મરુડાસનો, ડંચા આસનો, નીચા આસનો, દીર્ઘાસનો, મદ્રાસનો, પક્ષાસનો, મકરાસનો, આઠ પગાસનો, આઠ દિક્સ્વ-સ્તિકાસનો, આઠ તેલના ઢાબડા-ઇત્યાદિ બધું રાજપ્રશ્નીય સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું, યાવદ્ આઠ સરસવના ઢાબડા, આઠ કુબ્જ દાસીઓ-ઇત્યાદિ બધું ઔપપાતિક સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે કહેવું, યાવત્ આઠ પારસિક દેશની દાસીઓ; આઠ છત્રો, આઠ છત્ર ધરનારી દાસીઓ, આઠ ચાવરો, આઠ ચામર ધરનારી દાસીઓ, આઠ પંખા, આઠ પંખા વીંજનારી દાસીઓ, આઠ કરોટિકા-તાંબૂલના કરંડિયા-ને ધારણ કરનારી દાસીઓ, આઠ ક્ષીરધાત્રીઓ (દૂધ પાનારી ધાવો), યાવદ્ આઠ અંકધાત્રીઓ (લોહામાં રમાડનારી ધાવો) આઠ અંગમર્મિકાઓ, -શરીરનું અલ્પ મર્દન કરનારી દાસીઓ આઠ ઉન્મદિકાઓ (અધિક મર્દન કરનારી દાસીઓ), આઠ સ્નાન કરાવનારી દાસીઓ, આઠ અલંકાર પહેરાવનારીઓ, આઠ ચંદન ઘસનારીઓ, આઠ તાંબૂલ ચૂર્ણ પીસનારીઓ, આઠ કોષ્ઠાગારનું રક્ષણ કરનારી, આઠ પરિહાસ કરનારી, આઠ સમામાં પાસે રહેનારી, આઠ નાટક કરનારીઓ, આઠ કૌટુંબિકીઓ-સાથે જનારી દાસીઓ, આઠ રસોઈ કરનારી, આઠ માંડાગારનું રક્ષણ કરનારી, આઠ માલણો, આઠ પુષ્પ ધારણ કરનારી, આઠ પાણી લાવનારી આઠ બલિ કરનારી, આઠ પથારી તૈયાર કરનારી. આઠ અંદરની અને આઠ બહારની બહારની પ્રતિહારીઓ, આઠ માલા કરનારીઓ, આઠ પેષણ કરનારી, અને એ શિવાય વીજું ઘણું હિરણ્ય, સુવર્ણ, કાંસું, વસ્ત્ર તથા વિપુલ ધન. કનક, યાવત્ વિદ્યમાન સારભૂત ધન આપ્યું. જે સાત પેઢી સુધી ઇચ્છાપૂર્વક આપવા અને ભોગવવાને પરિપૂર્ણ હતું. ત્યાર બાદ તે મહાબલ કુમાર દરેક સ્ત્રીને એક એક હિરણ્યકોટિ, એક એક સુવર્ણકોટિ અને મુકુટોમાં ઉત્તમ એક એક મુકુટ આપે છે. એ પ્રમાણે પૂર્વોક્ત મર્વ વસ્તુઓ એક એક આપે છે, યાવત્ એક એક

૧૧ અવકે
ઉદ્દેશ: ૧૧
॥૧૦૦૪॥

व्याख्या-
प्रशंसिः
॥१००५॥

पोषण करनारी दासी तथा बीजुं पण घणुं हिरण्य यावद् बहेंची आपे छे. त्यार पछी ते महाबल कुमार उत्तम प्रासादमां उपर बेसी जमालिनी पेठे यावद् विहरे छे. ॥ ४३० ॥

तेणं कालेणं २ विमलस्स अरहओ पओप्पए धम्मघोसे नामं अणगारे जाइसंपन्ने वन्नओ जहा केसिसामिस्स जाव पंचहिं अणगारसएहिं सद्धिं संपरिवुडे पुब्बाणुपुत्तिं चरमाणे गामाणुगामं दूतिज्जमाणे जेणेव हत्थिणागपुरे नगरे जेणेव सहसंववणे उज्जाणे तेणेव उवागच्छइ २ अहापडिरुवं उग्गहं ओगिण्हति २ संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरति। तए णं हत्थिणापुरे नगरे सिंघाडगतिय जाव परिसा पज्जुवासइ। तए णं तस्स महब्बलस्स कुमारस्स तं महया जणसइ वा जणवूहं वा एवं जहा जमाली तहेव चिंता तहेव कंचुइज्जपुरिस सदावेति, कंचुइज्जपुरिसोवि तहेव अक्खाति, नवरं धम्मघोसस्स अणगारस्स आभमणगहियविणिच्छए करयलजाव निग्गच्छइ, एवं खल्लु देवाणुप्पिया! विमलस्स अरहओ पओप्पए धम्मघोसे नामं अणगारे सेसं तं चेव जाव सोऽवि तहेव रहवरेणं निग्गच्छति, धम्मकहा जहा केसिसामिस्स, सोवि तहेव अम्मापियरो आपुच्छइ, नवरं धम्मघोसस्स अणगारस्स अंतियं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइत्ताए तहेव वुत्तपडिवुत्तया नवरं इमाओ य ते जाया विउलरायकुलबालियाओ कला० सेसं तं चेव जाव ताहे अकामाहं चेव महब्बलकुमारं एवं वयासी—

ते काले ते समये विमलनाथ तीर्थकरना प्रपौत्र-प्रशिक्ष्य धर्मघोष नामे अनगर हता, ते जातिसंपन्न हता-इत्यादि वर्णन केशी स्वामीनी पेठे जाणवुं, यावद् तेओ पांचसो साधुना परिवारनी साथे अनुक्रमे एक गामथी बीजे गाम विहार करता ज्यां हस्तिनागपुर

११ शतके
उद्देशः ११
॥१००५॥

આસ્થા-
ગણસિઃ
॥૧૦૦૬॥

નામે નગર છે, અને જ્યાં સહસ્રાબ્રવન નામે ઉદ્યાન છે, ત્યાં આવે છે, આવીને યથા યોગ્ય અવગ્રહને ગ્રહણ કરી સંયમ અને તપવદે આત્માને ભાવિત કરતા યાવદ્ વિહરે છે, તે સમયે હસ્તિનાગપુર નગરમાં શૃંગાટક, ત્રિક- [વગેરે માર્ગોમાં ઘણા માણસો પરસ્પર એમ કહે છે-ઇત્યાદિ] યાવત્ પરિપદ્ ઉપાસના કરે છે. ત્યાર બાદ તે મહાબલ કુમાર ઘણા માણસોના શબ્દને, જનના કોલાહલને સાંભળી એ પ્રમાણે યાવત્ જમાલિની પેઠે જાણવું, યાવત્ તે મહાબલ કુમાર કંચુકી પુરુષને ચોલાવે છે, અને કંચુકી પુરુષ પણ તેજ પ્રમાણે કહે છે, પરન્તુ એટલો વિશેષ છે કે તે કંચુકી ધર્મઘોષ ઘુનિના આગમનનો નિશ્ચય જાણીને હાથ જોડીને યાવદ્ નીકળે છે. એ પ્રમાણે હે દેવાનુપ્રિય ! વિમલનાથ અરિહંતના પ્રશિષ્ય ધર્મઘોષ નામે અનગાર અહીં આવ્યા છે-ઇત્યાદિ પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું, યાવત્ તે મહાબલ કુમાર પણ ઉચ્ચમ રથમાં બેસીને વાંદવા નીકળે છે. ધર્મકથા કેશિસ્વામિની પેઠે જાણવી. મહાબલ કુમાર પણ તે પ્રમાણે માતા-પિતાની રજા માગે છે, પરન્તુ તે 'ધર્મઘોષ અનગારની પાસે દીક્ષા લઈ અગારથી-ગૃહવાસથી અનગારિકપણું લેવાને ઇચ્છું છું' એમ કહે છે-ઇત્યાદિ ઉક્ત અને પ્રત્યુક્તિ તે પ્રમાણે (જમાલિના ચરિતમાં વર્ણવ્યા પ્રમાણે) જાણવી. પરન્તુ હે પુત્ર ! [આ તારી સ્ત્રીઓ] વિપુલ એવા રાજકુલમાં ઉત્પન્ન થયેલી બાલાઓ છે, વઢી તે કલાઓમાં કુશલ છે-ઇત્યાદિ વધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું. યાવત્ માતાપિતાએ ઇચ્છા વિના તે મહાબલ કુમારને આ પ્રમાણે કહ્યું-

તં ઇચ્છામો તે જાયા! એગદિવસમવિ રજસિરિં પાસિત્તે, તદ્દેવં પં સે મહન્વલે કુમારે અમ્માપિયરાણ વયણમ-
ણુયત્તમાણે તુસિણીએ સંચિદ્ધતિ । તદ્દેવં પં સે બલે રાયા કોઢુંબિયપુરિસે સદાવેદ્દે એવં જહા સિવભદ્દસ તહેવ રાયા-
ભિસેઓ ભાણિયવ્વો જાવ અભિસિંચતિ કરયલ પરિગ્ગહિયં મહન્વલં કુમારં જણં વિજણં વદ્ધાવેંતિ જણં વિજણં

૧૧અતકે
વહેશ્વ:૧૧
॥૧૦૦૬॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥१००७॥

वद्धावित्ता जाव एवं वयासी-भण जाया! किं देमो किं पयच्छामो सेसं जहा जमालिस्स तहेव जाव तए णं से महब्बले
अणगारे धम्मघोसस्स अणगारस्स अंतियं सामाहयमाहयाइं चोदस पुब्बाइं अहिज्जति अ० २ बहूहिं चउत्थजाव
विचित्तेहिं तवोकम्मेहिं अप्पाणं भावेमाणे बहुपडिपुत्ताइं दुवालस वासाइं सामन्नपरियागं पाउणति बहु० मासि-
याए संलेहणाए सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए० आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते कालमासे कालं किच्चा उड्ढं चंदिमसूरिय-
जहा अम्मडो जाव वंभलोए कप्पे देवत्ताए उववन्ने, तत्थ णं अत्थेगतिथाणं देवाणं दस सागरोवमाइं ठिती प-
णत्ता, तत्थ णं महबलस्सवि दस सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता, से णं तुमं सुदंसणा ! वंभलोगे कप्पे दस साग-
रोवमाइं दिब्बाइं भोगभोगाइं भुंजमाणे विहरित्ता ताओ चेव देवलोगाओ आउक्खएणं ३ अणंतरं चयं चइत्ता
इहेव वाणिजगामे नगरे सेट्ठिकुलं सिपुत्तत्ताए पच्चायाए ॥ (सूत्रं ४३१) ॥

‘हे पुत्र ! एक दिवस पण तारी राज्यलक्ष्मीने जोवा अमे इच्छीए छीए,’ ल्यारे ते महाबल कुमार मातापिताना वचनने अनु-
सरीने चूप रह्यो. पछी ते बल राजाए कौटुंबिक पुरुषोने बोलाव्या -इत्यादि शिवभद्रनी पेटे राज्याभिषेक जाणवो, यावत् राज्या-
भिषेक कर्यो, अने हाथ जोडीने महाबल कुमारने जय अने विजयवडे वधावी यावद् आ प्रमाणे कहुं-हे पुत्र ! कहे के तने शुं दइए,
तने शुं आपीए,’ इत्यादि बाकीनुं बहुं जमालिनी पेटे जाणवुं; यावत् ल्यार पछी ते महाबल अनगार धर्मघोष अनगारनी पासे सा-
मायिकादि चउद पूर्वोने भणे छे, भणीने घणा चतुर्थ भक्त, यावद् विचित्र तपकर्मवडे आत्माने भावित करीने संपूर्ण बार वर्ष
श्रमण पर्यायने पाळे छे, पाळीने मासिक संलेखनावडे निराहारपणे साठ भक्तोने बीतावी, आलोचना अने प्रतिक्रमण करी समाधिने

११ शतके
उद्देशः ११
॥१००७॥

વ્યાખ્યા.
પ્રજ્ઞાપ્તિઃ
॥૧૦૦૮॥

પ્રાપ્ત થઈ મરણ સમયે કાલ કરી ઝર્ષ લોકમાં ચંદ્ર અને સૂર્યની ઉપર વહુ દૂર અંબડની પેટે યાવત્ બ્રહ્મલોક કલ્પમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાં કેટલાક દેવોની સ્થિતિ દસ સાગરોપમની કહેલી છે. તેમાં મહાબલ દેવની પણ દસ સાગરોપમની સ્થિતિ કહેલી છે. હે સુદર્શન ! તું તે બ્રહ્મલોક કલ્પમાં દસ સાગરોપમ સુધી દિવ્ય અને ભોગ્ય એવા ભોગોને ભોગવી તે દેવલોકથી આયુષનો, ભવનો અને સ્થિતિનો ક્ષય થયા પછી તુરંતજ ચ્યવી અર્હીજ ત્રાણિજ્યગ્રામ નામના નગરમાં શ્રેષ્ઠિના કુલમાં પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો છે. ॥ ૪૩૧ ॥

તદા ણં તુમે સુદંસણા ! ઉમ્મુક્કવાલભાવેણ વિજ્ઞાયપરિણયમેત્તેણં જોઞ્વણમણુપ્પત્તેણં તહારૂવાણં થેરાણં અંતિયં કેવલિપન્નત્તે ધમ્મે નિસંતે, સેઽવિય ધમ્મે ઇચ્છિય પઢિચ્છિય અભિરૂપે તં સુદ્ધુ ણં તુમં સુદંસણા ! ઇદાણિં પકરેસિ । સે તેણદ્દેણં સુદંસણા ! એવં વુચ્છઈ-અત્થિ ણં એતેસિં પલિઓવમસાગરોવમાણં સ્વયેતિ વા અવચયેતિ વા, તદા ણં તસ્સ સુદંસણસ્સ સેઢ્ઠિસ્સ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ઇયમદ્ધં સોચ્છા નિસમ્મ સુભેણં અજ્ઞવસાણેણં સુભેણં પરિણામેણં લેમાહિં વિસુજ્જમાણીહિં તયાવરણિજ્ઞાણં કમ્માણં સ્વઓવસમેણં ઈહાપોહમગ્ગણગવેસણં કરેમાણસ્સ સન્નીપુઞ્વે સમુપ્પન્ને ઇયમદ્ધં સમ્મં અભિસમેતિ, તદા ણં સે સુદંસણે સેઢ્ઠી સમણેણં ભગવયા મહાવીરેણં સંભારિયપુઞ્વભવે દુગુણાણીયસદ્ધાસંવેગે આણંદંસુપુણ્નયણે સમણં ભગવં મહાવીરં તિવસુત્તો આ ૦ ૨ વં ૦ નમં ૨ ત્તા એવં વયાસી-એવમેયં મંતે ! જાવ સે જહેયં તુજ્ઞે વદહત્તિકદ્ધુ ઉત્તરપુરચ્છિમં દિસીમાગં અવક્કમઈ સેસં જહા ઉસમ્ભદત્તસ્સ જાવ સવ્વદુક્ખપ્પહીણે, નવરં ચોદ્ધસ પુઞ્વાહં અહિજ્ઞઈ વહુપઢિપુણ્નાહં દુવાલસ વાસાહં સામન્નપરિયાગં પાઉણઈ, સેસં તં ચેવ । સેવં મંતે ! સેવં મંતે ॥ (સૂત્રં ૪૩૨) ॥ મહાબલો સમત્તો ॥ ૧૧-૧૧ ॥

૧૧મ્ભવકે
ઉદ્દેશઃ ૧૧
॥૧૦૦૮॥

વ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૦૯॥

ત્યાર બાદ હે સુદર્શન ! બાલપણાને વીતાવી વિઝ અને મોટો થઈ, યૌવનને પ્રાપ્ત થઈ તે તેવા પ્રકારના સ્થવિરોની પાસે કેવલિણ કહેલો ધર્મ સાંભળ્યો, અને તે ધર્મ પળ તને ઇચ્છિત અને સ્વીકૃત થયો, તથા તેના ઉપર તને અભિરુચિ થઈ. હે સુદર્શન ! હાલ તું જે કરે છે તે સારું કરે છે. તેમાટે હે સુદર્શન ! એમ કહેવાય છે કે એ પલ્યોપમ અને સાગરોપમનો ક્ષય અને અપચય થાય છે. ત્યાર બાદ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસેથી ધર્મને સાંભળી, અવધારી તે સુદર્શન શેઠને શુભ અધ્યવસાયવડે, શુભ પરિણામવડે અને વિશુદ્ધ લેશ્યાઓથી તદાવરણીય કર્મોનો ક્ષયોપશમ થવાથી રૂંઠા, અપોહ, માર્ગણા અને ગવેષણા કરતાં સંઙ્ગિરૂપ પૂર્વ જન્મનું સ્મરણ ઉત્પન્ન થયું અને તેથી ભગવંતે કહેલા આ અર્થને સારી રીતે જાણે છે. ત્યાર બાદ તે સુદર્શન શેઠને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે પૂર્વભવ સંભારેલો હોવાથી વેવઢી શ્રદ્ધા અને સંવેગ ઉત્પન્ન થયો, તેનાં લોચન આનંદાશ્રુથી ષરિપૂર્ણ થયા, અને તેણે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને ત્રણ વાર આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણા કરી, વાંદી અને નમીને આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે ભગવન્ ! તમે જે કહો છો તે એજ પ્રમાણે છે-યાવત્ એમ કહી તે સુદર્શન શેઠ ઉત્તરપૂર્વ (રૂંઠા) દિશા તરફ ગયા. બાકી બધું ઋષભદત્તની પેટે જાણવું, યાવત્ તે સુદર્શન શેઠ સર્વ દુઃખથી રહિત થયા. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે તે પૂરાં ચૌદ પૂર્વો ભણે છે, અને સંપૂર્ણ વાર વરસ સુધી શ્રમણપર્યાયને પાળે છે. બાકી બધું પૂર્વ પ્રમાણે જાણવું હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે. હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે -એમ કહી યાવત્ વિહરે છે. ॥ ૪૩૨ ॥

ભગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ ભગવતીસૂત્રના ૧૧ માં શ્લોકમાં અગીયારમા ઉદ્દેશનો મૂળાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

૧૧ શ્લોકે
ઉદ્દેશ:૧૧
॥૧૦૦૯॥

ध्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥१०१०॥

उद्देशक १२.

तेणं कालेणं२ आलभिया नामं नगरीं होत्था, वन्नओ, संखवणे चेइए, वन्नओ, तत्थ णं आलभियाए नगरीए बहवे इसिभइपुत्तपामोक्खा समणोवासया परिवसंति अद्वा जाव अपरिभूया अभिगयजीवाजीवा जाव विहरंति । तएणं तेसिं समणोवासयाणं अन्नया कयावि एगयओ सहियाणं समुवागयाणं संनिबिद्वाणं सन्निसन्नाणं अयमेया-
रूवे मिहो कहासमुल्लावे समुप्पज्जित्था-देवलोगेषु णं अज्जो ! देवाणं केवतियं कालं ठिती पण्णत्ता !, तए णं से इसिभइपुत्ते समणोवासए देवद्वितीगहियट्ठे ते समणोवासए एवं वयासी-देवलोएसु णं अज्जो ! देवाणं जहण्णेणं दसवाससहस्साइं ठिती पण्णत्ता, तेण परं समयाहिया दुसमयाहिया जाव दससमयाहिया संखेज्जसमयाहिय असंखेज्जसमयाहिया उक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता, तेण परं वोच्छिन्ना देवा य देवलोगा य । तए णं ते समणोवासया इसिभइपुत्तस्स समणोवासगस्स एवमाइक्खमाणस्स जाव एवं परूवेमाणस्स एयमट्ठं नो सह-
हंति नो पत्तियंति नो रोयंति एयमट्ठं असइहमाणा अपत्तियमाणा अरोएमाणा जामेव दिसं पाउवभूया तामेव दिसिं पडिगया (सूत्रं ४३३) ।

ते काले-ते समये आलभिका नामे नगरी हती. वर्णन. संखवन नामे चैत्य इतुं. वर्णन. ते आलभिका नगरीमां ऋषिभद्रपुत्र प्रमुख घणा श्रमणोपासको-श्रावको रहेता हता. तेओ धनिक यावद् कोइथी पराभव न पामे तेवा अने जीवा-जीव तत्त्वने जाणनारा हता. त्यार बाद बीजा कोइ एक दिवसे एकत्र मळेला, आवेला, एकठा थयेला अने बेठेला ते श्रमणोपासकोनो आ आवा प्रकारनो

११अतके
उद्देशः १२
॥१०१०॥

વ્યાख्या-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૧૧॥

વાર્તાલાપ થયો-‘હે આર્ય! દેવલોકમાં દેવોની કેટલા કાલ સુધી સ્થિતિ કહી’ છે? ત્યાર બાદ દેવસ્થિતિ સંબંધે સત્ય હકીકત જાણનાર ઋષિભદ્રપુત્રે તે શ્રમણોપાસકોને આ પ્રમાણે હુ-‘હે આર્ય! દેવલોકમાં દેવોની જયન્ય સ્થિતિ દસ હજાર વર્ષની કહી છે, ત્યાર પછી એકસમય અધિક, બે સમય અધિક યાવત્ દસ સમય અધિક, સંખ્યાત સમયાધિક, અને અસંખ્ય સમયાધિક કરતાં ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમની સ્થિતિ કહી છે. ત્યાર પછી દેવો અને દેવલોકો વ્યુચ્છિન્ન થાય છે (અર્થાત્ તેનાથી ઉપરની સ્થિતિના દેવો અને દેવલોકો નથી.) ત્યાર પછી એ પ્રમાણે કહેતાં, યાવત્ એમ પ્રરૂપણા કરતા તે શ્રમણોપાસકો ઋષિભદ્રપુત્ર શ્રમણોપાસકના આ અર્થની શ્રદ્ધા કરતા નથી, પ્રતીતિ કરતા નથી અને રુચિ કરતા નથી. એ અર્થની શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ અને રુચિ નહિ કરતા તેઓ જે દિશાથી આવ્યા હતા તેજ દિશા તરફ પાછા ગયા. ॥ ૪૩૩ ॥

તેણં કાલેણં ૨ સમણે ભગવં મહાવીરે જાવ સમોસઢે જાદ પરિસા પજ્જુવાસહ । તણં તે સમણોવાસયા હમીસે કહાણ લઢ્ઢહા સમાણા હઢ્ઢતુઢા એવં જહા તુંગિઉદેસણ જાવ પજ્જુવાસંતિ । તણં સમણે ભગવં મહાવીરે તેસિં સમણોવાસગાણં તીસે ય મહત્તિંધમ્મકહા જાવ આણાણ આરાહણ ભવહ । તણં તે સમણોવાસયાસમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મં સોચા નિસમ્મ હઢ્ઢતુઢા ઉઢ્ઢાણ ઉઢ્ઢેહ ઉં ૨ સમણં ભગવં મહાવીરં વંદન્તિ નમંસન્તિ ૨ એવં વદાસી-એવં સ્વલુ ભંતે ! હસિમ્હપુત્તે સમણોવાસણ અમ્હં એવં આહક્કલ્હ જાવ પરુલ્લેહ-દેવલોણસુણં અજ્જો ! દેવાણં દસ વાસસહસ્સાહં જહન્નેણં ઠિતી પન્નત્તા તેણ પરં સમયાહિયા જાવ તેણ પરં વોચ્છિન્ના દેવા ય દેવલોગા ય, સે કહમેયં ભંતે ! એવં ?, અજ્જોત્તિ સમણે ભગવં મહાવીરે તે સમણોવાસણ એવં

૧૧૧૧૧૧
ઉદેશ:૧૨
॥૧૦૧૧॥

આચાર્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૧૨॥

વયાસી-જન્નં અજ્ઞો ! હસિભદ્રપુત્રે સમણોવાસણ તુજ્ઞં એવં આદિક્વલ્પજાવ પરુવેદ-દેવલોગેસુ ણં અજ્ઞો ! દેવાણં જહ-
ન્નેણં વસ વાસસહસ્સાઈં ડિઈં પત્તતા તેણ પરં સમયાહિયા જાવ તેણ પરં વોચ્છિન્ના દેવા ય દેવલોગા ય, સચ્ચે ણં
એસમટ્ટે । તણ ણં તે સમણોવાસણા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં એયમટ્ટં સોચ્ચા નિસમ્મ સમણં ભગવં મહા-
વીરં વંદન્તિ નમંસન્તિ ૨ જેણેવ હસિભદ્રપુત્રે સમણોવાસણ તેણેવ ઉવાગચ્છન્તિ ૨ હસિભદ્રપુત્તં સમણોવાસણં વંદંતિ
નમંસંતિ ૨ એયમટ્ટં સંમં વિણણં ભુજ્ઞો ૨ ત્વામેતિ । તણ ણં સમણોવાસણા પસિણાઈં પુચ્છંતિ પુ ૦ ૨ અટ્ટાઈં પરિયાદે-
યંતિ અ ૦ ૨ સંમણં ભગવં મહાવીરં વંદંતિ નમંસંતિ વં ૦ ૨ જામેવ દિસં પાઉભૂયા તામેવ દિસં પડિગયા (સૂત્રં ૪૩૪) ।

તે કાલે-તે સમયે શ્રમણ ભગવંત મહાવીર યાવત્ સમવસર્યા, યાવત્ પરિષદ તેમની ઉપાસના કરે છે. ત્યાર બાદ તે શ્રમણોપા-
સકો [શ્રી મહાવીરસ્વામી આચ્યાની] આ વાત સાંભળી, હર્ષિત અને સંતુષ્ટ થયા-હત્યાદિ તુંગિક રહેશકની પેઠે જાણવું, યાવત્
તેઓ પર્યુપાસના કરે છે, ત્યાર પછી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે તે શ્રમણોપાસકોને તથા અત્યન્ત મોટી તે પર્યદને ધર્મકથા કહી. યાવત્
તેઓ આજ્ઞાના આરાધક થયા. ત્યાર પછી તે શ્રમણોપાસકો શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી ધર્મને સાંભળી, અવધારી, હર્ષિત અને
સંતુષ્ટ થયા, અને પ્રયત્નથી ઉભા થઈ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી અને નમીને આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે ભગવન્ ! એ પ્રમાણે સ્વરેસ્વર
ઋષિમદ્રપુત્ર શ્રમણોપાસક અમને એ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્ પ્રરૂપે છે કે, હે આર્ય ! દેવલોકમાં દેવોની જયન્ય સ્થિતિ દશ હજાર
વર્ષની કહી છે, અને તે પછી સમયાધિક યાવદ્ ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિ [તેત્રીજા સાગરોપમની કહી છે], અને પછી દેવો અને દેવલોક વ્યુ-
ચ્છિન્ન થાય છે, તો હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે કેવીરીતે હોય ? [ઉ ૦] ‘હે આર્યો’ ! એમ કહી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે તે શ્રમણોપાસકોને

૧૧૩૪૮૬
૧૧૦૧૨

આવ્યા-
પ્રશ્ન:
૧૧૦૧૩॥

આ પ્રમાણે કહું-‘હે આર્યો ! ઋષિભદ્રપુત્ર શ્રમણોપાસક જે તમને આ પ્રમાણે કહે છે, યાવત્ પ્રરૂપે છે કે, દેવલોકોમાં દેવોની જવન્ય સ્થિતિ-દસ હજાર વર્ષની છે, અને તે પછી સમયાધિક કરતા-ઇત્યાદિ કહેવું યાવત્ ત્યાર પછી દેવો અને દેવલોકો વ્યુચ્છિન્ન થાય છે. એ વાત સાચી છે. હે આર્યો ! હું પણ એજ પ્રમાણે કહું છું, યાવત્ પ્રરૂપું છું કે દેવલોકમાં દેવોની સ્થિતિ જવન્ય દસ હજાર વર્ષની છે-ઇત્યાદિ પૂર્વોક્ત કહેવું, યાવત્ ત્યાર બાદ દેવો અને દેવલોકો વ્યુચ્છિન્ન થાય છે, એ અર્થ સત્ય છે. ત્યાર બાદ તે શ્રમણોપાસકો શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસેથી એ વાત સાંભળી અને અવધારી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી, નમી જ્યાં ઋષિભદ્રપુત્ર શ્રમણોપાસક છે ત્યાં આવે છે, આવીને ઋષિભદ્રપુત્ર શ્રમણોપાસકને વાંદી તથા નમી એ અર્થને (સત્ય વાતને ન માનવારૂપ અપરાધને) સારી રીતે વિનયપૂર્વક વારંવાર સ્તુતિ કરે છે. ત્યાર બાદ તે શ્રમણોપાસકો તને પ્રશ્નો પૂછે છે, અને પૂછી અર્થને ગ્રહણ કરે છે, ગ્રહણ કરી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી નમી જે દિશાથકી આવ્યા હતા, પાછા તેજ દિશા તરફ ગયા. ॥ ૪૩૪ ॥

અંતેત્તિ ભગવંત ગોયમે સમણં ભગવંત મહાવીરં ચંદ્રહ ણમંસહ વં ૨ એવં વચાસી-પમ્મ પં અંતે ! ઇસિભદ્રપુત્તે સમાણોવાસણે દેવાણુપ્પિયાણં અંતિયં મુંદે અવિત્તા આગારાઓ અણગારિયં પવ્વહત્તણં?, ગોયમા ! ણો તિણકે સમ્મદ્દે, ગોયમા ! ઇસિભદ્રપુત્તે સમાણોવાસણે વહ્મહિં સીલવ્વયગુણવચવેરમણપચ્ચક્ખાણપોસહોવવાસેહિં અહાપરિગ્ગહિણિં તથોક્કમ્મેહિં અપ્પાણં ભાવેમાણે વહ્મહં વાસાહં સમાણોવાસગપરિયાગં પાઠહિતિ વં ૨ માસિયાણે સંલેહણાણે અત્તાણં સુસેહિતિ માં ૨ સહિં અત્તાહં અણસણાહં છેદેહિતિ ૨ આલોહ્યપહિકંતે સમાહિપત્તે કાલમાસે કાલં કિંચા સોહ-મ્મે કપ્પે અરુણામે વિમાણે દેવત્તાણે ઉવવજ્જિહિતિ, તત્થ ણ અત્થેગતિયાણં દેવાણં ચત્તારિ પલિઓવમાહં ઠિત્તી

૧૧૩૪
ઉદ્દેશ: ૧૨
૧૧૦૧૩॥

બ્યાસ્યા-
પ્રવક્તિઃ
॥૧૦૧૪॥

પણ્ણત્તા, તત્થ ણં હસિભદ્રપુત્તસ્સવિ દેવસ્સ ચત્તારિ પલિઓવમાહં ઠિતી ભવિસ્સતિ। સે ણં મંતે। હસિભદ્રપુત્તે દેવે તાતો દેવલોગાઓ આડકલ્લણં ભવં ઠિહ્કલ્લણં જાવ કહિં ઉવવજ્ઞિહિતિ !, ગોયમા ! મહાવિદેહે વાસે સિદ્ધિ-
હિતિ જાવ અંતં કાહેતિ। સેવં મંતે ! સેવં મંતે ! ત્તિ ભગવં ગોપમે જાવ અપ્પાણં ભાવેમાણે વિહરહ (સૂત્રં ૪૩૫)।

[પ૦] 'હે ભગવન્' ! એ પ્રમાણે કહી ભગવાન્ ગૌતમે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી અને નમસ્કાર કરી આ પ્રમાણે કહ્યું- 'હે ભગવન્ ! શ્રમણોપાસક ઋષિભદ્રપુત્ર આપ દેવાનુપ્રિયની પાસે દીક્ષા લઈ ગૃહવાસનો ત્યાગ કરી અનગારિકપણને લેવાને સમર્થ છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! આ અર્થ યથાર્થ નથી; પણ હે ગૌતમ ! શ્રમણોપાસક ઋષિભદ્રપુત્ર યજ્ઞા શીલવ્રત, ગુણવ્રત, વિરમણવ્રત પ્રત્યાખ્યાન અને પૌષ્ઠોપવાસો વડે તથા યથાયોગ્ય સ્વીકારેલ તપકર્મ વડે આત્માને ભાવિત કરતો ઘણાં વરસો સુધી શ્રમણોપાસકપર્યાયને પાછી, માસિક સંલેખનાવડે આત્માને સેવી, સાઠ મત્તો નિરાહારપણે વીતાવી આલોચન અને પ્રતિક્રમણ કરી, સમાધિને પ્રાપ્ત થઈ મરણ સમયે કાલ કરી સૌધર્મકલ્પમાં અરુણામ્ભ નામે વિમાનમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થશે. ત્યાં કેટલાક દેવોની ચાર પત્ન્યોપમની સ્થિતિ કહી છે; તેમાં ઋષિભદ્રપુત્ર દેવની પણ ચાર પત્ન્યોપમની સ્થિતિ હશે [પ૦] હે ભગવન્ ! પછી તે ઋષિભદ્રપુત્ર દેવ તે દેવલોકથી આયુષનો ક્ષય થયા પછી, ભવનો ક્ષય થયા પછી, અને સ્થિતિનો ક્ષય થયા બાદ યાવત્ ક્યાં ઉત્પન્ન થશે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં સિદ્ધિપદ પામશે, યાવત્ સર્વ દુઃસ્થોનો અન્ત-નાશ કરશે. હે ભગવન્ ! તે એમજ છે, હે ભગવન્ ! તે એમજ છે-એમ કહી ભગવાન્ ગૌતમ યાવત્ આત્માને ભાવિત કરતા વિહરે છે. ॥ ૪૩૫ ॥

તથા ણં સમણે ભગવં મહાવીરે અજ્ઞયા કયાવિ આલભિયાઓ નગરીઓ સંસ્થવણાઓ ચેહયાઓ પહિનિકલ્લ-

૧૧૪૩૬
૧૧૪૩૬
॥૧૦૧૪॥

आख्या-
प्रशस्तिः
॥१०१५॥

सह पडिनिक्खमित्ता बहिया जणवयविहारं विहरइ । तेणं कालेणं तेणं समएणं आलभिया नामं नगरी होत्था,
वन्नओ, तत्थ णं संखवणे णामं चेइए होत्था, वन्नओ, तस्स णं संखवणस्स अदूरसामंते पोग्गळे नामं परिब्बा-
यए परिवसति रिउब्बेदजजुरवेदजावनएसु सुपरिनिट्ठिए छट्ठंछट्ठेणं अणिकिखत्तेणं तवोकम्मेणं उड्डं बाहाओ जाव
आयावेमाणे विहरति । तए णं तस्स पोग्गलस्स छट्ठंछट्ठेणं जाव आयावेमाणस्स पगतिभइयाए जहासिवस्स जाव
विब्भंगे नामं अन्नाणे समुप्पन्ने, से णं तेणं विब्भंगेणं अनाणेणं समुप्पन्नेणं बंभलोए कप्पे देवाणं ठिठि जाणति
पासति । तए णं तस्स पोग्गलस्स परिब्बायगस्स अयमेयारूवे अन्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था-अत्थि णं ममं
अइसेसे नाणदंसणे समुप्पन्ने, देवलोएसु णं देवाणं जहत्तेणं दसवाससहस्साइं ठिती पणत्ता तेण परं समयाहिया
दुसमयाहिया जाव [उक्कोसेणं] असंखेज्जसमयाहिया उक्कोसेणं दससागरोवमाइं ठिती पत्तत्ता, तेण परं वोच्छिन्ना
देवा य देवलोगा य, एवं संपेहेति एवं २ आयावणभूमीओ पच्चोवइ आ० २ तिदंडकुंडिया जाव धाउरत्ताओ य
गेणइ गे० २ जेणेव आलभिया नगरी जेणेव परिब्बायगावसहे तेणेव उवागच्छइ उव० २ भंडनिक्खेवं करेति
मं० २ आलभियाए नगरीए सिंघाडग जाव पहेसु अन्नमन्नस्स एवमाइक्खइ जाव परूवेइ-अत्थि णं देवाणुप्पिया !
ममं अतिसेसे नाणदंसणे समुप्पन्ने, देवलोएसु णं देवाणं जहत्तेणं दसवाससहस्साइं तहेव जाव वोच्छिन्ना देवा य
देवलोगा य । तए णं आलभियाए नगरीए एएणं अभिलावेणं जहासिवस्स तं चेव से कहमेयं मन्ने एवं ?, सामी
समोसडे जाव परिस्ता पडिगया, भगवं गोयमे तहेव भिक्खायरियाए तहेव बहजणसहं निसामेइ तहेव बहजण-

११ अक्षरे
उदेअः १२
॥१०१५॥

આવ્યા-
પ્રકાશ:
૧૧૦૨૬૧

સદં નિસામેત્તા તહેવ સન્વં આણિયન્વં જાવ અહં પુણ ગોયમા ! એવં આહિવ્લામિ એવં આસામિ જાવ પરુવેમિ-
દેવલોપસુ ણં દેવાણં જહન્નેણં વસ વાસસહસ્સાહ ઠિત્તી પણ્ણત્તા, તેણ પર સમયાહિયા દુસમયાહિયા જાવ ઉક્કો-
સેણં તેત્તીસં સાગરોવમાહં ઠિત્તી પણ્ણત્તા, તેણ પરં વોચ્છિન્ના દેવા ય દેવલોગા ય ।

ત્યાર બાદ શ્રમણ ભગવંત મહાવીર અન્ય કોઈ દિવસે આલમિકા નગરીથી અને શંસ્વન નામે ચૈત્યથી નીકળી બહારના દેશોમાં વિચરે છે. [પ્ર૦] તે કાલે-તે સમયે આલમિકા નામે નગરી હતી. વર્ણન. ત્યાં શંસ્વન નામે ચૈત્ય હતું. વર્ણન. તે શંસ્વન ચૈત્યની થોડે દૂર પુદ્ગલ નામે પરિવ્રાજક રહેતો હતો. તે ઋગ્વેદ, યજુર્વેદ અને યાવત્ વીજા બ્રાહ્મણ સંબન્ધી નયોમાં કુશલ હતો. તે નિરંતર છઠ્ઠ છઠ્ઠનો તપ કરવાપૂર્વક ડુંચા હાથ રાક્ષીને યાવત્ આતાપના લેતો હતો. ત્યાર બાદ તે પુદ્ગલ પરિવ્રાજકને નિરંતર છઠ્ઠ છઠ્ઠના તપ કરવાપૂર્વક યાવત્ આતાપના લેતા પ્રકૃતિની સરલતાથી શિવ પરિવ્રાજકની પેટે યાવત્ વિભંગ નામે જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું, અને તે ઉત્પન્ન થયેલા વિભંગજ્ઞાનચક્રે બ્રહ્મલોકકલ્પમાં રહેલા દેવોની સ્થિતિ જાણે છે અને જુએ છે. પછી તે પુદ્ગલ પરિવ્રાજકને આવા પ્રકારનો આ સંકલ્પ યાવત્ ઉત્પન્ન થયો-‘મને અતિશયવાહું જ્ઞાન અને દર્શન ઉત્પન્ન થયું છે, દેવલોકમાં દેવોની જઘન્ય સ્થિતિ દસ હજાર વર્ષની છે, અને પછી એક સમય અધિક, બે સમય અધિક, યાવત્ અસંખ્ય સમય અધિક કરતાં ઉત્કૃષ્ટથી દસ સાગરોપમની સ્થિતિ કહી છે. ત્યાર પછી દેવો અને દેવલોકો વ્યુચ્છિન્ન થાય છે’-એમ વિચાર કરે છે, વિચારીને આતાપનાભૂમિથી નીચે ઉતરી ત્રિદંડ, કુંડિકા, યાવત્ ભગવાં વસ્ત્રોને ગ્રહણ કરી જ્યાં આલમિકા નગરી છે, અને જ્યાં તાપસોના આશ્રમો છે ત્યાં આવે છે, આવીને પોતાના ઉપકરણો મૂકી આલમિકા નગરીમાં શૃંગાટક, ત્રિક, યાવત્ વીજા માર્ગોમાં એક વીજાને એ પ્રમાણે કહે છે, યાવ પ્રરુપેત્ છે-‘હે દેવાનુપ્રિય !

૧૧૦૨૬૧
વર્ષ ૧૧૦૨૬૧
૧૧૦૨૬૧

આચાર્ય-
પ્રશ્ન:
॥૧૦૧૭॥

મને અતિશયવાલું જ્ઞાન અને દર્શન ઉત્પન્ન થયું છે, અને દેવલોકમાં દેવોની જઘન્ય સ્થિતિ દસ હજાર વર્ષની છે'—ઇત્યાદિ પૂ-
ર્વોક્ત કહેવું, ત્યાર પછી દેવો અને દેવલોકો વ્યુચ્છિન્ન થાય છે.' ત્યાર બાદ 'આલમિકા નગરીમાં'—એ અમિલાપથી જેમ શિવ રાજર્ષિ
માટે પૂર્વે કહ્યું [શૃ૦ ૧૧ ઉ૦ ૯ સૂ૦ ૮] તેમ અહીં કહેવું, યાવદ્ એ પ્રમાણે કેવી રીતે હોય? હવે મહાવીરસ્વામી સમવસર્યા અને
યાવત્ પરિષદ્ વાંદીને વિસર્જિત થઈ. ભગવાન્ ગૌતમ તેજ પ્રમાણે મિશ્તાચર્યા માટે નીકળ્યા અને તેઓ ઘણા માણસોનો શબ્દ સાંભળે
છે—ઇત્યાદિ વધું પૂર્વવત્ કહેવું, યાવદ્ હે ગૌતમ! હું પણ એ પ્રમાણે કહું છું, ચોલું છું, યાવત્ પ્રહુણું છું કે દેવલોકમાં દેવોની જઘન્ય
સ્થિતિ દસ હજાર વર્ષની કહી છે, અને ત્યાર પછી એક સમયાધિક, દ્વિસમયાધિક યાવત્ ઉત્કૃષ્ટથી તેત્રીશ સાગરોપમ સ્થિતિ કહી
છે, અને ત્યાર બાદ દેવો અને દેવલોકો વ્યુચ્છિન્ન થાય છે.

અતિથિ ણં મંતે ! સોહમ્મે કપ્પે દન્વાઈ સવન્નાઈપિ અવન્નાઈપિ તહેવ જાવ હંતા અતિથિ, એવં ઈસાણેવિ, એવં
જાવ અચ્ચુએ, એવં ગેવેજ્ઞાવિમાણેસુ અરત્તણુવિમાણેસુવિ, ઈસિપન્નારાણેવિ જાવ હં તા અતિથિ, તણે ણં સા મહતિ-
મહાલિયા જાવ પહિગયા, તણે ણં આલંભિયાએ નગરીએ સિઘાહગતિયં અવસેસં જહા સિવસ્સ જાવ સન્વદુક-
સ્વપ્પહીણે નવરં તિદંડકુંડિયં જાવ યાઉરત્તવત્થપરિહિએ પરિવહિયવિન્નમંગે આલંભિયં નગરં મહ્ઙ્ગં નિગ્ગચ્છતિ
જાવ ઉત્તરપુરચ્છિમં દિસીમાગં અવક્કમતિ અં ૧ તિદંડકુંડિયં ચ જહા સ્વંદઓ જાવ પઢ્વઙ્ગઓ સેસં જહા સિ-
વસ્સ જાવ અન્વાનાહં સોક્ખં અણુભવંતિ સાતયં સિદ્ધા । સેવં મંતે ! ૨ ત્તિ ॥ (સૂત્રં ૪૩૬) ॥ ૧૧-૧૨ ॥ એકા-
રસંમં સયં સમત્તં ॥ ૧૧-૧૨ ॥

૧૧ શબ્દો
ઉદ્દેશ: ૧૨
॥૧૦૧૭॥

આચાર્ય-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૧૮॥

[પ્ર૦] હે મગવન્ ! સૌધર્મકલ્પમાં વર્ણસહિત અને વર્ણરહિત દ્રવ્યો છે ?-હત્યાદિ પૂર્વવત્ પ્રશ્ન. [ઉ૦] હે ગૌતમ ! હા, છે. એ પ્રમાણે યાવદ્ ઈશાન દેવલોકમાં પણ જાણવું. તે પ્રમાણે યાવદ્ અન્યુતમાં, પ્રવેયકવિમાનમાં, અનુત્તરવિમાનમાં અને ઈષ્ટપ્રાગ્ભારા પૃથિવીમાં (સિદ્ધશિલામાં) પણ વર્ણસહિત અને વર્ણરહિત દ્રવ્યો છે. ત્યાર બાદ તે અત્યન્ત મોટી પરિષદ્ યાવદ્ વિસર્જિત થઈ. પછી આલમ્બિકા નગરીમાં શૃંગાટક, ત્રિક-વિગેરે માર્ગોમાં ઘણા માણસોને એમ કહે છે હત્યાદિ શિવ રાક્ષસિની પેટે કહેવું, યાવત્ તે સર્વ દુઃસ્વથી રહિત થયા. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે, ત્રિદંડ, કુંડિકા યાવદ્ મેરુથી રંગેલા વસ્ત્રને પહેરી વિભંગજ્ઞાન રહિત થયેલો તે પુત્રલ પરિવ્રાજક આલમ્બિકા નગરીની વચ્ચે થઈને નીકળે છે. નીકળીને યાવદ્ ઉચ્ચરપૂર્વ (ઈશાન) દિશા તરફ જઈ સ્કંદકની પેટે તે પુત્રલ પરિવ્રાજક ત્રિદંડ, કુંડિકા યાવદ્ મૂકી પ્રવ્રજિત થાય છે. બાકી બધું શિવરાજપિની પેટે યાવદ્ 'સિદ્ધો અવ્યાબાધ અને શાશ્વત સુખને અનુભવે છે' ત્યાંસુધી જાણવું. 'હે મગવન્ ! તે એમજ છે, હે મગવન્ ! તે એમજ છે'—એમ કહી યાવદ્ મગવાન્ ગૌતમ વિહરે છે. ॥ ૪૩૬ ॥

૧૧શ્લોકે
ઉદ્દેશ:૧૧
॥૧૦૧૮॥

મગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ મગવતીશ્વરના ૧૧ મા શ્લોકમાં બારમા ઉદ્દેશાનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

॥ ઇતિ એકાદશ સયં સમત્તં ॥

शतक १२. (उद्देशक १ लो.)

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥१०१९॥

संखे १ जयंति २ पुढवि ३ पौगल ४ अइवाय ५ राहु ६ लोगे य ७ । नागे य ८ देव ९ आया १० बारसम-
सए दसुदेसा ॥ १ ॥

[उद्देशक संग्रह-] १ संख, २ जयंती, ३ पृथिवी, ४ पुद्गल, ५ अतिपात ६ राहु, ७ लोक, ८ नाग, ९ देव अने १० आत्मा-
ए विषयो संबन्धे दश उद्देशको बारमा शतकमां कहेवामां आवशे.

तेणं कालेणं २ सावत्थीनामं नगरी होत्था वन्नओ, कोट्टए चेइए वन्नओ, तत्थ णं सावत्थीए नगरीए
बहवे संखप्पामोकवा समणोवासगा परिवसंति अट्ठा जाव अपरिभूया अभिगयजीवाजीवा जाव विह-
रंति, तस्स णं संखस्स समणोवासगस्स उप्पला नामं भारिया होत्था सुकुमाल जाव सुरूवा समणोवासिया अ-
भिगयजीवा २ जाव विहरइ, तत्थ णं सावत्थीए नगरीए पोक्खलीनामं समणोवासए परिवसइ अट्ठे अभिगय-
जाव विहरइ, तेणं कालेणं २ सामी समोमढे परिसा निग्गया जाव पज्जुवा०, तए णं ते समणोवासगा इमीसे
जहा आलभियाए जाव पज्जुवासइ, तए णं समणे भगवं महावीरे तेसिं समणोवासगाणं तीसे य महति०
धम्मकहा जाव परिसा पडिगया, तए णं ते समणोवासगा समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मं सोच्चा
निसम्म हट्ठुट्ठु० समणं भ० म० वं० न० वं० न० पसिणाइं पुच्छंति प० अट्ठाइं परियादियंति अ० २ उट्ठाए उट्ठेति

१२४४के
उद्देशः
॥१०१९॥

વ્યાખ્યા-
પ્રજ્ઞસિઃ
॥૧૦૨૦॥

ઉ૦ ૨ સમણસ્સ મ૦ મહા૦ અંતિયાઓ કોઢ્યાઓ ચેહ્યાઓ પહિનિ૦ પ૦ ૨ જેણેવ સાવત્થી નગરી તેણેવ પહા-
રેત્થ ગમ્મણા ॥ (સૂચં ૪૩૭) ॥

તે કાલે, તે સમયે શ્રાવસ્તી નામની નગરી હતી. વર્ણન. કોષ્ઠક નામે ચૈત્ય હતું. વર્ણન. તે શ્રાવસ્તી નગરીમાં શંખપ્રમુખ ઘણા શ્રમણોપાસકો રહેતા હતા, તેઓ ધનિક યાવદ્ અપરિ ભૂત-કોઢ્થી પરાભવ ન પામે તેવા અને જીવાંજીવ તત્ત્વને જાણનારા હતા. તે શંખ નામના શ્રમણોપાસકને ઉત્પલા નામે સ્ત્રી હતી, તે સુકુમાલ હાથપગવાળી, યાવત્ સુરૂપા અને જીવાંજીવ તત્ત્વને જાણનારી શ્રમણોપાસિકા યાવદ્ વિદ્વરતી હતી. તે શ્રાવસ્તી નગરીમાં પુષ્કલી નામે શ્રમણોપાસક રહેતો હતો, તે ધનિક અને જીવાંજીવ તત્ત્વનો જ્ઞાતા હતો. તે કાલે, તે સમયે ત્યાં મહાવીરસ્વામી સમવસર્યા, પરિપદ્ વાંદવાને નીકળી, યાવત્ તે પર્યુપાસના કરે છે. ત્યાર બાદ તે શ્રમણોપાસકો ભગવંત આશ્વાની આ વાત સાંભળી આલમિકા નગરીના શ્રાવકોની પેઠે યાવત્ પર્યુપાસના કરે છે. ત્યાર બાદ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે તે શ્રમણોપાસકોને તથા તે અત્યંત મોટી સભાને ધર્મકથા કહી, યાવત્ સભા પાછી ગઈ. પછી તે શ્રમણોપાસકોએ શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી ધર્મ સાંભળી, અવધારી હર્ષિત અને સંતુષ્ટ થઈ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંધા અને નમન કર્યું; વાંદીને, નમીને પ્રશ્નો પૂછ્યા, પ્રશ્નો પૂછીને તેના અર્થો ગ્રહણ કર્યા, અર્થો ગ્રહણ કરી અને ઉમા થઈ શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી અને કોષ્ઠક નામે ચૈત્ય-થી નીકળીને તેઓએ શ્રાવસ્તી નગરી તરફ જવાનો વિચાર કર્યો. ॥ ૪૩૭ ॥

તए णं से संखे समणोवासए ते समणोवासए एवं वयासी— तुज्जे णं देवाणुप्पिया ! विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं उवक्खवावेह, तए णं अम्हे तं विपुलं असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणा विसाएमाणा

૧૨શ્લોકે
ઉદ્દેશ:૧
॥૧૦૨૦॥

ગ્યા-
પ્રશ્ન:
॥૧૦૨૧॥

પરિભુંજેમાણા પરિભાષમાણા પક્ષિચય પોસહં પડિજાગરમાણા વિહરિસ્સામો, તણં તે સમણોવાસગા સંઘસ્સ સમણોવાસગસ્સ ઇયમહં વિણણં પડિસુણંતિ, તણં તસ્સ સંઘસ્સ સમણોવાસગસ્સ અયમેયારૂવે અબ્ભત્થિણ જાવ સમુપ્પજ્જિત્થા-નો ચલુ મે સેયંતં વિડલં અસણં જાવ સાહમં આસાણમાણસ્સ ૪ પક્ષિચયં પોસહં પડિજાગરમાણસ્સ વિહરિત્તણ, સેયં ચલુ મે પોસહસાલાણ પોસહિયસ્સ બંધચારિસ્સ ઉમ્મુક્કમણિસુવન્નસ્સ વવગયમાલાવન્નગવિલેવણસ્સ નિવિસિત્તસત્થસુસલસ્સ ઇગસ્સ અવિહિયસ્સ દબ્બસંધારોવગયસ્સ પક્ષિચયં પોસહં પડિજાગરમાણસ્સ વિહરિત્તણત્તિકદ્ધુ એવં સંપેહેતિરજેણેવ સાવત્થા નગરી જેણેવ મણિહે જેણેવ ઉપ્પલા સમણોવાસિયા તેણેવ ઉવા ૦ ૨ ઉપ્પલં સમણોવાસિયં આપુચ્છહ ૨ જેણેવ પોસહસાલા તેણેવ ઉવાગચ્છહ ૨ પોસહ સાલં અણુપવિસહ ૨ પોસહસાલં પમજ્જહ પો ૦ ૨ ઉચ્ચારપાસવણભૂમિં પડિલેહેહ ૩ ૦ ૨ દબ્બસંધારગં સંધરતિ દબ્બ ૦ ૨ દબ્બસંધારગં દુરુહહ ૩ ૦ ૨ પોસહસાલાણ પોસહિણ બંધચારી જાવ પક્ષિચયં પોસહં પડિજાગરમાણે વિહરતિ,

પછી તે શંઘ નામે શ્રમણોપાસકે એ વધા શ્રમણોપાસકોને આ પ્રમાણે કહ્યું કે હે દેવાનુપ્રિયો! તમે પુષ્કલ અશન, પાન, શ્વાદિમ અને શ્વાદિમ આહારને તૈયાર કરાવો. પછી આપણે પુષ્કલ અશન, પાન, શ્વાદિમ અને શ્વાદિમ આહારનો આસ્વાદ લેતા, વિશેષ શ્વાદ લેતા, પરસ્પર દેતા અને શ્વાતા પાશ્વિક પોષધનું અનુપાલન કરતા વિહરીશું. ત્યાર પછી તે શ્રમણોપાસકોએ શંઘ નામના શ્રમણોપાસકનું વચન વિનયપૂર્વક સ્વીકાર્યું. ત્યાર બાદ તે શંઘ નામે શ્રમણોપાસકને આવા પ્રકારનો આ સંકલ્પ યાવત્ ઉત્પન્ન થયો-‘અશન, યાવત્ શ્વાદિમ આહારનો આસ્વાદ લેતા, વિસ્વાદ લેતા, પરસ્પર આપતા અને શ્વાતા પાશ્વિક પોષધને ગ્રહણ કરીને રહેવું’ મને શ્રેયસ્કર

૧૨૩૪૫
ઉદેશ ૧
॥૧૦૨૧॥

આચાર્ય-
પ્રવચ્ચિ:
॥૧૦૨૨॥

નથી, પણ મારી પોષધશાલામાં બ્રહ્મચર્યપૂર્વક, મણિ અને સુવર્ણનો ત્યાગ કરી માલા, ઉદ્વર્તન અને વિષેપનને છોડી શસ્ત્ર અને મુસલ વિગેરેને મૂકીને તથા ઢામના સંચારા સહિત મારે એકલાને-બીજાની સહાય શિવાય-પોષધનો સ્વીકાર કરી વિહરવું શ્રેય છે.' એમ વિચાર કરી, શ્રાવસ્તી નગરીમાં જ્યાં પોતાનું ઘર છે, અને જ્યાં ઉત્પલા શ્રમણોપાસિકા રહે છે, ત્યાં આવી ઉત્પલા શ્રમણોપાસિકાને પૂછી, જ્યાં પોષધશાલા છે ત્યાં જઈ, પોષધશાલામાં પ્રવેશ કરી, પોષધશાલાને પ્રમાર્જી નિહાર અને પેશાબ કરવાની જગ્યાને પ્રતિલે-હી-તપાસીને ઢામનો સંચારો પાથરી તેના ઉપર બેઠો, બેસીને પોષધશાલામાં પોષધગ્રહણ કરી બ્રહ્મચર્યપૂર્વક યાવત્ પાશ્વિક પોષધનું પાલન કરે છે.

તદ્દર્શનં તે સમણોવાસગા જેણેવ સાવત્થી નગરી જેણેવ સાહં ગિહાહં તેણેવ ઉવાગં ૨ વિપુલં અસણં પાણં સ્વાહમં સાહમં ઉવક્કલ્હાવેતિ ૩ ૨ અન્નમન્ને સદ્ધાવેતિ ૪ ૨ એવં વયાસી—એવં સ્વલુ દેવાણુપ્પિયા ! અમ્હેર્હિં સે વિઉલે અસણપાણસ્વાહમસાહમે ઉવક્કલ્હાવિએ, સંસે ચ ણં સમણોવાસે નો હન્વમાગચ્છહ, તં સેયં સ્વલુ દેવાણુપ્પિયા ! અમ્હં સંસં સમણોવાસગં સદ્ધાવેત્તે ૫ ૧ તદ્દર્શનં સે પોક્કલ્લી સમણોવાસે તે સમણોવાસે એવં વયાસી—અચ્છન્તુ ણં તુજ્જે દેવાણુપ્પિયા ! સુનિચ્ચુયા વીસત્થા અહન્નં સંસં સમણોવાસગં સદ્ધાવેમિત્તિકદ્દુ તેસિં સમણોવાસગાણં અંતિયાઓ પઢિનિક્કલ્મતિ ૫ ૨ સાવત્થીએ નગરીએ મજ્જમજ્જેણ જેણેવ સંસસ સમણોવાસગસસ ગિહે તેણેવ ઉવાગં ૨ સંસસ સમણોવાસગસસ ગિહં અણુપવિટ્ઠે ૬ ૧ તદ્દર્શનં સા ઉપ્પલા સમણોવાસિયા પોક્કલ્લી સમણોવાસયં પજ્જમાણં પાસહ પા ૨ હટ્ઠતુહ આસણાઓ અન્નુદ્દેહ ૭ ૨ ત્તાં સત્તહ પયાહં અણુગચ્છહ ૮ ૨ પોક્કલ્લી સમણો-

૧૨૪૨૬
ઉદ્દેશ્ય ૧
॥૧૦૨૨॥

બ્યાલ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૨૩॥

વાસગં વંદતિ નમંસતિ વં० ન० આસજેણં ઉવનિમંતેહ આ० ૨ एवं वयासी-संदिसंतु णं देवाणुप्पिया ! किमाग-
मणप्पयोयणं ? तए णं से पोक्खली समणोवासए उप्पलं समणोवासियं एवं वयासी-कहिन्नं देवाणुप्पिए ! संखे
समणोवासए ! तए णं सा उप्पला समणोवासिया पोक्खलं समणोवासयं एवं वयासी-एवं खल्ल देवाणुप्पिया !
संखे समणोवासए पोसहसालाए पोसहिए वं भयारी जाव विहरइ ।

ત્યાર બાદ તે શ્રમણોપાસકોએ શ્રાવસ્તી નગરીમાં પોતપોતાને ઘેર જઈ, પુષ્કલ અશન, પાન, खादिम અને स्वादिम આહારને તૈયાર કરાવી
પરસ્પર એક વીજાનેબોલાવી આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે દેવાનુપ્રિયો ! આપણે પુષ્કલ અશન, પાન, खादिम અને स्वादिम આહારને તૈયાર કરાવેલો
છે, પણ તે શંખ શ્રમણોપાસક જલદી આવ્યા નહિ, માટે હે દેવાનુપ્રિયો ! આપણે શંખ શ્રમણોપાસકને બોલાવ્યા શ્રેયસ્કર છે. ત્યારબાદ
તે પુષ્કલી નામના શ્રમણોપાસકે તે શ્રમણોપાસકોને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે શાંતિપૂર્વક વિસામો લ્યો, અને હું શંખ શ્રમ-
ણોપાસકને બોલાવું છું એમ કહી શ્રમણોપાસકોની પાસેથી નીકળી શ્રાવસ્તી નગરીના મધ્ય ભાગમાં જ્યાં શંખ શ્રમણોપાસકનું ઘર છે, ત્યાં
જઈ તેણે શંખ શ્રમણોપાસકના ઘરમાં પ્રવેશ કર્યો. પછી તે [શંખ શ્રાવકની પત્ની] ઉત્પલા શ્રમણોપાસિકા તે પુષ્કલિ શ્રમણોપાસકને
આવતો જોઈ, હર્ષિત અને સંતુષ્ટ થઈ પોતાના આસનથી ઉઠી સાત આઠ પગલાં તેની સામે જઈ પુષ્કલિ શ્રમણોપાસકને વાંદી અને નમી
આસનવડે ઉપનિમંત્રણ કર્યા બાદ આ પ્રમાણે બોલી—‘હે દેવાનુપ્રિય ! કહો, કે તમારા આગમનનું શું પ્રયોજન છે ? ત્યારે તે પુષ્કલિ શ્રમણો-
પાસિકાને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે દેવાનુપ્રિય ! શંખ શ્રમણોપાસક ક્યાં છે ?’ ત્યાર બાદ તે ઉત્પલા શ્રમણોપાસિકાએ તે પુષ્કલિ શ્રમણોપાસ-
કને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે દેવાનુપ્રિય ! સ્વરેસ્વર શંખ શંખા શ્રમણોપાસક પોષધશાલામાં પોષધ ગ્રહણ કરી બ્રહ્મચારી થઈને યાવડ વિહરે છે.’

૧૨૩૦૬
ઉદ્દેશ : ૧
॥૧૦૨૩॥

વ્યાખ્યા-
પ્રવૃત્તિઃ
॥૧૦૨૪॥

તए णं से पोक्खली समणोवासए जेणेव पोसहसाला जेणेव संखे समणोवासए तेणेव उवागच्छइ २ गमणा-
गमणाए पडिक्कमइ ग० २ संखं समणोवासगं वंदति नमंसति वं० न० एवं वयासी-एवं खलु देवाणुप्पिया ! अम्हेहि
से विउले असणजाव साइमे उवक्खडाविए तं गच्छामो णं देवाणुप्पिया ! तं विउलं असणं जाव साइमं आसा-
एमाणा जाव पडिजागरमाणा विहरामो, तए णं से संखे समणोवासए पोक्खलिं समणोवासगं एवं वयासी-णो
खलु कप्पइ देवाणुप्पिया ! तं विउलं असणं पाणं खाइमं साइमं आसाएमाणस्स जाव पडिजागरमाणस्स विहरि-
त्तए, कप्पइ मे पोसहसालाए पोसहियस्स जाव विहरित्तए, तं छंदेणं देवाणुप्पिया ! तुम्हे तं विउलं असणं पाणं
खाइमं साइमं आसाएमाणा जाव विहरइ ।

ત્યાર બાદ તે પુષ્કલિ શ્રમણોપાસકે જ્યાં પોષધશાલા છે, અને જ્યાં શંસ્ત્ર શ્રમણોપાસક છે ત્યાં આવી, ગમનાગમનને (જતાં આ-
વતાં કોઈ જીવની હિંસા કરી હોય તેને) પ્રતિક્રમી શંસ્ત્ર શ્રમણોપાસકને વાંદી અને નમીને તેને આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે દેવાનુપ્રિય ! પ્રમાણે
સ્વરેસ્વર અમે ઘણો અશન, યાવત્-સ્વાદિમ આહાર તૈયાર કરાવ્યો છે, તો હે દેવાનુપ્રિય ! આપણે જઈએ, અને પુષ્કલિ અશન, યાવત્-
સ્વાદિમ આહારનો આસ્વાદ લેતા યાવત્-પોષધનું પાલન કરતા વિહરીએ. ત્યાર બાદ તે શંસ્ત્ર શ્રમણોપાસકે તે પુષ્કલિ શ્રમણોપાસકને
આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે દેવાનુપ્રિય ! પુષ્કલિ અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ આહારનો આસ્વાદ લેતા યાવત્ પોષધનું પાલન કરી
વિહરવું મને યોગ્ય નથી, મને તો પોષધશાલામાં પોષધયુક્ત થઈને યાવત્ -વિહરવું યોગ્ય છે. માટે હે દેવાનુપ્રિય ! તમે ઇચ્છા
પ્રમાણે ઘણા અશન, પાન, ખાદિમ અને સ્વાદિમ આહારનો આસ્વાદ લેતા યાવત્ વિહરો.’

૧૨૪૪
ઉદેશઃ
॥૧૦૨૪॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः
॥१०२५॥

तए णं से पोक्खली समणोवासगे संखस्स समणोवासगस्स अंतियाओ पोसहसालाओ पडिनिक्खमइ २ त्ता सावत्थि नगरिं मज्झिमज्जेणं जेणेव ते समणोवासगा तेणेव उवागच्छइ २ ते समणोवासए एवं वयासी-एवं खलु देवाणुप्पिया ! संखे समणोवासए पोसहसालाए पोसहिए जाव विहरइ, तं छेदेणं देवाणुप्पिया ! तुज्जे विउले असणपाणखाइमसाइमे जाव विहरइ, संखे णं समणोवासए नो हव्वमागच्छइ । तए णं ते समणोवासगा ते विउले असणपाणखाइमसाइमे आसाएमाणा जाव विहरंति । तए णं तस्स संखस्स समणोवासगस्स पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि धम्मजागरियं जागरमाणस्स अयमेयारूवे जाव समुप्पज्जित्था-सेयं खलु मे कल्लं जाव जलंते समणं भगवं महावीरं वंदित्ता नमंसित्ता जाव पज्जुवासित्ता तओ पडिनियत्तस्स पक्खियं पोसहं पारित्तएत्तिकहु एवं संपेहेति एवं २ कल्लं जाव जलंते पोसहसालाओ पडिनिक्खमति प० २ सुद्धप्पवेसाइं मंगल्लाइं वत्थाइं पवर परिहिए सयाओ गिहाओ पडिनिक्खमति सयाओ गिहाओ पडिनिक्खमित्ता यादविहारचारेणं सावत्थि नगरिं मज्झिमज्जेणं जाव पज्जुवासति, अभिगमो नत्थि ।

त्यारबाद ते पुष्कलि श्रमणोपासक शंख श्रमणोपासकनी पासेथी पोषधशालामांथी बहार नीकळी श्रावस्ती नगरीना मध्यभागमां ज्यां ते श्रमणोपासको छे त्यां आव्यो, अने त्यां आवी ते श्रमणोपासकोने आ ग्रमाणे कहुं-‘हे देवानुप्रियो ! ए ग्रमाणे खरेखर शंख श्रमणोपासक पोषधशालामां पोषध ग्रहण करीने यावद् विहरे छे. [तेणे कहुं के-] ‘हे देवानुप्रियो ! तमे इच्छा मुजब घणा अशन, पान, खादिम अने स्वादिम आहारनो आखाद लेता यावत् विहरो, शंख श्रमणोपासक तो शीघ्र नहि आवे.’ त्यारबाद ते

१२ अक्षर
उद्देशः
॥१०२५॥

क्यास्या-
महसिः
॥१०२६॥

श्रमणोपासको ते विपुल अशन, पान, खादिम अने स्वादिम आहारने आस्वादता यावद्-विहरे छे. त्वारवाद मध्य रात्रिना समये धर्म जागरण करता ते शंख श्रमणोपासकने आवा प्रकारनो आ विचार यावत् उत्पन्न थयो-‘आवती काले यावत् सूर्य उगवाना समयें श्रमण भगवंत महावीरने वांटी, नमी यावत् पर्युपासना करी त्यांथी पाछा आवीने पाक्षिक पोषध पारवो श्रेयस्कर छे, -एम विचार करे छे, एम विचारी आवती काले यावत् सूर्योदय समये पोषधशालाथी बहार नीकळी थुद्ध, बहार जवा योग्य तथा मंगलरूप वस्त्रो उत्तम रीते पहरी पोताना धरथी बहार नीकळी पगे चाली श्रावस्ती नगरीना मध्यभागमां थइने जाय छे, यावत् पर्युपासना करे छे, अहिं [पोषधयुक्त होवाथी] तेने अभिगमो नथी.

तए णं ते समणोवासगा कल्लं पादु० जाव जलंते णहाया कयवलिकम्मा जाव सरीरा सएहिं सएहिं मेहेहिंतो पडिनिक्खमंति सएहिं २ एगयओ मिलायंति एगयओ २ सेसं जहा पढमं जाव पज्जुवासंति । तए णं समणे भगवं महावीरे तेसिं समणोवासगाणं तीसे य० धम्मकहा जाव आणाए आराहए भवति । तए णं ते समणोवासगा समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मं सोच्चा निमम्म हट्ठतुट्ठा उट्ठाए उट्ठेंति उ० २ समणं भगवं महावीरं वंदंति नमंसंति वं० २ ता जेणेव संखे समणोवासए तेणेव उवागच्छन्ति २ संखं समणोवासयं एवं वयासी-तुमं देवाणुप्पिया ! हिज्जा अम्हेहिं अप्पणा चेव एवं वयासी-तुम्हे णं देवाणुप्पिया ! विउलं असणं जाव विहरिस्सामो, तए णं तुमं पोसहसालाए जाव विहरिए, तं सुद्धु णं तुमं देवाणुप्पिया ! अम्हं हीलसि, अज्जोत्ति समणे भगवं महावीरे ते समणोवासए एवं वयासी-माणं ! अज्जो तुज्जे संखं समणोवामगं होलह निंदह खिसह

१२अतके
उद्देशः १
॥१०२६॥

બાણ્યા-
પ્રજ્ઞાસિઃ
॥૧૦૨૭॥

ગરહહ અવમન્નહ, સંસ્થે ણં સમણોવાસણ પિયધમ્મે ચેવ દદ્ધમ્મે ચેવ સુદક્ખુજાગરિયં જાગરિણ (સૂ. ૪૩૮) ॥

ત્યાર બાદ [પૂર્વે કહેલા] તે શ્રમણોપાસકો આવતી કાલે યાવત્ સૂર્યોદય સમયે સ્નાન કરી, બલિકર્મ કરી યાવત્ શરીરને અલંકૃત કરી પોત પોતાના ઘરથી નીકળી એક સ્થળે મેઘા થાય છે, એક સ્થળે મેઘા થઈને-ઇત્યાદિ વધું પ્રથમ નિર્ગમવત્ જાણવું યાવત્ (ભગવંત મહાવીરની પાસે જઈ) તેમની પર્યુપાસના કરે છે. ત્યાર બાદ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે તે શ્રમણોપાસકોને તથા તે સમાને ધર્મકથા કહી. યાવત્ 'તે આજ્ઞાના આરાધક થાય છે' ત્યાં સુધી જાણવું ત્યાર બાદ તે શ્રમણોપાસકો શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસેથી ધર્મને સાંભળી, અવધારી, દૃષ્ટ અને તુષ્ટ થયા, અને ઉમા થઈ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી, નમી, ય્યાં શંખ શ્રમણોપાસક છે ત્યાં આબ્યા; આવીને શંખ શ્રમણોપાસકને તેઓએ એમ કહ્યું કે- 'હે દેવાનુપ્રિય ! તમે ગઈ કાલે અમને એમ કહ્યું હતું કે, 'હે દેવાનુપ્રિયો ! તમે પુષ્કલ અશ્વનાદિ આહારને તૈયાર કરાવો, યાવત્-આપણે વિહરીશું, ત્યાર બાદ તમે પોપધશાલામાં યાવત્ વિહર્યા, તો હે દેવાનુપ્રિય ! તમે અમારી ઠીક હીલના (હાંસી) કરી.' પછી 'હે આર્યો !' એમ કહી શ્રમણ ભગવંત મહાવીરે તે શ્રમણોપાસકોને આ પ્રમાણે કહ્યું- 'હે આર્યો !' તમે શંખ શ્રમણોપાસકની હીલના, નિંદા, સ્તિસના, ગદ્યા અને અવમાનના ન કરો, કારણ કે તે શંખ શ્રમણોપાસક ધર્મને વિષે પ્રીતિવાળો અને દૃઢતાવાળો છે, તથા તેણે [પ્રમાદ અને નિંદાના ત્યાગથી] સુદૃષ્ટિ-જ્ઞાનીનું જાગરણ કરેલ છે. ॥ ૪૩૮ ॥

અંતેત્તિ ભગવં ગોયમે સમણં મં. મહા. વં. નં. ૨ એવં વચાસી-કહિવિહા ણં અંતે ! જાગરિયા પણ્ણત્તા ?, ગોયમા ! તિવિહા જાગરિયા પણ્ણત્તા, તંજહા—બુદ્ધજાગરિયા અબુદ્ધજાગરિયા સુદક્ખુજાગરિયા, સે કેણં એવં બુ. તિવિહા જાગરિયા પણ્ણત્તા, તંજહા—બુદ્ધજા. ૧ અબુદ્ધજા. ૨ સુદક્ખુ. ૩ ?, ગોયમા ! જે હમે અરિહંતા

૧૨૪૩૮
ઉદ્દેશ
॥૧૦૨૭॥

વ્યાખ્યા
પ્રવૃત્તિઃ
॥૧૦૨૮॥

ભગવંતા ઉપ્પન્નનાણદંસણધરા જહા ચંદા જાવ સવન્ન સવ્વદરિસી એ પં બુદ્ધા બુદ્ધજાગરિયં જાગરંતિ, જે હમે અણગારા ભગવંતો ઈરિયાસમિયા માસાસમિયા જાવ ગુત્તવંભચારી એ પં અબુદ્ધા અબુદ્ધજાગરિયં જાગરંતિ, જે હમે સમણોવાસગા અભિગયજીવાજીવા જાવ વિહરન્તિ એતે પં સુદક્ખુજાગરિયં જાગરંતિ, સે તેણદ્દેણં મોયમા ! એવં બુચ્છહ તિવિહા જાગરિયા જાવ સુદક્ખુજાગરિયા (સૂત્રં ૪૩૯) ॥

[પ્ર૦] 'ભગવન્' ! એ પ્રમાણે કહી ભગવાન્ ગૌતમ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદે છે, નમે છે, વાંદી અને નમી તેણે આ પ્રમાણે કહ્યું—'હે ભગવન્ ! જાગરિકા કેટલા પ્રકારની કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જાગરિકા ત્રણ પ્રકારની કહી છે, તે આ પ્રમાણે—૧ બુદ્ધજાગરિકા, ૨ અબુદ્ધજાગરિકા અને ૩ સુદર્શનજાગરિકા. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! તમે એ પ્રમાણે આ હેતુથી કહો છો કે 'જાગરિકા ત્રણ પ્રકારની છે, તે આ પ્રમાણે—બુદ્ધજાગરિકા, અબુદ્ધજાગરિકા અને સુદર્શનજાગરિકા' ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! જે ઉત્પન્ન થયેલા જ્ઞાન અને દર્શનના ધારણ કરનારા આ અરિહંત ભગવંતો છે—ઇત્યાદિ સ્કંદકના અધિકારમાં કહ્યા પ્રમાણે સર્વજ્ઞ અને સર્વદર્ષી છે—એ બુદ્ધો (કેવલજ્ઞાનવડે) બુદ્ધજાગરિકા જાગે છે. જે આ ભગવંત અનગારો ઈર્ષાસમિતિયુક્ત, માપાસમિતિયુક્ત અને યાવત્ ગુપ્ત વ્રહ્મચારી છે, તેઓ (કેવલજ્ઞાની નહિ હોવાથી) અબુદ્ધ છે અને તેઓ અબુદ્ધજાગરિકા જાગે છે. તથા જે આ શ્રમણોપાસકો જીવાજીવને જાણનારા છે, યાવત્ તેઓ (સમ્યક્દર્શની હોવાથી) સુદર્શનજાગરિકા જાગે છે. માટે તે હેતુથી હે ગૌતમ ! એ પ્રમાણે કહ્યું છે કે જાગરિકા ત્રણ પ્રકારની છે, યાવત્ સુદર્શનજાગરિકા છે. ॥ ૪૩૯ ॥

તે પં સે સંખે સમણોવાસે સમણં મ૦ મહાવીરં વંદ્હ નમં ૨ એવં વચાસી—કોહવસદે પં મંતે ! જીવે

૧૨૩૪૫
૩૬૭૮૯
॥૧૦૨૮॥

અસ્યા-
પ્રશ્ન:
H ૧૦૨૯॥

કિં બંધઈ કિં પકરેતિ કિં ચિનાતિ કિં ઉચ્ચિનાતિ ?, સંઘા ! કોહવસદે નં જીવે આડયવજ્ઞાઓ સત્ત કમ્મપગ-
ડીઓ સિઠિલબંધણવદ્ધાઓ એવં જહા પઢમસે અસંવુડસ્સ અણગારસ્મ જાવ અણુપરિયદ્દહ । માણવસદે નં મંતે !
જીવે એવં ચેવ, એવં માયાવસદેવિ, એવં લોભવસદેવિ જાવ અણુપરિયદ્દહ । તણે નં તે સમણોવાસગા સમણસ્સ ભગ-
વઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં એયમદ્દં સોચ્છા નિસમ્મ મીયા તત્થા તસિયા સંસારમહાવિવરગા સમણં ભગવં મહાવીરં વં
નમં ૨ જેણેવ સંઘે સમણોવાસે તેણેવ ઉવા ૦ ૨ સંઘં સમણોવાસગં વં ૦ ન ૦ ૨ ત્તા એયમદ્દં સમં વિણણં મુજ્જો
૨ સ્વામેતિ । તણે નં તે સમણોવાસગા સેસં જહા આલંભિયાણે જાવ પડિગયા, મંતેત્તિ ભગવં ગોયમે સમણં ભગવં
મહાવીરં વંદહ નમંસહ ૨ એવં વયાસી-પમ્મૂ નં મંતે ! સંઘે સમણોવાસે દેવાણુપ્પિયાણં અંતિયં સેસં જહા હસિ-
મહપુત્તસ્સ જાવ અંતં કાહેતિ । સેવં મંતે ! સેવં મંતેત્તિ જાવ વિહરહ (સૂત્રં ૪૪૦) ॥ ૧૨-૧ ॥

[પ્ર૦] ત્યાર બાદ તે શંસ્ર શ્રમણોપાસકે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી, નમી આ પ્રમાણે કહ્યું-હે ભગવન્ ! 'ક્રોધને વશ થવાથી
પીડિત થયેલો જીવ શું બાંધે, શું કરે, શેનો ચય કરે અને શેનો ઉપચય કરે ? [ઉ૦] હે શંસ્ર ! ક્રોધને વશ થવાથી પીડિત થયેલો
જીવ આયુષ સિવાયની સાત કર્મપ્રકૃતિઓ શિથિલ બન્ધનથી બાંધેલી હોય તો કઠિન બન્ધનવાળી કરે-હત્યાદિ સર્વ પ્રથમ શતકમાં
કહેલા સંવરરહિત અનગારની પેઠે જાણવું, યાવત્ તે [સંવરરહિત સાધુ] સંસારમાં મમે છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! માનને વશ થવાથી
પીડિત થયેલો જીવ શું બાંધે-હત્યાદિ પ્રશ્ન. [ઉ૦] પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, અને એજ પ્રમાણે માયાને વશ થવાથી પીડિત થયેલા અને લોભને
વશ થવાથી પીડિત થયેલા જીવ સંબન્ધે પણ જાણવું; યાવત્ તે સંસારમાં મમે છે. ત્યાર બાદ તે શ્રમણોપાસકો શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી એ

૧૨૨૨૨૨
ઉદ્દેશ: ૧
॥ ૧૦૨૯ ॥

આશ્વા
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૩૦॥

પ્રમાણે વાત સાંભળી, અવધારી ભય પામ્યા, ત્રાસ પામ્યા, ચસિત થયા અને સંસારના મયથી ઉદ્વિગ્ન થયા. તથા તેઓ શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી, નમી જ્યાં શંખ શ્રમણોપાસક છે ત્યાં જઈ શંખ શ્રમણોપાસકને વાંદી, નમી એ (અવિનયરૂપ) અર્થને સારી રીતે વિનયપૂર્વક વારંવાર સ્વમાવે છે. ત્યાર બાદ તે શ્રમણોપાસકો યાવત્ પાછા ગયા. તેનો બાકી રહેલો વૃત્તાંત આલમિકાના શ્રમણોપાસકોની પેઠે જાણવો. [પ્ર૦] 'ભગવાન્' ! એમ કહી ભગવાન્ ગૌતમે શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી, નમી આ પ્રમાણે કહ્યું-હે ભગવન્ ! તે શંખ શ્રમણોપાસક આપ દેવાનુપ્રિયની પાસે પ્રવ્રજ્યા છેવાને સમર્થ છે ? [ઉ૦] બાકી બધું ઋષિભદ્રપુત્રની પેઠે જાણવું. યાવત્-તે સર્વ દુઃખોનો અન્ત કરશે. હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે, હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે, એમ કહી વિહરે છે. ॥ ૪૪૦ ॥

ભગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત શ્રીમદ્ ભગવતીસૂત્રના ૧૨ મા શતકમાં પ્રથમ ઉદ્દેશનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

ઉદ્દેશક ૨.

તેણં કાલેણં ૨ કોસંબી નામં નગરી હોત્થા વન્નઓ, ચંદોવતરણે ચેહ્ણ વન્નઓ, તત્થ ણં કોસંબીય નગરીય સહસ્તાણીયસ્સ રત્તો પોત્તે સયાણીયસ્સ રત્તો પુત્તે ચેહ્ણગસ્સ રત્તો નત્તુય મિગાવતીય દેવ્વિય અત્તે જયંતીય સમણોવાસિયાય ભત્તિજ્ઞહ્ ઉદાયણે નામં રાયા હોત્થા વન્નઓ, તત્થ ણં કોસંબીય નયરીય સહસ્તાણીયસ્સ રત્તો સુપ્પહા સયાણીયસ્સ રત્તો ભજ્જા ચેહ્ણગસ્સ રત્તો ધૂયા ઉદાયણસ્સ રત્તો માયા જયંતીય સમણોવાસિયાય માહજ્જા મિગાવતી નામં દેવી હોત્થા વન્નઓ સુકુમાલજાવસુરુબ્બા સમણોવાસિયા જાવ વિહરહ્, તત્થ ણં કોસંબીય નગરીય સહસ્તાણીયસ્સ

૧૨શતકે
ઉદ્દેશક
॥૧૦૩૦॥

બ્યાખ્યા-
પ્રશ્નસિઃ
૫૧૦૩૧॥

રત્નો ધૂયા સયાણીયસ્સ રત્નો ભગિણી ઉદાયણસ્સ રત્નો પિતૃચ્છા મિયાવતીએ દેવીએ નળંદા વેસાલીસાવયાણં અર-
હંતાણં પુત્ત્વસિજ્ઞાયરી જયંતી નામં સમણોવાસિયા હોત્થા સુકુમાલ જાવ સુરુવા અભિગય જાવ વિ૦ (સૂત્ર ૪૪૧) ।

તે કાલે, તે સમયે કૌશાંબી નામે નગરી હતી. વર્ણન. ચન્દ્રાવતરણ ચૈત્ય હતું. વર્ણન. તે કૌશાંબી નગરીમાં સહસ્રાનીક રાજાનો પૌત્ર, શતાનીક રાજાનો પુત્ર, ચેટક રાજાની પુત્રીનો પુત્ર, મૃગાવતી દેવીનો પુત્ર, અને જયંતી શ્રમણોપાસિકાનો ભત્રીજો ઉદાયન નામે રાજા હતો. વર્ણન. તે કૌશાંબી નગરીમાં સહસ્રાનીક રાજાના પુત્રની પત્ની, શતાનીક રાજાની પત્ની, ચેટક રાજાની પુત્રી, ઉદાયન રાજાની માતા અને જયંતી શ્રમણોપાસિકાની ભોજાઈ મૃગાવતી નામે દેવી હતી. સુકુમાલ હાથપગવાલી-ઇત્યાદિ વર્ણન જાણવું, યાવત્ સુરુપવાલી અને શ્રમણોપાસિકા હતી. વ્હી તે કૌશાંબી નગરીમાં જયંતી નામે શ્રમણોપાસિકા હતી, જે સહસ્રાનીક રાજાની પુત્રી, શતાનીક રાજાની ભગિણી, ઉદાયન રાજાની ફોદ, મૃગાવતી દેવીની નળંદા અને શ્રમણ ભગવંત મહાવીરના સાધુઓની પ્રથમ શય્યાતર (વસતિ આપનાર) હતી. તે સુકુમાલ, યાવત્ સુરુપા અને જીવાજીવને જાણનારી યાવત્ વિહરતી હતી. ॥ ૪૪૧ ॥

તેણં કાલેણં તેણં સમણં સામી સમોસઢે જાવ પરિસા પજ્જુવાસહા તણં પં સે ઉદાયણે રાયા હમીસે કહાણ લદ્દહ સમાણે હદ્દે તુદ્દે કોહુંચિયપુરિસે સદાવેહ કો૦૨ એવં વયાસી-લિપ્પામેવ ભો દેવાણુપ્પિયા! કોસંબિ નગરિં સર્વિભ-
તરવાહિરિયં એવં જહા કૂણિઓ તહેવ સવ્વં જાવ પજ્જુવાસણ તણં પં સા જયંતી સમણોવાસિયા હમીસે કહાણ લદ્દહ સમાણી હદ્દતુદ્દા જેણેવ મિયાવતી દેવી તેણેવ ઉવા૦૨ મિયાવતીં દેવીં એવં વયાસી-એવં જહા નવમસણ ઉસમવત્તો જાવ અવિસ્સહ । તણં પં સા મિયાવતી દેવી જયંતીએ સમણોવાસિયાએ જહા દેવાણંદા જાવ પહિસુણેતિ । તણં પં

૧૨૨૨૨
વહેશ૨
૫૧૦૩૧॥

આસ્ત્યા-
પ્રશ્નસિઃ
॥૧૦૩૨॥

સા મિયાવતી દેવી કોઢુંબિયપુરિસે સદાવેહ કો૦ ૨ એવં વયાસી-સ્તિપ્પામેવ ઓ દેવાણુપ્પિયા! લહુકરણજુત્તંજોહ્યજાવ ધમ્મિયં જાણપ્પવરં જુત્તામેવ ઉવટ્ટવેહ જાવ ઉવટ્ટવેંતિ જાવ પચ્ચપ્પિણંતિ । તણં ણં સા મિયાવતી દેવી જયંતીએ સમ-
ણોવાસિયાએ સદ્ધિં પ્હાયા કયવલિકમ્મા જાવ સરીરા વહૂહિં સુજ્ઞાહિં જાવ અંતેઝરાઓ નિગ્ગચ્છતિ અં૦ ૨ જેણેવ
બાહિરિયા ઉવટ્ટાણસાલા જેણેવ ધમ્મિએ જાણપ્પવરે તેણેવ ઉ૦ ૨ જાવ રૂઢા । તણં ણં સા મિયાવતી દેવી જયંતીએ
સમણોવાસિયાએ સદ્ધિં ધમ્મિયં જાણપ્પવરં દુરૂઢા સમાણી નિયગપરિયાલગા જહા ઉસમ્મદત્તો જાવ ધમ્મિયાઓ
જાણપ્પવરાઓ પચ્ચોરૂહહ । તણં ણં સા મિયાવતી દેવી જયંતીએ સમણોવાસિયાએ સદ્ધિં વહૂહિં સુજ્ઞાહિં જહા દેવા-
ણંદા જાવ વં૦ નમં૦ ઉદાયણં રાયં પુરઓ કટ્ટુ ઠિતિયા ચેવ જાવ પજ્જુવાસહ । તણં ણં સમણે ભગવં મહા૦ ઉદા-
યણસ્સ રત્તો મિયાવર્ણે દેવીએ જયંતીએ સમણોવાસિયાએ તીસે ય મહતિમહા૦ જાવ ધમ્મં૦ પરિસા પડિગયા ઉદા-
યણે પડિગાએ મિયાવતી દેવીવિ પડિગયા (સૂત્રં ૪૪૨) ।

તે કાલે, તે સમયે મહાવીર સ્વામી સમવસર્ણ, યાવત્ પર્વત્ પર્યુપાસના કરે છે. ત્યાર બાદ તે ઉદાયન રાજા આ (શ્રમણ ભગ-
વંત મહાવીર પધાર્યાની) વાત સાંભળી હૃષ્ટ તુષ્ટ થયો, અને તેણે કૌટુંબિક પુરુષોને ઘોલાવી આ પ્રમાણે કહ્યું-‘હે દેવાનુપ્રિયો ! શ્રીવ્રજ
કૌશાંવી નગરીને બહાર અને અંદર સાફ કરાવો’-ઇત્યાદિ બધું કૂળિક રાજાની પેટે કહેવું, યાવત્-તે પર્યુપાસના કરે છે, ત્યાર બાદ
(શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પધાર્યાની) આ વાત સાંભળી તે જયંતી શ્રમણોપાસિકા હૃષ્ટ અને તુષ્ટ થઈ, અને જ્યાં મૃગાવતી દેવી છે ત્યાં
આવી તેણે મૃગાવતી દેવીને આ પ્રમાણે કહ્યું-એ પ્રમાણે નવમ શતકમાં ઋષભદત્તના પ્રકરણમાં કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, યાવત્ [શ્રમણ

૧૨૪૪૬
ઉદેશ્ય
॥૧૦૩૨॥

ગ્યારૂયા-
જ્ઞપ્રતિઃ
॥૧૦૩૩॥

મગવંત મહાવીરનું દર્શન આપણા કલ્યાણ માટે] થશે. ત્યાર બાદ જેમ દેવાનંદાણે ક્રષ્ણભદ્રના વચનનો સ્વીકાર કર્યો તેમ મૃગાવતી દેવીએ તે જયંતી શ્રમણોપાસિકાના વચનનો સ્વીકાર કર્યો, ત્યાર પછી તે મૃગાવતી દેવીએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવી આ પ્રમાણે કહ્યું—‘હે દેવાનુપ્રિયો! વેગવાહનું, જોતરસહિત યાવત્ ધાર્મિક શ્રેષ્ઠ યાન જોડીને જલદી હાજર કરો,’ યાવત્-તે કૌટુંબિક પુરુષો યાવત્ હાજર કરે છે, અને તેની આજ્ઞા પાછી આપે છે. ત્યાર બાદ તે મૃગાવતી દેવી તે જયંતી શ્રમણોપાસિકાની સાથે સ્નાન કરી, બલિકર્મ-પૂજા કરી. યાવત્-શરીરને શણગારી ઘણી કુબ્જ દાસીઓ સાથે યાવત્ અંતઃપુરથી વહાર નીકળે છે, નીકળી જ્યાં વહારની ઉપસ્થાન-શાલા છે, અને જ્યાં ધાર્મિક શ્રેષ્ઠ વાહન તૈયાર હોય છે. ત્યાં આવી યાવત્ તે વાહન ઉપર ચઢી. ત્યાર બાદ જયંતી શ્રમણોપાસિકાની સાથે ધાર્મિક શ્રેષ્ઠ યાન ઉપર ચઢેલી તે મૃગાવતી દેવી પોતાના પરિવારયુક્ત ક્રષ્ણભદ્ર વ્રાહ્મણની પેઠે યાવત્-તે ધાર્મિક શ્રેષ્ઠ વાહનથી નીચે ઉતરે છે. પછી જયંતી શ્રમણોપાસિકાની સાથે તે મૃગાવતી દેવી ઘણી કુબ્જ દાસીઓના પરિવાર સહિત દેવાનંદાના પેઠે યાવત્ વાંદી, નમી ઉદાયન રાજાને આગળ કરી ત્યાંજ રહીનેજ યાવત્ પર્યુપાસના કરે છે. ત્યાર બાદ શ્રમણ મગવંત મહાવીરે ઉદાયન રાજાને, મૃગાવતી દેવીને, જયંતી શ્રમણોપાસિકાને અને તે અત્યંત મોટી પરિપદને યાવત્ ધર્મોપદેશ કર્યો, યાવત્ પરિપદ પાછી ગઈ, ઉદાયન રાજા અને મૃગાવતી દેવી પણ પાછા ગયા. ॥ ૪૪૨ ॥

તદ્દર્શન સા જયંતી શ્રમણોપાસિકા સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ અંતિયં ધમ્મં સોચ્છા નિસમ્મ હતુટ્ઠા ટ્ઠસમણં મં મહાવીરં વં નં ૨ એવં વગાસી-કહિન્નં મંતે ! જીવા ગરુયત્તં હવ્વમાગચ્છન્તિ?, જયંતી ! પાણાઙ્ગણં જાવ મિચ્છાદંસણસલ્લેણં, એવં સલ્લુ જીવા ગરુયત્તં હવ્વં એવં જહા પઢમસણ જાવ વીયીવયંતિ । મવસિદ્ધિયત્તણં મંતે !

૧૨શ્લોકે
ઉદેશ:૨
॥૧૦૩૩॥

બાણ્યા-
પ્રજ્ઞાસિઃ
॥૧૦૩૪॥

જીવાણં કિં સંભાવઓ પરિણામઓ !, જયંતી ! સંભાવઓ, નો પરિણામઓ । સઙ્ગેઽવિ ણં મંતે ! ભવસિદ્ધિયા જીવા સિજ્ઞિસંસંતિ !, હંતા ! જયંતી ! સઙ્ગેઽવિ ણં ભવસિદ્ધિયા જીવા સિજ્ઞિસંસંતિ । જહ મંતે ! સઙ્ગે ભવસિદ્ધિયા જીવા સિજ્ઞિસંસંતિ તમ્હા ણં ભવસિદ્ધિયવિરહિણ લોપ ભવિસ્સહ ?, ણો તિણદ્દે સમદ્દે, સે કેણં સ્વાદ્દણં અદ્દેણં મંતે ! એવં બુચ્છહ સઙ્ગેઽવિ ણં ભવસિદ્ધિયા જીવા સિજ્ઞિસંસંતિ નો ચેવ ણં ભવસિદ્ધિયવિરહિણ લોપ ભવિસ્સહ ?, જયંતી ! સે જહાનામણ સઙ્ગાગાસસેઠી સિયા અણાદીયા અણવદગ્ગા પરિત્તા પરિબુહા ત્તા ણં પરમાણુપોગ્ગલમેત્તેહિં સ્વંદેહિં સમયે ૨ અવહીરમાણી ૨ અણતાહિં ઓસપ્પિણી અવસપ્પિણીહિં અવહીરંતિ નો ચેવ ણં અવહિયા સિયા, સે તેણદ્દેણં જયંતી ! એવં બુચ્છહ સઙ્ગેઽવિ ણં ભવસિદ્ધિયા જીવા સિજ્ઞિસંસંતિ નો ચેવ ણં ભવસિદ્ધિયવિરહિણ લોપ ભવિસ્સહ ॥

ત્યાર બાદ તે જયંતી શ્રમણોપાસિકા શ્રમણ ભગવંત મહાવીરની પાસેથી ધર્મને સાંભળી, અવધારી હૃદય અને તુષ્ટ થઈ, શ્રમણ ભગવંત મહાવીરને વાંદી, નમી આ પ્રમાણે બોલી કે- [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવો શાથી ગુરુત્વ-ભારેપણું પામે ? [ઉ૦] હે જયંતી ! જીવો પ્રાણાતિપાતથી-જીવહિંસાથી યવદ્ મિથ્યાદશનશલ્યથી, એ પ્રમાણે સ્વર્ગસ્થ જીવો ભારેકર્મોપણું પ્રાપ્ત કરે છે. એ પ્રમાણે જેમ પ્રથમ શતકમાં કહ્યું છે તેમ જાણવું, યાવત્ તેઓ મોક્ષે જાય છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જીવોનું ભવસિદ્ધિકર્મણું સ્વભાવથી છે કે પરિણામથી છે ? [ઉ૦] હે જયંતી ! ભવસિદ્ધિક જીવો સ્વભાવથી છે, પણ પરિણામથી નથી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! સર્વે ભવસિદ્ધિક જીવો સિદ્ધ થશે ? [ઉ૦] હે જયંતી ! હા, સર્વે ભવસિદ્ધિક જીવો સિદ્ધ થશે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! જો સર્વે ભવસિદ્ધિકો સિદ્ધ થશે તો આ લોક ભવસિદ્ધિક જીવો રહિત થશે ? [ઉ૦] તે અર્થ યથાર્થ નથી, અર્થાત્ વધા ભવસિદ્ધિકો સિદ્ધ થાય તો પણ ભવસિદ્ધિક વિનાનો લોક

૧૨શ્લોકે
ઉદ્દેશ્યઃ
॥૧૦૩૪॥

व्याख्या-
प्रसिः
॥१०३५॥

नहिं थाय. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे तमे शा हेतुथी कहो छो के 'वधाय पण भवसिद्धिको सिद्ध थशे, अने लोक भवसिद्धिक जीवोथी रहित नहीं थाय' ? [उ०] हे जयंती ! जेमके सर्वाकाशनी श्रेणी होय, ते अनादि, अनंत, बने बाजुए परिमित अने बीजो श्रेणीओथी परिवृत होय, तेमांथी समये समये एक परमाणु पुद्गलमात्रखंडो काढतां काढतां अनन्त उत्सर्पिणी अने अनन्त अवसर्पिणी सुधी काढीए तोपण ते श्रेणि खाली थाय नहीं; ते प्रमाणे हे जयंती ! ते हेतुथी एम कहेवाय छे के, वधाय भवसिद्धिक जीवो सिद्ध थशे, तो पण लोक भवसिद्धिक जीवो विनानो थशे नहि.

सुत्तत्तं भंते ! साहू जागरियत्तं साहू !, जयंती ! अत्येगइयाणं जीवाणं सुत्तत्तं साहू अत्येगतियाणं जीवाणं जागरियत्तं साहू, से केणट्टेणं भंते ! एवं बुच्चइ अत्येगइयाणं जाव साहू !, जयंती ! जे इमे जीवा अहम्मिया अहम्माणया अहम्मिटा अहम्मक्खाई अहम्मपलोई अहम्मपलज्जमाणा अहम्मसमुदायारा अहम्मणं चैव वित्ति कप्पेमाणा विहरंति एएसि णं जीवाणं सुत्तत्तं साहू, एए णं जीवा सुत्ता समाणा नो बहूणं पाणभूयजीवसत्ताणं दुक्खणयाए जोयणयाए जाव परियावणयाए वट्ठंति, एए णं जीवासुत्ता समाणा अप्पाणं वा परं वा तदुभयं वा नो बहूहिं अहम्मियाहिं संजोयणाहिं संजोएत्तारो भवंति, एएसि जीवाणं सुत्तत्तं साहू, जयंती ! जे इमे जीवा धम्मिया धम्माणया जाव धम्मेणं चैव वित्ति कप्पेमाणा विहरंति एएसि णं जीवाणं जागरियत्तं साहू, एए णं जीवा जागरमाणा बहूणं पाणाणं जाव सत्ताणं अदुक्खणयाए जाव अपरियावणियाए वट्ठंति, ते णं जीवा जागरमाणा अप्पाणं वा परं वा तदुभयं वा बहूहिं धम्मियाहिं संजोयणाहिं संजोएत्तारो भवंति, एए णं जीवा जागरमाणा

१२शतके
वदेशर
॥१०३५॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥१०३६॥

धम्मजागरियाणं अप्पाणं जागरइत्तारो भवन्ति, एएसि णं जीवाणं जागरियत्तं साहू, से तेणट्ठेणं जयंती ! एवं वुच्चइ अत्थेगइयाणं जीवाणं सुत्तत्तं साहू अत्थेगइयाणं जीवाणं जागरियत्तं साहू ॥

[प्र०] हे भगवन् ! सुतेलापणुं सारुं के जागरितत्त्व-जागेलापणुं सारुं ? [उ०] हे जयंती ! केटलाक जीवोनुं सुतेलापणुं सारुं, अने केटलाक जीवोनुं जागेलापणुं सारुं. [प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुथी तमे एम कहो छो के 'केटलाक जीवोनुं सुतेलापणुं सारुं' अने केटलाक जीवोनुं जागेलापणुं सारुं ? [उ०] हे जयंती ! जे आ जीवो अधार्मिक, अधर्मने अनुसरनारा जेने अधर्म प्रिय छे एवा, अधर्म कहेनारा, अधर्मने ज जोनारा, अधर्ममां आसक्त, अधर्माचरण करनारा अने अधर्मथीज आजीविकाने करता विहरे छे, ए जीवोनुं सुतेलापणुं सारुं छे. जो ए जीवो सुतेला होय तो बहु प्राणोना, भूतोना, जीवोना तथा सत्त्वोना दुःख माटे, शोक माटे, यावत्-परिताप माटे थता नथी, बळी जो ए जीवो सुतेला होय तो पोताने, बीजाने के बन्नेने घणी अधार्मिक संयोजना वडे जोडनारा होता नथी, माटे ए जीवोनुं सुतेलापणुं सारुं छे. तथा हे जयंती ! जे आ जीवो धार्मिक अने धर्मानुसारी छे, यावत्-धर्मवडे आजीविका करता विहरे छे, ए जीवोनुं जागेलापणुं सारुं छे; जो ए जीवो जागता होय तो ते घणा प्राणीओना यावत्-सत्त्वोना अदुःख (सुख) माटे यावत्-अपरिताप (शान्ति) माटे बर्ते छे, बळी ते जीवो जागता होय तो पोताने, परने अने बन्नेने घणी धार्मिक संयोजना (किया) साथे जोडनारा थाय छे, तथा ए जीवो जागता होय तो धर्मजागरिकावडे पोताने जाग्रत राखे छे, माटे ए जीवोनुं जागेलापणुं सारुं छे, ते हेतुथी हे जयंती ! एम कहेवाय छे के, केटलाक जीवोनुं सुतेलापणुं सारुं अने केटलाक जीवानुं जागेलापणुं सारुं छे'.

१२ अक्षरके
उद्देशः
॥१०३६॥

આશ્વા-
પ્રસિઃ
॥૧૦૩૭॥

બલિયત્તં મંતે ! સાહુ દુબ્બલિયત્તં સાહુ ? , જયંતી ! અત્યેગઈયાણં જીવાણં બલિયત્તં સાહુ અત્યેગઈયાણં જીવાણં
દુબ્બલિયત્તં સાહુ, સે કેણદ્દેણં મંતે ! એવં બુચ્છઈ જાવં સાહુ ? , જયંતી ! જે ઇમે જીવા અહમ્મિયા જાવ વિહરંતિ એસિ
ણં જીવાણં દુબ્બલિયત્તં સાહુ, એણં જીવા એવં જહા સુત્તસ્સ તહા દુબ્બલિયસ્સ વત્તવ્વયા માણિયવ્વા, બલિયસ્સ
જહા જાગરસ્સ તહા માણિયવ્વં જાવ સંજોણ્ણારો મંવંતિ, એસિ ણં જીવાણં બલિયત્તં સાહુ, સે તેણદ્દેણં જંયંતી !
એવં બુચ્છઈ તં ચેવ જાવ સાહુ ॥

[પ્ર૦] હે મગવન્ ! સબલપણું સારું કે દુર્બલપણું સારું ? [ઉ૦] હે જયંતી ! કેટલાક જીવોનું સબલપણું સારું અને કેટલાક
જીવોનું દુર્બલપણું સારું. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! તમે એ પ્રમાણે જ્ઞા હેતુથી કહો છો કે, 'કેટલાક જીવોનું સબલપણું સારું અને કેટલાક
જીવોનું દુર્બલપણું સારું' ? [ઉ૦] હે જયંતી ! જે આ જીવો અધાર્મિક છે, અને યાવત્ અધર્મવડે આજીવિકા કરતા વિહરે છે, એ
જીવોનું દુર્બલપણું સારું, જો એ જીવો દુબલા હોય તો કોઈ જીવના દુઃખ માટે થતા નથી-ઇત્યાદિ 'સૂતેલા'ની પેટે દુર્બલપણાની વક્ત-
વ્યતા કહેવી, અને 'જાગતા'ની પેટે સબલપણાની વક્તવ્યતા કહેવી; યાવત્-ધાર્મિક ક્રિયા-સંયોજનાવડે જોડનારા થાય છે, માટે
એ જીવોનું બલવાનપણું સારું છે, તે હેતુથી હે જયંતી ! એમ કહેવાય છે કે-ઇત્યાદિ કેટલાક જીવોનું બલવાનપણું અને કેટલાક
જીવોનું દુર્બલપણું સારું છે.

દક્ખત્તં મંતે ! સાહુ આલસિયત્તં સાહુ ? , જયંતી ! અત્યેગતિયાણં જીવાણં દક્ખત્તં સાહુ અત્યેગતિયાણં
જીવાણં આલસિયત્તં સાહુ, સે કેણદ્દેણં મંતે ! એવં બુચ્છઈ તં ચેવ જાવ સાહુ ? , જયંતી ! જે ઇમે જીવા અહમ્મિયા

૧૨૭૮૬
૭૬૩૨
॥૧૦૩૭॥

આચાર્ય
પ્રવચ્ચિ:
॥૧૦૩૮॥

જાવ વિહરંતિ એસિ ણં, જીવાણં અલસિયત્તં સાહુ, એ ણં જીવા અલસા સમાણા નો બહૂણં જહા સુત્તા તહા અલસા
માણિયવ્વા, જહા જાગરા તહા દક્ખા માણિયવ્વા જાવ સંજોએત્તારો ભવંતિ, એ ણં જીવા દક્ખા સમાણા બહૂહિં
આયરિયવેયાવચ્ચેહિં જાવ ઉવજ્જાયાં થેરં તવસ્સિં ગિલાણવેયાં સેહવેં કુલવેયાં ગણવેયાં સંઘવેયાવં
સાહમ્મિયવેયાવચ્ચેહિં અત્તાણં સંજોએત્તારો ભવંતિ, એસિ ણં જીવાણં દક્ખત્તં સાહુ, સે તેણદ્દેણં તં ચેવ જાવ સાહુ ॥
સોહંદિયવસદ્દે ણં મંતે ! જીવે કિં બંધહ ? , એવં જહા કોહવસદ્દે તહેવ જાવ અણુપરિયદ્દહ । એવં ચર્ચિયદિયવસદ્દેજિવિ,
એવં જાવ ફાસિદિયવસદ્દે જાવ અણુપરિયદ્દહ । તે ણં સા જયંતી સમણોવોસિયા સમણસ્સ મગવઓ મહાવીરસ્સ
અંતિયં એમદ્દં સોચ્ચા નિસમ્મ હદ્ધતુદ્ધા સેસં જહા દેવાણંદાએ તહેવ પવ્વહયા જાવ સવ્વદુક્ખપ્પહીણા । સેવં મંતે !-
૨ ત્તિ ॥ (સૂત્રં ૪૪૩) ॥ ૧૨-૨ ॥

[પ્ર૦] હે મગવન્ ! દક્ષપણું-ઉચ્ચમીપણું સારું કે આલસુપણું સારું ? [ઉ૦] હે જયંતી ! કેટલાક જીવોનું દક્ષપણું સારું અને
કેટલાક જીવોનું આલસુપણું સારું. [પ્ર૦] હે મગવન્ ! એ પ્રમાણે શા હેતુથી કહો છો-હત્યાદિ તેજ પ્રમાણે કહેવું. [ઉ૦] હે જયંતી !
જે આ જીવો અધાર્મિક (અધર્માનુસારી) યાવદ્ વિહરે છે, એ જીવોનું આલસુપણું સારું છે. એ જીવો જો આલસુ હોય તો ઘણા જીવોના
દુઃખ માટે થતા નથી-હત્યાદિ બધું 'ઘટેલા'ની પેઠે કહેવું, તથા 'જાગેલા'ની પેઠે દક્ષ-ઉચ્ચમી જાણવા, યાવત્-[ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓ
સાથે] જોડનારા થાય છે. વળી એ જીવો દક્ષ હોય તો આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સ્થવિર, તપસ્વી, ગ્લાન, શૈશ્વ (નવ દીક્ષિત) 'કુલ,
ગણ, સંઘ, અને સાધર્મિકના ઘણા વૈયાવચ્ચ-સેવા-સાથે આત્માને જોડનારા થાય છે. તેથી એ જીવોનું દક્ષપણું સારું છે. માટે હે જયંતી !

૧૨અતકે
ઉદ્દેશ્ય
॥૧૦૩૮॥

આસ્થા-
પ્રતિઃ
૧૦૩૯॥

તે હેતુથી એમ કહું છું—ઇત્યાદિ તેજ પ્રમાણે કહેવું, યાવત્ કેટલાક જીવોનું દક્ષણું સારું છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! શ્રોત્રેન્દ્રિયને વશ થવાથી પીડિત થયેલો જીવ શું બાંધે ? [ઉ૦] હે જયંતી ! જેમ ક્રોધને વશ થયેલા જીવ સંબંધે કહ્યું તેમ અહીં પણ જાણવું, યાવત્ તે સંસારમાં ભમે છે. એ પ્રમાણે ચક્ષુઃન્દ્રિયને વશ થયેલા અને યાવત્ સ્પર્શેન્નિયવશ થયેલા જીવ સંબંધે પણ જાણવું, યાવત્ તે સંસારમાં ભમે છે. ત્યારબાદ તે જયંતી શ્રમણોપાસિકા શ્રમણ ભગવંત મહાવીર પાસેથી એ વાત સાંભળી, હૃદયમાં અવધારી, હર્ષવાળી અને સંતુષ્ટ થઈ—ઇત્યાદિ (બાકી) વધું દેવાનંદાની પેઠે જાણવું. યાવત્ તેણે પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરી અને સર્વ દુઃખથી મુક્ત થઈ. હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે, હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે. ॥ ૪૪૩ ॥

ભગવત્ સુધર્મસ્વામીપ્રણી શ્રીમદ્ભગવતીસૂત્રના ૧૨ માં શતકમાં વીજા ઉદ્દેશનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

ઉદ્દેશક ૩.

રાયગિહે જાવ એવં વયાસી—કહ પં મંતે ! પુઢવીઓ પન્નત્તાઓ?, ગોયમા ! સત્ત પુઢવીઓ પન્નત્તાઓ, તંજહા—પઢમા દોઢા જાવ સત્તમા । પઢમા પં મંતે ! પુઢવી કિંનામા કિંગોત્તા પન્નત્તા ?, ગોયમા ! ઘમ્મા નામેણં રયણ-પ્પમા ગોત્તેણં એવં જહા જીવાભિગમે પઢમો નૈરદ્ધયઉદ્દેસઓ સો ચેવ નિરવસેસો માણિયઞ્વો જાવ અપ્પાવહુગંતિ । સેવં મંતે ! સેવં મંતેત્તિ ॥ (સૂત્ર ૪૪૪) ॥

[પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં (ભગવાન્ ગૌતમે) યાવદ્ આ પ્રમાણે પૂછ્યું—હે ભગવન્ ! કેટલી પૃથિવીઓ કહી છે ? [ઉ૦] હે

૧૨શતકે
ઉદ્દેશક ૩
॥૧૦૩૯॥

આચાર્ય-
પ્રશ્ન:
॥૧૦૪૦॥

ગૌતમ ! સાત પૃથિવીઓ કહી છે, તે આ પ્રમાણે-પ્રથમા, દ્વિતીયા યાવદ્-સપ્તમી. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! પ્રથમ પૃથિવી કયા નામવાળી અને કયા ગોત્રવાળી કહી છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! પ્રથમ પૃથિવીનું નામ 'યમ્મા' છે અને ગોત્ર રત્નપ્રભા છે-એ પ્રમાણે 'જીવાભિગમ' સૂત્રમાં પ્રથમ નૈરયિક ઉદ્દેશક કહ્યો છે તે બધો યાવદ્-અલ્પબહુત્વ સ્થી અર્હિ કહેવો. હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે, હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે. ॥ ૪૪૪ ॥

મમત્તુ સુધર્મસ્વામીપ્રણીત ભીમદ્ ભગવતીસૂત્રના ૧૨ માં શતકમાં ત્રીજા ઉદ્દેશાનો મૂલાર્થ સંપૂર્ણ થયો.

ઉદ્દેશક ૪.

રાયગિહે જાવ એવં વચાસી-દો મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સાહચંતિ એગયઓ સાહણિત્તા કિં ભવતિ ?, ગોયમા ! દુપ્પએસિએ સંધે ભવહ, સે મિજ્જમાણે દુહા કજ્જહ એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે ભવહ ! તિન્નિ મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સાહચંતિ ૨ કિં ભવતિ ?, ગોયમા ! તિપએસિએ સંધે ભવતિ, સે મિજ્જમાણે દુહાવિ તિહાવિ કજ્જહ, દુહા કજ્જમાણે એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે એગયઓ દુપ્પએસિએ સંધે ભવહ, તિહા કજ્જમાણે તિણિ પરમાણુપોગ્ગલા ભવંતિ ! ચત્તારિ મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સાહચંતિ જાવ પુચ્છા, ગોયમા ! ચડપએસિએ સંધે ભવહ, સે મિજ્જમાણે દુહાવિ તિહાવિ ચડહાવિ કજ્જહ, દુહા કજ્જમાણે એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે એગયઓ તિપએસિએ સંધે ભવહ, અહવા દો દુપ્પએસિયા સંધા ભવતિ, તિહા કજ્જમાણે એગયઓ દો પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ દુપ્પએસિએ સંધે ભવહ, ચડહા કજ્જમાણે ચત્તારિ પરમાણુપોગ્ગલા ભવંતિ !

૧૨શતકે
ઉદ્દેશક ૪
॥૧૦૪૦॥

વ્યાख्या-
પ્રશ્નસિઃ
૧૦૪૧॥

[પ્ર૦] રાજગૃહ નગરમાં યાવદ્-આ પ્રમાણે પૂછ્યું-હે ભગવન્ ! બે પરમાણુઓ એકરૂપે એકઠા થાય, અને એકરૂપે એકઠા થઈને પછી તેનું શું થાય ? [૮૦] હે ગૌતમ ! તેનો દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય, અને જો તેનો ભેદ થાય તો તેના બે વિભાગ થાય-એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ રહે, અને બીજી તરફ એક (બીજો) પરમાણુપુદ્ગલ રહે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો એકરૂપે એકઠા થાય ? અને એકઠા થઈને તેનું શું થાય ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેનો ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. જો તેનો ભેદ-વિયોગ થાય તો તેના બે કે ત્રણ વિભાગ થાય, જો બે વિભાગ થાય તો એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, અને બીજી તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ રહે. તથા જો તેના ત્રણ વિભાગ થાય તો ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલ રહે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! ચાર પરમાણુપુદ્ગલો એકરૂપે એકઠા થાય ?-હત્યાદિ પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય, અને જો તે સ્કંધનો ભેદ થાય તો તેના બે, ત્રણ અને ચાર ભાગ થાય. જો બે ભાગ થાય તો એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ રહે. અથવા બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ રહે. જો ત્રણ ભાગ થાય તો એક તરફ બે છૂટા પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ રહે. જો ચાર ભાગ થાય તો જૂદા ચાર પરમાણુપુદ્ગલ રહે.

પંચ મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા પુચ્છા, ગોચમા ! પંચપણસિણ સંધે ભવહ, સે ભિજ્જમાણે દુહાવિ તિહાવિ ચડહાવિ પંચહાવિ કજ્જહ, દુહા કજ્જમાણે ઇગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે ઇગયઓ ચડપણસિણ સંધે ભવહ અહવા ઇગયઓ દુપણસિણ સંધે ભવતિ ઇગયઓ તિપણસિણ સંધે ભવહ, તિહા કજ્જમાણે ઇગયઓ દો પરમાણુપોગ્ગલા ઇગયઓ તિપ્પણસિણ સંધે ભવતિ અહવા ઇગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે ઇગયઓ દો દુપણસિયા સંધા ભવંતિ, ચડહા કજ્જમાણે ઇગયઓ તિન્નિ પરમાણુપોગ્ગલા ઇગયઓ દુપ્પણસિણ સંધે ભવતિ, પંચહા કજ્જમાણે પંચ પરમાણુપોગ્ગલા ભવંતિ । છમંતે !

૧૨૪૪૮
ઉદેશ:૪
॥૧૦૪૧॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
१०४२॥

परमाणुपोग्गला पुच्छा, गोयमा ! छप्पएसिए खंधे भवइ, से भिज्जमाणे दुहावि तिहावि जाव छव्विहावि कज्जइ, दुहा कज्जमाणे एगयओ परमाणुपोग्गले एगयओ पंचपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ दुप्पएसिए खंधे एगयओ चउपएसिए खंधे भवइ अहवा दो तिपएसिया खंधा भवइ, तिहा कज्जमाणे एगयओ दो परमाणुपोग्गला एगयओ चउपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ परमाणुपोग्गले एगयओ दुपएसिए खंधे एगयओ तिपएसिए खंधे भवइ अहवा तिन्नि दुपएसिया खंधा भवन्ति चउहा कज्जमाणे एगयओ तिन्नि परमाणुपोग्गला एगयओ तिपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ दो परमाणुपोग्गला भवन्ति एगयओ दो दुप्पएसिया खंधा भवन्ति, पंचहा कज्जमाणे एगयओ चत्तारि परमाणुपोग्गला एगयओ दुपएसिए खंधे भवति, छहा कज्जमाणे छ परमाणुपोग्गला भवन्ति ।

[प्र०] हे भगवन् ! पांच परमाणुओ एकरूपे एकठा थाय ? [अने पछी शुं थाय ?] इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! पंचप्रदेशिक स्कंध थाय. जो ते भेदाय तो तेना बे, त्रण, चार अने पांच विभाग थाय. जो तेना बे विभाग थाय तो एक तरफ एक परमाणु पुद्गल अने एक तरफ चतुष्प्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ द्विप्रदेशिक स्कंध अने एक तरफ त्रिप्रदेशिक स्कंध थाय. जो तेना त्रण विभाग थाय तो एक तरफ बे परमाणुपुद्गलो अने एक तरफ त्रिप्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ एक परमाणुपुद्गल अने एक तरफ जुदा जुदा बे द्विप्रदेशिक स्कंधो थाय. जो तेना चार विभाग थाय तो एक तरफ जुदा त्रण परमाणुओ अने एक तरफ एक द्विप्रदेशिक स्कंध थाय. जो तेना पांच विभाग थाय तो जुदा पांच परमाणुओ थाय [प्र०] हे भगवन् ! छ परमाणुपुद्गलो संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! पदप्रदेशिक स्कंध थाय. जो तेनो भेद थाय तो तेना बे, त्रण, चार पांच के छ विभाग थाय. जो तेना बे

१२शतके
उद्देशः४
॥१०४२॥

વ્યાખ્યા-
પ્રજ્ઞાસિઃ
: ૦૪૩॥

ભાગ થાય તો એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ એક પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય. જો તેના ત્રણ ભાગ થાય તો એક તરફ જુદા જુદા બે પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય. જો તેના ચાર ભાગ થાય તો એક તરફ જુદા ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક બે સ્કંધો થાય. જો તેના પાંચ ભાગ થાય તો એક તરફ ચાર પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય. જો તેના છ ભાગ થાય તો જુદા જુદા છ પરમાણુપુદ્ગલો થાય.

સત્ત મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલા પુચ્છા, ગોચમા ! સત્તપણસિણ સ્વંધે ભવઈ, સે ભિજ્જમાણે દુહાવિ જાવ સત્તહાવિ કજ્જઈ, દુહા કજ્જમાણે ઇગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે ઇગયઓ છપ્પણસિણ સ્વંધે ભવઈ અહવા ઇગયઓ દુપ્પણસિણ સ્વંધે ભવઈ ઇગયઓ પંચપણસિણ સ્વંધે ભવઈ અહવા ઇગયઓ તિપ્પણસિણ ઇગયઓ ચટ્પણસિણ સ્વંધે ભવઈ, તિહા કજ્જમાણે ઇગયઓ દો પરમાણુપોગ્ગલા ઇગયઓ પંચપણસિણ સ્વંધે ભવતિ અહવા ઇગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે ઇગયઓ દુપણસિણ સ્વંધે ઇગયઓ ચટ્પણસિણ સ્વંધે ભવઈ અહવા ઇગયઓ પરમાણુ૦ ઇગયઓ દો તિપણસિયા સ્વંધા ભવંતિ અહવા ઇગયઓ દો દુપણસિયા સ્વંધા ભવંતિ ઇગયઓ તિપણસિણ સ્વંધે ભવતિ, ચટ્હા કજ્જમાણે ઇગયઓ તિન્નિ પરમાણુપોગ્ગલા ઇગયઓ ચટ્પણસિણ સ્વંધે ભવતિ અહવા ઇગયઓ દો પરમાણુપોગ્ગલા ઇગયઓ દુપણસિણ

૧૨શતકે
ઉદ્દેશઃ૪
॥૧૦૪૩॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥१०४४॥

खंधे एगयओ तिपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ परमाणु० एगयओ तिन्नि दुपएसिया खंधा भवन्ति, पंचहा कज्जमाणे एगयओ चत्तारि परमाणुपोग्गला एगयओ तिपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ तिन्नि परमाणु० एगयओ दो दुपएसिया खंधा भवन्ति, छहा कज्जमाणे एगयओ पंच परमाणुपोग्गला एगयओ दुपएसिए खंधे भवइ, सत्तहा कज्जमाणे सत्त परमाणुपोग्गला भवन्ति ।

[प्र०] हे भगवन् ! सात परमाणुपुद्गलो संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सप्तप्रदेशिक स्कंध थाय. जो तेना विभाग थाय तो बे, त्रण, यावत् सात विभाग थाय छे. जो बे विभाग थाय तो एक तरफ एक परमाणुपुद्गल अने एक तरफ छप्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ द्विप्रदेशिक स्कंध अने एक तरफ पंचप्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ त्रिप्रदेशिक स्कंध अने एक तरफ चतुष्प्रदेशिक स्कंध थाय. जो तेना त्रण भाग थाय तो एक तरफ बे परमाणुपुद्गलो अने एक तरफ पंचप्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ एक परमाणुपुद्गल, एक तरफ द्विप्रदेशिक अने चतुष्प्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ एक परमाणुपुद्गल अने एक तरफ बे त्रिप्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ बे द्विप्रदेशिक स्कंधो अने एक तरफ एक त्रिप्रदेशिक स्कंध थाय. जो तेना चार भाग थाय तो एक तरफ त्रण परमाणुपुद्गलो अने एक तरफ एक चतुष्प्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ बे परमाणुपुद्गलो, एक तरफ एक द्विप्रदेशिक स्कंध अने एक त्रिप्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ एक परमाणुपुद्गल अने एक तरफ त्रण द्विप्रदेशिक स्कंधो थाय. जो तेना पांच विभाग थाय तो जुदा चार परमाणुपुद्गलो, अने एक त्रिप्रदेशिक स्कंध थाय. अथवा एक तरफ त्रण परमाणुपुद्गलो अने एक तरफ बे द्विप्रदेशिक स्कंधो थाय. जो तेना छ भाग थाय तो एक तरफ जुदा पांच

१२४४
उपेक्षा
॥१०४४॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥१०४५॥

परमाणुपुद्गलो अने एक तरफ एक द्विप्रदेशिक स्कंध थाय, तथा जो तेना सात भाग थाय तो जुदा जुदा सात परमाणुपुद्गलो थाय.
अट्ट भंते ! परमाणुपोग्गला पुच्छा, गोयमा ! अट्टपएसिए खंधे भवइ जाव दुहा कज्जमाणे एगयओ परमाणु०
एगयओ सत्तपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओदुपएसिए खंधे एगयओ छप्पएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ
तिपएसिए० एगयओ पंचपएसिए खंधे भवइ अहवा दो चउप्पएसिए खंधा भवन्ति, तिहा कज्जमाणे एगयओदो
परमाणु० एगयओ छप्पएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ परमाणु० एगयओ दुप्पएसिए खंधे एगयओ पंचपएसिए
खंधे भवइ अहवा एगयओ रमाणु० एगयओ तिपएसिए खंधे एगयओ चउपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ
दो दुपएसिए खंधा एगयओ चउप्पएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ दुपएसिए खंधे एगयओ दो तिपएसिए
खंधा भवन्ति, चउहा कज्जमाणे एगयओ तिन्नि परमाणुपोग्गला एगयओ पंचपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ
दोन्नि परमाणुपोग्गला एगयओ दुपएसिए खंधे एगयओ चउप्पएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ दो परमाणु०
एगयओदो तिपएसिए खंधा भवन्ति अहवा एगयओ परमाणु० एगयओ दो दुपएसिए खंधा एगयओ तिपएसिए
खंधे भवति अहवा चत्तारि दुपएसिए खंधा भवन्ति, पंचहा कज्जमाणे एगयओ चत्तारि परमाणुपोग्गला एगयओ
चउप्पएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ तिन्नि परमाणु० एगयओ दुपएसिए एगयओ तिपएसिए खंधे भवति अहवा
एगयओ दो परमाणु० एगयओ तिन्नि दुपएसिए खंधा भवन्ति, छहा कज्जमाणे एगयओ पंच परमाणु० एगयओ
तिपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ चत्तारि परमाणु० एगयओ दो दुपएसिए खंधा भवइ, सत्तहा कज्जमाणे

१२शतकं
उद्देशः
॥१०४५॥

ધ્યારૂથા
પ્રજ્ઞપ્તિઃ
॥૧૦૪૬॥

एगयओ छ परमाणुपोग्गला एगयओ दुपएसिए संधे भवइ अहुहा कज्जमाणे अट्ट परमाणुपोग्गला भवन्ति ॥

[પ્ર૦] હે મગવન્ ! આઠ પરમાણુપુદ્ગલો સંબન્ધે પ્રશ્ન. [૩૦] હે ગૌતમ ! આઠ પ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય. (જો તેના વિભાગ થાય તો બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ, સાત કે આઠ વિભાગ થાય.) યાવત્ તેના બે વિભાગ થયા તો એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ સાત પ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ બે પ્રદેશનો એક સ્કંધ અને એક તરફ છ પ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ પ્રદેશનો એક સ્કંધ અને એક તરફ પાંચ પ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય છે. અથવા ચાર ચાર પ્રદેશના બે સ્કંધ થાય છે. જો તેના ત્રણ વિભાગ થાય તો એક તરફ જુદા બે પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ છ પ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. જો તેના ચાર વિભાગ થાય તો એક તરફ જુદા ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ પાંચ પ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ જુદા બે પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક ચાર પ્રદેશનો સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક ત્રિપ્રદેશિક એક સ્કંધ થાય છે. અથવા ચાર દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. તેના પાંચ વિભાગ થાય તો એક તરફ જુદા ચાર પરમાણુપુદ્ગલો, અને એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ પરમાણુઓ અને એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક

૧૨૨૨૨૨
૩૩૩૩૩૩
॥૧૦૪૬॥

વ્યાખ્યા-
પ્રજ્ઞાસિઃ
॥૧૦૪૭॥

ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. જો તેના છ વિભાગ થાય તો એક તરફ જુદા પાંચ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ ચાર પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. જો તેના સાત વિભાગ થાય તો તો એક તરફ જુદા છ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. જો તેના આઠ વિભાગ થાય તો જુદાજુદા આઠ પરમાણુપુદ્ગલો થાય છે.

ગોચમા ! જાવ નવવિહા કજ્ઞંતિ. દુહા કજ્ઞમાણે એગયઓ પરમાણું એગયઓ અદ્વપએસિએ સંધે ભવતિ, એવં એક્કેકં સંચારેતેહિં જાવ અહવા એગયઓ ચડપ્પએસિએ સંધે એગયઓ પંચપએસિએ સંધે ભવતિ, તિહા કજ્ઞમાણે એગ-યઓ દો પરમાણુપોગ્ગલા એગયઓ સન્તપએસિએ સંધે ભવઈ અહવા એગયઓ પરમાણું એગયઓ દુપએસિએ એગયઓ છપ્પએસિએ સંધે ભવઈ અહવા એગયઓ પરમાણું એગયઓ તિપએસિએ સંધે એગયઓ પંચપએસિએ સંધે ભવઈ અહવા એગયઓ પરમાણું એગયઓ દો ચડપ્પએસિયા સંધા ભવંતિ અહવા એગયઓ દુપએસિએ સંધે એગયઓ તિપ-એસિએ સંધે એગયઓ ચડપએસિએ સંધે ભવઈ અહવા તિન્નિ તિપએસિયા સંધા ભવંતિ, ચડહા કજ્ઞમાણે એગયઓ તિન્નિ પરમાણું એગયઓ છપ્પએસિએ સંધે ભવઈ અહવા એગયઓ દો પરમાણું એગયઓ દુપએસિએ સંધે એગયઓ પંચપએસિએ સંધે ભવતિ અહવા એગયઓ દો પરમાણું એગયઓ તિપએસિએ સંધે એગયઓ ચડપ્પએસિએ સંધે ભવતિ અહવા એગયઓ પરમાણું એગયઓ દો દુપએસિયા સંધા એગયઓ ચડપ્પએસિએ સંધે ભવતિ અહવા એગ-યઓ પરમાણું એગયઓ દુપએસિએ સંધે એગયઓ દો તિપએસિયા સંધા ભવંતિ અહવા એગયઓ તિન્નિદુપ્પએસિયા

૧૨૨૪૮૬
ઉદ્દેશઃ
॥૧૦૪૭॥

व्याख्या
प्रज्ञप्तिः
॥१०४८॥

खंधा एगयओ तिप्पएसिए खंधे भवति, पंचहा कज्जमाणे एगयओ चत्तारि परमाणु० एगयओ पंचप्पएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ तिन्नि परमाणु० एगयओ दुप्पएसिए० एगयओ चउप्पएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ तिन्नि परमाणु० एगयओ दो तिप्पएसिया खंधा भवन्ति अहवा एगयओ दो परमाणुपोग्गला एगयओ दो दुप्पएसिया खंधा एगयओ तिप्पएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ परमाणु० एगयओ चत्तारि दुप्पएसिया खंधा भवन्ति, छहा कज्जमाणे एगयओ पंच परमाणुपोग्गला एगयओ चउप्पएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ चत्तारि परमाणु० एगयओ दुप्पएसिए० एगयओ तिप्पएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ तिन्नि परमाणु० एगयओ तिन्नि दुप्पएसिया खंधा भवन्ति. सत्तहा कज्जमाणे एगयओ छ परमाणु० एगयओ तिप्पएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ पंच परमाणु० एगयओ दो दुप्पएसिया खंधा भवन्ति, अट्ठहा कज्जमाणे एगयओ सत्त परमाणु० एगयओ दुप्पएसिए खंधे भवति, नवहा कज्जमाणे नव परमाणुपोग्गला भवन्ति ॥

[प्र०] हे भगवन् ! नव परमाणुपुद्गलो संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! नवप्रदेशनो एक स्कंध थाय छे; अने जो तेना विभाग करवामां आवे तो (बे, त्रण, चार, पांच, छ, सात, आठ के) यावत् नव विभाग थाय छे. तेना जो बे विभाग थाय तो एक तरफ एक परमाणुपुद्गल अने एक तरफ एक अष्टप्रदेशिक स्कंध थाय छे. ए प्रमाणे एक एकनो संचार करवो; यावत्-अथवा एक तरफ एक चार प्रदेशनो स्कंध अने एक तरफ पांचप्रदेशनो स्कंध थाय छे. जो तेना त्रण भाग करवामां आवे तो एक तरफ बे परमाणुपुद्गलो, अने एक तरफ एक सप्तप्रदेशिक स्कंध थाय छे. अथवा एक तरफ एक परमाणुपुद्गल, एक तरफ द्विप्रदेशिक स्कंध, अने एक

१२शतके
उद्देशः४
॥१०४८॥

શાસ્ત્રા
મહાસિ:
૧૦૪૯

તરફ છપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુ, એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, અને એક તરફ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ બે ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા ત્રણ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. તેના ચાર ભાગ થાય તો એક તરફ ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ છપ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક અને એક તરફ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ ચારપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુ પુદ્ગલ, એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો, અને એક તરફ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. પાંચ ભાગ થાય તો એક તરફ જુદા ચાર પરમાણુઓ અને એક તરફ એક પંચપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ પરમાણુઓ અને એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ ચાર દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. જો તેના છ ભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ પાંચ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ ચાર પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ પરમાણુઓ અને એક તરફ ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. જો તેના સાત

૧૨૭૩૬
ઉદ્દેશ:
૧૧૦૪૯

બ્યાસ્યા
પ્રજ્ઞપ્તિઃ

॥૧૦૫૦॥

ભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ છ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ પાંચ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. આઠ ભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ સાત પરમાણુઓ અને એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક એક સ્કંધ, હોય છે જો તેના નવ ભાગ કરવામાં આવે તો જુદા નવ પરમાણુઓ હોય છે.

દસ ભંતે પરમાણુપોગ્ગલા ! જાવ દુહા કજ્જમાળે એગયઓ પરમાણુપોગ્ગલે એગયઓ નવપણસિયે સંધે ભવહ અહવા એગયઓ દુપણસિયે સંધે એગયઓ અટ્ટ પણસિયે સંધે ભવહ એવં એકેકં સંચારેયઢ્ઢંતિ જાવ અહવા દો પંચ પણસિયા સંધા ભવંતિ, તિહા કજ્જમાળે એગયઓ દો પરમાણુ. એગયઓ અટ્ટપણસિયે સંધે ભવહ અહવા એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ દુપણસિયે. એગયઓ સત્તપણસિયે સંધે ભવહ અહવા એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ તિપણસિયે સંધે ભવહ એગયઓ છપ્પણસિયે સંધે ભવહ અહવા એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ ચઠ્ઠપણસિયે એગયઓ પંચપણસિયે સંધે ભવતિ અહવા એગયઓ દુપણસિયે સંધે. એગયઓ દો ચઠ્ઠપણસિયા સંધા ભવંતિ અહવા એગયઓ દો તિપણસિયા સંધા. એગયઓ ચઠ્ઠપણસિયે સંધે ભવહ, ચઠ્ઠહા કજ્જમાળે એગયઓ તિન્નિ પરમાણુ. એગયઓ સત્તપણસિયે સંધે ભવહ અહવા એગયઓ દો પરમાણુ. એગયઓ દુપણસિ. એગયઓ છપ્પણસિયે સંધે ભવહ અહવા એગયઓ દો પરમાણુ. એગયઓ તિપ્પણસિયે સંધે એગયઓ પંચપણસિયે સંધે ભવતિ અહવા એગયઓ દો પરમાણુ. એગયઓ દો ચઠ્ઠપણસિયા સંધા ભવંતિ અહવા એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ દુપણસિયે એગયઓ તિપણસિયે એગયઓ ચઠ્ઠપણસિયે સંધે ભવતિ અહવા એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ તિન્નિ તિપણસિયા સંધા ભવંતિ અહવા એગયઓ તિન્નિ

૧૨૩૪૫૬
૭૮૯૧૦૧૧

॥૧૦૫૦॥

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥१०५१॥

दुपएसिया खंधा एगयओ चउपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ दो दुपएसिया खंधा एगयओ दो तिपएसिया खंधा भवन्ति, पंचहा कज्जमाणे एगयओ चत्तारि परमाणुपोग्गला एगयओ छपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ तिन्नि परमाणु० एगयओ दुपएसिए खंधे० एगयओ पंचपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ तिन्नि परमाणु० एगयओ तिपएसिए खंधे एगयओ चउपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ दो परमाणु० एगयओ दुपएसिए खंधे० एगयओ दो तिपएसिया खंधा भवन्ति अहवा एगयओ परमाणु० एगयओ तिन्नि दुपएसिया० एगयओ तिपएसिए खंधे भवति अहवा पंच दुपएसिया खंधा भवन्ति, छहा कज्जमाणे एगयओ पंच परमाणु० एगयओ पंचपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ चत्तारि परमाणु० एगयओ दुपएसिए० एगयओ चउपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ चत्तारि परमाणु० एगयओ दो तिपएसिया खंधा भवन्ति अहवा एगयओ तिन्नि परमाणु० एगयओ दो दुपएसिया खंधा० एगयओ तिपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ दो परमाणु० एगयओ चत्तारि दुपएसिया खंधा भवन्ति, सत्तहा कज्जमाणे एगयओ छ परमाणु० एगयओ चउपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ पंच परमाणु० एगयओ दुपएसिए एगयओ तिपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ चत्तारि परमाणु० एगयओ तिन्नि दुपएसिया खंधा भवन्ति, अट्ठहा कज्जमाणे एगयओ सत्त परमाणु० एगयओ तिपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ छ परमाणु० एगयओ दो दुपएसिया खंधा भवन्ति, नवहा कज्जमाणे एगयओ अट्ठ परमाणु० एगयओ दुपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ छ परमाणु० एगयओ दो दुपएसिया खंधा भवन्ति, दसहा कज्जमाणे

१२शतके
उद्देशः४
॥१०५१॥

સ્ત્રિયા
પ્તિ:
૦૫૨॥

દસ પરમાણુપોગલા ભવંતિ ।

[પ્ર૦] હે ભગવાન ! દસ પરમાણુઓ સંબન્ધે પ્રશ્ન. [૩૦] (તેનો એક દસપ્રદેશિક સ્કંધ થાય છે. અને જો તેના વિભાગ કરવામાં આવે તો બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ, છ, સાત, આઠ, નવ અને દશ વિભાગ થાય છે.) યાવત્ બે ભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ એક પરમાણુ અને એક તરફ નવ પ્રદેશનો એક સ્કંધ થાય છે. અથવા એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ અષ્ટપ્રદેશિક એક સ્કંધ હોય છે. પરમાણુ એક એકનો સંચાર કરવો; યાવત્-અથવા બે પંચપ્રદેશિક સ્કંધો થાય છે. જો તેના ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક આઠ પ્રદેશનો સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, અને એક તરફ સપ્તપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક છ પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ, એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ પંચપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ બે ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. અથવા એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. તેના ચાર વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો, અને એક તરફ સપ્તપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ છપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક પંચપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ બે ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક

૧૨શતકે
ઉદ્દેશ્યઃ
॥૧૦૫૨॥

વ્યાખ્યા-
શ્રવણિ:
॥૧૦૫૩॥

સ્કંધ, એક તરફ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ, અને એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ ત્રણ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ ત્રણ ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. અથવા એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. તેના પાંચ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ ચાર પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ એક છપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ એક પંચપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુઓ, એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ અને એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. અથવા એક તરફ પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા પાંચ દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. તેના છ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ જૂદા પાંચ પરમાણુઓ અને એક તરફ એક પંચપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ ચારપરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધ તથા એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ ચાર પરમાણુપુદ્ગલો, અને એક તરફ બે ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. અથવા એક તરફ ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો અને એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ ચાર દ્વિપ્રદેશિક સ્કંધો હોય છે. તેના સાત વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ છ પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક ચતુષ્પ્રદેશિક સ્કંધ હોય છે.

૧૨મ્મતકે
ઉદય:૪
॥૧૦૫૩॥

આલ્યા-
પ્રશ્નિ:
॥૧૦૫૪॥

અથવા એક તરફ પાંચ પરમાણુઓ અને એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ તથા એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ ચાર પરમાણુઓ, અને એક તરફ ત્રણ દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. તેના આઠ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ સાત (જૂદા) પરમાણુઓ અને એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ છ પરમાણુઓ, અને એક તરફ બે દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. તેના નવ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ આઠ પરમાણુ અને એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અને જો તેના દશ વિભાગ કરવામાં આવે તો જુદા દશ પરમાણુઓ થાય છે.

સંસ્થા મંતે ! પરમાણુપોગ્ગલ એગયઓ સાહનંતિ એગયઓ સાહણિત્તા કિં ભવતિ ? ગોયમા ! સંસ્થાપ-
એસિએ સંધે ભવતિ, સે મિજ્જમાણે દુહાવિ જાવ દસહાવિ સંસ્થાપહાવિ કજ્જંતિ, દુહા કજ્જમાણે એગયઓ પરમાણુપો-
ગ્ગલે એગયઓ સંસ્થાપએસિએ સંધે ભવતિ અહવા એગયઓ દુપએસિએ સંધે એગયઓ સંસ્થાપએસિએ સંધે ભવતિ એવં
અહવા એગયઓ તિપએસિએ એગયઓ સં. સંધે ભવતિ એવં જાવ અહવા એગયઓ દસપએસિએ સંધે એગયઓ સંસ્થા-
પએસિએ સંધે ભવતિ અહવા દો સંસ્થાપએસિયા સંધા ભવંતિ. તિહા કજ્જમાણે એગયઓ દો પરમાણુ. એગયઓ
સંસ્થાપએસિએસંધે ભવતિ અહવા એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ દુપએસિએ સંધે. એગયઓ સંસ્થાપએસિએ સંધે
ભવતિ જહવા એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ તિપએસિએ સંધે. એગયઓ સંસ્થાપએસિએ સંધે ભવતિ એવં જાવ અહવા
એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ દસપએસિએ સંધે. એગયઓ સંસ્થાપએસિએ સંધે ભવતિ અહવા એગયઓ પરમાણુ. એ-
ગયઓ દો સંસ્થાપએસિયા સંધા ભવંતિ અહવા એગયઓ દુપએસિએ. એગયઓ દો સંસ્થાપએસિયા સંધા ભવંતિ એવં

૧૦૫૪
ઉદ્દેશ
॥૧૦૫૪॥

આસ્યા-
શ્લોક:
॥૧૦૫॥

જાવ અહવા એગયઓ દસપણસિયે. એગયઓ દો સંખેજ્જપણસિયા સંધા ભવંતિ અહવા તિન્નિ સંખેજ્જપણસિયા સંધા ભવંતિ, ચઠહા કજ્જમાણે એગયઓ તિન્નિ પરમાણુ. એગયઓ સંખેજ્જપણસિયે ભવતિ અહવા એગયઓ દો પરમાણુ. એગયઓ દુપણસિયે. એગયઓ સંખેજ્જપણસિયે ભવતિ અહવા એગયઓ દો પરમાણુ. એગયઓ તિપણસિયે. એગયઓ સંખેજ્જપણસિયે ભવતિ એવં જાવ અહવા એગયઓ દો પરમાણુ. એગયઓ દસપણસિયે એગયઓ સંખેજ્જપણસિયે ભવતિ અહવા એગયઓ દો પરમાણુ. એગયઓ દો સંખેજ્જપણસિયા સંધા ભવંતિ અહવા એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ દુપણસિયે એગયઓ દો સંખેજ્જપણસિયા સંધા ભવંતિ જાવ અહવા એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ દસપણસિયે એગયઓ દો સંખેજ્જપણસિયા સંધા ભવંતિ અહવા એગયઓ પરમાણુ. એગયઓ તિન્નિ સંખેજ્જપણસિયા સંધા ભવંતિ અહવા એગયઓ દુપણસિયે એગયઓ તિન્નિ સંખેજ્જપણસિયા ભવંતિ જાવ અહવા એગયઓ દસપણસિયે એગયઓ તિન્નિ સંખેજ્જપણસિયા ભવંતિ અહવા ચત્તારિ સંખેજ્જપણસિયા ભવંતિ એવં એણં કમેણં પંચગસંજોગોવિ આણિયવ્વો જાવ નવગસંજોગો, દસહા કજ્જમાણે એગયઓ નવ પરમાણુ. એગયઓ સંખેજ્જપણસિયે ભવતિ અહવા એગયઓ અટ્ટ પરમાણુ. એગયઓ દુપણસિયે એગયઓ સંખેજ્જપણસિયે સંધે ભવતિ, એણં કમેણં એકેક્કો પૂ. જાવ અહવા એગયઓ દસપણસિયે એગયઓ નવ સંખેજ્જપણસિયા ભવંતિ અહવા દસ સંખેજ્જપણસિયા સંધા ભવંતિ સંખેજ્જહા કજ્જમાણે સંખેજ્જા પરમાણુપોગલા ભવંતિ ।

[પ્ર.] હે ભગવન્ ! સંખ્યાતા પરમાણુઓ એક સાથે મઠ્ઠે અને એક સાથે મઠ્ઠીને તેનું શું થાય ? [ઉ.] હે ગૌતમ ! તેનો

૧૨૩૪૫
ઉદ્દેશ:
॥૧૦૫॥

સંખ્યા-
પ્રજ્ઞાપ્તિઃ
॥૧૦૫૬॥

સંખ્યાતા પ્રદેશનો સ્કન્ધ થાય. જો તેનો મેદ-વિભાગ થાય તો તેના બે, યાવત્ દસ કે સંખ્યાતા વિભાગ થાય. જો તેના બે ભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ થાય છે અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ થાય છે. અથવા એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ એક સંખ્યા-તપ્રદેશિક સ્કન્ધ થાય છે. એ પ્રમાણે યાવત્ એક તરફ દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા બે સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. તેના ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ બે પરમાણુઓ અને એક તરફ એક સંખ્યા-તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુ, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ દશ પ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, અને એક તરફ બે સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ બે સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. એ પ્રમાણે યાવત્-અથવા એક તરફ એક દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને બે સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા ત્રણ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. તેના ચાર ભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ ત્રણ પરમાણુપુદ્ગલો, અને એક તરફ એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુઓ, એક ત્રિપ્રદેશિક સ્કન્ધ,

૧૨૪૮૬
ઉદ્દેશ્યઃ
॥૧૦૫૬॥

સંખ્યા-
શક્તિ:
॥૧૦૫૭॥

અને એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. એ પ્રમાણે યાવદ્-અથવા એક તરફ બે પરમાણુઓ, એક તરફ દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ બે પરમાણુઓ અને એક તરફ બે સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને બે સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. એ પ્રમાણે યાવદ્-અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને બે સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા એક પરમાણુપુદ્ગલ અને ત્રણ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને ત્રણ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. એ પ્રમાણે યાવદ્-અથવા એક તરફ એક દશ પ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ ત્રણ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા ચાર સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. એ પ્રમાણે એ ક્રમથી પંચસંયોગ ત્રણ કહેવો; યાવદ્ નવ સંયોગ મુખી કહેવું. તેના દશ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ નવ પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ આઠ પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ આઠ પરમાણુપુદ્ગલો, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. એ ક્રમવડે એક એકની સંખ્યા વધારવી, યાવદ્-અથવા એક દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ નવ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા દશ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. જો તેના સંખ્યાત ભાગો કરવામાં આવે તો સંખ્યાતા પરમાણુપુદ્ગલો, થાય છે.

અસંખેજ્ઞા મંતે ! પરમાણુપેગલા પગયઓ સાહંગંતિ પગયઓ માહણિત્તા કિં ભવતિ ?, ગોયમા ! અસં-
ખેજ્ઞપપસિપે સંધે ભવતિ, સે મિજ્ઞમાણે દુહાવિ જાવ દસહાવિ સંખેજ્ઞહાવિ અસંખેજ્ઞહાવિ કજ્ઞહ, દુહા કજ્ઞમાણે

૧૨૨૨૨૨
૨૨૨૨૨૨
૨૨૨૨૨૨

व्याख्या-
प्रज्ञप्तिः
॥१०५८॥

एगयओ परमाणु० एगयओ असंखेज्जपएसिए भवति जाव अहवा एगयओ दसपएसिए एगयओ असंखिज्जपएसिए भवति अहवा एगयओ संखेज्जपएसिए खंधे एगयओ असंखेज्जपएसिए खंधे भवति अहवा दो असंखेज्जपएसिया खंधा भवन्ति, तिहा कज्जमाणे एगयओ दो परमाणु० एगयओ असंखेज्जपएसिए भवति अहवा एगयओ परमाणु० एगयओ दुपएसिए एगयओ असंखेज्जपएसिए भवति जाव अहवा एगयओ परमाणु० एगयओ दसपएसिए एगयओ असंखेज्जपएसिए भवति अहवा एगे परमाणु० एगे संखेज्जपएसिए एगे असंखेज्जपएसिए भवति अहवा एगे परमाणु० एगयओ दो असंखेज्जपएसिया खंधा भवन्ति अहवा एगे दुपएसिए एगयओ दो असंखेज्जपएसिया भवन्ति एवं जाव अहवा एगे संखेज्जपएसिए भवति एगयओ दो असंखेज्जपएसिया खंधा भवन्ति अहवा तिन्नि असंखिज्जपएसिया भवन्ति, चउहा कज्जमाणे एगयओ तिन्नि परमाणु० एग० असंखेज्जपएसिए भवति एवं चउक्कगसंजोगो जाव दमगसंजोगो एए जहेव संखेज्जपएसियस्स नवरं असंखेज्जगं एगं अहिगं भाणियन्वं जाव अहवा दस असंखेज्जपएसिया खंधा भवन्ति. संखेज्जहा कज्जमाणे एगयओ संखेज्जा परमाणुपोगगला एगयओ असंखेज्जपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ संखेज्जा दुपएसिया खंधा एगयओ असंखेज्जपएसिए खंधे भवति एवं जाव अहवा एगयओ संखेज्जा दसपएसिया खंधा एगयओ असंखेज्जपएसिए खंधे भवति अहवा एगयओ संखिज्जा संखिज्जपएसिया खंधा एगयओ असंखिज्जपएसिए खंधे भवति अहवा संखेज्जा असंखेज्जपएसिया खंधा भवन्ति, असंखिज्जहा कज्जमाणे असंखेज्जा परमाणुपोगगला भवन्ति ।

१२वतके
उपेक्षा
॥१०५८॥

આસ્થા-
પ્રતિષ્ઠિ:
॥૧૦૫૧॥

[પ્ર૦] હે મગવન! અસંખ્યાતા પરમાણુપુદ્ગલો એકઠા મળે, અને પછી તેનું શું થાય? [ઉ.] હે ગૌમત! તેનો અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ થાય. જો તેના વિભાગ કરીએ તો બે, યાવદ્ દસ, સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા વિભાગ થાય. જો બે વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. યાવદ્-અથવા એક તરફ દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા બે અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. જો તેના ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. યાવદ્-અથવા એક તરફ પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ એ પરમાણુ, અને એક તરફ બે અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ બે અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. એ પ્રમાણે યાવદ્-અથવા એક તરફ સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ બે અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા ત્રણ અસંખ્યાતપ્રદેશાત્મક સ્કન્ધો હોય છે. જો તેના ચાર ભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ ત્રણ પરમાણુઓ અને એક તરફ એક અસંખ્યાતપ્રદેશાત્મક સ્કન્ધ હોય છે. એ પ્રમાણે ચતુષ્ક-સંયોગ, યાવદ્ દશકસંયોગ જાણવો. અને એ સર્વ સંખ્યાતપ્રદેશિકની પેઠે જાણવું, પરંતુ એક 'અસંખ્યાત' શબ્દ અધિક કહેવો. યાવદ્-અથવા દશ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. જો સંખ્યાતા વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ સંખ્યાતા પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ અસંખ્યાતપ્રદેશાત્મક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ સંખ્યાતા દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધો અને એક તરફ અસંખ્યાત-

૧૨૪૮૬
૩૬૪૪
॥૧૦૫૧॥

व्याख्या-
प्रवृत्तिः

॥१०६०॥

प्रदेशिक स्कन्ध होय छे. ए प्रमाणे यावद्-अथवा एक तरफ संख्याता दशप्रदेशिक स्कन्धो अने एक तरफ एक असंख्यातप्रदेशिक स्कन्ध होय छे. अथवा एक तरफ संख्याता संख्यातप्रदेशिक स्कन्धो अने एक तरफ एक असंख्यप्रदेशात्मक स्कन्ध होय छे. अथवा संख्याता असंख्यातप्रदेशिक स्कन्धो होय छे. जो तेना असंख्य विभाग करबामा आवे तो असंख्य परमाणुपुद्गलो धाय छे.

अणंता णं भंते ! परमाणुपोग्गला जाव किं भवंति ?, गोयमा ! अणंतपएसिए खंधे भवति, से भिज्जमाणे दुहावि तिहावि जाव दसहावि संखिज्जहा असंखिज्जहा अणंतहावि कज्जइ, दुहा कज्जमाणे एगयओ परमाणुपोग्गले एगयओ अणंतपएसिए खंधे जाव अहवा दो अणंतपएसिया खंधा भवंति, तिहा कज्जमाणे एगयओ दो परमाणु० एगयओ अणंतपएसिए भवति अहवा एग० परमाणु० एग० दुपएसिए एग० अणंतपएसिए भवति जाव अहवा एग० परमाणु० एग० असंखेज्जपएसिए एग० अणंतपएसिए भवति अहवा एग० परमाणु० एग० दो अणंतपएसिया भवंति अहवा एग० दुपएसिए एग० दो अणंतपएसिया भवंति एवं जाव अहवा एगयओ दस-एपएसिए एगयओ दो अणंतपएसिया खंधा भवंति अहवा एग० संखेज्जपदे० एगयओ दो अणंतपएसिया खंधा भवंति अहवा एग० असंखेज्जपएसिए खंधे एगयओ दो अणंतपएसिया खंधा भवंति अहवा तिन्नि अणंतपएसिया खंधा भवंति, चउहा कज्जमाणे एग० तिन्नि परमाणु० एगयओ अणंतपएसिए भवति एवं चउक्कसंजोगो जाव असंखेज्जगसंजोगो, एते सब्बे जहेव असंखेज्जाणं भणिया तहेव अणंताणवि भाणियन्वा नवरं एक्कं अणंतगं अब्भहियं भाणियन्वं जाव अहवा एगयओ संखेज्जा संखिज्जपएसिया खंधा एग० अणंपएसिया भवंति अहवा

१२अतके
उद्देशः

॥१०६०॥

અન્યથા-
પ્રકૃતિઃ
॥૧૦૬૧॥

एग० संखेज्जा असंखेज्जपएसिया खंधा एग० अणंतपएसिए खंधे भवति अहवा संखिज्जा अणंतपएसिया खंधा भवन्ति, असंखेज्जहा कज्जमाणे एगयओ असंखेज्जा परमाणु० एग० अणंतपएसिए खंधे भवइ अहवा एगयओ असंखिज्जा दुपएसिया खंधा एग० अणंतपएसिए भवति जाव अहवा एग० असंखेज्जा संखिज्जपएसिया एग० अणंतपएसिए भवति अहवा एग० असंखिज्जा असंखिज्जपएसिया खंधा एग० अणंतपएसिए भवति अहवा असंखेज्जा अणंतपएसिया खंधा भवन्ति अणंतहा कज्जमाणे अणंता परमाणुपोग्गला भवन्ति ॥ (सूत्रं ४४२) ॥

[પ્ર०] હે ભગવન્ ! અનન્ત પરમાણુપુદ્ગલો એકઠા થાય અને એકઠા થયા પછી તેનું શું થાય ? [ઉ०] હે મૌતમ ! તેનો અનન્તપ્રદેશાત્મક સ્કન્ધ થાય, જો તેના વિભાગ થાય તો બે, ત્રણ, ચાવત્ દશ, સંખ્યાત, અસંખ્યાત અને અનન્ત વિભાગ થાય. બે વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ પરમાણુપુદ્ગલ અને એક તરફ અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. ચાવદ્-અથવા બે અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. જો તેના ત્રણ વિભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ બે પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એકતરફ એક પરમાણુ, એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ એક અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. ચાવદ્-અથવા એક તરફ એક પરમાણુપુદ્ગલ, એક તરફ અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ એક પરમાણુ, અને એક તરફ બે અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા એક તરફ એક દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ બે અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. એ પ્રમાણે ચાવદ્-અથવા એક તરફ એક દશપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ બે અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. અથવા એક તરફ એક સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ બે અનન્ત પ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે, અથવા

૧૨૩૪૫
ઉદેશઃ
॥૧૦૬૧॥

અસંખ્યા-
પ્રમાણિ:
॥૧૦૬૨॥

એક તરફ એક અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધ અને એક તરફ બે અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. જો તેના ચાર ભાગ કરવામાં આવે તો એક તરફ ત્રણ પરમાણુઓ અને એક તરફ એક અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. એ પ્રમાણે ચતુષ્કસંયોગ, યાવદ્-સંખ્યાતસંયોગ કહેવો. એ વધા સંયોગો અસંખ્યાતની પેઠે અનન્તને પણ કહેવા; પરંતુ એક 'અનન્ત' શબ્દ અધિક કહેવો; યાવદ્-અથવા એક તરફ સંખ્યાતા સંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો અને એક તરફ એક અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ સંખ્યાતા અસંખ્યેયપ્રદેશિક સ્કન્ધો અને એક તરફ અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા સંખ્યાતા અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. જો તેના અસંખ્યાતા વિભાગ કરીએ તો એક તરફ અસંખ્યાત પરમાણુપુદ્ગલો અને એક તરફ એક અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ અસંખ્યાત દ્વિપ્રદેશિક સ્કન્ધો અને એક તરફ એક અનન્ત પ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે, યાવદ્-અથવા એક તરફ અસંખ્યાતા સંખ્યાત-પ્રદેશિક સ્કન્ધો અને એક તરફ એક અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા એક તરફ અસંખ્યાતા અસંખ્યાતપ્રદેશિક સ્કન્ધો અને એક તરફ અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધ હોય છે. અથવા અસંખ્યાતા અનન્તપ્રદેશિક સ્કન્ધો હોય છે. જો તેના અનન્ત વિભાગ કરવામાં આવે તો અનન્ત પરમાણુપુદ્ગલો થાય છે. ॥ ૪૪૫ ॥

एएसि णं भंते ! परमाणुपोग्गलाणं साहणणाभेदानुवाएणं अणंताणंता पोग्गलपरियट्ठा समणुगंतव्वा भवन्तीति मक्खाया ?, हंता गोयमा ! एएसि णं परमाणुपोग्गलाणं साहणणा जाव मक्खाया ॥ कइविहे णं भंते ! पोग्गलपरियट्ठे पण्णत्ते ?, गोयमा ! सत्तविहा पो० परि० पण्णत्ता, तंजहा—ओरालियपो० परि० वेउव्विय० तेयापो० कम्मापो० मणपो० परियट्ठे बहपोग्गलपरियट्ठे आणापाणुपोग्गलपरिअट्ठे । नेरहयाणं भंते ! कत्तिविहे

૧૧૩૩૩૩
કહેવા
॥૧૦૬૨॥

આવ્યા-
પ્રકાશિ:
॥૧૦૬૩॥

પોગ્ગલપરિયદે પળ્લસે ?, ગોયમા ! સત્તવિહે પોગ્ગલપરિયદે પળ્લસે, તંજહા-ઓરાલિયપો. વેડવિયપોગ્ગલપ-
રિયદે જાવ આળાપાણુપોગ્ગલપરિયદે એવં જાવ વેમાણિયાણં . ॥ એગમેગસ્સ ણં મંતે ! નેરહયસ્સ કેવહયા ઓરાલિ-
યપોગ્ગલપરિયદા અતીયા ?, અણંતા, કેવહયા પુરેક્કલ્હા ?, કસ્સહ અત્થિ કસ્સહ નત્થિ જસ્સત્થિ જહલ્લેણં ઇકો
વા દો વા તિન્નિ વા ડકોસેણં સંલ્લેજ્જા વા અસંલ્લેજ્જા વા અણંતા વા . ॥ એગમેગસ્સ ણં મંતે ! અસુરકુમારસ્સ કેવ-
તિયા ઓરાલિયપોગ્ગલા. ?, એવં ચેવ, એવં જાવ વેમાણિયસ્સ . ॥ એગમેગસ્સ ણં મંતે ! નેરહયસ્સ કેવતિયા વેડવિ-
યપોગ્ગલપરિયદા અતીયા ?, અણંતા, એવં જહેવ ઓરાલિયપોગ્ગલપરિયદા તહેવ વેડવિયપોગ્ગલપરિયદાવિ
માણિયલ્લ, એવં જાવ વેમાણિયસ્સ આળાપાણુપોગ્ગલપરિયદા, એતે એગત્તિયા સત્ત દંડગા ભવંતિ . ॥ નેરહયાણં
મંતે ! કેવતિયા ઓ. પોગ્ગલપરિયદા અતીયા ?, ગોયમા ! અણંતા, કેવહયા પુરેક્કલ્હા ?, અણંતા, એવં જાવ વેમા-
ણિયાણં, એવં વેડવિયપોગ્ગલપરિયદાવિ એવં જાવ આળાપાણુપોગ્ગલપરિયદા વેમાણિયાણં, એવં એ એગત્તિયા
સત્ત ચડલ્લસત્તિદંડગા ॥

હે મગવન્ ! ॥ ૧ ॥ પરમાણુપુદ્ગલોના સંયોગ અને મેદના સંબંધથી અનન્તાનંત પુદ્ગલપરિવર્તો જાણવા યોગ્ય છે માટે કહ્યા છે ?
[૩૦] હા, ગૌતમ ! સંયોગ અને મેદના યોગથી ॥ ૧ ॥ પરમાણુપુદ્ગલોના અનન્તાનંત પુદ્ગલપરિવર્તો જાણવા યોગ્ય છે માટે કહ્યા છે. [પ્ર.૦]
હે મગવન્ ! પુદ્ગલપરિવર્તો કેટલા પ્રકારના કહ્યા છે ? [૩૦] હા, ગૌતમ ! પુદ્ગલપરિવર્તો સાત પ્રકારના કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧
ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત, ૨ વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્ત, ૩ તૈજસપુદ્ગલપરિવર્ત, ૪ કાર્મણપુદ્ગલપરિવર્ત, ૫ મનપુદ્ગલપરિવર્ત, ૬ વચનપુદ્ગલપરિવર્ત

૧૨૪૩૬
૩૬૩૬
૧૧૬૬૩૬

આશ્વા-
પ્રશ્ન-
૫૧૦૬૪૫

અને ૭ આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્ત. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોને કેટલા પ્રકારના પુદ્ગલપરિવર્તો કહ્યા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! તેઓને સાત પુદ્ગલપરિવર્તો કહ્યા છે, તે આ પ્રમાણે-૧ ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત, ૨ વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્ત, યાવદ્ ૭ આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્ત. એ પ્રમાણે યાવદ્-વૈમાનિકો સુધી જાણવું [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક એક નૈરયિકને કેટલા ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તો અતીત-થયા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અનન્ત થયા છે. [પ્ર૦] કેટલા થવાના છે ? [૩૦] કોઈને થવાના હોય છે અને કોઈને નથી; જેને થવાના છે તેને જઘન્યથી એક, બે કે ત્રણ થવાના છે; અને ઉત્કૃષ્ઠી સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા કે અનન્તા થવાના હોય છે [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક એક અમુરકુમારને કેટલા ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તો થયા છે ? [૩૦] એ પ્રમાણે-ઉપર કહ્યા પ્રમાણે જાણવું, એ પ્રમાણે યાવદ્ વૈમાનિક સુધી જાણવું [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એક એક નૈરયિકને કેટલા વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્તો થયા છે ? [૩૦] અનન્તા થયા છે. એ પ્રમાણે જેમ ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત સંબંધે કહ્યું તેમ વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્ત સંબંધે પણ જાણવું યાવદ્ વૈમાનિક સુધી કહેવું. એ પ્રમાણે યાવદ્ આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્ત સંબંધે પણ જાણવું. એ પ્રમાણે એક એકને આશ્રયી સાત દંડકો થાય છે. [પ્ર૦] હે ભગવન્ ! નૈરયિકોને કેટલા ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તો થયા છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અનન્તા થયા છે. [પ્ર૦] કેટલા ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તો થવાના છે ? [૩૦] અનન્તા થવાના છે. એ પ્રમાણે યાવદ્ વૈમાનિકો સુધી જાણવું. એ રીતે વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્તો, યાવદ્ આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્તો સંબંધે પણ યાવદ્ વૈમાનિકો સુધી જાણવું એમ (સાત પુદ્ગલપરિવર્ત સંબંધે) બહુવચનને આશ્રયી સાત દંડકો (નૈરયિકાદિ) ચોવીસ દંડકે કહેવા.

एगमेगस्स णं भंते! नेरइयस्स नेर० केवतिया ओरालियपोग्गलपरियट्ठा अतीता?, नत्थि एक्कोवि,

૧૨૪૩૮
ઉદેશ
૫૧૦૬૪૫

આભ્યા-
પ્રકાશિ:
॥૧૦૬૯॥

પરિચદ્દે અણંતગુણે આણાપણુપોગ્ગલ૦ અણંતગુણે મણપોગ્ગલ૦ અણંતગુણે વદ્ધપો૦ અણંતગુણે વેડવિવચપો૦ પરિ-
ચદ્દનિવ્વત્તણાકાલે અણંતગુણે (સૂત્રં ૪૪૭) ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન ! 'ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત' ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત-એમ શ્રા હેતુથી કહેવાય છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! ઔદારિકશરીરમાં વર્તતા જીવે ઔદારિકશરીરને યોગ્ય દ્રવ્યો ઔદારિકશરીરપણે ગ્રહણ કરેલાં છે, સ્પર્શેલાં છે, કરેલાં છે, સ્થિર કરેલાં છે, સ્થાપન કરેલાં છે, અભિનિવિષ્ટ-સર્વથા લાગેલાં છે, સર્વથા પ્રાપ્ત થયેલાં છે, સર્વ અવયવવદ્દે ગ્રહણ કરાવેલાં છે, પરિણામ પામેલાં છે, નિર્જરાયેલાં છે, જીવપ્રદેશથી નીકળેલાં છે, અને જીવપ્રદેશથી જૂદા થયેલાં છે, માટે તે હેતુથી હે ગૌતમ ! એમ 'ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત' કહેવાય છે. એ પ્રમાણે વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્ત પણ જાણવો. પરન્તુ વિશેષ એ છે કે, વૈક્રિયશરીરમાં વર્તતા જીવે વૈક્રિયશરીરને યોગ્ય પુદ્ગલો કહેવાં, શાકી બધું તેજ પ્રમાણે કહેવું. એ પ્રમાણે યાવદ્ આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્ત સુધી જાણવું; વિશેષ એ છે કે, ત્યાં 'આનપ્રાણયોગ્ય સર્વ દ્રવ્યો આનપ્રાણપણે ગ્રહ્યાં છે' इत्यादि કહેવું, શાકી બધું પૂર્વની પેઠેજ જાણવું [પ્ર૦] હે ભગવન ! ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત કેટલા કાલે નીપજે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! અનન્ત ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણીવદ્દે-એટલા કાલે-ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત નીપજે. એ પ્રમાણે વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્ત પણ જાણવો. એ પ્રમાણે યાવદ્ આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્ત પણ જાણવો. [પ્ર૦] હે ભગવન ! એ ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તના નિષ્પત્તિકાલમાં, વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્ત નિષ્પત્તિકાલમાં, યાવદ્-આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્તના નિષ્પત્તિકાલમાં કયો કાલ કોનાથી (અલ્પ), યાવદ્ વિશેષાધિક છે ? [૩૦] હે ગૌતમ ! સર્વથી થોડો કાર્મણપુદ્ગલપરિવર્તનો નિષ્પત્તિકાલ છે, તેનાથી અનન્તગુણ તૈજસપુદ્ગલપરિવર્તનો નિષ્પત્તિકાલ છે, તેનાથી અનન્તગુણ ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્તનો

૧૨૨૨૨
૩૨૨૨૨
॥૧૦૬૯॥

બાળ્યા
પ્રશ્નિ:
॥૧૦૭૦॥

નિષ્પત્તિકાલ છે, તેનાથી આનપ્રાણપુદ્ગલનો નિષ્પત્તિકાલ અનન્તગુણ છે, તેનાથી મન:પુદ્ગલપરિવર્તનો નિષ્પત્તિકાલ અનન્તગુણ છે, તેનાથી વચનપુદ્ગલપરિવર્તનો નિષ્પત્તિકાલ અનન્તગુણ છે, અને તેનાથી વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્તનો નિષ્પત્તિકાલ અનન્તગુણ છે. ॥૪૪૭॥

एएसि णं भंते ! ओरालियपोग्गलपरियट्ठाणं जाव आणापाणुपोग्गलपरियट्ठाणं य कयरे २ हितो जाव वि-
सेसाहिया वा !, गोयमा ! सच्चत्थोवा वेडच्चियपो० वड्डपो० परि० अणंतगुणा मणपोग्गलप० अणंत० आणा-
पाणुपोग्गल० अनंतगुणा ओरालियपो० अणंतगुणा तेयापो० अणंत० कम्मपोग्गल० अणंतगुणा । सेवं भंते !
सेवं भंतेत्ति भगवं जाव विहरइ (सूत्रं ४४८) ॥ १२-४ ॥

[પ્ર૦] હે ભગવન્ ! એ ઔદારિકપુદ્ગલપરિવર્ત, યાવદ્-આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્ત-એઓમાં પરસ્પર કયા પુદ્ગલપરિવર્ત કોનાથી યાવદ્-વિશેષાધિક છે ? [ઉ૦] હે ગૌતમ ! સૌથી થોડા વૈક્રિયપુદ્ગલપરિવર્તો છે, તેનાથી અનન્તગુણા વચનપુદ્ગલપરિવર્તો છે, તેનાથી અનન્તગુણા મન:પુદ્ગલપરિવર્તો છે, તેનાથી અનન્તગુણા આનપ્રાણપુદ્ગલપરિવર્તો છે, તેનાથી અનન્તગુણ ઔદારિકપુદ્ગલ-પરિવર્તો છે, તેનાથી અનન્તગુણા તૈજસપુદ્ગલપરિવર્તો છે, અને તેનાથી અનન્તગુણ કાર્મણપુદ્ગલપરિવર્તો છે. 'હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે, હે ભગવન્ ! તે એ પ્રમાણે છે'-એમ કહી યાવદ્-ભગવાન્ ગૌતમ વિહરે છે. ॥ ૪૪૮ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १२ मां शतकमां चोथा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

૧૨મ્મતકે
ઉદ્દેશ
॥૧૦૭૦॥

॥ धर्मदासगणीप्रणीता ॥

❁ श्रीउपदेशमाला ❁

टीका-सिद्धर्षिगणि

पत्राकारे, लेजर कागड

किंमत रु. ३-०-०

लखो-पंडित हीरालाल हंसराज जामनगर.

